

ลำดับ	เรื่อง	หน้า
1	การศึกษาทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3	1-16
2	การปฏิบัติงานสหวิชาชีพในการให้บริการแก่เด็กที่ถูกทารุณกรรม ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 ศึกษากรณี ศูนย์พึ่งได้ โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา	17-32
3	การบริหารกิจการคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายในอนาคตของอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี	33-46
4	การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการผลิตสื่อการสอนในการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน	47-60
5	การเปรียบเทียบความสามารถในด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ โดยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหนองกุงศาลาหน้าเที่ยงวิทยากร	61-71
6	ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5	72-85
7	แนวทางการพัฒนาการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2	86-101
8	กลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5	102-114
9	ทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7	115-128
10	รูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา	129-143
11	การศึกษาองค์ประกอบทักษะการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 และคุณภาพผู้เรียน	144-157
12	การบริหารการจัดการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรมตามความคิดเห็นผู้บริหารและครูยุคดิจิทัลในโรงเรียนจังหวัดสุพรรณบุรี	158-169
13	ธรรมาสันล้านนา: อัตลักษณ์ ภูมิปัญญา และสุนทรียศาสตร์มรดกวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา	170-185

ลำดับ	เรื่อง	หน้า
14	ความพึงพอใจของครูต่อทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียน เครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร	186-201
15	ความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามการรับรู้ ของครูใน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1	202-216
16	ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2	217-228
17	การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการเตรียมตัวก่อนตายกับผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะ สุดท้าย โรงพยาบาลบ้านฝาง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น	229-241
18	การสังเคราะห์การบริหารการศึกษากับกระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษา	242-255
19	ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3	256-269
20	สิทธิทางการศึกษาของพระสงฆ์ไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560	270-284
21	บทบาทและคุณลักษณะที่ดีของพลเมืองจากมุมมองของเยาวชนไทย	285-296

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

การศึกษาทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา

อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3

Study of The Digital Technology Skills of School Administrators in Mae Sai District,

Chiang Rai Province under Chiang Rai Elementary Educational

Service Area Office 3

วีราภรณ์ สุยา¹, ณัฐวุฒิ สัพโส²

Veerapron Suya¹, Natthawut Sabphaso²

มหาวิทยาลัยพะเยา

University of Phayao

Author for Correspondence: E-mail: veerapron21@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 2) เพื่อเปรียบเทียบทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 จำแนกตามอายุ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอน จำนวน 340 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบ T-test การทดสอบ F-test หรือ One Way ANOVA เมื่อพบความแตกต่างกัน จึงทำการเปรียบเทียบเป็นรายคู่ด้วยวิธี LS.D (Least Significant Difference)

ผลการวิจัยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.23$) รองลงมา คือ ด้านการใช้เทคโนโลยีในการบริหาร ($\bar{X} = 4.18$) ด้านจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี ($\bar{X} = 4.10$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ ($\bar{X} = 4.10$) เมื่อเปรียบเทียบจำแนกตามอายุ โดยรวมพบว่าแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านแตกต่างกัน และจำแนกตามวุฒิการศึกษาโดยรวม พบว่าไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน ด้านการใช้เทคโนโลยีในการบริหาร และด้านจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และจำแนกตามประสบการณ์ในการทำงานพบว่า โดยรวมแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน และด้านการใช้เทคโนโลยีในการบริหารแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: ทักษะการใช้เทคโนโลยี; เทคโนโลยีในยุคดิจิทัล; ผู้บริหารสถานศึกษา

Received:20/03/2567, Revised:18/07/2567, Accepted:23/07/2567

Abstract

The purposes of this research 1) to study the digital technology skills of school administrators in Mae Sai district, Chiang Rai province under Chiang Rai Elementary Educational Service Area Office 3, 2) to compare the digital technology skills of school administrators in Mae Sai district, Chiang Rai province under Chiang Rai Elementary Educational Service Area Office 3 classified by age, educational qualification, and work experience. The study sample was administrators and teachers, totaling 340. The research tools used were questionnaires and statistical analysis methods such as frequency distribution, percentages, means, standard deviations, and hypothesis testing techniques such as T-test, F-test or One Way ANOVA. If significant differences were found, therefore comparisons were made on a pair-by-pair using the Least Significant Difference (L.S.D) method.

The overall research found that the results were at a high level ($\bar{X} = 4.15$). When considering each aspect, the highest average score was for support for the use of technology in teaching and learning ($\bar{X} = 4.23$) followed by the use of technology in administration ($\bar{X} = 4.18$), and the ethical use of technology ($\bar{X} = 4.10$). The lowest average score was for leadership and vision ($\bar{X} = 4.10$). Upon comparing the results by age, overall differences were found. When examined by specific aspects, differences were found in all aspects. However, when analyzed by educational qualifications overall, no differences were found. When considering each aspect, statistically significant differences were found in support for technology use in teaching and learning, technology usage in administration, and ethical considerations in technology usage at the 0.05 significance level. Furthermore, when categorized by work experience, significant overall differences were found. when considering each aspect, significant differences were found that supporting for technology use in teaching and learning as well as technology usage in administration at the 0.05 significance level.

Keywords : Skills in Using Technology; Technology in The Digital Age; School Administrators

1.บทนำ

โลกในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากและรวดเร็ว ในยุคศตวรรษที่ 21 สู่ยุคดิจิทัลอย่างสมบูรณ์แบบ ทำให้การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมก็มีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย เพื่อความก้าวหน้าสู่มาตรฐานสากล และให้เกิดความเชี่ยวชาญภายใต้ความท้าทายของการพัฒนาประเทศที่ต้องเผชิญในการเปลี่ยนผ่านไปสู่ยุคดิจิทัล การเข้าสู่ยุคดิจิทัลจะสร้างงานใหม่ๆ ที่ต้องการทักษะด้านเทคโนโลยีและเพิ่ม

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ความต้องการ สินค้าอิเล็กทรอนิกส์ พร้อมทั้งด้านกำลังคนที่มีความรู้ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเหมาะสมตามช่วงวัยมากขึ้น แนวโน้มโครงสร้างประชากรที่คาดว่าจะมีกลุ่มประชากรวัยเรียนลดลง ส่งผลให้การขยาย สถานศึกษาในเชิงปริมาณลดความจำเป็นลง และเป็นโอกาสในการยกระดับคุณภาพ ความเสมอภาค และ ประสิทธิภาพทางการศึกษา หากสามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีในการบริหารจัดการทรัพยากร การศึกษา และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัลและความแพร่หลายของการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตที่มากขึ้น ช่วยขยายโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ที่ไม่จำกัดเฉพาะในห้องเรียน อาทิ การเรียนรู้ทางไกล การเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้ ที่สนับสนุนศักยภาพ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ในการขับเคลื่อนการศึกษาของประเทศไทยในยุคดิจิทัล ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของรัฐเกี่ยวกับการจัดการเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและความสำคัญกับเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มาโดย นอกจากนี้ในแผนแม่บทการส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล พ.ศ. 2561-2565 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ในการขับเคลื่อนประเทศไทย “สู่เศรษฐกิจดิจิทัลที่มีพลวัต บนฐานของสังคมที่รู้คิด รู้เท่าทัน และกำลังคนที่สามารถปรับตัวและสร้างโอกาสจากเทคโนโลยีและนวัตกรรมดิจิทัล” โดยได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนากำลังคนสู่ยุคดิจิทัล เป็นการมุ่งเน้นพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตพร้อมเรียนรู้ ปรับตัว และประยุกต์ใช้เทคโนโลยี โดยเริ่มจากการพัฒนาทักษะการคิดเชิงตรรกะ (Computational Thinking) การเขียนโปรแกรม (Coding) และการพัฒนาสิ่งประดิษฐ์ดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ รวมถึงการพัฒนาแพลตฟอร์มการเรียนรู้ทักษะดิจิทัล (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล, 2561)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทุกเขตในประเทศไทย มีนโยบายสู่การปฏิบัติ โดยให้สถานศึกษาเป็นผู้ถือปฏิบัติในการพัฒนาการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงทุกด้าน ซึ่งเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงให้ครูและนักเรียนสามารถก้าวสู่โลกแห่งยุคดิจิทัลให้ได้ ซึ่งเป็นยุคที่มีความท้าทายสำหรับผู้บริหารในเรื่องของคุณภาพ ความรู้ และทักษะของผู้นำทางการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องนำตนเองเข้าสู่โลกแห่งยุคดิจิทัล และรับผิดชอบต่อผลการจัดการศึกษาในสถานศึกษาของตนเองในด้านต่าง ๆ สำรวจและสนับสนุนการใช้ ICT และริเริ่มการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิผล และทางสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย 3 มีวิสัยทัศน์ เป็นองค์กรคุณภาพ มุ่งส่งเสริมสนับสนุน และกำกับติดตามการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ผู้เรียนมีคุณภาพ สู่สังคมอนาคตอย่างยั่งยืน บนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และวัฒนธรรมที่ดั่งงาม โดยมีพันธกิจส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษาทุกระดับและจัดการศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล กำหนดจุดเน้นที่ 4 การส่งเสริมสนับสนุน และกำกับติดตามการจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม และมีปฏิสัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติที่หลากหลายรูปแบบ (Active Learning) มีการวัดและประเมินผลในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาการเรียนรู้และสมรรถนะของผู้เรียน (Assessment for Learning) โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล สอดคล้องกับทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 กลยุทธ์ข้อที่ 3 พัฒนาและปรับหลักสูตรการวัด

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

และประเมินผลการศึกษาทุกระดับ ทุกประเภทการศึกษาให้ทันสมัย สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางวิทยาการ และการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก และกลยุทธ์ข้อที่ 4 ที่ส่งเสริม สนับสนุนในการเพิ่มประสิทธิภาพ การบริหารจัดการศึกษา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3, 2566) ซึ่งจะเห็นได้ว่า สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 เล็งเห็นความสำคัญในการพัฒนาผู้บริหาร ครูและครูผู้เรียน ให้มีทักษะความรู้ ความสามารถ เพื่อให้เกิด ประสิทธิภาพต่อการศึกษา พร้อมทั้งส่งเสริมให้ผู้บริหารทั้งในด้านการบริหารงานในสถานศึกษา เพื่อส่งผ่านไป ยังครูและครูผู้เรียน เพื่อให้เกิดทักษะการเรียนรู้การดำเนินชีวิตได้อย่างเต็มตามศักยภาพ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ได้กำหนดค่าเป้าหมายประจำปี 2566 ในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษา คือ สถานศึกษามีการนำระบบข้อมูลสารสนเทศ และ เทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ร้อยละ 80 ซึ่งมีแนวทางในการพัฒนาที่ส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษามีการใช้เทคโนโลยี พัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มี ความรู้ด้านเทคโนโลยีที่สอดคล้องกับ Digital Literacy และสมรรถนะครูในทุกด้าน ผู้บริหารจึงมีบทบาท สำคัญในการขับเคลื่อนและเป็นผู้นำในด้านเทคโนโลยีดิจิทัล มาใช้ในสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพตลอดจน สร้างความร่วมมือของการปฏิบัติงานร่วมกันภายในสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จได้ ผู้บริหารสถานศึกษา จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ มีสมรรถนะและทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อเตรียมพร้อมให้กับสถานศึกษา และพัฒนาครูผู้เรียนให้ทันต่อความก้าวหน้าในยุคดิจิทัล (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3, 2566)

จากสภาพความเป็นมาและความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า การบริหารสถานศึกษาผู้บริหาร ต้องมีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งระบบ ตั้งแต่การจัดทำฐานข้อมูลครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยมีแนวทางการดำเนินการพัฒนารูปแบบการ พัฒนาผ่านระบบดิจิทัล เพื่อใช้ในการพัฒนา ส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาทุก ประเภททั้งระบบ มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องผ่านระบบดิจิทัล ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาทักษะการใช้ เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 นี้เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพของ องค์การสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้พัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพยิ่งขึ้นต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สายจังหวัด เชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงรายเขต 3
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 จำแนกตามอายุ วุฒ การศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งได้แก่ อายุ วุฒิ การศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอน ในอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 รวมจำนวน 2,357 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอน ในอำเภอแม่สาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 จำนวน 340 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร เครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม มีขั้นตอนการสร้างแบบสอบถาม โดยการศึกษา ค้นคว้าทฤษฎี แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง จากบทความ ตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม การหาคุณภาพโดยนำร่างแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และนำผลการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านคำนวณหา ค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC: Index of Item Objective Congruence) แล้วคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป จากนั้นทำการตรวจสอบแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยวิธีคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค พบว่า ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ 0.94 โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตัวเลือกที่กำหนดคำตอบให้ไว้ (Check List) ได้แก่ อายุ วุฒิ การศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลของ ผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ 2) ด้านการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน 3) ด้านการใช้เทคโนโลยีในการบริหาร 4) ด้านจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ของลิเคิร์ท (Likert Scale) การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย โดยการหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (IOC)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ย โดยอาศัยแนวคิดของ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) แปลความหมายตามเกณฑ์ที่กำหนด ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง มีทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัล อยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง มีทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัล อยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง มีทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัล อยู่ในระดับปานกลาง

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567
 ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง มีทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัล อยู่ในระดับน้อย
 ค่าเฉลี่ย 1.01-1.50 หมายถึง มีทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัล อยู่ในระดับน้อยที่สุด

4. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง เรื่อง การศึกษาทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ในครั้งนี้ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามแบบสอบถาม โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอนตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งได้แก่ อายุ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน อายุอยู่ในช่วง 31 – 40 ปี จำนวน 143 คน คิดเป็นร้อยละ 42.10 รองลงมาอยู่ในช่วง 20 – 30 ปี จำนวน 124 คน คิดเป็นร้อยละ 36.50

วุฒิการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 220 คน คิดเป็นร้อยละ 64.70 วุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 35.30

ประสบการณ์ในการทำงานส่วนใหญ่ 6-10 ปี จำนวน 166 คน คิดเป็นร้อยละ 48.80 รองลงมา 1-5 ปี จำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 27.10 และ 11 ปีขึ้นไป จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 24.10

ตอนที่ 2 สรุปผลการวิจัย

การศึกษาทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือด้านจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี รองลงมาคือ ด้านการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน ด้านภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านการใช้เทคโนโลยีในการบริหาร โดยแต่ละด้านมีรายละเอียด ดังนี้

1.1 ด้านภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ที่สนับสนุนเป้าหมายของสถานศึกษานำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล รองลงมา คือผู้บริหารสามารถนำความรู้และวิธีการใหม่ๆ มาแก้ไขปัญหาและพัฒนาสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้ครูเข้าถึงได้สะดวกด้วยการยอมรับและไว้วางใจซึ่งกันและกัน

1.2 ด้านการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.23$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุนเสริมทักษะการสื่อสารที่ตรงประเด็นเข้าใจง่ายในการปฏิบัติงาน รองลงมา คือผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุนให้สร้างบทเรียนและแอปพลิเคชันที่หลากหลายมีใช้เทคโนโลยีดิจิทัลค้นคว้าหาข้อมูล และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุนครูและบุคลากรในสถานศึกษาให้ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเรียนผ่านระบบออนไลน์

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

1.3 ด้านการใช้เทคโนโลยีในการบริหาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาการคิด การตัดสินใจการแก้ปัญหาให้บุคลากรมีโอกาสได้รับการพัฒนาวิชาชีพอย่างมีคุณภาพ รองลงมา คือผู้บริหารสถานศึกษาสร้างความตระหนักรู้ให้ครูและนักเรียนในสถานศึกษามีวิจรณ์ญาณในการรับและใช้ข้อมูลจากสื่อสังคมออนไลน์ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือผู้บริหารสถานศึกษาบริหารจัดการความร่วมมือให้เกิดขึ้นระหว่างบุคลากรในบรรยากาศการทำงานแบบดิจิทัล

1.4 ด้านจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมและสร้างความรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล มีแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับผู้บริหารโรคสื่อดิจิทัล รองลงมา คือผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมครูและนักเรียนในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างถูกต้องและมีจริยธรรม และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือผู้บริหารสนับสนุนและจัดให้เกิดสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานที่ปลอดภัยในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีคุณธรรม

ตอนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบ

การวิเคราะห์ข้อมูลการเปรียบเทียบทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 กับอายุ วุฒิการศึกษาและประสบการณ์ในการทำงาน ใน 4 ด้าน คือ ด้านภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ ด้านการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน ด้านการใช้เทคโนโลยีในการบริหาร และด้านจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี ผลการวิเคราะห์ปรากฏดังตาราง ต่อไปนี้

ตาราง 1 แสดงการเปรียบเทียบทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 จำแนกตามอายุ

ข้อ	รายการ		ss	df	MS	F	sig
1.	ด้านภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์	ระหว่างกลุ่ม	5.585	3	1.862	4.620	0.003*
		ภายในกลุ่ม	135.388	336	0.403		
		รวม	140.974	339			
2	ด้านการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน	ระหว่างกลุ่ม	10.351	3	3.450	8.789	0.000*
		ภายในกลุ่ม	131.902	336	0.393		
		รวม	142.253	339			
3	ด้านการใช้เทคโนโลยีในการบริหาร	ระหว่างกลุ่ม	5.801	3	1.934	4.190	0.006*
		ภายในกลุ่ม	155.055	336	0.461		
		รวม	160.856	339			
4		ระหว่างกลุ่ม	0.186	3	0.062	0.229	0.876

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ข้อ	รายการ	ss	df	MS	F	sig
ด้านจริยธรรมในการ	ภายในกลุ่ม	90.740	336	0.270		
ใช้เทคโนโลยี	รวม	90.926	339			
	ระหว่างกลุ่ม	5.480	3	1.827	4.457	0.221
ภาพรวม	ภายในกลุ่ม	128.271	336	0.381	-	-
	รวม	133.752	339	-	-	-

จากตาราง 1 พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 จำแนกตามอายุ โดยรวม พบว่าไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ ด้านการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน และด้านการใช้เทคโนโลยีในการบริหาร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 2 แสดงการเปรียบเทียบทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลของผู้บริหาร
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย
เขต 3 จำแนกตามวุฒิการศึกษา

ทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลของ ผู้บริหารสถานศึกษา	ปริญญาตรี		สูงกว่าปริญญาตรี		t	Sig (2-tailed)
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์	4.08	0.63	4.12	0.66	0.54	0.591
2. ด้านการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน	4.00	0.70	4.33	0.59	4.58*	0.000*
3. ด้านการใช้เทคโนโลยีในการบริหาร	3.95	0.75	4.15	0.64	2.39*	0.013*
4. ด้านจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี	4.13	0.57	4.27	0.48	2.27*	0.024*
โดยรวม	4.04	0.66	4.22	0.59	2.44	0.157

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

จากตาราง 2 พบว่า ผลการวิเคราะห์แสดงการเปรียบเทียบทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 จำแนกตามวุฒิการศึกษา เมื่อพิจารณาโดยรวม พบว่าไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีความแตกต่างกันด้านการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน ด้านการใช้เทคโนโลยีในการบริหาร และด้านจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ตาราง 3 แสดงการเปรียบเทียบทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลของผู้บริหาร

สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย

เขต 3 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน

ข้อ	รายการ		ss	df	MS	F	sig
1	ด้านภาวะผู้นำและ วิสัยทัศน์	ระหว่างกลุ่ม	0.768	2	0.384	0.923	0.398
		ภายในกลุ่ม	140.206	337	0.416		
		รวม	140.974	339			
2.	ด้านการสนับสนุนการ ใช้เทคโนโลยีในการ เรียนการสอน	ระหว่างกลุ่ม	3.264	2	1.632	3.957	0.020*
		ภายในกลุ่ม	138.989	337	0.463		
		รวม	142.253	339			
3.	ด้านการใช้เทคโนโลยี ในการบริหาร	ระหว่างกลุ่ม	4.759	2	2.379	5.137	0.006*
		ภายในกลุ่ม	156.097	337	0.463		
		รวม	160.856	339			
4.	ด้านจริยธรรมในการ ใช้เทคโนโลยี	ระหว่างกลุ่ม	0.096	2	0.048	0.178	0.837
		ภายในกลุ่ม	90.830	337	0.270		
		รวม	90.926	339			
	ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	2.221	2	1.110	2.548	0.315
		ภายในกลุ่ม	131.531	337	0.403		
		รวม	133.752	339			

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

จากตาราง 3 พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 จำแนกตามประสบการณ์ในการสอน เมื่อพิจารณาโดยรวม พบว่า มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน และด้านการใช้เทคโนโลยีในการบริหาร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. อภิปรายผล

การศึกษาทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ผู้วิจัยอภิปรายผลดังนี้

1. จากการศึกษาทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

กระบวนการในการคัดเลือกผู้บริหารสถานศึกษามีการกำหนดคุณสมบัติผู้บริหารสถานศึกษาให้มีความเหมาะสมกับยุคสมัยปัจจุบัน นั่นคือ ให้ผู้บริหารมีคุณลักษณะในยุคดิจิทัลทั้งในกระบวนการสอบข้อเขียน การอบรมพัฒนาประกอบกับบุคลากรที่ผ่านเข้าสู่อการเป็นผู้บริหารสถานศึกษาทั้งหมดจะต้องเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานกับสื่อ นวัตกรรมของบริบทปัจจุบันซึ่งเกี่ยวข้องกับดิจิทัลตลอดเวลาจึงทำให้คุณลักษณะของผู้บริหารภาพรวมทุกด้าน อยู่ในระดับมากซึ่งสอดคล้องกับสัทัญญา แซ่มซ้อย (2561) กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นต้นแบบที่ดีในการทำงานด้วยดิจิทัล ทั้งในเรื่องความคิดความเป็นผู้นำและพฤติกรรมสามารถสร้างทีมผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มองปัญหาแบบองค์รวม (Holistic View) โดยคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า สามารถออกแบบสถานศึกษาให้เป็นโรงเรียนดิจิทัล (Future Design) โดยเริ่มจากการวิเคราะห์สภาพโรงเรียนในปัจจุบันเปรียบเทียบกับโรงเรียนดิจิทัลในอนาคต ร่วมกับครูผู้สอนบุคลากรในโรงเรียน ผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในการกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายสู่การเป็นโรงเรียนดิจิทัล ดังปรากฏสอดคล้องกับผลการวิจัยหลายเรื่องที่ได้นำเสนอ ซึ่งเป็นการวิจัยในห้วงเวลาที่ใกล้เคียงกันนี้ โดยอภิปรายเป็นรายด้าน ดังนี้

1.1 ด้านการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ด้านที่ 1 ด้านภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$) ที่ปรากฏผลเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ที่สนับสนุนเป้าหมายของสถานศึกษานำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล สามารถนำความรู้และวิธีการใหม่ๆ มาแก้ไขปัญหาและพัฒนาสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จ และเป็นผู้นำในการขับเคลื่อนการใช้เทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลอย่างเหมาะสม โดยเป็นแบบอย่างที่ดีและส่งเสริมให้เกิดความตระหนักในประเด็นทางสังคมจริยธรรม และกฎหมายตลอดจนมีความรับผิดชอบในการใช้เทคโนโลยีและสื่อดิจิทัล ซึ่งสอดคล้องกับ วรรณภา จำเริญพิช (2564) ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อทักษะครูในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา พบว่าภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก โดยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา เช่นเดียวกับงานวิจัยของ เจษฎา ขวนะไพศาล (2563) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มสหวิทยาเขตทวารวดีสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี ผลการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มสหวิทยาเขตทวารวดี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การเป็นผู้นำด้านวิสัยทัศน์การเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัลอยู่ในระดับมาก

1.2 ด้านการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.23$) ที่ปรากฏผลเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุนเสริมทักษะการสื่อสารที่ตรงประเด็นเข้าใจง่ายในการปฏิบัติงาน สนับสนุนให้สร้างบทเรียนและแอปพลิเคชันที่หลากหลายมีใช้เทคโนโลยีดิจิทัลค้นคว้าหาข้อมูล และ สนับสนุนครูและบุคลากรในสถานศึกษาให้ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับ ทินกร บัวชูและทิพภาพร บัวชู (2562) ได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมมีภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีอยู่ในระดับมาก และด้านการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

1.3 ด้านการใช้เทคโนโลยีในการบริหาร การใช้เทคโนโลยีในการบริหาร ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$) ที่ปรากฏผลเช่นนี้อาจเป็นผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาการคิด การตัดสินใจการแก้ปัญหาให้บุคลากรมีโอกาสได้รับการพัฒนาวิชาชีพอย่างมีคุณภาพ สร้างความตระหนักรู้ให้ครู และผู้เรียนในสถานศึกษามีวิจรรย์ญาณในการรับและใช้ข้อมูลจากสื่อสังคมออนไลน์ และสามารถเป็นผู้ให้ คำปรึกษาเกี่ยวกับการใช้ดิจิทัลกับครูอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ รุจาภรณ์ ลักษณะดี (2565) ได้ ศึกษาภาวะผู้นำการดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตบ้านบึง 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากและด้านการบริหารงานโดยใช้ข้อมูลสารสนเทศ อยู่ใน ระดับมาก เช่นเดียวกับงานวิจัยนิศาชล บำรุงภักดี (2563) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทาง เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลโรงเรียน ในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสกลนคร พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก และพบว่าด้านการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศใน ด้านการบริหารงาน อยู่ในระดับมาก

1.4 ด้านการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ด้านจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$) ที่ปรากฏผลเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมและสร้างความรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล มีแนวทาง ในการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับผู้บริโภคสื่อดิจิทัล ส่งเสริมครูและนักเรียนในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างถูกต้อง และมีจริยธรรม เป็นแบบอย่างในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการศึกษาที่ต้องคำนึงถึงความเป็นส่วนตัวใน ปฏิบัติตน ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ นิศาชล บำรุงภักดี (2563) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำ ทางเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลโรงเรียน ในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสกลนคร พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก และด้านจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ อยู่ใน ระดับมาก

2. เปรียบเทียบทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 จำแนกตาม อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน

2.1 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 จำแนกตามอายุ เมื่อพิจารณาโดยรวม พบว่า โดยรวมมีความคิดเห็นแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้าน ภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ ด้านการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน และด้านการใช้เทคโนโลยีใน การบริหาร แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่ากระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ได้มีการกำหนดกรอบ นโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อการพัฒนาประเทศไว้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะฉบับที่ 3 (พ.ศ.2554-2563) ที่ มุ่งเน้นให้ภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามาบูรณาการการขับเคลื่อนการพัฒนาบริการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารอย่างฉลาด (Smart) เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและบริการได้อย่างเท่าเทียม กัน เพื่อการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพอย่างพอเพียง ส่งเสริมให้ธุรกิจสดใส (Vibrant) เติบโตอย่าง ยั่งยืนด้วยโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศที่คุ้มค่า (Optimal) ยกระดับมาตรฐานการพัฒนาทักษะทางสายอาชีพ

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ICT ให้ทัดเทียมระดับความร่วมมือภูมิภาค สร้างโอกาสให้เยาวชน คนรุ่นใหม่ รวมไปถึงชุมชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วม(Participatory) พร้อมเข้าสู่ประชาคมเพื่อความมั่นคงและมั่นคงของภูมิภาค มุ่งสู่สังคมดิจิทัล (Digital Society) ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และยังถือว่าเทคโนโลยีเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนนำพาคนไทยสู่ความรู้และปัญญา เศรษฐกิจของไทยสู่การเติบโตอย่างยั่งยืน สังคมไทยสู่ความเสมอภาค ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ จิรมิตร พวงเมืองพล (2565) ได้ศึกษาบทบาทของผู้บริหารในการบริหารงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย พบว่า จำแนกตามอายุ พบว่า ทั้งภาพรวมและรายด้านมีความแตกต่างกันทั้ง 6 ด้าน เช่นเดียวกันกับ ชัยญญาภัก ไยดี (2561) ได้ทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา พบว่า การเปรียบเทียบภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยี ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามอายุ แตกต่างกัน

2.2 จากการเปรียบเทียบทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 จำแนกตามวุฒิการศึกษา เมื่อพิจารณาโดยรวมพบว่าไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ในทุกด้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษามีความคิดเห็นว่า ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาในทุกขนาดของสถานศึกษามีความจำเป็นอย่างเท่าเทียมกัน โดยสถานศึกษาขนาดใหญ่มีความพร้อมด้านการสนับสนุนส่งเสริมการจัดการและปฏิบัติโดยที่ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถหลอมรวมนโยบายการบริหารเทคโนโลยีให้สอดคล้องกับการปฏิบัติงานจริง รวมถึงเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้าถึงและใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีของสถานศึกษาขนาดใหญ่ได้มากกว่าสถานศึกษาขนาดกลาง และขนาดเล็ก ในระบบบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลางผู้บริหารสถานศึกษาสามารถสื่อสารกับสมาชิกภายในองค์กรและสร้างบรรยากาศทางสังคมที่เหมาะสมได้เป็นอย่างดีในการใช้เทคโนโลยี และในส่วนของโรงเรียนเล็ก มีการใช้ทรัพยากรเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพและเพียงพอต่อความต้องการของผู้เรียน เนื่องจากมีประชากรจำนวนไม่มากนัก และผู้บริหารโรงเรียนเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานของโรงเรียนสามารถบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ เพราะผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้มีอำนาจและมีหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย และตัดสินใจภายใต้เงื่อนไขของปัจจัยทางการบริหาร ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ ธัญญา สุขวงศ์ (2563) ได้ศึกษาการศึกษาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 29 พบว่า จำแนกตามวุฒิการศึกษา พบว่า ข้าราชการครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 29 ที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เช่นเดียวกันกับ นิศาชล บำรุงภักดี (2563) ซึ่งได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลโรงเรียน ในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสกลนคร พบว่า จำแนกตามระดับการจัดการศึกษา ไม่แตกต่างกัน

2.3 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า โดยรวมมีความคิดเห็นแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการ

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน และด้านการใช้เทคโนโลยีในการบริหาร แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารในฐานะที่เป็นผู้นำในสถานศึกษามีความเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ ส่งเสริมวัฒนธรรมไทย การประพฤติปฏิบัติส่วนตัว และการสร้างบรรยากาศในสถานศึกษา ที่แสดงถึงคุณค่าของศิลปะและวัฒนธรรมไทย นอกจากนี้ยังมีคุณค่าบางอย่างที่สำคัญ ที่น่าส่งเสริม หรือประพฤติปฏิบัติด้วยตนเองเป็นหลัก เช่น การให้คุณค่าแก่ระบบอาวุโส การปฏิบัติงานด้วยความเมตตากรุณา ปฏิบัติงานโดยยึดมั่นในจรรยาบรรณวิชาชีพ ปฏิบัติงานโดยคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม ดูแลผู้รับบริการโดยยึดหลักความเสมอภาค ซื่อสัตย์ และ ยุติธรรมแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ ญัตติกฎา ก้นหาใจ (2565) ได้ศึกษาการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2 พบว่า เมื่อเปรียบเทียบกับประสบการณ์การปฏิบัติงานในตำแหน่งปัจจุบัน พบว่า ภาพรวมแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สาคร มหาหิงค (2564) ได้ศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาวิทยานิพนธ์ สาขาวิชาพุทธบริหาร หนองคาย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยรวมไม่แตกต่างกัน

6.ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ด้านภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ในกิจกรรมของสถานศึกษาจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และผู้บริหารสถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ครูเข้าถึงได้ สะดวกด้วยการยอมรับและไว้วางใจซึ่งกันและกัน
2. ด้านการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริม สนับสนุนครูและบุคลากรในสถานศึกษาให้ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเรียนผ่านระบบออนไลน์และผู้บริหารสถานศึกษามีเทคนิควิธีการในการนำเสนอผ่านโปรแกรมคอมพิวเตอร์ (Microsoft office : Word, Excel, Power Point) เป็นต้น
3. ด้านการใช้เทคโนโลยีในการบริหาร ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีทักษะในการหาระดมทรัพยากรให้ มีการใช้เทคโนโลยีในสถานศึกษา และเป็นแบบอย่างที่ดีในการปรับตัวให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล
4. ด้านจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี ผู้บริหารสถานศึกษาควรเป็นแบบอย่างในการใช้เทคโนโลยีด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม สร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงเทคโนโลยีของผู้ได้บังคับบัญชาและนำเทคโนโลยี มาใช้ในการบริหารงานอย่างมีคุณธรรมศีลธรรม

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3
2. ควรศึกษาวิจัยการส่งเสริมทักษะการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3
3. ควรศึกษาทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในเขตอื่น ๆ ในจังหวัดเชียงราย

7. ข้อค้นพบจากการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การศึกษาทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล คือผู้นำที่มีบทบาทเกี่ยวกับการบริหารจัดการในสถานศึกษา การมีวิสัยทัศน์ สมรรถนะ โดยการส่งเสริม กระตุ้นให้บุคลากรใน สถานศึกษาได้รู้เท่าทันถึงเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่ สามารถใช้เทคโนโลยี เรียนรู้ เทคโนโลยี มีจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ตลอดจนใช้อิทธิพล อำนาจและจูงใจให้ ครู นักเรียน และผู้ที่เกี่ยวข้อง ให้ดำรงอยู่และแข่งขันกับสถานศึกษาอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยทักษะการใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่สำคัญ ได้แก่

1. ด้านจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี โดยผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมและสร้างความรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล มีแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับผู้บริโภครู้สื่อดิจิทัล
2. ด้านการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน โดยผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุนเสริมทักษะการสื่อสารที่ตรงประเด็นเข้าใจง่ายในการปฏิบัติงาน
3. ด้านภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ โดยผู้บริหารสามารถนำความรู้และวิธีการใหม่ ๆ มาแก้ไขปัญหาและพัฒนาสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จ
4. ด้านการใช้เทคโนโลยีในการบริหาร โดยผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาการคิด การตัดสินใจการแก้ปัญหาให้บุคลากรมีโอกาสได้รับการพัฒนาวิชาชีพอย่างมีคุณภาพ

8. บรรณานุกรม

จิรมิตร พวงเมืองพล. (2565). บทบาทของผู้บริหารในการบริหารงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัด

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย. การค้นคว้าอิสระปริญญาการศึกษา มหาบัณฑิต, คณะศึกษาศาสตร์, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยพะเยา.

เจษฎา ชวนะไพศาล. (2563). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา

กลุ่มสหวิทยาเขตทวารวดี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี.

การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต, คณะศึกษาศาสตร์, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567
- ชัยญวณ ใยมืด. (2560). การศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา. วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, ปีที่ 8
ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม-เมษายน 2561, หน้า 150-163.
- ณัฐกฤต กันทาใจ. (2565). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียน
ขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาเชียงราย เขต 2. การค้นคว้าอิสระปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, คณะศึกษาศาสตร์,
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยพะเยา.
- ทินกร บัวชู และทิพาพร บัวชู. (2562). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา. วารสารครุศาสตร์สาร,
ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนมิถุนายน 2562, หน้า 285-294.
- ธัญญา สุขวงศ์ (2563). การศึกษาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29. วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะ
ผู้นำ, ปีที่ 9 ฉบับที่ 34 ประจำเดือนมกราคม - มิถุนายน 2563, หน้า 32-42.
- นิสาชล บำรุงศักดิ์. (2563). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหาร
สถานศึกษากับประสิทธิผลโรงเรียน ในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสกลนคร.
วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัย
ราชภัฏสกลนคร.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- รุจาภรณ์ ลักษณะดี. (2565). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตบ้านบึง 1
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1. ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต,
สาขาการบริหารการศึกษา, คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกริก.
- วรรณภา จำเริญพิช. (2564). ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อทักษะครู
ในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนคร
ศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัย
ราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- สาคร มหาหิงค์. (2565). คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล. วารสารวิชาการและนวัตกรรม
ทางสังคมศาสตร์, ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม-มิถุนายน 2565, หน้า 189-203.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566-2570. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 (2566). แผนปฏิบัติการสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3. เชียงราย: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
เชียงราย เขต 3.
- สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล. (2561). แผนแม่บทการส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล พ.ศ. 2561-2565.
กรุงเทพฯ: กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567
สุกัญญา แซ่ม้อย. (2561). **การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

Krejcie, R.V., & D.W. Morgan. (1970). **Determining Sample Size for Research Activities**.
Educational and Psychological Measurement. 30(3), p.607-610.

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567
 การปฏิบัติงานสหวิชาชีพในการให้บริการแก่เด็กที่ถูกทารุณกรรม ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.
 2546 ศึกษากรณี ศูนย์พึ่งได้ โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา

Multidisciplinary Practice in Providing Services to Abused Children According to the
 Child Protection Act, B.E. 2546 (2003): A Case Study of Maharat Nakhon Ratchasima
 Hospital Refugee Centers

ชญ์ชนพร กระลาม¹, ผู้ช่วยศาสตราจารย์.ดร.มาตี ลิ่มสกุล²

Chanchanaporn Kralam¹, Assistant Professor Madee Limsakul, Ph.D.²

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Faculty of Social Administration, Thammasart University

Author for Correspondence: Email: chansoc23@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานของสหวิชาชีพในการให้บริการแก่เด็กที่ถูกทารุณกรรม รวมทั้งปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานของสหวิชาชีพแก่เด็กที่ถูกทารุณกรรม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเก็บรวบรวมข้อมูลกับสหวิชาชีพภายในโรงพยาบาล และสหวิชาชีพภายนอกโรงพยาบาล จำนวน 16 คน ด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

ผลการศึกษาพบว่าสหวิชาชีพมีการปฏิบัติงานตามกระบวนการปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 กำหนดไว้ ได้แก่ (1) การค้นหาข้อเท็จจริงหรือการสืบสวนสอบสวน (2) การคุ้มครองป้องกันเฉพาะหน้า (3) การบำบัดฟื้นฟู (4) การส่งเด็กคืนสู่สังคม (5) การป้องกันการถูกระทำซ้ำด้วยการลดปัจจัยเสี่ยงในครอบครัวและชุมชน

ปัญหาอุปสรรคการปฏิบัติงานของสหวิชาชีพในการให้บริการแก่เด็กที่ถูกทารุณกรรมได้แก่ (1) ด้านความเข้าใจ พบปัญหาด้านความรู้ ทักษะการปฏิบัติงาน (2) ด้านการประสานงานและการส่งต่อ พบว่าไม่มีระบบการประสานงานในช่วงวันหยุดราชการ ไม่มีระบบการส่งต่อข้อมูลการดำเนินการช่วยเหลือ (3) ด้านการบริหาร มีข้อจำกัดด้านแนวทางปฏิบัติร่วมกันแบบสหวิชาชีพยังไม่ชัดเจน บุคลากรไม่เพียงพอ ไม่มีงบประมาณสถานที่ให้บริการไม่เหมาะสม และไม่มีนโยบายส่งเสริมการปฏิบัติงานแบบสหวิชาชีพ

แนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานสหวิชาชีพแก่เด็กที่ถูกทารุณกรรม 1) ด้านความเข้าใจ ควรพัฒนาความรู้ด้านกฎหมาย ทักษะการให้ความช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรม และจิตวิทยาการสร้างสัมพันธภาพ 2) ด้านการประสานงานและการส่งต่อ ควรมีคู่มือ มีการจัดกิจกรรมสร้างสัมพันธภาพของสหวิชาชีพ และมีการประชุมพัฒนาเครือข่าย 3) ด้านการบริหาร ควรมีหลักสูตรอยู่ในการเรียนให้นักศึกษาแพทย์ และพยาบาล มีการจัดการทรัพยากรเครือข่ายในการปฏิบัติงาน และมีการสร้างแรงจูงใจให้แก่บุคลากร กระทรวงสาธารณสุข ควรกำหนดโครงสร้างศูนย์พึ่งได้ จัดทำแนวทางการปฏิบัติงานที่ชัดเจน และสนับสนุนด้านงบประมาณในการปฏิบัติงาน

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1) กระทรวงสาธารณสุขควรมีการปรับโครงสร้างงานศูนย์พึ่งได้ ให้ชัดเจน 2) กระทรวงสาธารณสุขควรมีการจัดทำแนวปฏิบัติร่วมกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายที่มีการปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน 3) หน่วยงานด้านกฎหมายควรมีการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงาน 1) โรงพยาบาล ควรมีการจัดทำแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้ปฏิบัติงานร่วมกับหน่วยงานที่เป็นเครือข่ายภายในจังหวัด 2) ศูนย์พึ่งได้ ควรมีการพัฒนาบุคลากรเพิ่มศักยภาพบุคลากรในหน่วยงาน

คำสำคัญ : การปฏิบัติงานสหวิชาชีพ; เด็กที่ถูกทารุณกรรม; พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546

Received: 11/05/2567, Revised:06/07/2567, Accepted:08/07/2567

Abstract

The purpose is to study the multidisciplinary practice in providing service to abused children including problems and guidelines in this practice. It was qualitative research that the researcher collected the data from both multidisciplinary team, internal and external hospital totaling 16 person by structure interview form.

The research results were found that the multidisciplinary practice follows the procedure according to the Child Protection Act 2003 including (1) Inquiry of the evidence or investigation (2) Immediate protection (3) Rehabilitation therapy (4) Returning children to society and (5) Preventing re-offending with reducing risk factors in families and communities.

The problems in this multidisciplinary practice were (1) The understanding of procedure in practicing (2) the Coordinate and handover of works in which there is no coordinate system during public holidays and no handover information for assistance procedures (3) Limitations in management with obscure coordinate effort in multidisciplinary practice; shortage of staff, investment, improper service site and no policy to promote multidisciplinary practice.

Guidelines for improving the multidisciplinary practice in providing services to abused children are 1) the understanding by improving the law knowledge, skill for assisting abused children and psychology in building relationships 2) the coordination and handover of works by creating manual, activities to improve relationship within multidisciplinary and consultation for improving network 3) the management should have a curriculum for students, doctor, and nurse, managing the resource network in practice and encouraging staffs. The Ministry of Public Health should determine the refugee center structure, create concise guidelines, and support the investment in multidisciplinary practice.

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

Recommendations in policy are 1) The Ministry of Public Health should modify the refugee centers to be more concise 2) The Ministry of Public Health should make an effort with an associate department with connected network practice for a consistent understanding 3) the law department should modify the associate code to align with the current situations. Recommendations for the department are 1) the Hospital should have a guideline for staff to coordinate with the associate department within the province 2) Refugee centers should improve staff skills within the department.

Keywords: Multidisciplinary Work; Abused Children; Child Protection Act, B.E. 2546 (2003)

1.บทนำ

ปัจจุบันปัญหาเด็กถูกทารุณกรรม ส่งผลกระทบต่อเด็กเป็นอย่างมาก ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ทำให้ต้องมีการคุ้มครองเด็ก ซึ่งในระดับสากล คือ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก สำหรับประเทศไทยได้ใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546

รัฐบาลให้ความสำคัญกับการให้ความช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรม ตั้งแต่ พ.ศ.2542 โดยกำหนดให้กระทรวงสาธารณสุขจัดตั้งศูนย์บริการช่วยเหลือเด็กและสตรีในภาวะวิกฤตจากความรุนแรงขึ้นในโรงพยาบาลศูนย์/โรงพยาบาลทั่วไป ภายใต้ชื่อว่า ศูนย์พึ่งได้ โดยให้มีบริการแบบครบวงจร ในรูปแบบของสหวิชาชีพ ซึ่งต้องได้รับการช่วยเหลือทันที (เบญจพร ปัญญาพงศ์ และอชิมา เกดกล้า, 2552) สถิติเด็กที่ถูกกระทำความรุนแรงที่เข้ารับบริการศูนย์พึ่งได้ โรงพยาบาลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ปีงบประมาณ 2559 – 2566 จำนวน 8,943, 7,798, 6,801, 7,301, 6,411, 5,880, 6,336 และ 5,750 คน ตามลำดับ โดยเฉลี่ยปีละ 6,902 ราย (สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2567)

ศูนย์พึ่งได้ โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา จากข้อมูลเด็กที่ถูกทารุณกรรม ที่ได้รับการประชุมทีมของสหวิชาชีพ เฉลี่ย 1- 2 ราย/ปี (ศูนย์พึ่งได้ โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา, 2566) ส่วนเด็กที่ถูกทารุณกรรมรายอื่นๆ ได้รับการดูแล โดยใช้แบบคัดกรองเบื้องต้น หรือการประสานงานกับสหวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง โดยไม่ได้มีการจัดประชุมแบบเป็นทางการ ซึ่งส่งผลให้เด็กที่ถูกทารุณกรรมมีความเสี่ยงต่อการถูกทารุณกรรมซ้ำ อีกทั้งยังได้รับบริการที่ไม่เสมอภาคเท่าเทียมกัน ตามที่กฎหมายที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานต่อเด็กได้กำหนดไว้

2.วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานของสหวิชาชีพในการให้บริการแก่เด็กที่ถูกทารุณกรรม รวมถึงปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานของสหวิชาชีพในการให้บริการแก่เด็กที่ถูกทารุณกรรม

3.วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาแบบเจาะจง 2 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 สหวิชาชีพภายในโรงพยาบาล กลุ่มที่ 2 สหวิชาชีพภายนอกโรงพยาบาล รวมจำนวน 16 คน ใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แนวคำถามในการสัมภาษณ์ได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้วยการหาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (ค่า IOC) โดยมีค่า IOC เท่ากับ 1.00

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

และมีการตรวจสอบข้อมูลของงานวิจัยแบบสามเส้า (Triangulation) ด้วยวิธีตรวจสอบ โดยใช้แหล่งข้อมูลที่แตกต่างกัน (data triangulation) ใช้วิธีการโดยเปลี่ยนแปลงแหล่งข้อมูลที่เป็นบุคคล การนำเสนอผลการศึกษาเป็นการพรรณนาข้อมูล มีการขออนุมัติจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ต่อคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โรงพยาบาลมหาสารคามราชสีมา ได้รับการรับรองโครงการวิจัยตามแนวทางหลักจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ วันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2565

4.ผลการวิจัย

การปฏิบัติงานสหวิชาชีพในการให้บริการแก่เด็กที่ถูกทารุณกรรม ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มีการปฏิบัติงานของสหวิชาชีพในการให้บริการแก่เด็กที่ถูกทารุณกรรม ปัญหาอุปสรรคการปฏิบัติงานของสหวิชาชีพในการให้บริการแก่เด็กที่ถูกทารุณกรรม และแนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานสหวิชาชีพแก่เด็กที่ถูกทารุณกรรม ดังนี้

การปฏิบัติงานของสหวิชาชีพในการให้บริการแก่เด็กที่ถูกทารุณกรรม

ในการปฏิบัติงานของสหวิชาชีพในการให้บริการแก่เด็กที่ถูกทารุณกรรม ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 ต้องอาศัยองค์ความรู้ของแต่ละวิชาชีพ เครื่องมือ ทักษะเฉพาะด้านของสหวิชาชีพ และแนวทางปฏิบัติของการให้บริการแก่เด็กที่ถูกทารุณกรรมที่สอดคล้องตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 เพื่อให้การปฏิบัติงานเกิดประสิทธิภาพ และเด็กได้รับประโยชน์สูงสุด มีกระบวนการปฏิบัติงาน ได้แก่ 1. การค้นหาข้อเท็จจริงหรือการสืบสวนสอบสวน 2.การคุ้มครองป้องกันเฉพาะหน้า 3.การบำบัดฟื้นฟู 4.การส่งเด็กคืนสู่สังคม 5.การป้องกันการถูกระทำซ้ำ ด้วยการลดปัจจัยเสี่ยงในครอบครัวและชุมชน โดยผลการศึกษาพบว่า สหวิชาชีพภายในโรงพยาบาลและสหวิชาชีพภายนอกโรงพยาบาล รวม 16 คน มีการปฏิบัติงานได้ตามบทบาทหน้าที่ของแต่ละวิชาชีพ ตามกระบวนการปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 กำหนดไว้ได้อย่างชัดเจน ดังนี้

การค้นหาข้อเท็จจริงหรือการสืบสวนสอบสวน

การค้นหาข้อเท็จจริงหรือการสืบสวนสอบสวน เป็นวิธีการแสวงหาข้อมูลเกี่ยวกับเด็กที่ถูกทารุณกรรม ในด้านร่างกาย จิตใจ เพศ การถูกละเลยทอดทิ้ง และการที่เด็กได้รับการเลี้ยงดูที่ไม่เหมาะสมเพื่อนำเด็กไปแสวงหาผลประโยชน์ พบว่า สหวิชาชีพทั้งหมดใช้การสัมภาษณ์ การสังเกต และการใช้ผลการตรวจร่างกายและประวัติการรักษาพยาบาล เป็นเครื่องมือหลักในการแสวงหาข้อเท็จจริงจากเด็ก กล่าวคือ (1) การสัมภาษณ์และการสังเกตถึง การลำดับเหตุการณ์เกี่ยวกับลักษณะของเหตุการณ์ บาดแผล ความสอดคล้องกันของบาดแผลและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น รวมทั้งสาเหตุของเหตุการณ์และผลกระทบจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น (2) การใช้ผลการตรวจร่างกายและประวัติการรักษาพยาบาล กล่าวคือ ผลการตรวจร่างกาย รวมทั้งประวัติการรักษาพยาบาลด้วย นอกจากนี้ สหวิชาชีพในโรงพยาบาลยังใช้วิธีการทดสอบระดับสติปัญญา และใช้เทคนิคการวาดรูป และการเล่นเกมของเล่น เป็นส่วนหนึ่งในการให้เด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมบอกเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

การคุ้มครองและป้องกันเฉพาะหน้า

การคุ้มครองและป้องกันเฉพาะหน้าของสหวิชาชีพภายในและภายนอกโรงพยาบาลมีความแตกต่างกัน โดยสหวิชาชีพภายในโรงพยาบาล มีการดำเนินการ (1) การประเมินความเสี่ยง เป็นการรวบรวมข้อมูลจากเด็ก ผู้เกี่ยวข้องใกล้ชิดกับเด็กและผู้นำชุมชนในพื้นที่ที่เกิดเหตุ (2) การประสานงาน เพื่อคุ้มครองเฉพาะหน้า เป็นการดำเนินการในการแจ้งแพทย์ให้รับเด็กที่ถูกทารุณกรรมนอนโรงพยาบาล และแจ้งผู้รับผิดชอบ (3) การวางแผนและช่วยเหลือ มีการประชุมทีมสหวิชาชีพ และการเตรียมความพร้อมของครอบครัว (4) การประสานส่งต่อ เป็นการประสานหน่วยงานเครือข่าย ผู้นำชุมชน และการนัดเด็กและครอบครัวในการติดตามอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่สหวิชาชีพภายนอกโรงพยาบาลมีการดำเนินการ ให้ความช่วยเหลือในภาวะวิกฤติเฉพาะหน้า ด้วยการ (1) ระงับเหตุ เป็นการประสานพื้นที่ให้ความช่วยเหลือเฉพาะหน้า และการแจ้งตำรวจ (2) การประเมินความเสี่ยงจากข้อมูลเบื้องต้น เป็นการรวบรวมข้อมูลจากเด็ก ผู้เกี่ยวข้องใกล้ชิดกับเด็กและผู้นำชุมชนในพื้นที่ที่เกิดเหตุ (3) การแยกเด็ก เป็นการหาที่อยู่ที่ปลอดภัยแก่เด็ก (4) การประสานทีมสหวิชาชีพเพื่อส่งต่อ มีการแจ้งผู้รับผิดชอบ และการหาที่พักที่ปลอดภัยแก่เด็ก

การบำบัดฟื้นฟู

การบำบัดฟื้นฟู สหวิชาชีพภายในและภายนอกโรงพยาบาลมีการปฏิบัติงานในการบำบัดฟื้นฟูเหมือนกันทั้ง 2 วิธี ประกอบด้วย การให้บริการช่วยเหลือการรักษาพยาบาล ด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม และการรวบรวมข้อมูล เพื่อเสนอความเห็นต่อทีมสหวิชาชีพในการหาแนวทาง เพื่อกำหนดแผนในการช่วยเหลือ บำบัด ฟื้นฟู เด็กที่ถูกทารุณกรรม ทั้งนี้สหวิชาชีพภายในโรงพยาบาล มีการดำเนินการโดย (1) การให้บริการช่วยเหลือการรักษาพยาบาล โดยด้านร่างกายให้การรักษาพยาบาล ด้านจิตใจ รักษา บำบัด ฟื้นฟู ให้คำปรึกษา ด้านสังคม มีการประเมินความพร้อมของครอบครัว และมีการส่งต่อเพื่อคุ้มครองด้านความปลอดภัย (2) รวบรวมข้อมูลด้านการรักษาพยาบาล มีการดำเนินการด้านการรักษาพยาบาล ด้านร่างกาย จิตใจ สังคม กฎหมาย การบำบัดฟื้นฟู จิตใจ และการประเมินความพร้อมของครอบครัว ขณะที่สหวิชาชีพภายนอกโรงพยาบาล มีการดำเนินการโดย (1) การให้บริการช่วยเหลือการรักษาพยาบาล โดยด้านร่างกายมีการประสานส่งต่อสหวิชาชีพภายในโรงพยาบาล ด้านจิตใจ ประเมินสุขภาพจิต ด้านสังคม ประเมินความเสี่ยงในด้านร่างกาย และจิตใจ ด้านกฎหมาย ให้บริการช่วยเหลือในด้านกฎหมาย (2) รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์และข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กและครอบครัวและข้อมูลด้านกฎหมาย

การส่งเด็กคืนสู่สังคม

การส่งเด็กคืนสู่สังคมเป็นการปฏิบัติงานของสหวิชาชีพ โดยสหวิชาชีพภายในและภายนอกโรงพยาบาล มีการปฏิบัติงานเหมือนกันใน 3 วิธีการ คือ การประเมินและการเตรียมความพร้อมของเด็ก การประเมินและการเตรียมความพร้อมครอบครัวและชุมชน และการติดตามเด็กและครอบครัว แต่มีรายละเอียดในการแสดงบทบาทที่แตกต่างกัน คือ สหวิชาชีพภายในโรงพยาบาลมีการปฏิบัติงานโดย (1) การประเมินและการเตรียมความพร้อมของเด็ก มีการประเมินร่างกาย จิตใจ สังคม ภาวะซึมเศร้า ความเสี่ยงในการฆ่าตัวตาย มีการเตรียมความพร้อมของเด็ก โดยให้ความรู้ แนวทางการเลี้ยงดูแก่ผู้ปกครอง (2) การประเมินและการเตรียมความพร้อมครอบครัวและชุมชน มีการประเมินความพร้อมของครอบครัว การเข้าโรงเรียน การประเมินความ

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

เสี่ยงการถูกรังแก การเตรียมความพร้อมครอบครัวและชุมชน การให้ความรู้ ฝึกทักษะการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและการขอความช่วยเหลือ (3) การติดตามเด็กและครอบครัว มีการนัดติดตามการรักษาและการเลี้ยงดู โทรศัพท์ประสานผู้นำชุมชน ขณะที่สหวิชาชีพภายนอกโรงพยาบาล มีการดำเนินการโดย (1) การประเมินและการเตรียมความพร้อมของเด็ก ประเมินความเสี่ยงการถูกทารุณกรรมซ้ำ ประเมินร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม มีการเตรียมความพร้อมของเด็ก การให้ความรู้ แนะนำ การฝึกทักษะการช่วยเหลือตัวเองและการขอความช่วยเหลือ (2) การประเมินและการเตรียมความพร้อมครอบครัวและชุมชน มีการประเมินด้านเศรษฐกิจของครอบครัว ที่อยู่อาศัย การเตรียมความพร้อมของครอบครัวและชุมชน จัดอบรมให้ความรู้แก่ผู้ปกครองและชุมชน (3) การติดตามเด็กและครอบครัว มีการโทรศัพท์ติดตาม การเยี่ยมบ้าน การติดตามด้านกฎหมาย

การป้องกันการถูกรังแกด้วยการลดปัจจัยเสี่ยงในครอบครัวและชุมชน

การป้องกันการถูกรังแกด้วยการลดปัจจัยเสี่ยงในครอบครัวและชุมชน โดยสหวิชาชีพภายในและภายนอกโรงพยาบาล มีการปฏิบัติงานที่มีวิธีเหมือนกัน ประกอบด้วย การจัดทำแนวทางปฏิบัติ และการประสานงานเครือข่ายและทีมสหวิชาชีพในการวางแผนป้องกันการทารุณกรรมเด็กในชุมชน กล่าวคือสหวิชาชีพภายในโรงพยาบาล (1) การจัดทำแนวทางปฏิบัติ เน้นวิธีการดูแลเด็กที่ถูกต้องเหมาะสมแก่ผู้ปกครอง นัดติดตามผลต่อเนื่อง การประสานชุมชน (2) การประสานงานเครือข่ายและทีมสหวิชาชีพในการวางแผนป้องกันการทารุณกรรมเด็กในชุมชน การประสานผู้นำชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ในขณะที่สหวิชาชีพภายนอกโรงพยาบาล มีการดำเนินการ (1) การจัดทำแนวปฏิบัติ ประสานชุมชนให้การดูแลเด็กต่อเนื่องใช้วิธีการสร้างเครือข่ายในการสอดส่องดูแล การจัดโครงการตำบลคุ้มครองเด็ก (2) การประสานงานเครือข่ายและทีมสหวิชาชีพในการวางแผนป้องกันการทารุณกรรมเด็กในชุมชน การประสานเครือข่ายและผู้นำชุมชน

ปัญหาอุปสรรคการปฏิบัติงานของสหวิชาชีพในการให้บริการแก่เด็กที่ถูกทารุณกรรม

การปฏิบัติงานสหวิชาชีพเป็นการทำงานร่วมกันแบบสหสาขาวิชาชีพที่มีความแตกต่างกัน จึงทำให้เกิดข้อจำกัดหรือสิ่งกีดขวางการปฏิบัติงานร่วมกันของวิชาชีพต่างๆ ที่ปฏิบัติงานในการให้บริการแก่เด็กที่ถูกทารุณกรรมมี 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านความเข้าใจ ด้านการประสานงานและการส่งต่อ และด้านการบริหาร

ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานสหวิชาชีพ ด้านความเข้าใจ

ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานสหวิชาชีพด้านความเข้าใจ พบว่าสหวิชาชีพทั้งภายในและภายนอกโรงพยาบาลไม่มีปัญหาด้านบทบาทหน้าที่ แต่พบปัญหาด้านความรู้และทักษะการปฏิบัติงาน โดยสหวิชาชีพภายในโรงพยาบาล ขาดทักษะการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะการฟื้นฟูสภาพจิตใจ การเฝ้าระวังถึงการถูกทารุณกรรม ขาดความรู้ด้านกฎหมาย และความรู้เกี่ยวกับการประสานงาน ในขณะที่สหวิชาชีพภายนอกโรงพยาบาล ขาดความรู้ด้านการปฏิบัติงาน ความรู้ด้านกฎหมาย และความรู้เกี่ยวกับข้อมูลของหน่วยงานในการให้ความช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรม

ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานสหวิชาชีพ ด้านการประสานงานและการส่งต่อ

ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานสหวิชาชีพ ด้านการประสานงานและการส่งต่อ พบว่า สหวิชาชีพภายในโรงพยาบาล มีข้อจำกัดในการประสานงานและส่งต่อของหน่วยงานภายในโรงพยาบาล ไม่มีระบบการประสานงานในช่วงวันหยุดราชการ ไม่มีระบบการคัดกรองเด็กที่ถูกทารุณกรรม พื้นที่ให้บริการภายใน

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

โรงพยาบาลอยู่ไกลกัน ส่งผลต่อการให้บริการล่าช้า รวมทั้งการส่งต่อหน่วยงานภายนอก ต้องใช้เอกสารเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดความล่าช้า ในขณะที่สหวิชาชีพภายนอกโรงพยาบาล มีข้อจำกัดในการประสานงานและส่งต่อ พบว่าไม่ทราบระบบการให้บริการ รวมถึงไม่เข้าใจหลักการในการทำงาน ทำให้ไม่ให้ความสำคัญกับการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรม อีกทั้งไม่มีระบบการส่งต่อข้อมูลการดำเนินการช่วยเหลือแก่กัน ทำให้ไม่ทราบถึงข้อสรุปการช่วยเหลือ และผู้บริหารไม่เข้าใจการทำงานในการส่งต่อผู้รับบริการ

ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานสหวิชาชีพด้านการบริหาร

ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานสหวิชาชีพด้านการบริหาร พบว่าสหวิชาชีพภายในและภายนอกโรงพยาบาล มีข้อจำกัดในการปฏิบัติงานสหวิชาชีพด้านการบริหาร ประกอบด้วย ข้อจำกัดด้านแนวทางปฏิบัติร่วมกันแบบสหวิชาชีพ และข้อจำกัดด้านนโยบายในการปฏิบัติงานของสหวิชาชีพ สหวิชาชีพภายในโรงพยาบาล มีข้อจำกัดในการปฏิบัติงานสหวิชาชีพด้านการบริหาร กล่าวคือ (1) ข้อจำกัดด้านแนวทางปฏิบัติร่วมกันแบบสหวิชาชีพ แนวทางปฏิบัติยังไม่ชัดเจน (2) ข้อจำกัดด้านนโยบายในการปฏิบัติงานของสหวิชาชีพ ด้านบุคลากรไม่เพียงพอ อีกทั้งสถานที่ให้บริการไม่เหมาะสม ในขณะที่สหวิชาชีพภายนอกโรงพยาบาล มีข้อจำกัดในการปฏิบัติงานสหวิชาชีพด้านการบริหาร กล่าวคือ (1) ข้อจำกัดด้านแนวทางปฏิบัติร่วมกันแบบสหวิชาชีพ หน่วยงานไม่มีแนวปฏิบัติงานร่วมกันแบบสหวิชาชีพ (2) ข้อจำกัดด้านนโยบายในการปฏิบัติงานของสหวิชาชีพ หน่วยงานไม่มีนโยบายส่งเสริมการปฏิบัติงานแบบสหวิชาชีพ อีกทั้งบุคลากรไม่เพียงพอ และไม่มีงบประมาณ

แนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานสหวิชาชีพแก่เด็กที่ถูกทารุณกรรม

ในการปฏิบัติงานของสหวิชาชีพในการให้บริการแก่เด็กที่ถูกทารุณกรรม สหวิชาชีพภายในและภายนอกโรงพยาบาลมีแนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานในการให้บริการแก่เด็กที่ถูกทารุณกรรม ประกอบด้วย แนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานด้านความเข้าใจ ด้านการส่งต่อ และด้านการบริหาร

แนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานด้านความเข้าใจ

แนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานด้านความเข้าใจ ในการปฏิบัติงานร่วมกันของสหวิชาชีพในการให้บริการแก่เด็กที่ถูกทารุณกรรม โดยสหวิชาชีพภายในโรงพยาบาล เสนอให้พัฒนาองค์ความรู้ด้านกฎหมาย ทักษะการให้ความช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรม ในขณะที่สหวิชาชีพภายนอกโรงพยาบาล เสนอให้พัฒนาด้านจิตวิทยาการสร้างสรรค์สัมพันธภาพ ทักษะการให้ความช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรม และการมีคู่มือแนวทางการให้ความช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรม และข้อมูลเกี่ยวกับภาคีเครือข่าย

แนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานด้านการส่งต่อ

แนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานด้านการส่งต่อ ในการปฏิบัติงานร่วมกันของสหวิชาชีพในการให้บริการแก่เด็กที่ถูกทารุณกรรม โดยสหวิชาชีพภายในโรงพยาบาล เสนอให้พัฒนาช่องทางการส่งต่อข้อมูล การจัดประชุมทีมสหวิชาชีพในกรณีศึกษาที่มีความยุ่งยากซับซ้อน รวมถึงมีการรายงานการติดตามช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมที่ผ่านมาในระบบบริการ มีสถานที่ให้บริการแบบครบวงจร รวมทั้งมีการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์สัมพันธภาพของสหวิชาชีพ และมีแนวทางการส่งต่อหน่วยงานภายนอกที่มีความยืดหยุ่น เพื่อให้เกิดความรวดเร็ว ในขณะที่สหวิชาชีพภายนอกโรงพยาบาล เสนอให้พัฒนาด้านการส่งต่อ โดยมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูล

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

หน่วยงานด้านเด็ก เพื่อการปฏิบัติงานร่วมกัน มีช่องทางการติดต่อ เพื่อส่งต่อข้อมูล มีการประชุมพัฒนาเครือข่าย และสร้างสัมพันธภาพที่ดีของภาคีเครือข่ายสหวิชาชีพ

แนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานด้านการบริหาร

แนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานด้านการบริหาร สหวิชาชีพภายในโรงพยาบาล เสนอให้มีหลักสูตรอยู่ในการเรียนให้แก่นักศึกษาแพทย์ พยาบาล และโรงเรียนแพทย์ รวมทั้งรัฐบาลกำหนดเป็นนโยบายกระทรวงสาธารณสุขกำหนดโครงสร้างศูนย์พึ่งได้ มีการจัดการทรัพยากรเครือข่ายในการปฏิบัติงาน โดยกำหนดผู้รับผิดชอบหลักและมีการสร้างแรงจูงใจให้แก่บุคลากร ในขณะที่สหวิชาชีพภายนอกโรงพยาบาล เสนอให้พัฒนาการบริหาร โดยรัฐบาลกำหนดเป็นนโยบาย กระทรวงจัดทำแนวทางการปฏิบัติงานที่ชัดเจน และสนับสนุนด้านงบประมาณในการปฏิบัติงาน

5.อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง“การปฏิบัติงานสหวิชาชีพในการให้บริการแก่เด็กที่ถูกทารุณกรรม ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 ศึกษากรณี ศูนย์พึ่งได้ โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา” ผลการศึกษา แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1. การปฏิบัติงานของสหวิชาชีพในการให้บริการแก่เด็กที่ถูกทารุณกรรม 2. ปัญหาอุปสรรคการปฏิบัติงานของสหวิชาชีพในการให้บริการแก่เด็กที่ถูกทารุณกรรม 3. แนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานสหวิชาชีพแก่เด็กที่ถูกทารุณกรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การปฏิบัติงานของสหวิชาชีพในการให้บริการแก่เด็กที่ถูกทารุณกรรม

การค้นหาคำข้อเท็จจริงหรือการสืบสวนสอบสวน สหวิชาชีพทั้งหมดใช้การสัมภาษณ์ การสังเกต การใช้ผลการตรวจร่างกายและประวัติการรักษาพยาบาล เป็นเครื่องมือหลักในการแสวงหาข้อเท็จจริงจากเด็ก (1) การสัมภาษณ์และการสังเกตถึง การเรียงลำดับเหตุการณ์ เกี่ยวกับลักษณะของเหตุการณ์ บาดแผล ความสอดคล้องกันของบาดแผลและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น รวมทั้งสาเหตุของเหตุการณ์และผลกระทบจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น (2) การใช้ผลการตรวจร่างกายและประวัติการรักษาพยาบาล กล่าวคือผลการตรวจร่างกาย รวมทั้งประวัติการรักษาพยาบาลด้วย นอกจากนี้ สหวิชาชีพในโรงพยาบาลยังใช้วิธีการทดสอบระดับเขาวงกตปัญญา และใช้เทคนิคการวาดรูป และการเล่นของเล่น เป็นส่วนหนึ่งในการให้เด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมบอกเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของราตรี แฉล้มวาริ (2550); นัยนา ธนวัฑฒ (2551); วาสนา เก้านพรัตน์ (2544, อ้างถึงในจรูญ โกมุท, 2553) และสรรพสิทธิ์ คุมประพันธ์ และพยงค์ศรี ชันธิกุล (2546) อธิบายว่า การค้นหาคำข้อเท็จจริงหรือการสืบสวนสอบสวน จะต้องมีการเสาะแสวงหาข้อมูลข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแก่เด็ก เช่น ความเสียหายที่ร่างกายของเด็ก โดยแพทย์หรือกุมารแพทย์ รวมถึงการหาข้อมูลพื้นฐานของเด็กและผู้ปกครอง รวมถึงการตรวจร่างกาย เพื่อหาบาดแผล กระดูกหัก ความบอบช้ำเสียหายของอวัยวะภายใน ร่องรอยการถูกล่วงละเมิดทางเพศ ตรวจการติดเชื้อจากเพศสัมพันธ์ และตรวจการตั้งครรภ์ และในกรณีที่หาร่องรอยความเสียหายทางร่างกายที่ก่อให้เกิดความผิดปกติไม่ได้ จะต้องส่งต่อไปให้หน่วยจิตเวชเด็กและวัยรุ่น ซึ่งมีผู้ปฏิบัติงานจาก 3 อาชีพ คือ จิตแพทย์เด็ก นักจิตวิทยา และนักสังคมสงเคราะห์ที่ซึกถามเด็ก ทำกิจกรรม เผื่อสังเกต รวบรวมข้อมูลจากผู้ประกอบวิชาชีพอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

การคุ้มครองและป้องกันเฉพาะหน้าของสหวิชาชีพภายในและภายนอกโรงพยาบาลมีความแตกต่างกัน โดยสหวิชาชีพภายในโรงพยาบาลมีการดำเนินการ (1) การประเมินความเสี่ยง เป็นการรวบรวมข้อมูลจากเด็ก ผู้เกี่ยวข้องใกล้ชิดกับเด็กและผู้นำชุมชนในพื้นที่ที่เกิดเหตุ (2) การประสานงาน เพื่อคุ้มครองเฉพาะหน้า เป็นการดำเนินการในการแจ้งแพทย์ให้รับเด็กที่ถูกทารุณกรรมนอนโรงพยาบาล และการแจ้งผู้รับผิดชอบ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของวาสนา แก่นพรัตน์ (2544, อ้างถึงในรจเรข โกมุต, 2553); ราตรี แฉล้มวาริ (2550); อาริรัตน์ นฤตมพงศ์ (2547); สรรพสิทธิ์ คุมประพันธ์ และพยางค์ศรี ชันธิกุล (2546); และนัยนา ธนวัชโฒ (2551) อธิบายว่า การประเมินสภาวะเด็กและครอบครัวมีพื้นฐานอยู่บนข้อมูลทุกด้าน ทั้งการแพทย์ สังคมสงเคราะห์และกฎหมาย โดยจะต้องมีการดำเนินการแยกเด็กหรือหาที่อยู่ที่ปลอดภัยแก่เด็กเป็นการชั่วคราวในช่วงที่ประสบเหตุวิกฤติ เพื่อให้เด็กไม่มีความเสี่ยงและได้รับการดูแลปกป้องคุ้มครองให้ปลอดภัย (3) การวางแผนและช่วยเหลือ มีการประชุมทีมสหวิชาชีพ และการเตรียมความพร้อมของครอบครัว (4) การประสานส่งต่อ เป็นการประสานหน่วยงานเครือข่าย ผู้นำชุมชน และการนัดเด็กและครอบครัวในการติดตามอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือ เด็ก สตรีและบุคคลในครอบครัวที่ถูกกระทำรุนแรง (เบญจพร ปัญญาพงศ์ และอชิมา เกิดกล้า, 2552) ซึ่งกำหนดแนวปฏิบัติในการให้ความช่วยเหลือ เด็ก สตรีและบุคคลในครอบครัวที่ถูกกระทำรุนแรง 9 ขั้นตอน คือ 1) การประเมินกรณีเด็กถูกละเมิด ละเลย ทอดทิ้ง แสวงประโยชน์ และใช้ความรุนแรง 2) การแจ้งเหตุและการส่งต่อ 3) การดำเนินการช่วยเหลือและการประเมินความเสี่ยงเบื้องต้นโดยผู้เชี่ยวชาญ 4) การให้บริการคุ้มครองสวัสดิภาพเบื้องต้น 5) การจัดบริการทางสังคมรายกรณี (พนักงานเจ้าหน้าที่) 6) การประเมินความเสี่ยงขั้นที่สอง 7) การจัดทำแผนช่วยเหลือเด็ก 8) การประชุมรายกรณี 9) การทบทวนงานรายกรณี ในขณะที่สหวิชาชีพภายนอกโรงพยาบาลมีการดำเนินการให้ความช่วยเหลือในภาวะวิกฤติเฉพาะหน้าด้วยการ (1) ระบุเหตุ เป็นการประสานพื้นที่ให้ความช่วยเหลือเฉพาะหน้า และการแจ้งตำรวจ (2) การประเมินความเสี่ยงจากข้อมูลเบื้องต้น เป็นการรวบรวมข้อมูลจากเด็ก ผู้เกี่ยวข้องใกล้ชิดกับเด็กและผู้นำชุมชนในพื้นที่ที่เกิดเหตุ (3) การแยกเด็ก เป็นการหาที่อยู่ที่ปลอดภัยแก่เด็ก (4) การประสานทีมสหวิชาชีพเพื่อส่งต่อ มีการแจ้งผู้รับผิดชอบ และการหาที่พักที่ปลอดภัยแก่เด็ก ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของวาสนา แก่นพรัตน์ (2544, อ้างถึงในรจเรข โกมุต, 2553); ราตรี แฉล้มวาริ (2550); รจเรข โกมุต (2553); อาริรัตน์ นฤตมพงศ์ (2547); สรรพสิทธิ์ คุมประพันธ์ และพยางค์ศรี ชันธิกุล (2546); และนัยนา ธนวัชโฒ (2551) อธิบายว่าทันทีที่พบว่าเด็กได้รับความเสียหายจากบุคคลภายในครอบครัว หรือผู้มีอิทธิพลต่อบุคคลในครอบครัว เด็กจะต้องอยู่ในสถานที่ที่ปลอดภัยจากการถูกกระทำซ้ำ การแยกเด็กออกจากครอบครัวหรือการแทรกแซงครอบครัว ต้องมีผู้ประกอบวิชาชีพด้านกฎหมายเข้ามาช่วยดำเนินการด้วย และจะต้องมีการดำเนินการแยกเด็กหรือหาที่อยู่ที่ปลอดภัยแก่เด็กเป็นการชั่วคราวในช่วงที่ประสบเหตุวิกฤติ เพื่อให้เด็กไม่มีความเสี่ยง และได้รับการดูแลปกป้องคุ้มครองให้ปลอดภัย

การบำบัดฟื้นฟู สหวิชาชีพภายในโรงพยาบาล มีการดำเนินการโดย (1) การให้บริการช่วยเหลือการรักษาพยาบาล โดยด้านร่างกายเป็นการให้การรักษายาบาล ด้านจิตใจเป็นการรักษา บำบัด ฟื้นฟู ให้คำปรึกษา ด้านสังคม มีการประเมินความพร้อมของครอบครัว และมีการส่งต่อเพื่อคุ้มครองด้านความปลอดภัย (2) รวบรวมข้อมูลด้านการรักษาพยาบาล ด้านการบำบัดฟื้นฟูจิตใจ และการประเมินความพร้อมของครอบครัว

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของวาสนา แก่นพรัตน์ (2544, อ้างถึงในจรูญ โกมุต, 2553) และผลการศึกษาของ สรรพสิทธิ์ คุมประพันธ์ และพยงค์ศรี ชันธิกุล (2546) ที่อธิบายว่าการทำงานร่วมกันเป็นทีมจากฝ่าย การแพทย์ สังคมสงเคราะห์และกฎหมาย โดยเริ่มจากการวิเคราะห์พยาธิสภาพของเด็กทั้งทางกายและจิตใจ รวมทั้งติดตามสืบสาวให้เห็นกระบวนการหรือกลุ่มอาการดังกล่าวด้วย โดยการซักถาม การเฝ้าสังเกตและการ บันทึกรายการของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และสามารถกำหนดแนวทางการบำบัดฟื้นฟู หรือแผนงานในการบำบัดฟื้นฟู ขณะที่สหวิชาชีพภายนอกโรงพยาบาล มีการดำเนินการโดย (1) การให้บริการช่วยเหลือการรักษาพยาบาล โดยด้านร่างกายมีการประสานส่งต่อสหวิชาชีพภายในโรงพยาบาล ด้านจิตใจ เป็นการประเมินสุขภาพจิต ด้าน สังคมมีการประเมินความเสี่ยงในด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านกฎหมาย เป็นการให้บริการช่วยเหลือในด้าน กฎหมาย (2) รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์และข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กและครอบครัวและข้อมูลด้านกฎหมาย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของอารีรัตน์ นฤดมพงศ์ (2547) ที่ศึกษาเรื่องการบริหารการจัดการในการให้ ความช่วยเหลือเด็กถูกทารุณกรรม ศึกษาเฉพาะกรณี เด็กถูกทารุณกรรมของสำนักงานพัฒนาสังคมและ สวัสดิการ จังหวัดปทุมธานี อธิบายว่า การช่วยเหลือเด็กถูกทารุณกรรม มีความซับซ้อนในการดำเนินการหลาย ด้าน เนื่องจากการช่วยเหลือเด็กถูกทารุณกรรมต้องให้ความช่วยเหลืออย่างรอบด้าน ทั้งการบำบัดรักษา ฟื้นฟู ทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม รวมไปถึงการดำเนินคดี นอกจากนี้ในขั้นตอนของการช่วยเหลือยังต้องอาศัย ผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญเฉพาะทาง เพื่อให้ความช่วยเหลือได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความต่อเนื่อง

การส่งเด็กคืนสู่สังคม สหวิชาชีพภายในโรงพยาบาลมีการปฏิบัติงานโดย (1) การประเมินและการ เตรียมความพร้อมของเด็ก มีการประเมินร่างกาย จิตใจ สังคม ภาวะซึมเศร้า ความเสี่ยงในการฆ่าตัวตาย มีการ เตรียมความพร้อมของเด็ก โดยให้ความรู้ และแนวทางการเลี้ยงดูเด็กแก่ผู้ปกครอง (2) การประเมินและการ เตรียมความพร้อมครอบครัวและชุมชน มีการประเมินความพร้อมของครอบครัว การเข้าโรงเรียน การประเมิน ความเสี่ยงการถูกระทำซ้ำ การเตรียมความพร้อมครอบครัวและชุมชน การให้ความรู้ การฝึกทักษะการ แก้ปัญหาเฉพาะหน้าและการขอความช่วยเหลือ (3) การติดตามเด็กและครอบครัว มีการนัดติดตามการรักษา และการเลี้ยงดู และโทรศัพท์ประสานผู้นำชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของณัฐดี ณ มโนรม (2547) อธิบายว่า การประเมินสภาพปัจจัยที่เกี่ยวข้อง มีการติดตามตรวจสอบข้อเท็จจริง เพื่อให้มีความรอบด้าน ช่วย ให้สามารถประเมินได้อย่างถูกต้อง ขณะที่สหวิชาชีพภายนอกโรงพยาบาล มีการดำเนินการโดย (1) การ ประเมินและการเตรียมความพร้อมของเด็ก ประเมินความเสี่ยงการถูกทารุณกรรมซ้ำ ประเมินร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม มีการเตรียมความพร้อมของเด็ก การให้ความรู้ แนะนำ การฝึกทักษะการช่วยเหลือตัวเอง และการขอความช่วยเหลือ (2) การประเมินและการเตรียมความพร้อมครอบครัวและชุมชน มีการประเมินด้าน เศรษฐกิจของครอบครัว ที่อยู่อาศัย การเตรียมความพร้อมของครอบครัวและชุมชน และการจัดอบรมให้ ความรู้แก่ผู้ปกครองและชุมชน (3) การติดตามเด็กและครอบครัว มีการโทรศัพท์ติดตาม การเยี่ยมบ้าน การ ติดตามด้านกฎหมาย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ วาสนา แก่นพรัตน์ (2544, อ้างถึงในจรูญ โกมุต, 2553) และผลการศึกษาของสรรพสิทธิ์ คุมประพันธ์ และพยงค์ศรี ชันธิกุล (2546) อธิบายว่า ในการประเมิน ความพร้อมของเด็ก ผู้ปกครอง ชุมชน สิ่งแวดล้อมอย่างรอบด้าน เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นว่าเด็กจะสามารถ กลับไปอาศัยอยู่ได้อย่างปลอดภัยและดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

การป้องกันการถูกระงับการกระทำซ้ำด้วยการลดปัจจัยเสี่ยงในครอบครัวและชุมชน โดยสหวิชาชีพภายในโรงพยาบาลดำเนินการดังนี้ (1) การจัดทำแนวปฏิบัติ เน้นวิธีการดูแลเด็กที่ถูกต้องเหมาะสมแก่ผู้ปกครอง นวัตกรรมตามผลต่อเนื่อง การประสานชุมชน (2) การประสานงานเครือข่ายและทีมสหวิชาชีพในการวางแผนป้องกันการทารุณกรรมเด็กในชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ในขณะที่สหวิชาชีพภายนอกโรงพยาบาล มีการดำเนินการ ดังนี้ (1) การจัดทำแนวปฏิบัติ ประสานชุมชนให้การดูแลเด็กอย่างต่อเนื่องใช้วิธีการสร้างเครือข่ายในการสอดส่องดูแล (2) การประสานงานเครือข่ายในการวางแผนป้องกันการทารุณกรรมเด็กในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของราตรี แฉล้มวาริ (2550); รจเรข โกมุต (2553); อารีรัตน์ นฤดมพงศ์ (2547); สรรพสิทธิ์ คุมประพันธ์ และพวงค์ศรี ชันธิกุล (2546); และนัยนา ธนวิทย์ (2551) อธิบายว่าการที่ผู้ปฏิบัติงานให้บริการช่วยเหลือเด็กถูกระงับการทารุณกรรม ต้องทำความเข้าใจถึงสาเหตุที่มาของปัญหาการทารุณกรรมเด็กที่เกิดขึ้น ทำความเข้าใจบริบทพื้นฐานของชุมชน มีการจัดทำแนวการปฏิบัติการช่วยเหลือ โดยเริ่มจากสถาบันครอบครัวและชุมชนที่มีความใกล้ชิดในตัวเด็กมากที่สุด มีการบูรณาการทำงานร่วมกันในทีมสหวิชาชีพทำงานเป็นเครือข่ายที่มีความเชื่อมโยง มีการติดต่อสื่อสาร ประสานกันได้แบบไม่เป็นทางการ เพื่อให้เกิดความสะดวก และรวดเร็วในการให้บริการแก่เด็กที่ประสบปัญหาในภาวะวิกฤติได้อย่างทันทั่วถึง

ปัญหาอุปสรรคการปฏิบัติงานของสหวิชาชีพในการให้บริการแก่เด็กที่ถูกทารุณกรรม

ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานสหวิชาชีพด้านความเข้าใจ พบว่า สหวิชาชีพทั้งภายในและภายนอกโรงพยาบาลมีปัญหาด้านความรู้และทักษะการปฏิบัติงาน โดยสหวิชาชีพภายในโรงพยาบาล ขาดทักษะการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะการฟื้นฟูสภาพจิตใจ การเฝ้าระวังการถูกระงับการทารุณกรรม ขาดความรู้ด้านกฎหมาย และความรู้เกี่ยวกับการประสานงาน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของบุญเสริม หุตะแพทย์ (2552) ได้ศึกษาทัศนคติและบทบาทของทีมสหวิชาชีพต่อการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว อธิบายว่าสหวิชาชีพไม่มีความรู้ในการสังเกตผู้เสียหาย ในกรณีที่ผู้เสียหายไม่ได้บอกว่าถูกระงับการทารุณกรรม ไม่มีความรู้ด้านกฎหมายหรือรายละเอียดของกฎหมาย ในขณะที่สหวิชาชีพภายนอกโรงพยาบาลขาดความรู้ด้านการปฏิบัติงาน ความรู้ด้านกฎหมาย และความรู้เกี่ยวกับข้อมูลของหน่วยงานในการให้ความช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของไอลดา ชติยวรา (2556) ที่พบว่าวิชาชีพบางส่วนยังขาดทักษะที่สำคัญในการปฏิบัติงาน ทำให้ผู้ถูกระงับการทารุณกรรมได้รับความกระทบกระเทือนด้านจิตใจ และสอดคล้องกับผลการศึกษาของบุญเสริม หุตะแพทย์ (2552) ซึ่งอธิบายว่า สหวิชาชีพไม่มีความรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสหวิชาชีพอื่น ทำให้ไม่ทราบข้อจำกัดหรือความสามารถในการทำงานส่งผลให้ประสิทธิภาพลดลง

ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานสหวิชาชีพด้านการประสานงานและการส่งต่อ พบว่า สหวิชาชีพภายในโรงพยาบาล มีข้อจำกัดในการประสานงานและส่งต่อของหน่วยงานภายในโรงพยาบาล เนื่องจากไม่มีระบบการประสานงานในช่วงวันหยุดราชการ พื้นที่ให้บริการภายในโรงพยาบาลอยู่ไกลกัน ส่งผลต่อการให้บริการล่าช้า รวมทั้งการส่งต่อหน่วยงานภายนอก ต้องใช้เอกสารเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดความล่าช้า ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของไอลดา ชติยวรา (2556) อธิบายว่า สหวิชาชีพมีความรับผิดชอบในหน้าที่ประจำที่มีหลายด้าน ทำให้ไม่สามารถให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่ เกิดความล่าช้า และขาดความ

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ต่อเนื่อง ในขณะที่สหวิชาชีพภายนอกโรงพยาบาล มีข้อจำกัดในการประสานงานและส่งต่อของหน่วยงาน ภายนอกโรงพยาบาล พบว่าไม่ทราบระบบการให้บริการ ไม่เข้าใจหลักการในการทำงาน ทำให้ไม่ให้ความสำคัญกับการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรม อีกทั้งไม่มีระบบการส่งต่อข้อมูลการดำเนินการช่วยเหลือแก่กัน ทำให้ไม่ทราบถึงข้อสรุปการช่วยเหลือ และผู้บริหารไม่เข้าใจการทำงานในการส่งต่อผู้รับบริการ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของจรุญ โคมุท (2553) อธิบายว่า ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับความล่าช้า การประสานงานของสหวิชาชีพ ไม่ได้รับความร่วมมือจากทีมสหวิชาชีพในการประสานงาน และรูปแบบการประสานงานของแต่ละวิชาชีพไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการประสานงาน

ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานสหวิชาชีพด้านการบริหาร พบว่าสหวิชาชีพภายในและภายนอกโรงพยาบาล มีข้อจำกัดในการปฏิบัติงานสหวิชาชีพด้านการบริหาร ประกอบด้วย ข้อจำกัดด้านแนวทางปฏิบัติร่วมกันแบบสหวิชาชีพ และข้อจำกัดด้านนโยบายในการปฏิบัติงานของสหวิชาชีพ สหวิชาชีพภายในโรงพยาบาล มีข้อจำกัดในการปฏิบัติงานสหวิชาชีพด้านการบริหาร กล่าวคือ (1) ข้อจำกัดด้านแนวทางปฏิบัติร่วมกันแบบสหวิชาชีพ แนวทางปฏิบัติยังไม่ชัดเจน (2) ข้อจำกัดด้านนโยบายในการปฏิบัติงานของสหวิชาชีพ ด้านบุคลากรไม่เพียงพอ อีกทั้งสถานที่ให้บริการไม่เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของบุญเสริม หุตะแพทย์ (2552) ได้ศึกษาทัศนคติและบทบาทของทีมสหวิชาชีพต่อการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว อธิบายว่า จุดอ่อนในการทำงานของทีมสหวิชาชีพในระดับบริหาร ในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวของทีมสหวิชาชีพ ยังขาดนโยบายการทำงานในเชิงป้องกัน ขาดการเตรียมความพร้อมของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง โครงสร้างการปฏิบัติงานของทีมสหวิชาชีพยังไม่ชัดเจน เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานขาดความมั่นคงในการทำงาน และในบางพื้นที่ยังขาดสถานที่ทำงานที่สามารถรองรับผู้ถูกกระทำ ในขณะที่สหวิชาชีพภายนอกโรงพยาบาล มีข้อจำกัดในการปฏิบัติงานสหวิชาชีพด้านการบริหาร กล่าวคือ (1) ข้อจำกัดด้านแนวทางปฏิบัติร่วมกันแบบสหวิชาชีพ หน่วยงานไม่มีแนวปฏิบัติงานร่วมกันแบบสหวิชาชีพ (2) ข้อจำกัดด้านนโยบาย หน่วยงานไม่มีนโยบายส่งเสริมการปฏิบัติงานแบบสหวิชาชีพ อีกทั้งบุคลากรไม่เพียงพอและไม่มีงบประมาณ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของอริชา วิเศษโกสิน (2551) ซึ่งศึกษาแนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานสหวิชาชีพของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 พบว่าปัญหาอุปสรรคในด้านบริหารซึ่งเกี่ยวกับข้อจำกัดด้านงบประมาณในระดับมากและสถานที่สำหรับจัดประชุมทีมสหวิชาชีพ ในระดับปานกลาง ไม่มีหน่วยงานกลางในจังหวัด ทำให้การปฏิบัติงานสหวิชาชีพไม่คล่องตัว

แนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานสหวิชาชีพแก่เด็กที่ถูกทารุณกรรม

แนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานด้านความเข้าใจ สหวิชาชีพภายในโรงพยาบาล เสนอให้พัฒนาความรู้ด้านกฎหมาย ทักษะการให้ความช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรม ในขณะที่สหวิชาชีพภายนอกโรงพยาบาล เสนอให้พัฒนาด้านจิตวิทยาการสร้างสัมพันธภาพ ทักษะการให้ความช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรม และการมีคู่มือแนวทางการให้ความช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมและข้อมูลเกี่ยวกับเครือข่าย สอดคล้องกับผลการศึกษาของไอลดา ชติยวรา (2556) อธิบายว่าควรจัดการอบรมบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจในประเด็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้กระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว เพื่อให้ความช่วยเหลือผู้กระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังสอดคล้องกับการศึกษาของ

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ทัศนลักษณ์ วงศ์สุริยศักดิ์ (2552) อธิบายว่าควรมีการพัฒนาทักษะในการทำงานของนักศึกษาชีพ พัฒนาความรู้เกี่ยวกับทางเพศภาวะในกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมแก่ผู้บังคับใช้กฎหมาย พัฒนาทักษะและมาตรการในการไกล่เกลี่ยที่คำนึงถึงความละเอียดอ่อน เพศภาวะแก่สหวิชาชีพ และสอดคล้องกับการศึกษาของอริชา วิเศษโกสิน (2551) ควรพัฒนาศักยภาพด้านการปฏิบัติงาน สนับสนุนให้มีการประชุมปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนข้อมูลหรือความคิดเห็น พัฒนาความรู้ ทักษะการปฏิบัติงาน ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนา ศักยภาพของทีมสหวิชาชีพส่งผลต่อการปฏิบัติงานของทีมสหวิชาชีพ รวมทั้งการพัฒนาการปฏิบัติงาน ควรมีการสนับสนุนให้ทีมสหวิชาชีพเข้ารับการอบรมทุกวิชาชีพ

แนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานด้านการส่งต่อ โดยสหวิชาชีพภายในโรงพยาบาล เสนอให้พัฒนาช่องทางการส่งต่อข้อมูล การจัดประชุมทีมสหวิชาชีพในกรณีศึกษาที่มีความยุ่งยากซับซ้อน รวมทั้งมีการรายงานการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมที่ผ่านมาในระบบบริการ มีสถานที่ให้บริการแบบครบวงจร รวมทั้งมีการจัดกิจกรรมสร้างสัมพันธ์ภาพของสหวิชาชีพ และมีแนวทางการส่งต่อหน่วยงานภายนอกที่มีความยืดหยุ่น เพื่อให้เกิดความรวดเร็ว สอดคล้องกับผลการศึกษาของโอลดา ชัตยวรา (2556) ที่เสนอให้ควรจัดให้มีการประมวลสถานการณ์ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้น ส่งต่อข้อมูล นำประสบการณ์การทำงานกับผู้กระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวที่ผ่านมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสหวิชาชีพต่างๆ อีกทั้งควรมีการประชุมทีมสหวิชาชีพ อย่างน้อย 3 เดือน/1 ครั้ง อีกทั้งควรมีการสร้างสัมพันธ์ภาพของสหวิชาชีพที่ทำงานร่วมกัน สอดคล้องกับณัฐวดี ณ มโนรม (2547, อ้างถึงใน อริชา วิเศษโกสิน, 2551) อธิบายว่า ควรมีการประชุมทีมสหวิชาชีพเพื่อรายงานความช่วยเหลือทุก 3 เดือน 6 เดือน หรือ 1 ปี เพื่อเป็นกรณีศึกษาร่วมกัน และเป็นการแลกเปลี่ยนทักษะความรู้ ตลอดจนสร้างภาคีเครือข่ายที่จะให้การสนับสนุนซึ่งกันและกัน ในกรณีที่มีความยุ่งยากซับซ้อนมากๆ ก็จะได้มีผู้เชี่ยวชาญในที่ประชุมร่วมกันช่วยแก้ไขปัญหาได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับการศึกษาของจรูญ โคมุท (2553) อธิบายว่า ควรมีการจัดประชุมทีมสหวิชาชีพตามความหมายทางวิชาการอย่างแท้จริงควบคู่กับการประชุมที่จัดขึ้นทุกเดือน ในขณะที่สหวิชาชีพภายนอกโรงพยาบาล เสนอให้พัฒนาด้านการส่งต่อ โดยมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลหน่วยงานด้านเด็ก เพื่อการปฏิบัติงานร่วมกัน มีช่องทางการติดต่อเพื่อส่งต่อข้อมูล และมีการประชุมพัฒนาเครือข่ายและสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีของเครือข่าย สอดคล้องกับผลการศึกษาของอริชา วิเศษโกสิน (2551) อธิบายว่า การปฏิบัติงานการประสานงานขอความร่วมมือจากสหวิชาชีพ แพทย์ พยาบาล นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา ครู ซึ่งกลุ่มตัวอย่างใช้การประสานงานแบบที่ไม่เป็นทางการมากที่สุด โดยใช้การรู้จักคุ้นเคยทำให้การประสานงานสะดวกรวดเร็ว

แนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานด้านการบริหาร โดยสหวิชาชีพภายในโรงพยาบาล เสนอให้มีหลักสูตรอยู่ในการเรียนให้แก่นักศึกษาแพทย์ พยาบาล และโรงเรียนแพทย์ รวมทั้งรัฐบาลกำหนดเป็นนโยบาย กระทรวงสาธารณสุขกำหนดโครงสร้างศูนย์พึ่งได้ มีการจัดการทรัพยากรเครือข่ายในการปฏิบัติงาน โดยกำหนดผู้รับผิดชอบหลักและมีการสร้างแรงจูงใจให้แก่บุคลากร สอดคล้องกับผลการศึกษาของชมพูนุช พัฒนพงษ์ดิลก (2558) อธิบายว่า การสรรหาและสร้างแกนนำหลักของแต่ละวิชาชีพ เพื่อเป็นผู้ประสานงาน กลุ่มวิชาชีพ และทำหน้าที่ศูนย์รวมของวิชาชีพ ส่งเสริมคุณค่าและแรงจูงใจ ส่งเสริมทัศนคติของวิชาชีพที่ดีต่อการปฏิบัติงานในการช่วยเหลือผู้ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ตลอดจนสร้างค่านิยมและเป้าหมายใน

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

การปฏิบัติงานร่วมกัน ทั้งนี้สหวิชาชีพยังมีความเห็นว่า ควรมีอยู่ในการเรียนการสอนให้ทีมแพทย์และพยาบาล และมีคำสั่งให้เป็นนโยบายว่าทุกคนต้องรู้เรื่องนี้ จะทำให้เรามีช่องทางที่จะเผยแพร่ตรงนี้ได้ง่ายขึ้น ในขณะที่สหวิชาชีพภายนอกโรงพยาบาล เสนอให้พัฒนาด้านการบริหาร โดยรัฐบาลกำหนดเป็นนโยบาย กระทรวงจัดทำ แผนการปฏิบัติงานที่ชัดเจน และสนับสนุนด้านงบประมาณในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ อรธิดา วิเศษโกสิน (2551) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานสหวิชาชีพของพนักงานเจ้าหน้าที่ ตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 อธิบายว่า ควรมีการส่งเสริม พัฒนาพนักงานเจ้าหน้าที่คุ้มครองเด็ก ให้มีทักษะด้านการคุ้มครองเด็ก ควรมีการสนับสนุนงบประมาณ และค่าตอบแทนในการปฏิบัติงานของสหวิชาชีพ และกำหนดแนวทางวิธีปฏิบัติการคุ้มครองเด็กให้แก่สหวิชาชีพที่ปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดความชำนาญ เฉพาะด้านในการปฏิบัติงานคุ้มครองเด็กอย่างมีประสิทธิภาพ

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) กระทรวงสาธารณสุขควรมีการปรับโครงสร้างงานศูนย์พึ่งได้ ให้เป็นรูปแบบที่ชัดเจน มี ผู้รับผิดชอบหลัก มีตัวชี้วัด มีแนวปฏิบัติที่สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ฉบับที่ 13
- 2) กระทรวงสาธารณสุข ควรมีการจัดทำแนวปฏิบัติสำหรับผู้ปฏิบัติงาน ร่วมกับหน่วยงานภาคี เครือข่ายที่มีการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน และมีแนวการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกัน
- 3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านกฎหมาย ควรมีการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สอดคล้องกับ สถานการณ์ปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงาน

- 1) โรงพยาบาล ควรมีการจัดทำแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้ปฏิบัติงาน ร่วมกับหน่วยงานที่เป็น เครือข่ายในการปฏิบัติงานร่วมกันภายในจังหวัด เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน และมีแนวทางการปฏิบัติงาน ที่สอดคล้องกัน และเด็กที่ถูกทารุณกรรมได้รับประโยชน์สูงสุด
- 2) ศูนย์พึ่งได้ ควรมีการพัฒนาบุคลากรเพิ่มศักยภาพบุคลากรในหน่วยงาน ที่ส่งผลให้การ ปฏิบัติงานให้บริการเด็กที่ถูกทารุณกรรมทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน
- 3) ศูนย์พึ่งได้ ควรมีการพัฒนาเครือข่ายผู้ปฏิบัติงานภายในโรงพยาบาลกับหน่วยงานภายนอก โรงพยาบาล เพื่อให้เกิดความเข้าใจในแนวทางเดียวกัน และเป็นการสร้างสัมพันธภาพในการปฏิบัติงานร่วมกัน อย่างต่อเนื่อง

7.องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาในครั้งนี้ พบว่าการปฏิบัติงานของสหวิชาชีพภายในและภายนอกโรงพยาบาลในการ ให้บริการแก่เด็กที่ถูกทารุณกรรม มีการปฏิบัติงานที่เหมือนกันและแตกต่างกัน โดยอยู่บนพื้นฐานของ กระบวนการปฏิบัติงาน ทั้ง 5 กระบวนการตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 แต่ยังพบปัญหาและ อุปสรรคที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของสหวิชาชีพ ไม่ว่าจะเป็นด้านความเข้าใจ การประสานส่งต่อ และการ

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

บริหาร เมื่อพบกับปัญหาและอุปสรรค จึงมีการเสนอแนวทางในการพัฒนาการปฏิบัติงานของสหวิชาชีพด้านความเข้าใจ การประสานส่งต่อ และการบริหาร เพื่อให้สหวิชาชีพสามารถให้ความช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมแบบองค์รวมได้

8.บรรณานุกรม

- ชมพูนุช พัฒนพงษ์ดิolk. (2558). แนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานของทึมสหวิชาชีพในการช่วยเหลือผู้ถูกระทำด้วยควมรุนแรงในครอบครัวของศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กและสตรี โรงพยาบาลสังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารและนโยบายสังคม, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณัฐวดี ณ มโนรม. (2547). การคืนเด็กสู่สังคม ใน ศรีเวียง ไพโรจน์กุล และคณะ (บก.), คู่มือปฏิบัติงานของทึมสหวิชาชีพในกระบวนการคุ้มครองเด็ก. กรุงเทพฯ: มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก.
- ทัศนลักษณ์ วงศ์สุริยศักดิ์. (2552). การรับรู้ของนักสหวิชาชีพในการพิทักษ์คุ้มครองสิทธิผู้ถูกระทำด้วยควมรุนแรงในครอบครัว. สารนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสตรีศึกษา, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นัยนา ธนวัชโฒ. (2551). การทำงานของสหวิชาชีพในการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กหญิงที่ถูกทารุณกรรมทางเพศ : วิเคราะห์จากมุมมองสตรีนิยม. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสตรีศึกษา, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บุญเสริม หุตะแพทย์. (2552). ทศนคติและบทบาทของทึมสหวิชาชีพต่อการแก้ไขปัญหาควมรุนแรงในครอบครัว.รายงานการวิจัย.สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เบญจพร ปัญญาองค์ และอชิมา เกิดกล้า. (2552). แนวทางปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือ เด็ก สตรีและบุคคลในครอบครัวที่ถูกกระทำรุนแรง (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข.
- รจเรช โกมุท. (2553). การส่งเสริมการทำงานของทึมสหวิชาชีพในการคุ้มครองเด็กที่ถูกทารุณกรรมจังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ราตรี แฉล้มวาริ. (2550). การปฏิบัติงานสหวิชาชีพในการช่วยเหลือเด็กถูกทารุณกรรม. การค้นคว้าอิสระปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์, คณะมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วาสนา แก้วนพรัตน์. (2552). เอกสารสรุปสาระสำคัญการอบรมควมรู้และทักษะการปฏิบัติงานสหวิชาชีพ. (อัดสำเนา). กรุงเทพฯ: มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก.
- ศูนย์พึ่งได้ โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา. (2566). สถิติการให้บริการช่วยเหลือเด็กที่ถูกกระทำควมรุนแรงของศูนย์พึ่งได้ โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา. นครราชสีมา: โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา.

- วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567
- สรรพลสิทธิ์ คัมพ์ประพันธ์, และพยงค์ศรี ชันธิกุล. (2546). **คู่มือปฏิบัติงานในการบำบัดฟื้นฟูหญิงและเด็กที่ตกเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก.
- สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข. (2567). **สถิติการให้บริการช่วยเหลือเด็กและสตรีที่ถูกกระทำความรุนแรงของศูนย์พึ่งได้**. สืบค้นจาก <https://phdb.moph.go.th/>, สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2567
- อริชา วิเศษโกสิน. (2551). **แนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานสหวิชาชีพของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546**. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารและนโยบายสังคม, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อัยลดา ราชตัน. (2555). **การพัฒนาความร่วมมือของคณะกรรมการสหวิชาชีพในการคุ้มครองสิทธิเด็กจังหวัดลำพูน**. การค้นคว้าอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, คณะรัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อารีรัตน์ นฤตมพงศ์. (2547). **ศึกษาเรื่องการบริหารจัดการบริการในการให้ความช่วยเหลือเด็กถูกทารุณกรรม ศึกษาเฉพาะกรณี เด็กถูกทารุณกรรมของสำนักงานพัฒนาสังคมและสวัสดิการ จังหวัดปทุมธานี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารและนโยบายสังคม, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไอลดา ขัตติยวรา. (2556). **การส่งเสริมบทบาทของสหวิชาชีพในการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว:กรณีศึกษาจังหวัดแพร่**. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายในอนาคตของอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

Dhammayuttika Nikaya Sangha's Affairs Administration in the Future of Mueang District
Udon Thani Province

พระมหาสมบัติ คุณะสโก (ทวีคุณ)¹, วรณัท พรหมศรี², พระครูวุฒิชัยธรรมสาร(สุรวุฒิ แสงมะโน)³

Phramaha Sombat Khunesako (Taweekoon)¹, Worathanat Promsri²,

Phrakruwuddhidhammasara (Surawut Seangmamo)³

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

Mahamakut Buddhist University Isan Campus

Author for Correspondence: Email: sonk101@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการบริหารคณะสงฆ์ของพระพุทธเจ้า 2) เพื่อศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายของอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี และ 3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์การบริหารกิจการคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายในอนาคตของอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการศึกษาข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 16 รูป โดยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า ระบบการบริหารคณะสงฆ์ของพระพุทธเจ้ายึดพระธรรมวินัยเป็นหลัก คือระบบวินัยและระบบธรรม ด้านการปกครองใช้หลักการกระจายอำนาจสำหรับการปกครอง ด้านการศึกษาต้องศึกษาและปฏิบัติอยู่กับอาจารย์อย่างต่อเนื่องไม่ต่ำกว่า 5 ปี ด้านการสงเคราะห์ ใช้หลักการบำเพ็ญประโยชน์ต่อตนเองและสาธารณชนด้วยหลักธรรมและวัตถุ การเผยแผ่ใช้หลักการเข้าถึงบุคคล สังคมและชุมชน และด้านสาธารณูปการ การสร้างวัดที่เรียบง่ายเหมาะสมแก่การศึกษาและปฏิบัติ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายของอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ปัจจุบันแบ่งออกเป็น 6 ด้าน ใช้พระธรรมวินัยและมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง ประกาศ มติของมหาเถรสมาคมเป็นหลักสนับสนุน เกิดการพัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่องในทุกด้าน และการบริหารกิจการคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายในอนาคตของอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ควรปฏิรูปโครงสร้างการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ได้แก่ ควรลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน และการสร้างกฎระเบียบให้ง่ายขึ้น กำหนดให้มีการฝึกอบรมด้านพระพุทธศาสนาทุกระดับชั้น ตั้งแต่เด็กถึงผู้ใหญ่อย่างน้อย ปีละ 2 ครั้ง กำหนดฝึกอบรมคฤหัสถ์ที่มีอายุครบ 20 ปี ทุกคน ไม่ต่ำกว่า 3 วัน ใน 1 ปี คณะสงฆ์จัดงบประมาณร่วมกันเพื่อสร้างถาวรวัตถุและบูรณวัตถุที่ขาดแคลน และการจัดทำประกันชีวิตให้กับพระภิกษุและการจัดตั้งกองทุนสำหรับช่วยเหลือประชาชนทั่วไปกรณีฉุกเฉิน

คำสำคัญ: การบริหารกิจการคณะสงฆ์; ธรรมยุติกนิกาย; จังหวัดอุดรธานี

Received: 16/05/2567, Revised: 20/08/2567, Accepted: 22/08/2567

Abstract

The purposes of this research article were as follows: 1) to study the Sangha administration of the Lord Buddha; 2) to study the Sangha administration of Dhammayuttika Nikaya in Mueang district, Udon thani province; and 3) to analyze the Sangha administration of Dhammayuttika Nikaya Sangkha in Mueang district, Udon thani province. This qualitative research studied documentary information and took in-depth interviews. The key informants were 16 monks selected using purposive sampling. A descriptive method was used to analyze the collected data.

The results of the study found that the monastic administration system of the Lord Buddha was based on the Dhamma and Vinaya - in the aspect of Governance, he used the principle of decentralization; in the aspect of Education, learners must study and practice with his teachers continuously for at least 5 years; in the aspect of Welfare, he used the principle of service to oneself and the public with religious principles and objects; in the aspect of Propagation, he used the principle of reaching individuals, society and community; and in the aspect of public utilities, he emphasized on creating a simple and suitable place for study and practice. The Administration of the Dhammayuttika Sangha of Mueang District, Udon Thani Province, is currently divided into 6 sections, applying the Dhamma and Vinaya and the Sangha Act, rules, regulations, orders, announcements, and resolutions of the Sangha Supreme Council as the supporting principles in order to develop continuously in every aspect. In the future, the Sangha administration of the Dhammayuttika Nikaya in Mueang District, Udon Thani Province, should be reformed in the administrative structure of Sangha's Affairs, including reducing operational procedures and making regulations easier, training in Buddhism at all levels, from children to adults, at least twice a year, and training every layperson at the age of 20 for at least three days per year. The Sangha should allocate a budget together to build buildings and renovate the deficient temples, as well as provide life insurance for monks and set up a fund to help common people in emergencies.

Keywords: Sangha's Affairs Administration; Dhammayuttika Nikaya; Udon Thani Province

1. บทนำ

ในระยะแรกที่พระพุทธเจ้าประกาศคำสอน ศาสนิกชนมี 4 กลุ่ม คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา มีการจัดตั้งสังคมชาวพุทธ โดยเฉพาะคณะสงฆ์ด้วยวิธีการทำให้มีระบบและระเบียบแบบแผนตลอดจน การดำเนินกิจกรรมเพื่อให้ได้รับประโยชน์จากคำสอนอย่างเต็มที่ ต่อมาจึงมอบอำนาจหน้าที่ให้คณะสงฆ์ดูแลปกครองกันเอง โดยมีรัฐธรรมนูญกลางเป็นหลักยึดถือปฏิบัติร่วมกันคือธรรมวินัย จากการบริหารดังกล่าวทำให้พระพุทธศาสนามั่นคงและยั่งยืนมาจนถึงปัจจุบัน

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่ยึดพระธรรมวินัยเป็นหลัก ถือเป็นโครงสร้างและระบบการจัดสภาพ สังคมสงฆ์ให้เกิดความเรียบร้อยและพัฒนาไปได้ จนทำให้เกิดความมั่นคงได้อย่างยาวนาน แต่การอยู่ร่วมกัน ของภิกษุและคฤหัสถ์จำนวนมากในสังคมขนาดใหญ่ นั้น ย่อมมีความขัดแย้งกระทบกระทั่งกัน เช่น การแตก ความสามัคคีของพระภิกษุชาวเมืองโกสัมพี และการขอปกครองคณะสงฆ์ของพระเทวทัต เป็นต้น ในสมัย พุทธกาลบทบาทในการบริหารคณะสงฆ์ในการทำหน้าที่ต่าง ๆ เชิงองค์กรสงฆ์ไม่โดดเด่นเหมือนปัจจุบัน แต่ เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ทุกรูปที่อยู่ร่วมกันในพระพุทธศาสนาที่จะช่วยเหลือทำหน้าที่ ดูแล รักษา และดำเนิน ชีวิตความเป็นอยู่เป็นไปให้ไปตามธรรมวินัยให้ถูกต้องตามพุทธบัญญัติ เรียกว่าทำหน้าที่หรือมีบทบาทโดยธรรม วินัย

ประเทศไทยได้รับอิทธิพลคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นเวลานาน ส่วนการบริหารกิจการคณะ สงฆ์ใช้ธรรมวินัยและกฎหมายเป็นหลักสนับสนุน ซึ่งปัจจุบันปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561 เป็นรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ และเป็นหลักจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ กำหนดให้มีมหา เณรสมาคมออกข้อบังคับ วางระเบียบ ออกคำสั่ง มติ และออกประกาศ โดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและ ธรรมวินัย

การบริหารกิจการคณะสงฆ์มีความสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งและการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของ พระพุทธศาสนาในประเทศไทย มีเจ้าคณะระดับต่าง ๆ และเจ้าอาวาสเป็นทำงานเต็มตามกฎหมายและ ครอบคลุมงานทุกส่วนในเขตปกครองหรือในวัด ส่วนรองเจ้าคณะ รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส จะมีอำนาจ หน้าที่เต็มตามตำแหน่งก็แต่โดยได้รับการมอบหมายจึงบัญญัตินามว่า “พระสังฆาธิการ” ซึ่งเปรียบได้กับ ข้าราชการของฝ่ายราชอาณาจักร พระสังฆาธิการจึงมีหน้าที่ใน การปกครองและการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย เนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชน โดยเฉพาะพระสังฆาธิการระดับ เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะจังหวัด ซึ่งเป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน และมีบทบาทโดยตรงต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้ดำรงอยู่สืบต่อไป (พระราชวรเมธี, ดร. และคณะ, 2560 : 17-18)

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เป็นอีกส่วนหนึ่งของคณะ สงฆ์ไทย ยึดกฎหมาย พระราชบัญญัติ ข้อบังคับ ระเบียบต่าง ๆ มาเกื้อกูลพระธรรมวินัย โดยเฉพาะการบริหาร กิจการคณะสงฆ์มีรูปแบบที่แตกต่างไปจากสมัยก่อนมาก เช่น ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ มีรูปแบบที่ปฏิบัติชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังนั้น แนวคิดและวิธีการในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ จึงมีส่วนสำคัญยิ่งในการบริหารจัดการให้องค์กรคณะ

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ส่งผลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล การเป็นนักบริหารคณะสงฆ์ที่ดีต้องเป็นผู้รู้เท่าทันสถานการณ์ต่าง ๆ รวดเร็วและแม่นยำ การจะแก้ไขปัญหาใด ๆ นั้นต้องแก้ไขในขณะนั้น ให้ติดตามสถานการณ์อย่างต่อเนื่อง อุปมาเปรียบเหมือนตีเหล็กต้องตีตอนเหล็กร้อน อย่าชะลอจนเรื่องเจ็บหายไปแล้วโดยไม่สนใจหรือนิ่งเฉยจะทำให้เสีย (พระมหาประสงค์ กิตติญาโณ, 2558 : 48) ระบบการบริหารงาน การกำหนดแผนการล่วงหน้าได้อย่างแม่นยำและเที่ยงตรงจึงเป็นสาเหตุสำคัญที่จะทำให้กิจการคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายของอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานีเจริญก้าวหน้าและมั่นคงจึงเป็นสิ่งจำเป็น เช่น รู้ว่าในอนาคตควรจัดการบริหารกิจการคณะสงฆ์อย่างไร เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย คณะสงฆ์ต้องมีความพร้อมในส่วนของการวิทยาการด้านการบริหาร และการจัดการ ก้าวหน้าทันโลกทันเหตุการณ์อาศัยการบริหารที่คล่องตัว

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยได้เลือกการบริหารกิจการคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เป็นพื้นที่ในการศึกษาเพราะผู้วิจัยคุ้นเคยและสามารถค้นหาข้อมูลได้โดยง่ายและถูกต้อง เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี และการบริหารกิจการคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายในอนาคตของอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เป็นการศึกษาอดีต ปัจจุบัน เพื่อวางแผนในอนาคต และปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ซึ่งข้อค้นพบจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสถาบันพระพุทธศาสนาในประเทศไทย และเป็นองค์ความรู้สำหรับสถาบันอื่นที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาการบริหารคณะสงฆ์ของพระพุทธเจ้า
- 2.2 เพื่อศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายของอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี
- 2.3 เพื่อศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายในอนาคต ของอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ประกอบด้วยการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Documents) และเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field study) โดย การสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา ด้วยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 16 รูป ประกอบด้วย 1) พระภิกษุที่มี พรรษา 10 ขึ้นไป จำนวน 6 รูป 2)เจ้าอาวาส จำนวน 5 รูป 3) เจ้าคณะตำบล จำนวน 3 รูป 4) เจ้าคณะอำเภอ จำนวน 1 รูป 5) เจ้าคณะจังหวัด จำนวน 1 รูป รวม จำนวน 16 รูป โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่ผ่านการตรวจสอบความตรงของเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว จำนวน 5 รูป/คน โดยการตรวจสอบ ความสอดคล้องระหว่างคำถามในแบบสัมภาษณ์กับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดย ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 รูป/คน หลังจากนั้นได้นำไปทดสอบสัมภาษณ์กับกลุ่มนักวิชาการ ได้แก่ อาจารย์สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ที่ไม่ใช่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 รูป/คน และปรับปรุงแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างฉบับสมบูรณ์

4. ผลการวิจัย

4.1 การบริหารคณะสงฆ์ของพระพุทธเจ้า

การบริหารคณะสงฆ์ เป็นการดูแล รักษา พัฒนา และปกครอง ภิกษุในคณะสงฆ์ (พระเทพดิลก (ระบบ ฐิตญาณโณ), 2553 : 134) ให้เป็นไปตามอุดมคติสูงสุดคือการสลัดตนออกจากทุกข์ทั้งปวง วิธีการหนึ่งคือใช้หลักการบริหารที่จะช่วยฝึกภิกษุและคณะสงฆ์ให้เพียบพร้อม ถือเป็นเครื่องมือสำคัญยิ่ง ซึ่งก็ต้องศึกษาจากคำสอนของพระพุทธเจ้า ดังนั้นจากการศึกษาการบริหารคณะสงฆ์ของพระพุทธเจ้า สรุปได้ดังนี้

1. ระบบการบริหารคณะสงฆ์ แบ่งออกเป็น 2 ระบบ

(1) ระบบวินัย คณะสงฆ์ต้องปฏิบัติตามวินัย เมื่อฝ่าฝืนได้รับโทษ ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติและจะทำให้สถาบันตั้งอยู่ได้นาน ระบบวินัยมีอำนาจที่ขอบธรรมและเป็นเครื่องมือฝึกภิกษุและคณะสงฆ์โดยเฉพาะจนก่อให้เกิดระบบการปกครอง กล่าวคือเกิดความสัมพันธ์แบบผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาแบบองค์กรสมัยใหม่ ผู้บังคับบัญชาตามนัยทางพระพุทธศาสนาเทียบเคียงได้กับคำในความหมายของว่า อุปัชฌายาจารย์ หมายถึงเป็นผู้รับให้การฟัง ฟังสอน และปกครอง คอยดูแลรับผิดชอบ ส่วนผู้ใต้บังคับบัญชานั้น ได้แก่ สัทธีวาริก (แปลว่า ผู้อยู่ด้วย) หรืออันทวาสิก (แปลว่า ภิกษุผู้ขออยู่ร่วมด้วย) ส่วนภิกษุที่ฟังฟังก่อนนั้นชื่อว่า “นิสสัย” ในกรณีที่พระภิกษุที่เป็นพระนวกะที่ถืออุปัชฌายาในวัดหนึ่ง เมื่อมีเหตุที่นิสสัยต้องระงับจากพระอุปัชฌายาเดิมนั้น พระภิกษุที่เป็นพระนวกะจะต้องไปขอนิสัยกับพระภิกษุรูปอื่นผู้สามารถให้ฟังฟังก่อนได้ โดยภิกษุที่ให้ที่ฟังฟังก่อนชื่อว่า “อาจารย์” แปลว่า ผู้ฝึกมารยาท พระภิกษุที่เป็นผู้ฟังฟังก่อนนั้นชื่อว่า “อันทวาสิก” จึงกล่าวได้ว่า ระบบวินัยครอบคลุมชีวิตของภิกษุและคณะสงฆ์ทั้งเรื่องความเป็นอยู่ การศึกษา การบริหาร การปกครอง และสังคม

(2) ระบบธรรม เป็นระบบที่พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญเป็นลำดับแรกในการบริหารภิกษุ เช่น การมอบตำแหน่งหน้าที่ ต้องมีทั้งวินัย ความรู้ และคุณธรรม ทั้ง 3 ประการนั้นก่อให้เกิดความมั่นคงของสถาบัน คลอบคลุมชีวิตทุกด้าน เมื่อมีระบบดีแล้วจะก่อให้เกิดผล เช่น การนำบุคคลเข้าสู่สถาบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้น หลักการของระบบธรรม ประกอบด้วย 1) หลักความยุติธรรม ต้องละเว้นอคติ 4 ประการ คือไม่ลำเอียงเพราะชอบ(ฉันทาคติ) ไม่ลำเอียงเพราะชัง(โทสาคติ) ไม่ลำเอียงเพราะหลง(โมหาคติ) และไม่ลำเอียงเพราะกลัว(ภยาคติ) ในพระพุทธศาสนา พระธรรมวินัยที่สั่งสอนและบัญญัติไว้เป็นหลักความถูกต้อง (2) หลักการอยู่ร่วมกัน (หลักสาราณียธรรม) เป็นการสร้างความสามัคคี (3) การปฏิบัติตามหลักการที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้ สำหรับข้อนี้ถือเป็นความมั่นคงสูงสุดของสถาบันพระพุทธศาสนาเปรียบเหมือนประเทศชาติจะมั่นคงสูงสุดก็ต้องมีบทบัญญัติที่เรียกว่า รัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นแม่บทกฎหมายสูงสุดที่ทุกคนต้องยึดถือปฏิบัติตามผู้ใดจะละเมิดมิได้ จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงตามใจชอบมิได้ ประโยชน์ของระบบวินัยและระบบธรรม ก่อให้เกิดความมั่นคงของสถาบัน และสร้างประโยชน์ให้กับบุคคลและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เช่น พระพุทธเจ้าทรงมอบให้คณะสงฆ์มีอำนาจในการดำเนินการตามระเบียบที่กำหนดไว้ มีการจัดแบ่งงาน ต้องกระทำให้เหมาะสม คือหน้าที่ คุณสมบัติ ตำแหน่ง ต้องได้รับมอบอำนาจจากคณะสงฆ์ แต่มีการกำหนดจำนวนบุคคล(พระภิกษุ) เพื่อกระทำโดยเฉพาะเรื่องเท่านั้น เช่น คณะสงฆ์ 5 รูป ไม่สามารถสวดภิกษุให้ออกจากปริวาสกรรมได้ต้องมีคณะสงฆ์ไม่ต่ำกว่า 20 รูป เป็นต้น งานในพระพุทธศาสนา มี 3 ลักษณะ คือ

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

งานหลัก ประกอบด้วย งานด้านการปกครอง งานด้านการศึกษา งานเผยแผ่ งานสาธารณูปการ งานที่จัดเป็นแผนก และงานอาศัยความชำนาญพิเศษเฉพาะด้าน และการมอบอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ โดยการให้ตำแหน่งและสร้างพันธะต่อหน้าที่ ทั้งนี้ภิกษุจำเป็นต้องพัฒนาตนเองอยู่เสมอจึงจะมีประสิทธิภาพ ระบบดังกล่าวสอดคล้องกับพระโอวาทของพระพุทธเจ้าว่า “ธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้วบัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย หลังจากเราล่วงลับไป ก็จะเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย” (ที.ม. (ไทย) 10/216/164)

2. การจัดการบริหารคณะสงฆ์ของพระพุทธเจ้า

จากการศึกษาการบริหารคณะสงฆ์ของพระพุทธเจ้า วิเคราะห์สรุปได้ 5 ด้าน ดังต่อไปนี้

1) ด้านการปกครอง รูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ของพระพุทธเจ้ามีพัฒนาการมาตามลำดับและดำเนินไปภายใต้ธรรมวินัยที่บัญญัติไว้ ในช่วงต้นพุทธกาลพระพุทธเจ้าจะทรงปกครองเอง ต่อมามอบอำนาจในบางเรื่องให้แก่พระภิกษุเพียงรูปเดียวในการกระทำ เช่น การให้การอุปสมบท แต่เมื่อภายหลังทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องวางระเบียบแบบแผนหรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ จึงต้องบัญญัติสิกขาบทคือพระวินัยขึ้น และในที่สุดก็ทรงกระจายอำนาจไปให้แก่คณะสงฆ์ โดยให้มีความเป็นใหญ่ในการดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ ที่สำคัญทั้งสังฆกรรมและการตัดสินอธิกรณ์ภายใต้ธรรมวินัย แต่ในระดับส่วนบุคคลทรงมอบอำนาจการปกครองให้แก่อุปัชฌาย์และอาจารย์ขึ้นอีกระดับหนึ่ง เพื่อให้คอยดูแลอบรมสั่งสอนสัทธิวิหาริกและอันเตวาสิกของตนเองอย่างใกล้ชิด (วิ.ม. (ไทย) 4/64-65/79-81) เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสื่อมเสียแก่คณะสงฆ์ ด้วยเหตุนี้รูปแบบการปกครองในบางกรณีจึงใช้อำนาจของคณะสงฆ์ดำเนินการ เช่น อุปสมบท การตัดสินอธิกรณ์ และบางกรณีก็ใช้อำนาจส่วนบุคคลดำเนินการ เช่น อุปัชฌาย์ อาจารย์ลงโทษประณามสัทธิวิหาริกหรืออันเตวาสิกได้ ส่วนการให้ภิกษุพ้นจากคณะสงฆ์ มีความจำเป็นที่จะต้องมิโทษทางวินัย ในครั้งเมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้ว ในระยะแรกยังมีภิกษุจำนวนน้อยและส่วนใหญ่เป็นพระอรหันต์บุคคล การปกครองไม่มีกฎระเบียบมาก เมื่อภิกษุมียุขานามากขึ้นโดยลำดับกาล และกระจายกันอยู่ไม่ได้รวมเป็นหมู่เดียวกัน จึงเกิดปัญหาตามมาเนื่องจากภิกษุมียุขานต่างกัน ผู้มีอุชฌาย์หลายและมีการลงโทษผู้ที่ไม่ดีและมีกำลังน้อยจนเป็นเหตุให้อยู่ไม่เป็นสุข ด้วยเหตุนี้ในหมู่ภิกษุก็จำเป็นต้องมีกฎและขนบธรรมเนียมสำหรับป้องกัน ความเสียหายและชักจูงให้ประพฤติดีงาม ซึ่งจะเกิดประโยชน์สูงสุดทั้งต่อภิกษุและสถาบันพระพุทธศาสนา ที่สำคัญทุกคนเข้ามาในสถาบันพระพุทธศาสนา มีสิทธิที่จะบรรลुरुธรรมเท่ากันและพระพุทธเจ้าจะให้สิทธิคนที่เข้ามาบวชเท่าเทียมกันไม่มีเลือกวรรณะ (อง.อรรถก. (ไทย) 23/19/250)

ส่วนหลักการลงโทษภิกษุ แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ โทษอย่างหนัก ให้ขาดความเป็นภิกษุจากคณะสงฆ์ แต่เป็นคฤหัสถ์ผู้นับถือพระพุทธศาสนาปฏิบัติบรรลुरुธรรมได้ โทษอย่างกลาง ให้รับโทษด้วยการปฏิบัติสำนึกตัวกับคณะสงฆ์ และโทษอย่างเบา ต้องประจานตัวเองต่อผู้อื่นอย่างน้อย 1 รูป ถ้าหากแบ่งเป็นโทษที่แก้ไขไม่ได้ คือ โทษอย่างหนัก และเป็นโทษตลอดชีวิต ไม่สามารถเข้าสู่คณะสงฆ์ได้อีก และอาบัติที่แก้ไขได้ คือ โทษอย่างกลางและอย่างเบา เป็นโทษชั่วคราว เมื่อระงับโทษได้แล้วก็สามารถเข้าสู่คณะสงฆ์ได้อีก โดยโทษนั้นตัวภิกษุแสดงความผิดเองไม่ใช่ภิกษุอื่นหรือคณะสงฆ์หรือคนอื่นบังคับเพราะอำนาจของธรรมวินัยกำหนดไว้ การพ้นผิดนั้นต้องอาศัยทั้งภิกษุ 1 รูป และคณะสงฆ์ โทษอย่างกลางต้องอาศัยคณะสงฆ์ โทษอย่างเบาอาศัยภิกษุ 1 รูป จึงจะพ้นผิด การกำหนดลงโทษผู้กระทำผิดตามความหนักเบา มี 5 วิธีการ คือ การข่มขู่ การถอยยศ

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

หรือตัดสิทธิ ขัปลั้ ขอโทษ ยกจากหมู่ และมีวิธีการระงับโทษ 7 วิธี คือ ระงับต่อหน้า ระงับด้วยการยกให้ว่าเป็นผู้มีสติ การระงับด้วยยกให้เป็นบ้า การระงับด้วยคำสารภาพ การระงับด้วยถือเสียงข้างมาก การระงับด้วยการลงโทษ และ การระงับด้วยให้เลิกแล้วกันไป จากที่กล่าวมาเป็นลักษณะการปกครองเพื่อให้เกิดความเรียบร้อยและงดงามในคณะสงฆ์ จะได้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมต่อไป

2) ด้านการศึกษา การที่จะรับคนเข้ามาศึกษาในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าได้ทรงวางแผนพัฒนาการศึกษาตามระบบการบริหารคณะสงฆ์ไว้อย่างรัดกุม นับตั้งแต่การได้มาซึ่งบุคคล คือ (1) การประกาศรับสมัคร (2) การคัดเลือก โดยมีการกำหนดคุณสมบัติไว้อย่างแน่นอน (3) การเตรียมความพร้อมของบุคคล คือให้บรรพชา ขอนิสัย ถืออุปัชฌายะ ขานชื่อเป็นภาษามครแห่งอุปสัมปทาเปกษะ บอกนามอุปัชฌายะ บอกบาตร และจีวร (4) การสัมภาษณ์ (5) ความเห็นชอบจากคณะสงฆ์ (6) การฝึกหัดนิสสัยปฏิบัติจนครบ 5 ปี จึงจะถือว่าผ่านขั้นตอนการฝึกอบรมที่จะคุ้มครองตนเองได้ (7) สมควรได้รับสิทธิพิเศษ เช่น ไม่ต้องถือนิสัยกับอุปัชฌาย์ หรืออาจารย์ เป็นต้น การศึกษาเน้นการพัฒนาตนเอง ผู้อื่น และสังคม ยึดหลักการปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ มีธรรมวินัยเป็นเครื่องนำทางการศึกษา เมื่อพระพุทธเจ้าทรงก่อตั้งคณะสงฆ์ครั้งแรกยังไม่ได้บัญญัติพระวินัยทั้งที่เป็นปาติโมกข์และอภิสิกขาจาร พระภิกษุเมื่อเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาก็ถือปฏิบัติตามรูปแบบที่เป็นธรรมเนียมของพระพุทธเจ้า ว่าด้วยหลักการที่เป็นทั้งคำสั่งและคำสอนรวมอยู่ด้วยกัน ซึ่งจัดเป็นจารีตศีล เรียกว่าโอวาทปาติโมกข์ ต่อมาจึงเรียกระบบวินัย

อุปสรรคของการพัฒนาคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาลส่วนใหญ่คือการขัดแย้งกันในเรื่องของการปฏิบัติศีล(ศีลสามัญญตา) ที่ไม่ตรงกับพระพุทธเจ้า และความคิดเห็น(ทัญญูสามัญญตา) ที่ไม่ตรงกัน แต่ทุกกรณีก็ผ่านพ้นไปได้ด้วยดีเพราะได้ยึดคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นหลัก และแก้ไขได้โดยพระพุทธเจ้าจนเกิดความสงบและเรียบร้อยงดงามเสมอมา และมีการบำรุงรักษาคณะสงฆ์ ด้วยวิธีการการให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ให้ความรู้และคลายความสงสัย บำรุงขวัญและกำลังใจสำหรับผู้ทำตามกฎระเบียบ ผู้อยู่ถิ่นทุรกันดาร ผู้มีความรู้ความสามารถ และมีหลักการยกย่องเชิดชูผู้เป็นเลิศ และ การเลื่อนตำแหน่งตามความสามารถ

3) ด้านการสงเคราะห์ คณะสงฆ์แม้จะได้ชื่อว่า ออกจากเรือนบวชโดยไม่มีครอบครัว หลีกหนีความวุ่นวายจากญาติทางสายโลหิต เพื่อแสวงหาทางพ้นทุกข์ ตามคำสอนของพระพุทธเจ้า แต่ถึงกระนั้นก็ยังมีการหาหนทางที่ต้องสงเคราะห์ญาติ ที่สืบเนื่องกันมาทางสายโลหิต ตามสมควรแก่ฐานะ โดยให้ผู้เป็นญาติมีสิทธิพิเศษบางอย่างในรอบของธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้ และโดย การอนุเคราะห์ในฐานะที่ตนเป็นเสมือนทิศเบื้องบน เช่น สอนให้เว้นจากความชั่ว แนะนำให้ตั้งอยู่ในความดี แม้พระพุทธเจ้าเองก็ทรงบำเพ็ญญาติตถจริยาเช่นกัน และสงเคราะห์แก่บุคคลทั่วไปด้วย เช่น การสงเคราะห์ด้วยการบวชให้พระสาวกทุกวรรณะ การสงเคราะห์ด้วยการให้สตรีบวช การสงเคราะห์ด้วยวัตถุต่าง ๆ ดังนั้น มนุษย์จึงควรสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน (อง.ปญจก. (ไทย) 22/41/64)

4) ด้านการเผยแผ่ รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีทั้งแบบพระพุทธเจ้าทรงเผยแผ่เองและสาวกเป็นผู้เผยแผ่ กระทำในรูปแบบที่สั่งสอนเดี่ยว เป็นกลุ่ม 2-5 คน และเป็นกลุ่มใหญ่ ด้วยวิธีการเข้าไปหาถึงที่อยู่อาศัย รวมถึงสถาบัน และให้มาพบพระพุทธเจ้าเอง เมื่อคณะสงฆ์รู้เรื่อง จึงได้มีภิกษุ ภิกษุณี สามเณร สามเณรี อุบาสก อุบาสิกา เข้ามาช่วย ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อประโยชน์แก่ผู้ฟังให้เป็นไปตามพุทธประสงค์คือ

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

“เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลกเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์” (อง.ปญจก. (ไทย) 22/41/64)

5) ด้านสาธารณูปการ ในสมัยพระพุทธเจ้า เน้นการสร้างวัดที่มีความเรียบง่าย ใช้สอยตามความจำเป็น ในวัดประกอบไปด้วยวิหาร กุฏิ อุโบสถ หอฉัน ศาลา โรงไฟ เรือนคลัง โรงจกรม บ่อน้ำ ห้องน้ำ วัดแห่งแรกคือเวฬุวันวิหารสร้างโดยพระเจ้าพิมพิสาร ซึ่งเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมของพุทธบริษัททั้ง 4 และมีการสร้างวัดสืบต่อกันจนมาถึงปัจจุบัน

2. การบริหารกิจการคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายของอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายในภาคอีสาน คณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายเริ่มแผ่ขยายไปสู่หัวเมืองเมื่อต้นรัชกาลที่ 4 ที่จังหวัดอุบลราชธานีเป็นแห่งแรก วัดธรรมยุติกนิกายแห่งแรกคือวัดสุปฏิณาราม จังหวัดอุบลราชธานี สร้างเมื่อ พ.ศ. 2399 หลังจากนั้นก็ได้แผ่ขยายออกไปยังเมืองต่าง ๆ ทั้งในจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดใกล้เคียงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง การแผ่ขยายของคณะธรรมยุติกนิกายในภาคอีสานได้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง และชั่วระยะเวลาไม่นาน คณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายก็ได้เกิดขึ้นในทุกจังหวัดในภาคอีสาน (กรรมการบริหารคณะธรรมยุต, 2557 : 45) เป็นเหตุให้ภาคอีสานมีวัดธรรมยุติกนิกายมากกว่าทุกภาคในประเทศไทย

คณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายของอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ประจำปี 2566 แบ่งการปกครองคณะสงฆ์ ออกเป็นเจ้าคณะอำเภอ 1 รูป เจ้าคณะตำบล 13 รูป วัด จำนวน 82 วัด ที่พัทธสงฆ์ 28 แห่ง จำนวนพระภิกษุและสามเณร แบ่งเป็นพระภิกษุ จำนวน 674 รูป สามเณร จำนวน 61 รูป รวม 735 รูป (พระราชวรสาร, 2566 : 150) การศึกษาข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายของอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี สรุปได้ดังนี้

1) ด้านการปกครอง คณะสงฆ์ยึดพระธรรมวินัยเป็นหลัก และมีกฎระเบียบของแต่ละวัดที่แตกต่างกัน มีการเคารพและเชื่อฟังกันตามระบบพรรษา และตำแหน่งทางการปกครอง มีผู้นำเป็นแบบอย่างที่ดีและมีคุณธรรมที่เหมาะสม จึงแสดงให้เห็นว่าแม่บทของการบริหารคณะสงฆ์คือ พระธรรมวินัย การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองคณะสงฆ์ในเขตอำเภอเมืองอุดรธานี ได้ยึดพระธรรมวินัยเป็นหลัก พระศาสนาทรงวางระบอบการปกครอง คือพระวินัย เพื่อให้เป็นคณะสงฆ์ที่ดี พร้อมทั้งความรู้และความประพฤติ อำนวยในการปกครองสงฆ์นั้นเป็นอำนาจที่ได้มาจากพระธรรมวินัย วัตถุประสงค์ของการบัญญัติพระวินัย 1. เพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวมหรือแก่คณะสงฆ์ 2. เพื่อประโยชน์แก่บุคคล 3. เพื่อประโยชน์แก่ประชาชนทั่วไปที่เป็นสังคมใหญ่ และ 4. เพื่อประโยชน์แก่พระศาสนา

2) ด้านศาสนศึกษา ได้แก่ ความรู้ด้านปริยัติธรรมเป็นพื้นฐานชีวิตว่าอนาคตของศาสนา เป็นจะเป็นอย่างไร เพราะการศึกษาเป็นเครื่องขัดเกลามนุษย์ มีการส่งเสริมด้านศาสนศึกษาให้ทุกรูปเรียนทั้งนักธรรมภาษาบาลี สายสามัญ จนถึงระดับมหาวิทยาลัยสงฆ์ มีนโยบายสนับสนุนให้เรียน ปัญหาที่พบ ได้แก่ พระภิกษุสามเณรขาดความสนใจการศึกษาด้านศาสนา พระภิกษุมีความรู้ไม่เพียงพอขาดการอบรม การศึกษาคณะสงฆ์มีลักษณะต่างคนต่างทำ ส่งรายชื่อเข้าสอบนักธรรมและบาลีโดยไม่ได้เรียน บางวัดไม่เน้นเรื่องการเรียน แต่เน้นการก่อสร้าง บางวัดมีแต่พระผู้สูงอายุจึงไม่มีการเรียน พระภิกษุสามเณรเรียนจำนวนน้อย เพราะอาจเกิดจาก

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

การขาดการชักจูง คณะสงฆ์ต้องเน้นการศึกษา ประชุมปรึกษาหารือ พยายามมองให้เห็นว่าการศึกษเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาทุกอย่าง การมีกุลบุตรมาบวชเรียนมากขึ้นเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาด้านการศึกษาและด้านอื่นด้วย เน้นการศึกษาด้านธรรมวินัยให้มากขึ้นด้วยการเทศน์สอนในช่วงเช้าพรรษา ทุกวันพระ วันสำคัญทางศาสนา การจัดอบรม การนำปฏิบัติกรรมฐานถือเป็นศาสนศึกษาสำหรับคฤหัสถ์ในฐานะชาวพุทธ ดังนั้น อนาคตของพระพุทธศาสนาขึ้นอยู่กับการศึกษาของพระภิกษุสามเณรไม่ว่าเรื่องใด หากวิเคราะห์ไปถึงที่สุดก็จะพบว่า ล้วนเกี่ยวข้องกับปัญหาการศึกษาสงฆ์ทั้งนั้น การปฏิรูปการศึกษาอย่างจริงจังเท่านั้นที่จะทำให้พระสงฆ์สามเณรสามารถดำรงความเป็นผู้นำในสังคมไทยได้

3) ด้านศึกษาสงเคราะห์ ได้มีการตั้งกองทุนด้านการศึกษาสำหรับภิกษุสามเณร การส่งเสริมอุปกรณ์การศึกษาให้แก่โรงเรียน สร้างโรงเรียน มหาวิทยาลัย วัด และให้ความอนุเคราะห์ด้านการอบรมเป็นประจำ ซึ่งยังไม่เพียงพอต่ออาศัยการบริหารเชิงรุก เป็นการจัดการศึกษาที่ให้กับสังคมเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ด้านการศึกษาแก่ประชาชนทุกระดับ โดยผ่านสถาบันการศึกษาอื่น หรือให้แก่แก่นักเรียนผู้กำลังศึกษาอยู่ ในการดำเนินการของวัดควรแบ่งออกได้เป็น 2 ระดับ คือการจัดการศึกษาระดับต้น มี 5 ประเภท คือ 1. การจัดการศึกษาสงเคราะห์ด้วยการสร้างโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ 2.การจัดการศึกษาสงเคราะห์ด้วยการสร้างโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา 3. การจัดการศึกษาสงเคราะห์ด้วยการสร้างโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตาม พระราชประสงค์ 4. การจัดการศึกษาสงเคราะห์ด้วยการสร้างศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 5. การจัดการศึกษาสงเคราะห์ด้วยการสร้างโรงเรียนอบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด และระดับการศึกษาระดับสูง คือในระดับมหาวิทยาลัยสงฆ์ 2 แห่ง คือมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การจัดการศึกษาสงเคราะห์ยังได้รับการสนับสนุนจากพระสงฆ์และองค์กรทางพุทธศาสนาในด้านต่าง ๆ ด้วยดีเสมอมาจึงมีพลังอำนาจอย่างยิ่ง ที่สามารถเข้าถึงประชาชนแทบทุกระดับส่งผลให้พุทธศาสนายังยืนตลอดไป

4) ด้านการเผยแผ่ คือ การเผยแผ่ควรยึดพระธรรมวินัยเป็นหลัก แสดงธรรมทุกวันพระ ช่วงเช้าพรรษา และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การเผยแผ่นอกวัด ใช้วิธีการส่งพระไปตามโรงเรียน พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สอนตามหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ชมรมผู้สูงอายุ มีสถานีวิทย์เผยแผ่ธรรมะ ปัญหาที่พบคือไม่มีทิศทางชัดเจน ขาดงบประมาณสนับสนุน บุคลากรด้านเผยแผ่ไม่พร้อมและขาดแคลน การเผยแผ่ที่ถือเป็นหน้าที่การเผยแผ่ของพระสงฆ์ซึ่งปกติคณะสงฆ์ในเขตอำเภอเมืองอุดรธานีก็ดำเนินการอยู่แล้ว พระภิกษุสงฆ์ซึ่งเป็นบรรพชิตในพระพุทธศาสนา มีหน้าที่ศึกษาปฏิบัติธรรม เผยแผ่คำสอน สืบต่อพระพุทธศาสนา โดยทำได้ดังต่อไปนี้ 1. การปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า 2. การสั่งสอนในรูปแบบต่าง ๆ 3. การทำกิจกรรมอันเป็นการสงเคราะห์ชาวบ้าน 4. การจัดกิจกรรมอันเป็นประเพณีและศาสนพิธีในโอกาสต่าง ๆ 5. การเป็นผู้นำในการปฏิบัติธรรม การแสดงธรรมและการปาฐกถาธรรมของพระภิกษุ สามารถกระทำได้ทั้งภายในวัดและภายนอกวัด ดังนั้น หน้าที่การเผยแผ่ธรรมะนั้น นับว่าเป็นหัวใจของการสืบอายุพระพุทธศาสนาและเป็นการแสดงเจตนาต่อพุทธประสงค์อย่างแท้จริง

5) ด้านสาธารณูปการ เป็นเรื่องภายในวัดที่ต้องทำ ทั้งเรื่องที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค อาหาร น้ำ ไฟฟ้า การก่อสร้างวัตถุต่าง ๆ สวัสดิการต่าง ๆ บริการให้กับพระภิกษุสามเณร และชาวบ้าน ซึ่ง

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

เป็นเรื่องไม่ค่อยมีปัญหาส่วนใหญ่จะบริบูรณ์ดี การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณูปการควรให้เป็นเอกลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา นับว่ามีความสำคัญมาก เช่น การสร้างวัด สร้างศาสนวัตถุ ต้องคำนึงถึงรากฐานความคิดแบบชาวพุทธและคนไทย ความคิด ความเชื่อถือและคุณธรรมต่าง ๆ ที่ปลูกฝังถ่ายทอดกันมาจนติดเป็นอุปนิสัยของคนไทย แสดงออกมาเป็นศาสนสถานต่าง ๆ เป็นมรดกและสมบัติที่สำคัญยิ่งของประเทศชาติ นอกจากเป็นหลักฐานสำหรับสืบค้นและยืนยันความเป็นมาในประวัติศาสตร์ของชาติแล้ว ยังเป็นของมีค่าอย่างสูงอีกด้วย ความมีค่าที่ว่ามีใช้เฉพาะคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมเท่านั้น แต่รวมถึงคุณค่าทางเศรษฐกิจอีกด้วย

6) ด้านสาธารณสงเคราะห์ เช่น ด้านการตาย คือช่วยเหลือตั้งแต่การเผาศพ ช่วยศพยากไร้ไม่มีญาติ จัดอบรมสามาณเภาคฤศรื้อน ไม่รบกวนศฤศร์ด้านเงิน ถ้ามีรายได้ก็สร้างกองทุน เช่น สร้างกองทุนเพื่อการศึกษาของเยาวชน กองทุนเพื่อทหารผู้บ่อย สงเคราะห์ทั่ว ๆ ไป ศูนย์เด็กเล็ก โรงเรียนการกุศล การพัฒนาชุมชน การสงเคราะห์ด้านวัดถุยามขับขัน เช่น ช่วงไฟไหม้ ให้ที่พักระหว่างเดินทาง สงเคราะห์คนไม่มีอาหาร การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณสงเคราะห์กับบทบาทของพระสงฆ์ เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล มีวัตถุประสงคืให้เป็นสาธารณประโยชน์ เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมที่เกิดจากความเห็นแก่ตัวของมนุษย์เป็นพื้นฐาน สถาบันสงฆ์มีบทบาทที่จะทำโดยตรง คือการสงเคราะห์ทางจิตใจ ส่วนสงเคราะห์ทางวัตถุจะทำได้โดยทางอ้อมด้วยการแนะนำชักจูงผู้อื่นให้กระทำหรือนำสิ่งของหรือบริการที่ได้รับจากผู้อื่นมาเฉลี่ยแบ่งปันให้เป็นประโยชน์ออกไป ซึ่งต้องคำนึงถึงความเหมาะสมตามกาลเทศะด้วย

3. การบริหารกิจการคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายในอนาคตของอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

จากข้อมูลการสัมภาษณ์วิเคราะห์การบริหารกิจการคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายในอนาคตของอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ได้ดังนี้

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายในอนาคตของอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ได้แก่ การปฏิรูปโครงสร้างการบริหารกิจการคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายของอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ทั้ง 6 ด้าน สรุปได้ดังนี้

1) ด้านการปกครอง ให้ยึดพระธรรมวินัยเป็นหลักและให้รักษามาตรฐานไว้ต่อไป เพราะระบอบการปกครองคือพระวินัย เพื่อให้คณะสงฆ์เรียบร้อยและงดงาม พร้อมทั้งความรู้และความประพฤติ เพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวมหรือแก่คณะสงฆ์ แก่บุคคลเอง และประชาชนทั่วไปที่เป็นสังคมใหญ่ ควรจัดทำฐานข้อมูลพระภิกษุสามเณรแบบทำบัตรประชาชน การสร้างระบบเพื่อป้องกันการปลอมบวช การกระจายอำนาจเพื่อลดขั้นตอนการปฏิบัติงานของคณะสงฆ์ การแต่งตั้งผู้ปกครองควรเป็นคณะสงฆ์ที่อยู่ในพื้นที่ พระสงฆ์ควรมีสัทธิคัดเลือกผู้นำ และการสร้างวัด สำนักสงฆ์ ควรปรับปรุงกฎระเบียบให้ง่ายขึ้น การจัดทำฐานข้อมูลทุกด้านไว้ในรูปแบบเอกสารและออนไลน์เพื่อประโยชน์ด้านการพัฒนาและส่งเสริมต่อไป

2) ด้านการศาสนศึกษา ควรมีการทำข้อตกลงกับกระทรวงศึกษาธิการในการนำหลักสูตรธรรมศึกษาไปจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ควรจัดทำหลักสูตรการสอนธรรมศึกษาตรี ธรรมศึกษาโท ธรรมศึกษาเอก เพื่อใช้ฝึกอบรมสำหรับผู้ใหญ่ และกำหนดให้พระสงฆ์

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

และสามเณร ฝึกอบรมร่วมกันด้านพระพุทธศาสนาอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง กำหนดให้โรงเรียนพระปริยัติธรรม (แผนกบาลี) และ (แผนกสามัญศึกษา) ออกหลักสูตรด้านการปฏิบัติสมณกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐานอย่างเป็นรูปแบบถูกต้องหลักพระพุทธศาสนา

3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ควรรักษามาตรฐานที่วัดให้การศึกษาสงเคราะห์ไว้ดีแล้ว เช่น โรงเรียนการกุศล ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และควรเพิ่มการศึกษาสงเคราะห์ด้านการปฏิบัติสมณกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐานสำหรับผู้ใหญ่ ทำเป็นรูปแบบอย่างจริงจัง การส่งเสริมให้คฤหัสถ์และพระภิกษุเข้าไปสอนธรรมศึกษาทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน ด้วยวิธีการฝึกอบรมระยะสั้น 5-7 วัน ทุกปี

4) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ควรค้นหาผู้มีพรสวรรค์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งพระภิกษุและคฤหัสถ์ แล้วส่งเสริมและสนับสนุนทุกด้านเพื่อสะดวกในการทำงาน ควรร่วมมือกันจัดพิมพ์เอกสารด้านพระพุทธศาสนาทุกปี กำหนดฝึกอบรมคฤหัสถ์ที่มีอายุครบ 20 ปี เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนอุปสมบททุกปี ไม่ว่าจะพร้อมอุปสมบทหรือไม่อุปสมบทก็ตาม ซึ่งควรทำเป็นโครงการฝึกอบรมไม่ต่ำกว่า 3 วัน

5) ด้านการสาธารณูปการ ควรมีการจัดทำบัญชีทรัพย์สินของวัด บัญชีรายรับ รายจ่ายของวัด คณะสงฆ์จัดงบประมาณร่วมกันเพื่อสร้างถาวรวัตถุที่จำเป็นสำหรับวัดที่ขาดแคลน การรณรงค์ให้แต่ละวัดมีงบประมาณสำรองเพื่อการบูรณวัดในแต่ละปี

6) ด้านสาธารณสงเคราะห์ การจัดทำประกันชีวิตให้กับพระภิกษุทุกรูปภายในเขตอำเภอเมืองจังหวัดอุดรธานี ด้วยการจัดตั้งกองทุนเพื่อประกันชีวิตสำหรับพระภิกษุ การจัดตั้งกองทุนสำหรับช่วยเหลือประชาชนทั่วไปกรณีฉุกเฉิน เช่น น้ำท่วม ไฟไหม้ อุบัติเหตุ และรักษาด้านสาธารณสุขสงเคราะห์เดิมไว้ให้มั่นคง

5. อภิปรายผล

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ใช้ระบบวินัย ระบบธรรมและระบบกฎหมาย จนทำให้พระพุทธศาสนาในประเทศไทยพัฒนาและมั่นคงมาจนถึงปัจจุบัน การมีระบบที่ดีทำให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนเหมือนสถาบันพระพุทธศาสนา เพราะเกิดการคิดและปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน โดยมีจุดเริ่มต้นที่คุณภาพของบุคคลที่เกิดจากพระธรรมวินัยที่เป็นตัวก่อระบบ การบริหารพระศาสนาที่ยึดระบบวินัย เพื่อฝึกบุคคลโดยเฉพาะ ส่วนระบบธรรมเป็นระบบเน้นความถูกต้อง ทั้งสามระบบนี้ก่อให้เกิดความมั่นคงของคณะสงฆ์ คลอบคลุมชีวิตทุกด้านเพื่อการฝึกฝนอบรมไปสู่เป้าหมาย ซึ่งระบบจะเป็นไปในลักษณะแบบเป็นคณะ สอดคล้องกับพระสามารถกนตวิโร (2550) ได้ทำวิจัยเรื่องศึกษาการบริหารปัจจัย: กรณีศึกษาพระเทพมัลลบุตรเถระ พบว่า โดยที่อำนาจสูงสุดในการบริหารคณะสงฆ์ให้คณะกรรมการเป็นหลักหรือเรียกว่าคณะสงฆ์ เช่น เมื่อสังคมสงฆ์มีขนาดใหญ่มากขึ้น พระพุทธเจ้าจึงมอบหมายภาระให้ปกครองกันเองด้วยหลักพระธรรมวินัย

ส่วนภารกิจการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองอุดรธานี แบ่งออกเป็น 6 ด้าน ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561 ทำให้เกิดการพัฒนาของพระพุทธศาสนา เช่น การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อำเภอเมืองอุดรธานี ได้เข้าไปช่วยพัฒนาศูนย์เด็กกำพร้าเพื่อให้รับเลี้ยงเด็กกำพร้าได้ การช่วยเหลือญาติผู้ตายที่ยากไร้ สอดคล้องกับพระครูประภัทร์สิทธิคุณ (ประสิทธิ์ ปภัสสร, (2556) ได้ทำวิจัยเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ด้านการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อำเภอจตุร

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

พักตร์พิจาน จัหวัดร้อยเอ็ด พบว่า พระสงฆ์เข้าไปมีบทบาทในด้านการอบรมคุณธรรม จริยธรรมให้แก่ชุมชน นักเรียน นักศึกษา เผยแผ่ธรรมะ สงเคราะห์ผู้ยากไร้ พัฒนาถาวรวัตถุให้กับชุมชน การเปิดโรงเรียนสอนเด็ก ก่อนเกณฑ์และโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและบาลีพร้อมกับโรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญ เป็นผู้ดำเนินงานบทบาทนักสังคมสงเคราะห์ และยังเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและผู้นำชาวบ้านทำให้เกิด ความสามัคคีเป็นระเบียบเรียบร้อยแก่ชุมชนและสังคมในท้องถิ่น การพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอ เมืองอุดรธานีที่จะเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ต้องเกิดจากคนภายในคณะสงฆ์ก่อน คือ ภิกษุ สามเณร แม่ชี อุบาสก อุบาสิกา มีการศึกษา ปฏิบัติ และช่วยเหลือผู้อื่นให้ได้รับสิ่งที่ดีจากพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับพระ อธิการแพร สมมงคล (บุตรสองคอน), (2556: 75-81) ได้เขียนไว้ในหนังสือเรื่องการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย กล่าวว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่มีความเป็นเอกภาพของความเป็นพุทธวิธี บริหารจัดการสู่ความทันสมัย แห่งยุค เพื่อเข้าถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยและสังคมโลก เพื่อปรับเปลี่ยนวิธีการที่เหมาะสมในการ พัฒนากิจการคณะสงฆ์ของไทย โดยการเริ่มจากพระภิกษุ สามเณร แม่ชี และพุทธศาสนิกชนให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยที่เป็นไปตามหลักพระธรรมวินัยแห่งองค์สมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้า

การกระจายอำนาจในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้มากขึ้นในอนาคตจะช่วยให้พระพุทธศาสนาใน อนาคตมั่นคงและพัฒนาให้ทันกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป สอดคล้องกับ พระมหาสญญา ขนติธมโม (ตรี สวัสดิ์) (2560) ได้ทำวิจัยเรื่องรูปแบบการปกครองสงฆ์ไทยในอนาคต พบว่า รูปแบบการปกครองสงฆ์ไทยที่ ควรจะเป็นไปในอนาคต คณะสงฆ์ต้องปฏิรูประบบโครงสร้างการปกครองและมีแผนยุทธศาสตร์ในการ ขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนา โดยมีพระธรรมวินัยเป็นหลักในการปฏิบัติ ระบบการปกครองควรมีการกระจาย อำนาจให้พระสงฆ์มีส่วนร่วมมากขึ้น มหาเถรสมาคม ก็ควรมีหน่วยงานที่เป็นระดับรองลงมาตั้งเป็น คณะกรรมการสังฆสภาพบริหารกิจการคณะสงฆ์ เพื่อให้งานคณะสงฆ์ดำเนินไปอย่างมีระบบไม่ล่าช้า การแต่งตั้ง พระสังฆาธิการระดับต่าง ๆ ก็ควรให้พระสงฆ์ที่อยู่ในเขตนั้น ๆ ได้มีโอกาสคัดเลือกผู้นำของตนมากขึ้น

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

นำวิธีการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระพุทธเจ้าไปปรับใช้ในคณะสงฆ์หรือในองค์กรของ ราชการหรือเอกชนเพื่อความยั่งยืน เช่น นำหลักการสาธารณูปการไปปรับใช้กับหน่วยงานของราชการและ เอกชนเพื่อร่วมกันสร้างเอกลักษณ์แบบพุทธ หลักการสงเคราะห์แบบพุทธศาสนาไปปรับใช้กับองค์กรและ ชุมชนที่ต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. ศึกษาาระบบและวิธีการแก้ไขปัญหาการบริหารบุคคลทั้งองค์กรเอกชน ราชการ หรือรัฐวิสาหกิจ กับสถาบันทางพระพุทธศาสนาทั้งขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก
2. ศึกษาการสร้างระบบ เทคนิค และวิธีการพัฒนาบุคคลที่มีประสิทธิภาพโดยบูรณาการกรอบ แนวคิดทางพระพุทธศาสนาและแนวคิดสมัยใหม่เพื่อพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

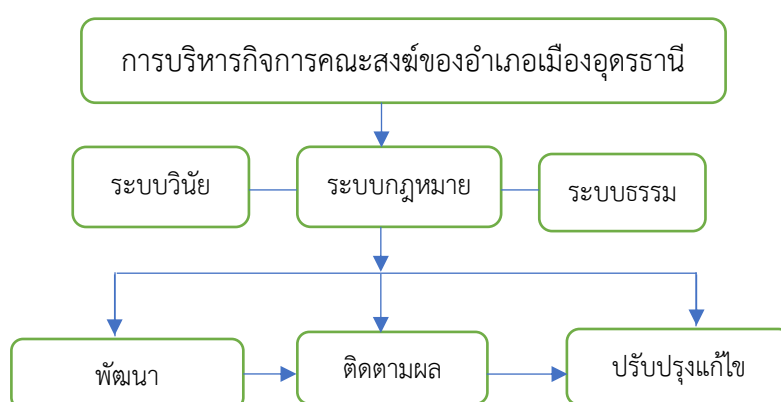
3. ศึกษาโครงสร้างและระบบการบริหารในศตวรรษที่ 21ของสถาบันพระพุทธศาสนา
4. ศึกษาพระสงฆ์กับการพัฒนาจิตใจเพื่อความสมดุลระหว่างวัตถุ ร่างกาย สังคม และจิตใจ

7. ข้อค้นพบจากการวิจัย

การบริหารคณะสงฆ์ หมายถึง การสร้างระบบที่ประกอบด้วยระบบธรรมกับระบบวินัย มีกฎหมายสนับสนุน ในการพัฒนา ติดตามผล ปรับปรุงแก้ไขคณะสงฆ์ ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของพระพุทธศาสนา และประเทศไทย รายละเอียดข้อค้นพบจากการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอนาคตของอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี มีดังต่อไปนี้

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ต้องอาศัย 3 ระบบ ประกอบด้วย (1) ระบบวินัย หลักพระพุทธศาสนาที่ได้บันทึกไว้ในรูปของพระไตรปิฎก ประกอบด้วยข้อบัญญัติเกี่ยวกับความประพฤติ ความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม และการดำเนินกิจการต่าง ๆ ของภิกษุสงฆ์ ภิกษุณี สามเณร สามเณรี อุบาสก อุบาสิกา และผู้นับถือพระพุทธศาสนา (2) ระบบธรรม หลักพระพุทธศาสนาที่ได้บันทึกไว้ในรูปของพระไตรปิฎก ประกอบด้วยพระธรรมเทศนา คำบรรยายธรรมต่าง ๆ ที่ตรัสยกย่องให้เหมาะกับบุคคลและโอกาส ตลอดจนบทประพันธ์ เรื่องเล่า และเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับสิ่งที่ควรทำ ไม่ควรทำ สิ่งที่เป็นประโยชน์ และไม่เป็นประโยชน์ (3) ระบบกฎหมาย การมีกฎหมายที่คอยปกป้องและสนับสนุนระบบวินัยและระบบธรรมจะช่วยทำให้เกิดการพัฒนาและมีความมั่นคง

เมื่อมีระบบที่รัดกุม การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอนาคตของอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี 6 ด้าน ด้วยกระบวนการดังต่อไปนี้ การพัฒนา การนำระบบวินัย ระบบธรรม และระบบกฎหมาย มาปฏิบัติจริง การติดตามผล สามารถตรวจสอบผลการปฏิบัติได้ตามระบบวินัย ระบบธรรม และระบบกฎหมายที่ได้กำหนดไว้ และการติดตามผลโดยบุคคลอื่น และการปรับปรุงแก้ไข เมื่อมี การพัฒนา การติดตามผล ย่อมพบเห็นจุดที่ต้องปรับปรุงแก้ไข ควรกระทำการปรับปรุงแก้ไขอย่างเป็น องค์กรรวม ผลการวิจัยทั้งหมดสามารถสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่ ได้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของอำเภอเมืองอุดรธานี

ที่มา : สังเคราะห์โดยผู้วิจัย

8. บรรณานุกรม

- กรรมการบริหารคณะธรรมยุต. (2557). **ประวัติคณะธรรมยุต**. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย, หน้า 45.
- พระครูประภัสร์สิทธิคุณ (ประสิทธิ์ ปภสฺสโร). (2556). **บทบาทของพระสงฆ์ด้านการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด**. ปริญาพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพดิลก (ระแบบ วิฑิตญาโน). (2553). **การบริหารการจัดการองค์การทางพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย, หน้า 134.
- พระมหาประสงค์ กิตติญาโน. (2558). **พุทธวิธีการบริหารงานของพระพุทธเจ้า**. นนทบุรี: วารাপับลิจซิ่ง, หน้า 48.
- พระมหาสัญญา ขนฺติธมฺโม (ตรีสวัสดิ์). (2560). **รูปแบบการปกครองสงฆ์ไทยในอนาคต**. คุษณินพนธ์ ปริญาพุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชวรชिरุสี. (2566). **คู่มือการตรวจการคณะสงฆ์ ภาค 8 (ธรรมยุต) จังหวัดเลย**. เลย: สำรวย ก้อปปีบ้านใหม่ การพิมพ์, หน้า 150.
- พระราชวรเมธี, ดร. และคณะ. (2560). **แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา 2560-2564 “การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ”**. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, หน้า 17-18.
- พระศักดา วิสุทธิญาโน. (2550). **การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธศาสนา**. วิทยานิพนธ์ปริญาพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสามารถ กนฺตวิโร. (2550). **การบริหารปัจจัย: กรณีศึกษาพระทัฬหฬลบุตรเถระ**. วิทยานิพนธ์ปริญาพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอธิการแพร สุมงฺคโล (บุตรสองคอน). **การบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย**. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มมร. วิทยาเขตอีสาน, ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม 2563, หน้า 75-81.
- พระมหาสัญญา ขนฺติธมฺโม (ตรีสวัสดิ์). (2560). **รูปแบบการปกครองสงฆ์ไทยในอนาคต**. คุษณินพนธ์ ปริญาพุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 4, 10, 22, 23**. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการผลิตสื่อการสอนในการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

The Development of A Learning Management Model to Develop Teaching Media Production Skills for The Social Studies, Religion, and Culture Subject for Students in Teaching Social Studies Mahamakut Buddhist University Isan Campus

พระปลัดวสันต์ ธีรวโร(เกษงาม)¹, นิรัช เรืองแสน², วิทยา ทองดี³

Phapaladwasan Teerawaro(Ket-ngam)¹, Niraj Ruangsang², Vitthya Thongdee³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Doctor of Education Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus

Author for Correspondence: Email; wasan.ket@mbu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ (1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการผลิตสื่อการสอนในการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน (2) เพื่อพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการผลิตสื่อการสอนในการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน (3) เพื่อทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น และ (4) เพื่อประเมินประสิทธิผลของการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้นี้ดังกล่าว กลุ่มเป้าหมายได้แก่ นักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ 3 จำนวน 52 รูป/คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ คู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ แบบวัดทักษะการผลิตสื่อการสอน และแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้นี้ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (Dependent)

ผลการวิจัยพบว่า

1) ค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นของประชากรกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการผลิตสื่อการสอนในการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.37$)

2) รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการผลิตสื่อการสอนในการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน มีองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักการ ด้านวัตถุประสงค์ กระบวนการจัดการเรียนรู้อย่าง IGPEP และการวัดผลทักษะการผลิตสื่อการสอน

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

3) ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นแสดงให้เห็นว่า คะแนนทดสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และระดับความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อรูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.61$)

4) ผลการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการผลิตสื่อการสอนในการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.60$)

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ; ทักษะการผลิตสื่อการสอน; ทักษะการผลิตสื่อ

Received:04/06/2567, Revised:19/08/2567, Accepted:19/08/2567

Abstract

The objectives of this research were: (1) to study the problematic state of learning management for developing instructional media production skills for Social Studies, Religion and Culture subject of students in teaching social studies at Mahamakut Buddhist University, Isan Campus; (2) to develop a learning management model to develop instructional media production skills for Social Studies, Religion and Culture subject of students in teaching social studies at Mahamakut Buddhist University, Isan Campus; (3) to try out the developed learning management model; (4) to evaluate the effectiveness of using such learning management model. The target group included 52 third-year undergraduate students obtained by purposive sampling. The tools used were the learning management model, the model manual, an instructional media production skill test and a satisfaction questionnaire. Statistics used in data analysis were: mean, standard deviation, and t-test (Dependent).

The research results were as follows:

1) The mean value of the opinions of the target population towards learning management problems for developing instructional media production skills in learning social studies, religion and culture of students in teaching social studies at Mahamakut Buddhist University, Isan Campus was at a high level (μ) = 4.37).

2) The learning management model to develop instructional media production skills for learning social studies, religion and culture of students in teaching social studies at Mahamakut Buddhist University, Isan Campus consisted of for components: principles, objectives, IGPEP learning management process and evaluation of instructional media production skills.

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

3) The experimental results of the developed learning management model showed that the posttest scores were significantly higher than that of the pretest at the level of .01, and the target group's satisfaction with the model was at a high level ($\mu = 4.61$)

4) The results of the evaluation of the effectiveness of the learning management model for developing instructional media production skills in learning social studies, religion, and culture. of teaching social studies students at Mahamakut Buddhist University, Isan was at the highest level ($\bar{X} = 4.60$).

Keywords: Model Development; Learning Management; Media Production Skills

1. บทนำ

ประเทศไทยได้เข้าสู่ยุคแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 อย่างเต็มรูปแบบ การจัดการเรียนการสอนได้มุ่งเน้นพัฒนาการเรียนรู้ นวัตกรรม การรู้เท่าทันเทคโนโลยีและสามารถนำมาต่อยอดแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบและทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี การเรียนรู้จักสื่อและการรู้เท่าทันสื่อ และการใช้เทคโนโลยีใหม่ได้อย่างเหมาะสม (วิโรจน์ สารัตนะ, 2557) นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาเยาวชนของชาติเข้าสู่โลกยุคศตวรรษที่ 21 และมุ่งเป้าหมายการศึกษา 4.0 มุ่งส่งเสริมผู้เรียน มีคุณธรรม จริยธรรม รักความเป็นไทย มีทักษะการคิดวิเคราะห์คิดสร้างสรรค์มีทักษะด้านเทคโนโลยี สร้างนวัตกรรมสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2562) ได้ปรับโครงสร้างประเทศไทยไปสู่ประเทศไทย 4.0 มีการกำหนดจากแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 โดยมุ่งพัฒนาสู่ “สังคมที่เข้มแข็งและมีดุลยภาพ” สอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์การอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2563-570 และแผนด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2563-2565 กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 (สมัครสมร รักดีเทวา, 2553) การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่เน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้ใหม่และสิ่งประดิษฐ์ใหม่โดยใช้กระบวนการทางปัญญา (กระบวนการคิด) กระบวนการทางสังคม (กระบวนการกลุ่ม) ต้องจัดให้สอดคล้องกับความสนใจ ความสามารถและความถนัดเน้นการบูรณาการความรู้ในศาสตร์สาขาต่าง ๆ โดยใช้หลากหลายวิธีการสอน ผู้สอนต้องสอนน้อยลงทำให้เรียนรู้ได้มากขึ้น (Teach less, Learn more) ‘ซึ่งครูใช้วิธีสอนแบบบรรยายหรือครูคอยบอกเล่าให้น้อยลงแต่สนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองเพิ่มขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2552)

สถาบันอุดมศึกษามีภารกิจโดยตรงในการผลิตกำลังคนระดับสูงให้มีคุณสมบัติพร้อมจะเป็นกำลังในการพัฒนาประเทศ ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาจึงควรมีความหลากหลาย การเรียนการสอนบนโลกออนไลน์สามารถทำได้ทุกที่หากมีสัญญาณอินเทอร์เน็ตและทุกเวลาหากมีความพร้อมทั้งฝ่าย

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ของผู้เรียนและผู้สอน การเรียนเกิดขึ้นได้โดยผู้เรียนใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดต่อสื่อสารผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อเชื่อมต่อและสร้างการเรียนรู้รวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนและเนื้อหาผ่านสื่อในรูปแบบต่าง ๆ เช่น สื่อ ข้อความ รูปภาพ เสียง สื่อวิดีโอ หรือสื่อมัลติมีเดียต่าง ๆ โดยที่ในขณะนั้นผู้เรียนเพื่อนร่วมชั้นเรียนและผู้สอนไม่ได้อยู่ในชั้นเรียนเดียวกัน แต่สามารถติดต่อสื่อสารปรึกษาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันได้โดยใช้ email, Chat, Social Network เป็นต้น ลักษณะของการเรียนการสอนออนไลน์สามารถทำได้หลากหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับลักษณะของเนื้อหาวิชาและกิจกรรมการเรียนการสอน (สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา, 2552)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ได้มีการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศ การศึกษาค้นคว้าผ่านเครือข่ายเทคโนโลยีดิจิทัล ออกแบบทรัพยากรการเรียนรู้ที่สามารถวัดและประเมินผลการเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนสามารถสืบค้นด้วยตนเองจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2562: 5-6) ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ผ่านเว็บ หรือ Online Learning จึงเป็นกระแสสำคัญของการเปลี่ยนแปลงทางการเรียนรู้ยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 ที่ช่วยเสริมประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการจัดระบบการเรียนการสอนในยุคดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน โดยอาศัยคุณสมบัติและทรัพยากรของเวปไซต์เว็บมาเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดในลักษณะของบทเรียนออนไลน์สามารถเชื่อมโยงเนื้อหาและแหล่งความรู้ต่าง ๆ ให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้ง่ายยิ่งขึ้น มีบริการรูปแบบต่าง ๆ มากมายที่สามารถเอื้อประโยชน์ในการนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้

จากความเป็นมาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการผลิตสื่อการสอนในการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาตามพันธกิจที่สำคัญโดยมุ่งผลิตบัณฑิตทางด้านพระพุทธศาสนาให้มีคุณสมบัติตามปรัชญาของมหาวิทยาลัย ให้บริการวิชาการแก่สังคม ชุมชน และท้องถิ่น การเผยแผ่พุทธธรรม การแก้ปัญหาสังคม การนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันให้เกิดสันติสุข การชี้นำสังคมในทางสร้างสรรค์ และการยุติข้อขัดแย้งด้วยหลักวิชาการพระพุทธศาสนา วิจัยและพัฒนางานวิชาการเชิงลึกด้านพระพุทธศาสนาเพื่อสร้างองค์ความรู้ทางด้านวิชาการพระพุทธศาสนาใหม่ ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และเผยแผ่องค์ความรู้ในระบบเครือข่ายการเรียนรู้ที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพต่อไป

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการผลิตสื่อการสอนในการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการผลิตสื่อการสอนในการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
3. เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการผลิตสื่อการสอนในการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
4. เพื่อประเมินประสิทธิผลของการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการผลิตสื่อการสอนในการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีขั้นตอนในการศึกษา ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

การศึกษาข้อมูลพื้นฐานการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการผลิตสื่อการสอนในการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มเป้าหมาย นักศึกษาสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จำนวน 139 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามสภาพปัญหา ซึ่งผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ในระดับ 1.00 และนำเครื่องมือที่ผ่านการตรวจสอบการหาค่าดัชนีความสอดคล้องแล้วไป Try Out กับนักศึกษาการการสอนสังคมมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จำนวน 30 รูป/คน พบว่ามีค่าความเชื่อมั่นในระดับ 0.98 และนำไปเก็บรวบรวมข้อมูล โดยวิธีการแจกแบบสอบถามให้กับนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา จำนวน 139 รูป/คน การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์โดยใช้ ความถี่, และร้อยละ, ข้อเสนอแนะและแนวทางในการจัดการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบและพัฒนารูปแบบ

เป็นการนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานระยะที่ 1 มาสังเคราะห์เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ และคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 รูป/คน ดำเนินการโดยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus group) ตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการผลิตสื่อการสอนในการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ตรวจสอบความเหมาะสม/ความสอดคล้องเชิงโครงสร้างของคู่มือโดยใช้แบบมาตร ประเมินค่า (Rating Scale) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบประเมินคุณภาพร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ขั้นตอนที่ 3. การทดลองใช้รูปแบบการสอน

เป็นการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายจำนวน 52 รูป/คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง คือนักศึกษาชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ คู่มือรูปแบบการจัดการเรียนรู้ และเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินทักษะการผลิตสื่อการสอน ได้แก่ แบบทดสอบความรู้ แบบวัดทักษะการผลิตสื่อการสอน และแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 4. การประเมินประสิทธิผลของการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้

การประเมินประสิทธิผลของการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการผลิตสื่อการสอนในการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม โดยวิธีการใช้ผลหลังการทดลองใช้รูปแบบ และผลการสอบถามความพึงพอใจและข้อเสนอแนะจากการแจกแบบสอบถามผู้เรียน

4. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการผลิตสื่อการสอนในการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคามวิทยาเขตอีสาน สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษาศาภาพปัญหาและแนวทางในการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการผลิตสื่อการสอน พบว่า ความคิดเห็นของนักศึกษาสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษาที่มีต่อปัญหา สภาพปัจจุบันและการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ โดยมีค่าเฉลี่ย (μ) = 4.37 อยู่ในระดับมาก

2. ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการผลิตสื่อ พบว่า หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการผลิตสื่อการสอนในการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคามวิทยาเขตอีสาน

2.1) หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เป็นกระบวนการทางสติปัญญาหรือกระบวนการทางสมองซึ่งบุคคลใช้ในการสร้างความเข้าใจหรือการสร้างประสบการณ์ให้แก่ตนเองเป็นกระบวนการทางสังคมซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้ทั้งจากการคิดและการกระทำรวมทั้งการแก้ปัญหาและการศึกษาวิจัยต่าง ๆ ทำให้ผู้เรียนรู้สึกผูกพันเกิดความสนใจไปสู่การเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่นำมาซึ่งความสนุกสนานหรืออาศัยสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ส่งผลต่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเองทั้งด้านเศรษฐกิจ ความรู้สึก ความคิด และการกระทำเพื่อการดำรงชีวิตอย่างปกติสุขและสมเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์สร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงเป็นกระบวนการที่ยั่งยืนช่วยให้บุคคลและสังคมมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

2.2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการพัฒนาสื่อการสอนและเทคโนโลยีสารสนเทศในการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อ

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567
พัฒนานักศึกษาวิชาชีพครูให้เกิดความคิดสร้างสรรค์เพื่อสร้างสรรค์ผลงานในการพัฒนานวัตกรรมทางการ
จัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนในชั้นเรียน

2.3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทาง (IGPEP) เป็นกระบวนการจัด
กิจกรรมที่มีขั้นตอนและเทคนิคตามทฤษฎีพฤติกรรมนิยมกับพุทธรนิยม (Behavior Cognitivist) ที่ส่งเสริมให้
ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการความคิดเพื่อสร้างสรรค์ผลงาน โดยมีกระบวนการ 5 ขั้นตอนต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 แจ้งจุดประสงค์ (Informing the learner of the objective) เป็นการบอกให้ผู้เรียน
ทราบถึงเป้าหมายหรือผลที่จะได้รับจากการเรียนบทเรียนนั้นโดยเฉพาะเพื่อให้ผู้เรียนเห็นประโยชน์ในการเรียน
เห็นแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนทำให้ผู้เรียนวางแผนการเรียนของตนเองได้นอกจากนั้นยังสามารถช่วยให้
ครูดำเนินการสอนตามแนวทางที่จะนำไปสู่จุดหมายได้เป็นอย่างดี

ขั้นที่ 2 สร้างความสนใจ (Gaining attention) เป็นขั้นที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจใน
บทเรียนเป็นแรงจูงใจที่เกิดขึ้นทั้งสิ่งยั่วยุภายนอกและแรงจูงใจที่เกิดจากตัวผู้เรียนเองด้วยครูอาจใช้วิธีการ
สนทนา ซักถาม ทายปัญหา หรือมีวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนตื่นตัวและมีความสนใจที่จะเรียนรู้

ขั้นที่ 3 เสนอบทเรียนใหม่ (Presenting The Stimulus) เป็นการเริ่มกิจกรรมของบทเรียน
ใหม่โดยใช้วัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เหมาะสมมาประกอบการสอน เช่น นวัตกรรมการสร้างสื่อออนไลน์

ขั้นที่ 4 ให้ลงมือปฏิบัติ (Eliciting The Performance) เป็นการให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติเพื่อ
ช่วยให้ผู้เรียนสามารถแสดงพฤติกรรมตามจุดประสงค์

ขั้นที่ 5 นำเสนอผลงาน (Presentation) เป็นขั้นของการนำเสนอผลงานที่ผู้เรียนได้ออกแบบ

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ พบว่า 1) ผลการเรียนรู้ทักษะการผลิตสื่อ
การสอนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ตามลำดับและเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน
พบว่า คะแนนสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2) ผลการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อ
พัฒนาทักษะการผลิตสื่อการสอนในการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักศึกษา
สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับ
มากที่สุด ($\mu = 4.61$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านประโยชน์และความพึงพอใจที่ได้รับ ($\mu = 4.72$)
รองลงมาด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ประกอบการจัดการเรียนรู้ ด้านบรรยากาศการเรียนการสอน และด้าน
การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีความพึงพอใจมากที่สุด ($\mu = 4.56$) ส่วนด้านเนื้อหาสาระมีความพึงพอใจ
มาก ($\mu = 4.46$)

4. ผลการประเมินการทดลองใช้และปรับปรุงรูปแบบ

ผลการประเมินการทดลองใช้และปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการผลิต
สื่อการสอนในการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักศึกษสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567
มหาวิทยาลัยมหาสารคามราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นราย
ด้านพบว่า ทุกด้านมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.60$)

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการผลิตสื่อการสอนในการ
เรียนรู้อิสาสังคมศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัย
มหาสารคามราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน สามารถอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการผลิตสื่อการสอนในการเรียนรู้อิสาสังคมศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคามราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรีสาขาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคามราชวิทยาลัยวิทยาเขตอีสาน ยังพบปัญหาหลายประการ ซึ่งจะเห็นได้ในการจัดการเรียนรู้ที่ ขาดแรงจูงใจและการกระตุ้นในการเรียนรู้ รวมถึงได้ลงมือปฏิบัติจริงเกิดการเรียนรู้ในการผลิตสื่อการสอน และเป็นแนวทางในการพัฒนาสื่อการสอนในสาขาวิชาชีพครู ซึ่งสอดคล้องกับแบนดูรา (Bandura, 1986) ซิมเมอร์แมน (Zimmerman, 1998) และคุลและคราสกา (Khul and Kraska, 1985) ว่ากระบวนการสังเกตตนเองและใคร่ครวญ (Self-observation) จะไม่เกิดผลใด ๆ ต่อการกระทำของตนเอง หากนักศึกษาขาดแรงจูงใจและการกระตุ้นในการเรียนรู้ และได้ลงมือปฏิบัติจริงสอดคล้อง กับ Schunk and Zimmerman (1994) ได้กล่าวไว้ว่า การสร้างแรงจูงใจและการมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งเป็นการช่วยให้ผู้เรียนควบคุมตนเองที่จะทำในสิ่งที่กำหนดไว้เป็นเป้าหมายได้ดีและมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการพัฒนาตนเองไว้ นักศึกษาจะต้องรู้ว่ากำลังทำอะไรเนื่องจากความสำเร็จของพัฒนาทักษะตนเอง เป็นส่วนหนึ่งของเป้าหมายที่สำคัญและมีความชัดเจน การที่นักศึกษาสำรวจและสังเกตตนเอง จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลพัฒนาสื่อการสอนให้มีประสิทธิภาพ และส่งผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมของนักศึกษา ซึ่งมากกว่าการที่นักศึกษาที่ขาดแรงจูงใจในการพัฒนาทักษะการผลิตสื่อการสอน ซึ่งจะพบว่า นักศึกษาที่มีแรงจูงใจและได้ลงมือปฏิบัติจริง จะมีความสามารถและทักษะในการผลิตสื่ออย่างมีประสิทธิภาพ และมีความรับผิดชอบต่อตนเอง

2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการผลิตสื่อการสอนในการเรียนรู้อิสาสังคมศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคามราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการผลิตสื่อการสอนในการเรียนรู้อิสาสังคมศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคามราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบ 4 ประการ ได้แก่ (1) หลักการ (2) วัตถุประสงค์ (3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ (4) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีกระบวนการประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 แจ้งจุดประสงค์ (Informing the learner of the objective) เป็นการบอกให้ผู้เรียนทราบถึงเป้าหมายหรือผลที่จะได้รับจากการเรียนบทเรียนนั้นโดยเฉพาะเพื่อให้ผู้เรียนเห็นประโยชน์ในการเรียนเห็นแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนทำให้ผู้เรียนวางแผนการเรียนของตนเองได้

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

นอกจากนั้นยังสามารถช่วยให้ครูดำเนินการสอนตามแนวทางที่จะนำไปสู่จุดหมายได้เป็นอย่างดี ขั้นที่ 2 สร้างความสนใจ (Gaining attention) เป็นขั้นที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในบทเรียนเป็นแรงจูงใจที่เกิดขึ้นทั้งสิ่งยั่วยุภายนอกและแรงจูงใจที่เกิดจากตัวผู้เรียนเองด้วยครูอาจใช้วิธีการสนทนา ชักถาม ทายปัญหา หรือมีวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนตื่นตัวและมีความสนใจที่จะเรียนรู้ ขั้นที่ 3 เสนอบทเรียนใหม่ (Presenting The Stimulus) เป็นการเริ่มกิจกรรมของบทเรียนใหม่โดยใช้วัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เหมาะสมมาประกอบการสอน เช่น นวัตกรรมการสร้างสื่อออนไลน์ ขั้นที่ 4 ให้ลงมือปฏิบัติ (Eliciting The Performance) เป็นการให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติเพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถแสดงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ ขั้นที่ 5 นำเสนอผลงาน (Presentation) เป็นขั้นของการนำเสนอผลงานที่ผู้เรียนได้ออกแบบ จากผลตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ พบว่า ผลการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการผลิตสื่อการสอนในการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน โดยภาพรวมมีระดับความสอดคล้องอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.52$) สามารถนำไปใช้ทดลองได้ ทั้งนี้ เนื่องจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการผลิตสื่อการสอนในการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน เป็นการจัดการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้นักศึกษามีทักษะการผลิตสื่อการสอน รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการผลิตสื่อการสอนในการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ และได้ปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์จนสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี เห็นได้จากนักศึกษามีผลคะแนนการเรียนรู้ของผู้เรียน ที่สูงขึ้น ทั้งนี้ เนื่องจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบ มีการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ชัดเจนที่มีการนำข้อมูลพื้นฐานวิเคราะห์ และดำเนินการพัฒนาตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (analysis) ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบและการพัฒนา (Design and Development) ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้ (Implementation) และขั้นตอนที่ 4 การประเมินผล (Evaluation) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้ของ ทิศนา ขัมมณี (2555) ได้กล่าวไว้ว่าองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนรู้จะต้องมีความสัมพันธ์กันเป็นระบบทั้งหลักการทฤษฎี และแนวความคิดต่าง ๆ ที่เป็นพื้นฐานในการจัดการเรียนรู้

3. ผลการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการผลิตสื่อการสอนในการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

1) ผลการเรียนรู้ทักษะการผลิตสื่อการสอน ของนักศึกษาสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษาที่เรียนตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการผลิตสื่อการสอนในการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

จากผลการวิจัยพบว่า หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งยอมรับสมมติฐานข้อที่ 1 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นจะลักษณะเป็นหลักการ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้นักศึกษามีประสิทธิภาพ โดยการนำความต้องการ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ปฏิบัติและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกส่วนไปสู่การพัฒนา ตลอดจนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาสังเคราะห์สรุปจนได้เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งจากการสังเกตการจัดการเรียนรู้พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้จึงทำให้ผลคะแนนทักษะการผลิตสื่อการสอนออกมาดี ซึ่งนักศึกษาทุกคนทำกิจกรรมอย่างเต็มที่ด้วยความกระตือรือร้นตามคำแนะนำจึงส่งผลให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจและมีคะแนนหลังเรียนสูงขึ้น ซึ่งกระบวนการจัดการเรียนรู้ผู้สอนจะกระตุ้นผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุจิตตรา จันทร์ลอย(2564) ได้ศึกษาวิจัยการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้การออกแบบเป็นฐานร่วมกับเทคนิคสแคมเพอร์เพื่อส่งเสริมความสามารถในการออกแบบนวัตกรรมการศึกษาสร้างสรรค์ของนักศึกษาครุมหาวิทยาลัยราชภัฏ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. เพื่อสร้างรูปแบบการเรียนแบบผสมผสาน
1. เพื่อทดลองรูปแบบการเรียนแบบผสมผสาน
2. เพื่อนำเสนอรูปแบบการเรียนแบบผสมผสาน พบว่า คะแนนเฉลี่ยของการทดสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05
3. ผลการศึกษาความสามารถในการออกแบบนวัตกรรมการศึกษาสร้างสรรค์ พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนความสามารถในการออกแบบนวัตกรรมการศึกษาสร้างสรรค์สูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

2) ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการผลิตสื่อการสอนในการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านประโยชน์และความพึงพอใจที่ได้รับ รองลงมาด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ประกอบการจัดการเรียนรู้ ด้านบรรยากาศการเรียนการสอน และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีความพึงพอใจมากที่สุด ส่วนด้านเนื้อหาสาระมีความพึงพอใจมาก ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าผู้สอนมีการวัดและการประเมิน ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุจิตตรา จันทร์ลอย(2564) ได้ศึกษาวิจัยการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้การออกแบบเป็นฐานร่วมกับเทคนิคสแคมเพอร์เพื่อส่งเสริมความสามารถในการออกแบบนวัตกรรมการศึกษาสร้างสรรค์ของนักศึกษาครุมหาวิทยาลัยราชภัฏ พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจต่อรูปแบบการเรียนการสอนในภาพรวมในระดับมาก

4. ผลการประเมินการทดลองใช้และปรับปรุงรูปแบบ

ผลการประเมินการทดลองใช้และปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการผลิตสื่อการสอนในการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยการประเมินจากการสอบถามความพึงพอใจหลังการทดลองใช้รูปแบบโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.60$) ทั้งนี้อาจเพราะว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้สอนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ กระตุ้น ผู้เรียนให้มีความกระตือรือร้น

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

แสดงความคิดเห็นอย่างมีอิสระ พร้อมสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของสุพรรณิ บุญหนัก และคณะ(2564: 53-70) ได้ศึกษาวิจัยรูปแบบการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ของ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง มีพบการค้ำยพบดังนี้ (1) การจัดเตรียมเนื้อหา การจัดเตรียมสื่อการเรียนการสอน การจัดเตรียมวิธีการวัดผลการเรียน ผลการประเมิน พบว่า ความสอดคล้องกันอยู่ในระดับมากที่สุด (2) การสาธิตการเรียนการสอนออนไลน์ จากการประเมินพบว่า โดยภาพรวมของการสาธิตการเรียนการสอนออนไลน์ อยู่ในระดับมาก (3) การจัดอบรมนักศึกษาในการเรียนการสอนออนไลน์ ผลการประเมิน พบว่า โดยภาพรวมของการสาธิตการเข้าใช้งานระบบ การรับ-ส่งงานของนักศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด (4) การศึกษาความพึงพอใจการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ นักศึกษามีความพึงพอใจการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

6. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการผลิตสื่อการเรียนการสอนในการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ผู้วิจัยมีข้อค้นพบและแนวคิดที่เป็นข้อเสนอแนะ ดังนี้

1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ในการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการผลิตสื่อการเรียนการสอนในการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ไปใช้ ผู้บริหารและอาจารย์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยทุกแห่งควรดำเนินการดังนี้

1.2 คณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา ระดับปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ควรมีนโยบายที่ชัดเจนในการส่งเสริมให้มีการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนโดยนำรูปแบบการเรียนการสอนนี้ไปสู่การปฏิบัติที่เป็นระบบเพื่อการเปลี่ยนแปลงด้านการจัดการเรียนรู้ในระดับปริญญาตรี สาขาวิชาอื่น ๆ ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ทุกวิทยาเขต วิทยาลัย ให้มีคณะกรรมการดำเนินงานจัดอยู่ในโครงสร้างของการบริหารงานของคณะศึกษาศาสตร์ในระดับปริญญาตรี มีการกำหนดแนวทางดำเนินการอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

1.3 มีการสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการดำเนินการฝึกอบรมอาจารย์ผู้สอนในระดับปริญญาตรี ที่สอนในสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา ในเรื่องการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการผลิตสื่อการเรียนการสอน โดยดำเนินการให้เป็นระบบและต่อเนื่อง อาจจะเป็นการเสริมสร้างและพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อันจะเป็นการพัฒนาทักษะการผลิตสื่อของนักศึกษาในระดับปริญญาตรี ตามนโยบายของมหาวิทยาลัยแห่งศีลธรรมและดิจิทัล ต่อไป

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

2) ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

2.1 ควรเพิ่มระยะเวลาในการจัดการเรียนการสอนเพราะการนำเสนองานในแต่ละกลุ่มใช้ระยะเวลาไม่เท่ากัน การกำหนดระยะเวลาที่เพียงพอ จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาความรับผิดชอบต่อนองของนักศึกษาโดยตรง

2.2 ผู้สอนควรยกตัวอย่างเพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ประเด็นที่ได้มอบหมายให้มีความชัดเจน เพื่อที่จะทำให้นักศึกษามีความเข้าใจมากขึ้นและสามารถทำกิจกรรมเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด

3) ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

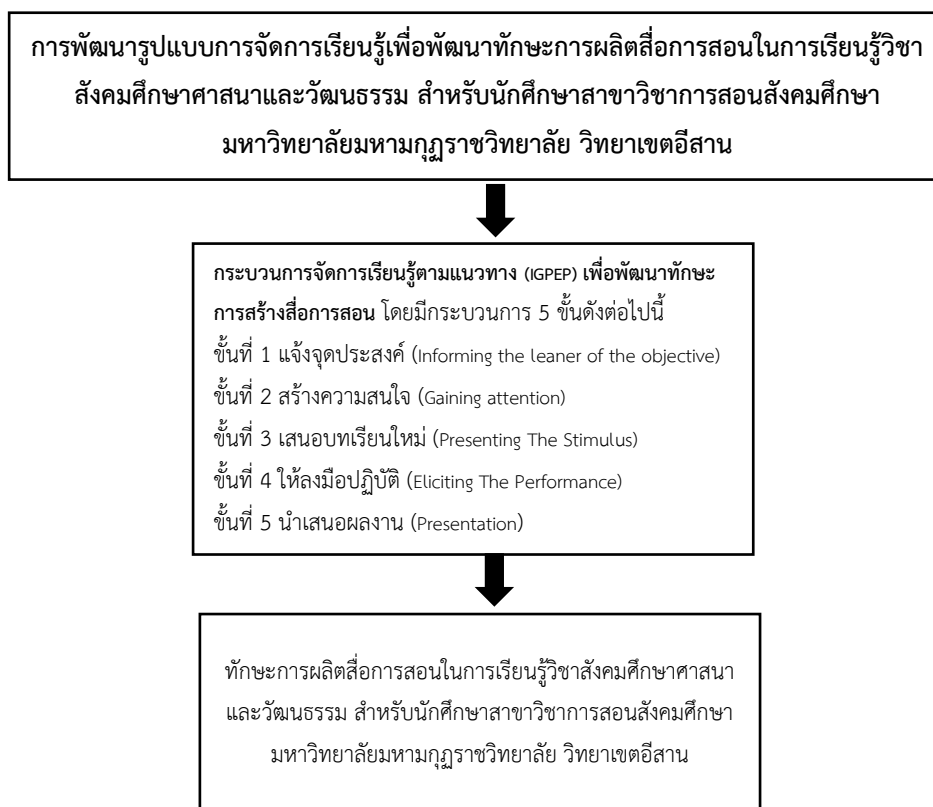
3.1 การนำเอาระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนาไปใช้เพื่อพัฒนาทักษะการผลิตสื่อการสอน และนักศึกษาวิชาชีพครูนำผลการเรียนรู้สู่การพัฒนานั้นสามารถนำเอาหลักการแนวคิดในงานวิจัยไปบูรณาการเข้ากับหลักการและแนวคิดของการวิจัยและพัฒนาในทัศนะอื่น เพื่อให้เป็นระเบียบวิธีวิจัยที่มีคุณภาพยิ่งขึ้นต่อไป

3.2 ควรนำแนวคิดหลักการทางทฤษฎีคำสอนทางพระพุทธศาสนาเสริมพลังซึ่งกันและกันเพื่อเสริมพลังทักษะการสอนสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา สามารถนำไปใช้กับการพัฒนาทักษะที่สำคัญและความคิดสร้างสรรค์ให้กับผู้เรียน

7. ข้อค้นพบจากการวิจัย

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการผลิตสื่อการสอนในการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน สรุปรูปตามแผนภาพดังต่อไปนี้

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ภาพที่ 1 กระบวนการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้
ที่มา: สังเคราะห์โดยผู้วิจัย

8. บรรณานุกรม

- ทิศนา แคมมณี. (2555). ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน. (2562). หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา (4 ปี) หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2562. : ขอนแก่น, หน้า 5-6
- วิโรจน์ สารัตนะ. (2557). ภาวะผู้นำ: ทฤษฎีและนันทาทศนะร่วมสมัยปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: ทิพย์ วสุทธิ์
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2552). กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2552 (Thai Qualifications Framework for Higher Education). เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติ เรื่อง “กรอบมาตรฐานคุณวุฒิ : การพัฒนารายละเอียดของหลักสูตรและรายวิชาให้มีคุณภาพ” วันที่ 30 กันยายน – 2 ตุลาคม 2552 ณ โรงแรมเรดิสัน กรุงเทพมหานคร.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564. กรุงเทพฯ: สำนักงาน คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี.

- วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). **ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี(พ.ศ. 2561-2580).** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการ ยุทธศาสตร์ชาติ
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- สมัครสมร ภัคดีเทวา. (2553). **การพัฒนารูปแบบการออกแบบการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่งระดับ**
- บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.** วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชา
- หลักสูตรและการสอน, ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร
- สุจิตตรา จันทร์ลอย. (2564). **การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้การออกแบบเป็น**
- ฐานร่วมกับเทคนิคสแคมเพอร์เพื่อส่งเสริมความสามารถในการออกแบบนวัตกรรมการศึกษา**
- สร้างสรรค์ของนักศึกษาครุมหาวิทยาลัยราชภัฏ,** วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชา
- เทคโนโลยีการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุพรรณิ บุญหนัก และคณะ. (2564). **รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ของ**
- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง.** วารสารศรีล้านช้างปริทรรศน์ ปีที่7
- ฉบับที่2 ประจำเดือน กรกฎาคม – ธันวาคม 2564, 53-70
- Bandura, A; & Cervone, D, Differential. (1986) **engagement of self-reactive influences**
- in Cognitive motivation,** Organizational Behavior and Human Decision Processes.
- Khul, J., Kraska. (1985). **Volitional Mediators of Cognition-Behavior Consistency : Self-**
- Regulatory Processes and Action Versus State Orientation.** In Khul, J and
- Beckmann,
- J. Action Control from Cognition to Behavior Germany: Springer-Verlag. Berlin.
- Schunk, D. H. and B. J. Zimmerman. (1994). **Self-Regulation of Learning and Performance:**
- Issues and Educational Applications.** New Jersey: Erlbaum. cited in Schunk,
- D. H.2000. Learning Theories: An Educational Perspective. 3 rded. New Jersey :
- Prentice-Hall, Inc.
- Zimmerman, B. J. (1998). **Developing self-fulfilling cycle of academic regulation: An**
- analysis of exemplary instruction models.** In Schunk, D. H. and Zimmerman, B. J.
- (Eds.), Selfregulated learning: From teaching to self-reflective practice (pp. 1-19). New
- York: Guilford

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567
 การเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ โดยการจัดการเรียนรู้
 ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
 โรงเรียนหนองกุงศาลาหน้าเที่ยงวิทยากร

A Comparison of Analytical Reading Abilities Through
 The Flipped Classroom of Matthayomsuksa 2 Students
 Nongkungsalanumtiangwittayakorn School

สิทธิชน พิกุล¹ รัชณีฉาย เชนรอด²

Sittichon Pikul¹ Ratchaneechay Choeirod²

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

Mahamakut Buddhist University Isan Campus

Author for Correspondence: Email: pikul.invest@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) 2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหนองกุงศาลาหน้าเที่ยงวิทยากร ตำบลหนองกุงสวรรค์ อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 1 ห้องเรียน มีนักเรียนจำนวน 11 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) 2) แบบวัดความสามารถการอ่านเชิงวิเคราะห์ และ 3) แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหนองกุงศาลาหน้าเที่ยงวิทยากร ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) สถิติที่ใช้ ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (μ) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) และการทดสอบค่าทีแบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test dependent)

ผลการวิจัยพบว่า 1) ความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหนองกุงศาลาหน้าเที่ยงวิทยากร หลังการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน ($\mu = 19.91$) สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ ($\mu = 13.82$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 2) ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหนองกุงศาลาหน้าเที่ยงวิทยากร ที่มีต่อการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\mu = 4.72$).

คำสำคัญ: ความสามารถ; การอ่าน; การอ่านเชิงวิเคราะห์; ห้องเรียนกลับด้าน

Received:29/06/2567, Revised: 06/08/2567,Accepted: 06/08/2567

Abstract

The objectives of this research were: 1) to compare analytical reading abilities of 2nd-year secondary school students before and after their experience with a flipped classroom; and 2) to investigate the students' opinions toward the flipped classroom. The study sample consisted of eleven 2nd-year secondary school students enrolled in Semester 1, Academic Year 2023, at Nongkungsalanumtiangwittayakorn School of Nong Kungsawan Subdistrict, Kosumphisai district, Mahasarakham province. The students were selected based on purposive sampling. The instruments for data collection were: 1) Lesson plans by using the flipped classroom pedagogy; 2) an achievement test measuring analytical reading abilities; and 3) a questionnaire to collect students' opinions on the flipped classroom pedagogy. Statistics used in data analysis were means, standard deviation, and t-test dependents.

The findings showed that: 1) An analytical reading of the 2nd year secondary schools student using the flipped classroom was at high mean level ($\mu = 19.91$).it was higher than before using the flipped ($\mu = 13.82$) with significant statistic .05; and 2) the students expressed strong favorability toward the flipped classroom ($\mu = 4.72$).

Keywords: Abilities; Reading; Analytical Reading; Flipped Classroom

1. บทนำ

การอ่านถือเป็นทักษะการรับสารอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญ และมีประโยชน์โดยตรงในชีวิตประจำวัน เพราะนอกจากจะทำให้ได้รับรู้ถึงความรู้สึนึกคิดของผู้อื่นแล้ว ยังเป็นการเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจ เหมือนการเปิดโลกของตัวผู้อ่านให้กว้างขึ้นในแง่มุมต่าง ๆ (ดวงใจ ไทยอุบุญ, 2549) สอดคล้องกับกอบกาญจน์ วิเศษรัมย์ (2562) ที่ได้กล่าวว่าการอ่านเป็นทักษะที่มนุษย์จะต้องทำความเข้าใจกับข้อมูลที่ได้รับให้ชัดเจน โดยเฉพาะเมื่อต้องอ่านเพียงลำพัง เพราะหากไม่ทำความเข้าใจในเนื้อความที่อ่านได้ทั้งหมด อาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดไปจากความหมายที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อความ ดังนั้นผู้อ่านจึงควรทำความเข้าใจความหมายของการอ่านให้ถ่องแท้ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้องเมื่อต้องอ่านข้อมูลต่าง ๆ ทั้งนี้การอ่านมีหลายประเภท เช่น การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ การอ่านจับใจความสำคัญ การอ่านเชิงวิเคราะห์ การอ่านสะกดคำ ฯลฯ การอ่านเชิงวิเคราะห์เป็นการอ่านที่ฝึกให้ผู้อ่านรู้จักใช้ความคิด สติปัญญา และความรู้ต่อสิ่งที่ได้อ่าน ฝึกแสดงความคิดเห็นจะช่วยให้ผู้อ่านคิดเป็น มีความรู้กว้างขวางและเป็นการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถในการใช้ทักษะทางปัญญาเพื่อแสดงออกมาเป็นความคิดของตนเอง การถ่ายทอดความคิดเห็นของตนออกมาได้จำเป็นต้องแสวงหาความรู้ต่าง ๆ นำมาเปรียบเทียบและพัฒนาความสามารถของตนเอง (กรมวิชาการ, 2545) ทั้งนี้ผู้อ่าน

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

จะสะท้อนความเข้าใจในการอ่าน บันทึกข้อคิดเห็น คุณค่าของเรื่อง เชื่อมโยงเรื่องราวในเรื่องกับชีวิตจริง ความรู้สึกจากการอ่านแล้วสามารถจำแนก แยกแยะองค์ประกอบต่างๆ ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งอาจเป็นวัตถุดิบของ เรื่องราว หรือเหตุการณ์และหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้น ซึ่งสายใจ ทองเนียม (2560) ได้กล่าวว่า การอ่านเชิงวิเคราะห์มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตในปัจจุบัน ที่มีข่าวสารความรู้ การ ปกครอง และการเรียนรู้ที่เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ผู้อ่านต้องใช้การวิเคราะห์แยกแยะ ไตร่ตรองอย่าง รอบคอบ รวมทั้งประเมินค่าสิ่งที่อ่านด้วย จึงจะสามารถตัดสินใจและดำรงชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการอ่านเชิงวิเคราะห์จะมีความสำคัญ แต่พบว่านักเรียนโรงเรียนหนองกุงศาลาาน้ำ เทียงวิทยากร ยังมีความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ไม่เป็นที่น่าพึงพอใจ ดังจะเห็นได้จากผลการสอบ

O-NET (Ordinary National Educational Test) ของโรงเรียนหนองกุงศาลาาน้ำเทียงวิทยากร ปีการศึกษา 2565 นักเรียนมีผลคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าเกณฑ์ อีกทั้งจากการทดสอบและจากการที่ผู้วิจัยได้เข้ามาสอนวิชา ภาษาไทยให้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 2 พบว่านักเรียนยังไม่สามารถสรุปใจความสำคัญ อธิบาย รายละเอียดของเรื่อง แยกแยะข้อเท็จจริงข้อคิดเห็น ระบุข้อสังเกตชวนเชื่อ ความสมเหตุสมผล แสดงความ คิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน บอกจุดมุ่งหมายของผู้เขียน บอกข้อคิด และนำความรู้ หรือข้อคิดไปประยุกต์ใช้ใน สถานการณ์ที่กำหนดให้ได้ สาเหตุหนึ่งที่ทำให้ความสามารถของทักษะการอ่านยังไม่ประสบความสำเร็จ เท่าที่ควรนั้น มาจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูที่ยังขาดการเชื่อมโยงเนื้อหาเกี่ยวกับทักษะการอ่าน ครูยังขาดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และยังขาดการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอนให้เกิด ประโยชน์ตามสถานการณ์ปัจจุบัน ปัทมา นพรัตน์ (2556) กล่าวว่า การเรียนออนไลน์เป็นการศึกษาเรียนรู้ผ่าน เครือข่ายคอมพิวเตอร์อินเทอร์เน็ต เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนจะได้เรียนตามความสามารถและความ สนใจของตน โดยเนื้อหาของบทเรียนซึ่งประกอบไปด้วย ข้อความ รูปภาพ เสียง วิดีโอและมัลติมีเดียอื่น ๆ จะ ถูกส่งไปยังผู้เรียนผ่าน Web Browser โดยผู้เรียน ผู้สอน และเพื่อนร่วมชั้นเรียนทุกคน เรียนได้ทุกเวลา และ ทุกสถานที่ ซึ่งเป็นการเรียนโดยผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้เรียนรับผิดชอบผลที่ได้รับจากการเรียน การจัดกิจกรรม การเรียนการสอนเป็นสิ่งสำคัญและเป็นหัวใจของการนำผู้เรียนไปสู่จุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ตั้งไว้ ผู้เรียนจะ เกิดการเรียนรู้ได้ดีเพียงใดขึ้นอยู่กับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของผู้สอนเป็นสำคัญ ในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนต้องจัดให้สอดคล้องกับหลักสูตรและท้องถิ่น จากสภาพปัญหาดังกล่าวนักเรียนไม่ได้รับการ ฝึกฝนโดยวิธีการและเครื่องมือที่เหมาะสมก็จะพัฒนาความสามารถด้านการอ่านได้ไม่ดีเท่าที่ควร ซึ่งการ แก้ปัญหาการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนสามารถแก้ได้หลายวิธีและสามารถเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสม ของผู้เรียนและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ วิธีสอนที่ใช้ในการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนอาจใช้วิธีใด วิธีหนึ่งหรือหลาย ๆ วิธีในการสอนครั้งหนึ่ง ๆ เช่น การสอนแบบเน้นภาระงาน การสอนแบบปัญหาเป็นฐาน การสอนแบบใช้สมองเป็นฐาน การสอนแบบร่วมมือ การสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน การจัดการเรียนรู้ตาม แนวคิดห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) เป็นแนวคิดหนึ่งในการสอนรูปแบบออนไลน์ เป็นแนวคิด ของครูชาวสหรัฐอเมริกา 2 คน คือ Jonathan Bergmen และ Aaron Sams ที่ใช้ในการแก้ปัญหานักเรียนที่

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ตามชั้นเรียนไม่ทัน เพราะต้องขาดเรียนไปเล่นกีฬาหรือไปทำกิจกรรมอื่นหรือนักเรียนที่เรียนรู้ได้ช้า โดยการสร้างวิดีโอบทเรียนแล้วเอาไปอัปโหลดไว้บนอินเทอร์เน็ตให้นักเรียนที่ขาดเรียนเข้าไปเรียนได้หรือให้นักเรียนที่เรียนช้าเข้าไปทบทวนบทเรียน จากวิดีโอบทเรียนที่อยู่บนอินเทอร์เน็ต ทำให้นักเรียนไม่จำเป็นต้องใช้เวลาที่โรงเรียนในการเรียนเนื้อหาวิชา แต่ใช้เวลาให้เกิดคุณค่ากับตนเองมากกว่านั้น คือใช้สำหรับแปลงความรู้เป็นสาระหรือความเข้าใจที่เชื่อมโยงกับโลกหรือกับชีวิตจริง ซึ่งช่วงเวลาฝึกหัดนี้ต้องการความช่วยเหลือจากครู (วิจารณ์ พาณิช, 2556) สอดคล้องกับสุรศักดิ์ ปาเฮ (2556) ซึ่งกล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านเป็นการเปลี่ยนวิธีสอนของครู จากการบรรยายหน้าชั้น หรือเป็นครูฝึก ฝึกการทำ แบบฝึกหัด หรือกิจกรรมอื่นในชั้นเรียนให้นักเรียน ส่วนเนื้อหาในชั้นเรียนนั้นให้นักเรียนไปศึกษาจากสื่อการเรียนการสอนที่ครูเตรียมไว้ให้ที่บ้าน หรือนอกชั้นเรียน นับเป็นการใช้เทคโนโลยีการเรียนที่เด็กสมัยใหม่ชอบ อีกทั้งยังทำให้เพิ่มปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนนักเรียน จากกระบวนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่สามารถช่วยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติงานจริงและเรียนรู้อย่างมีขั้นตอน รวมถึงการฝึกฝนการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ฝึกการตั้งคำถาม ฝึกการเข้ากลุ่มเพื่อสื่อสารและวิพากษ์ ดังนั้นจากการที่นักเรียนมีเวลามากพอในการลงมือปฏิบัติทั้งในและนอกห้องเรียนจะทำให้นักเรียนบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้มากกว่าที่จะกลับไปทำแบบฝึกหัดที่บ้านซึ่งบางคนอาจจะใช้เวลาในการทำการบ้านน้อยและมีเวลาไม่เท่ากัน ดังนั้นจึงให้เวลาเต็มที่ในการทำแบบฝึกหัดหรืองานที่มอบหมายในห้องเรียนซึ่งมีครูคอยดูแลและให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิด

จากผลการวิจัยของ อรุณลักษณ์ พันธุชิน (2564) ที่ได้วิจัยเกี่ยวกับการนำการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้านมาใช้พัฒนาความสามารถทางการเรียนและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ผลวิจัยพบว่าการให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน สามารถพัฒนาทักษะการเรียนรู้และการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่าก่อนเรียน สอดคล้องกับผลวิจัยของ พันทิวา ทับภูมิ (2561) ซึ่งได้นำการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน มาพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งผลวิจัยดังกล่าวทำให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้านนั้นสามารถจะช่วยส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านและคิดของนักเรียนได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้านยังเป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้และซักถามได้เต็มที่ โดยนักเรียนจะได้ทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเองมากกว่าการนั่งฟังครูผู้สอน ทำให้นักเรียนไม่เบื่อหน่ายกับการเรียนและกระตือรือร้นอยู่ตลอดเวลา และในขั้นนำเสนอนักเรียนจะได้แสดงความคิดเห็นและให้ข้อมูลย้อนกลับแก่เพื่อนกลุ่มอื่นๆ ช่วยให้นักเรียนสามารถมองเห็นข้อดีข้อด้อยของตนเอง

ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) มาพัฒนาการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียน เพราะนอกจากผู้เรียนจะได้ฝึกฝนและพัฒนาทักษะการอ่านจากการปฏิบัติและเรียนรู้ด้วยตนเองแล้ว การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้านยังสามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะค้นคว้าด้วยตนเอง

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

การทำงานร่วมกัน การรู้จักตั้งคำถาม การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับยุคสมัยใหม่ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ที่สูงขึ้นต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom)

2.2 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom)

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) การเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหนองกุลกลายน้ำเที่ยงวิทยากร กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหนองกุลกลายน้ำเที่ยงวิทยากร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 11 คน ที่ศึกษาภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบไปด้วย แผนการจัดการเรียนรู้การอ่านเชิงวิเคราะห์โดยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน จำนวน 4 แผน แผนละ 3 ชั่วโมง รวม 12 ชั่วโมง รวมเวลาทดสอบก่อนเรียนและทดสอบหลังเรียน 2 ชั่วโมง รวมเป็น 14 ชั่วโมง แบบวัดความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์เป็นแบบทดสอบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ และแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน มีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า (Rating Scales) จำนวน 15 ข้อ และหาคุณภาพเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ตรวจสอบความเหมาะสมและสอดคล้องของเนื้อหาโดยนำผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ มาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) มีค่า IOC เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ ซึ่งสามารถนำข้อคำถามไปใช้ได้ทุกข้อ นำแบบวัดความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโฆฬพิสัยพิทยาคม ตำบลโฆฬ อำเภอโฆฬพิสัย จังหวัดบึงกาฬ ที่เคยเรียนการอ่านเชิงวิเคราะห์มาแล้ว จำนวน 1 ห้อง 30 คน และหาค่าความยากง่าย (P) ระหว่าง 0.20-0.80 มีค่าเท่ากับ 0.54 ค่าอำนาจจำแนก (r) ระหว่าง 0.20-1.00 มีค่าเท่ากับ 0.71 นำแบบวัดความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ไปหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตร KR-20 ของคูเดอร์ และริชาร์ดสัน (Kuder and Richardson) โดยใช้เกณฑ์ความเชื่อมั่นตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป ซึ่งได้ค่า KR-20 เท่ากับ 0.97 นำแบบวัดความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์จำนวน 30 ข้อ ที่ได้ประสิทธิภาพตามเกณฑ์แล้วไปใช้ทดสอบก่อนการจัดการเรียนรู้ และหลังการจัดการเรียนรู้กับกลุ่มตัวอย่าง การวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน วิเคราะห์ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยการ

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

จัดการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน โดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้แบบสอบถามเป็นมาตรฐานส่วนประเมิณค่า (Rating Scale) 5 ระดับของ ลิเคิร์ท (Likert) โดยกำหนดการให้คะแนนดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553)

- 4.51 – 5.00 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด
- 3.51 – 4.50 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก
- 2.51 – 3.50 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง
- 1.51 – 2.50 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย
- 1.00 – 1.50 หมายถึง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหนองกุงศาลาบน้ำเที่ยงวิทยาการ ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ได้ดังต่อไปนี้

4.1 ผลเปรียบเทียบคะแนนความสามารถการอ่านเชิงวิเคราะห์โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ผลการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยในการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 13.82 และหลังการจัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 19.91 โดยหลังจากจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

ตารางที่ 4.1 การเปรียบเทียบคะแนนความสามารถการอ่านเชิงวิเคราะห์โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

กลุ่ม	N	μ	σ	df	t	p
ก่อนเรียน	11	13.82	4.56	10	-8.953*	.000
หลังเรียน	11	19.91	2.95			

4.2 ผลการศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทั้งด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านบรรยากาศ และด้านประโยชน์ที่ได้รับ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.72$)

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567
 ตารางที่ 4.2 ผลการศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน
 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย (μ)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (σ)	ระดับความ คิดเห็น	จัดอันดับ
ด้านการจัดการเรียนรู้	4.69	0.47	มากที่สุด	3
ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการ เรียนรู้	4.73	0.45	มากที่สุด	2
ด้านบรรยากาศการจัดการเรียนรู้	4.75	0.44	มากที่สุด	1
เฉลี่ยรวม 3 ด้าน	4.72	0.45	มากที่สุด	

5. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหนองกุงศาลาหน้าเที่ยงวิทยากร มีประเด็นอภิปรายผลในการวิจัยดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหนองกุงศาลาหน้าเที่ยงวิทยากร คะแนนเฉลี่ยของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สอดคล้องกับณัฐกิตติ์ นาทา (2559) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์ของนักเรียน โดยใช้การเรียนรู้โดยเน้นภาระงานและการโค้ช ผลวิจัยพบว่า การอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์ของนักเรียนโดยใช้การเรียนรู้โดยเน้นภาระงานและการโค้ช หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เช่นเดียวกับ ธนวรรณ เหมบาสัตย์ (2560) ได้ศึกษาการพัฒนาความสามารถการอ่านเชิงวิเคราะห์บทประพันธ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ด้วยเทคนิคการจัดการเรียนรู้ CIRC ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยเทคนิคการจัดการเรียนรู้ CIRC มีความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์บทประพันธ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เช่นเดียวกับ อมรรัตน์ เจริญศิลป์ (2560) ได้ศึกษาการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์โดยเรียนแบบร่วมมือเทคนิค JIGSAW กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิค JIGSAW เรื่องการอ่านเชิงวิเคราะห์ มีความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าทั้งด้านการ

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

จัดการเรียนรู้ ด้านบรรยากาศ และด้านประโยชน์ที่ได้รับ อยู่ในระดับมากที่สุด โดยนักเรียนมีความเห็นว่าการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้านช่วยให้นักเรียนพัฒนาความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ได้ นักเรียนได้วิเคราะห์ มีการแบ่งกลุ่ม และแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ สอดคล้องกับพันทิวา ทับภูมิ (2561) ได้ศึกษาการพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ รายวิชา 000101 มนุษย์กับสังคม สำหรับนิสิตชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น โดยใช้การเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน ร่วมกับสื่อออนไลน์โปรแกรม Edmodo ผลการวิจัยพบว่าความความคิดเห็นของนิสิตต่อการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับสื่อออนไลน์โปรแกรม Edmodo ผลวิจัยพบว่า นิสิตมีความความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เช่นเดียวกับธาราทิพย์ คำจันทร์ (2561) ได้ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้วิชาทัศนศิลป์ เรื่อง ศิลปะกับเครื่องแต่งกาย ตามแนวคิดห้องเรียนกลับทางร่วมกับการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผลวิจัยพบว่าความความคิดเห็นของมีความความคิดเห็นอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านคุณภาพของครู มีความความคิดเห็นอยู่ในระดับดีมาก และด้านการจัดการเรียนการสอน มีความความคิดเห็นอยู่ในระดับดีมาก เช่นเดียวกับ Strayer (2007) ได้ทำการศึกษา ผลของการใช้ห้องเรียนกลับทางต่อการเรียนรู้สิ่งแวดล้อม โดยการเปรียบเทียบกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียนแบบดั้งเดิมและห้องเรียนกลับทางที่ใช้ระบบการสอนอัจฉริยะ ผลการวิจัยพบว่านักเรียนมีความพึงพอใจในการเรียนแบบห้องเรียนกลับทาง ด้วยความหลากหลายของกิจกรรมการเรียนรู้ และการเรียนแบบดั้งเดิมผู้เรียนไม่ได้มีประสบการณ์ เน้นการจำมากกว่า แต่การเรียนแบบห้องเรียนกลับทางผู้เรียนมีความเข้าใจมากขึ้น

6. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหนองกุงศาลาบน้ำเที่ยงวิทยากร ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

6.1.1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน ในชั้นวางแผนและกำหนดยุทธวิธี ครูควรชี้แจงวัตถุประสงค์การเรียนรู้อย่างชัดเจน เพื่อให้นักเรียนเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ

6.1.2 ชั้นการเรียนรู้เพื่อสร้างองค์ความรู้ และชั้นการเรียนรู้เพื่อการสื่อสาร ครูควรให้อิสระกับนักเรียนอย่างเต็มที่ในการคิด ให้นักเรียนกล้าคิดกล้าทำกล้าตัดสินใจ และกล้าแสดงความคิดเห็น ครูควรเป็นเป็นโค้ชหน้าที่คอยแนะนำนักเรียน

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

6.2.1 ควรนำข้อมูลไปใช้ในการวิจัยและพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน สำหรับกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยและกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ในสถานศึกษา

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

6.2.2 ควรนำข้อมูลไปใช้ในการวิจัยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน ร่วมกับแนวคิดหรือเทคนิคการสอนอื่น ๆ

6.2.3 ควรนำข้อมูลไปใช้ในการนำข้อมูลในการวิจัยไปเป็นแนวทางกำหนดนโยบายของ สถานศึกษา

7. องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย

การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) คือ ลักษณะการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ที่เปลี่ยนช่วงเวลาในการบรรยายเนื้อหาในชั้นเรียนของครูผู้สอน เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นอก เวลาเรียนให้กับนักเรียนผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ กลุ่ม Facebook หรือ Line โดยครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ในรูปแบบการนำเอาสื่อการเรียนรู้

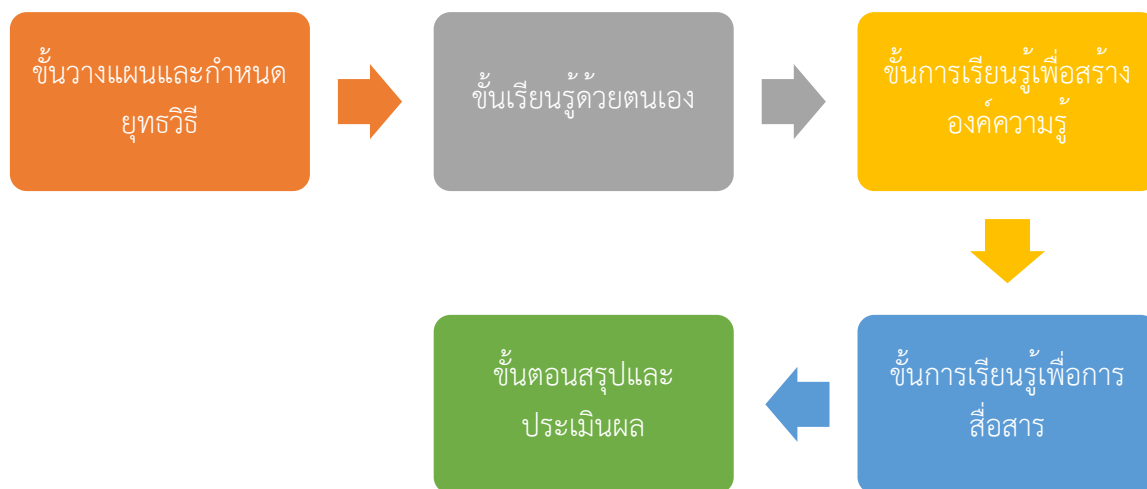
1. ขั้นวางแผนและกำหนดยุทธวิธี เป็นขั้นที่ครูผู้สอนเป็นผู้ชี้แนะวิธีการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน เพื่อให้ ผู้เรียนทราบถึงวิธีการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน เป็นการเปิดประเด็น แลกเปลี่ยนความรู้ก่อนเริ่มเรียน

2. ขั้นเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นขั้นตอนที่ครูได้จัดทำสื่อการสอนออนไลน์ ให้อยู่ในรูปแบบวิดีโอสั้น 3-7 นาที หรือเอกสารสั้น ๆ และโพสต์ลงกลุ่ม Line และ Facebook เพื่อให้ให้นักเรียนได้ศึกษาอยู่ที่บ้าน และ นักเรียนได้ค้นหาความรู้เพิ่มเติม โดยก่อนที่ครูจะส่งวิดีโอให้นักเรียน ครูจะให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคลิปหรือ บทความเบื้องต้นก่อน

3. ขั้นการเรียนรู้เพื่อสร้างองค์ความรู้ ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนในห้องเรียน หลังจากนักเรียนได้ดูวิดีโอ การสอนแล้ว เป็นการเข้ากลุ่ม โดยครูผู้สอนเป็นผู้แบ่งกลุ่มให้ เป็นการอภิปรายภายในกลุ่มย่อย เพื่อให้เกิด ความรู้และการวิพากษ์ การแสดงความคิดเห็น

4. ขั้นการเรียนรู้เพื่อการสื่อสาร เป็นขั้นตอนหลังจากเข้ากลุ่ม และได้ข้อสรุปภายในกลุ่มแล้ว นักเรียน ทั้งกลุ่มจะได้ออกมานำเสนอหน้าชั้นเรียน เพื่อนำเสนอประเด็นต่างๆของกลุ่มตัวเอง ครูและนักเรียนคนอื่นจะ สอบถามเพิ่มเติม

5. ขั้นตอนสรุปและประเมินผล เป็นขั้นตอนการสรุปความรู้ร่วมกันระหว่างครูและนักเรียนในแต่ละ แผนการจัดการเรียนรู้ รวมถึงจะมีการประเมินผลหลังจบแผนการจัดการเรียนรู้ และก่อนและหลังเรียนด้วย การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom)

ที่มา: สังเคราะห์โดยผู้วิจัย

8. บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ. (2545). **คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย**. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กอบกาญจน์ วิเศษรัมย์. (2562). **ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ณัฐกิตติ์ นาทา. (2559). **การพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อเสริมทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียน โดยใช้การเรียนรู้เน้นภาระงานและการโค้ช**. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาหลักสูตรและการสอน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ดวงใจ ไทยอุบุญ. (2549). **ทักษะการเขียนภาษาไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนวรรณ เข็มบาสัตย์. (2560). **การพัฒนาความสามารถการอ่านเชิงวิเคราะห์บทประพันธ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ด้วยเทคนิคการจัดการเรียนรู้ CIRC**. ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาหลักสูตรและการเรียนการสอน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ธราทิพย์ คำจันทร์. (2561). **ผลการจัดการเรียนรู้วิชาทัศนศิลป์ เรื่อง ศิลปะกับเครื่องแต่งกาย ตามแนวคิดห้องเรียนกลับทางร่วมกับการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4**. ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567
บุญชม ศรีสะอาด. (2553). **การวิจัยเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ปัทมา นพรัตน์. (2556). **E-learning ทางเลือกให้ของการศึกษา**. สืบค้นจาก
<http://jfklib.oas.psu.ac.th/opac2/BibDetail.aspx?bibno=1189770>,
สืบค้นเมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2566
- พันทิwa ทับทิม. (2561). “การพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ รายวิชา 000101 มนุษย์กับสังคม สำหรับนิสิตชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตขอนแก่น โดยใช้การเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับสื่อออนไลน์ โปรแกรม Edmodo”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาหลักสูตรและการสอน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วิจารณ์ พานิช. (2556). **ครูเพื่อศิษย์สร้างห้องเรียนกลับด้าน**. กรุงเทพฯ: เอส.อาร์.พรีนติ้ง แมสโปรดักส์.
- สายใจ ทองเนียม. (2560). **ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร**. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- สุรศักดิ์ ปาเฮ. (2556). **ห้องเรียนกลับด้าน : ห้องเรียนมิติใหม่ในศตวรรษที่ 21**. เอกสารประกอบการประชุมผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่เขต 2 ณ ห้องประชุมเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่เขต 2 (ส่วน 2) วันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2556.
- อมรรัตน์ เจริญศิลป์. (2560). **การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์โดยเรียนแบบร่วมมือเทคนิค JIGSAW กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาหลักสูตรและการเรียนการสอน, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- อรุณลักษณ์ พันธุ์ชิน. (2564). **การนำการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้านมาใช้พัฒนาความสามารถทางการเรียนและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาหลักสูตรและการเรียนการสอน, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- Strayer, J.F. (2007) **The Effects of the Classroom Flip on the Learning Environment: A Comparison of Learning Activity in a Traditional Classroom and a Flip Classroom That Used an Intelligent Tutoring System**. Degree Doctor of Philosophy in the Graduate School of The Ohio State University.

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5

Super Leadership of School Administrators Under Khon Kaen Primary Educational

Service Area Office 5

เทพประกร คำภูเขียว¹, วิฑูล ทาชา²

Thepprakorn Khamphukiew¹, Witoon Thacha²

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

Mahamakut Buddhist University Isan Campus

Author for Correspondence: Email: kingprakorn@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 และ 2) เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5 กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 จำนวน 327 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.89) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านการเป็นแบบอย่างผู้นำตนเอง ($\bar{X}$ = 4.43) ด้านการสร้างภาวะผู้นำตนเอง ($\bar{X}$ = 4.24) ด้านการสร้างพลังอำนาจ ($\bar{X}$ = 3.89) ด้านการสร้างพลังเชิงบวก ($\bar{X}$ = 3.60) และด้านการสนับสนุนและเสริมแรงบุคลากร ($\bar{X}$ = 3.24) ตามลำดับ และ 2) ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ตามความคิดเห็นของครู พบว่า ครูที่มีเพศและระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน ส่วนครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำ; ภาวะผู้นำเหนือผู้นำ; ผู้บริหารสถานศึกษา

Received: 01/07/2567, Revised: 20/08/2567, Accepted: 20/08/2567

Abstract

The purposes of this research were as follows: 1) to study Super Leadership of school administrators under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 5 and 2) to compare Super Leadership of school administrators under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 5. The sample group used in the research was 327 teachers under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 5. The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation, T-test and analysis of variance (ANOVA).

The results of the research were as follow: 1) The level of Super Leadership of school administrators under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 5, that the overall was at high level ($\bar{X}$ =3.89). While considering each aspect, it was found as follows: Aspect of *Being an Example of Self Leadership* ($\bar{X}$ =4.43), Aspect of Creating Self Leadership ($\bar{X}$ =4.24), Aspect of Empowerment ($\bar{X}$ =3.89), Aspect of Creating a Positive Energy ($\bar{X}$ =3.60), and Aspect of Support and Reinforcement ($\bar{X}$ =3.24) respectively. 2) Comparing Super Leadership of school administrators under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 5 classified by gender, education, and experience found that the teachers' perception with different genders, levels of education had no difference in Super Leadership and the teachers' perceptions with different experiences had the different perceptions on Super Leadership of school administrators under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 5 with statistically significant at 0.05 level.

Keywords: Leadership; Super Leadership; School Administrators

1. บทนำ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2565) ได้ประกาศนโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมุ่งเน้นความปลอดภัยในสถานศึกษา ส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาที่เท่าเทียมกัน และการบริหารการศึกษามีคุณภาพ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญด้านการศึกษาในฐานะกลไกหลักในการพัฒนาประเทศ ด้วยกระบวนการบริหารการศึกษา ภายใต้การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นอีกหนึ่งกลไกในการขับเคลื่อนระบบการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ มีความสำคัญยิ่งที่จะนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จ เนื่องจากเป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบในการคิด การวางแผน และการตัดสินใจสำหรับการดำเนินงานขององค์กรที่มีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีผู้นำที่มีภาวะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญ

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นกลไกสำคัญที่ขับเคลื่อนแนวคิดเชิงกระบวนทัศน์ขึ้นใหม่ โดยผู้บริหารสถานศึกษาต้องเน้นการดำเนินงานเชิงรุก และมียุทธศาสตร์การบริหารที่แยบยล เพื่อสามารถเผชิญต่อภาวะแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพมาก และจะต้องไม่ใช่ภาวะผู้บริหารสถานศึกษาแบบเดิมที่เน้นการสั่งการ โดยผู้บริหารเป็นศูนย์กลางการบริหารทั้งหมด แสดงให้เห็นว่าทุกสถานศึกษาต้องการผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความเป็นผู้นำ หรือภาวะผู้นำ (Leadership) ที่จะมาทำการขับเคลื่อนการทำงานร่วมกันเป็นทีมงานที่เข้มแข็งของบุคลากรในสถานศึกษา และประสานงานกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงบริหารงานบุคคลอื่นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร จะเห็นได้ว่าภาวะผู้นำมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จขององค์กร หรือกล่าวได้ว่าภาวะผู้นำเป็นความสามารถขั้นพื้นฐานของผู้บริหาร และสำคัญอย่างยิ่งกับการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่คุณลักษณะภาวะผู้นำต้องสามารถรู้จักการนำตนเองและนำคนอื่นจนสร้างผู้นำให้เกิดขึ้นในองค์กร (ดาวรุกรณ ถวิลการ, 2558) ในปัจจุบันมีการศึกษาทฤษฎีผู้นำอย่างมากมายหนึ่งในนั้นคือ ทฤษฎีผู้นำชั้นยอด (Super Leadership Theory) หรือเรียกว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำ (Super Leadership)

ภาวะผู้นำเหนือผู้นำ (Super Leadership) เป็นพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่แสดงออกถึงการสร้างภาวะผู้นำตนเอง การเป็นแบบอย่างของผู้นำตนเอง การสร้างพลังอำนาจ การสร้างพลังเชิงบวก การสนับสนุนและเสริมแรงบุคลากร จนนำไปสู่การสร้างวัฒนธรรมที่เป็นการนำตนเอง มีแนวคิดหลักเชิงพฤติกรรมจาก Manz & Sims (1989) ที่ชี้ให้เห็นว่าผู้นำเหนือผู้นำ เป็นแนวคิดที่ล้ำลึกมากกว่าการศึกษาผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพ โดยตัวผู้นำเองจะช่วยให้ผู้ตามหรือสมาชิกขององค์กรได้พบความสามารถของตน และใช้ความสามารถของตนให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการทำงาน คือเป็นผู้นำที่นำคนอื่นเพื่อให้คนอื่นสามารถนำตนเองได้ โดยผู้นำทำตนเป็นแบบอย่างและแนะนำให้ผู้ตามเกิดการพัฒนารอบความคิดเชิงเหตุผล และสร้างสรรค์ให้เป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองจนมีความมั่นใจ มีความเป็นอิสระในตนเอง มีความเป็นผู้นำเกิดขึ้นในตนเอง ผู้นำชั้นยอดจะใช้วิธีบันดาลใจผู้อื่น (Inspiration) ให้เขาจงใจตนเอง ซึ่งภาวะผู้นำเหนือผู้นำเป็นกลไกสำคัญในการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน สร้างการนำตนเองให้กับผู้อื่น เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการพัฒนาตนเอง และการบริหารจัดการภายในองค์กร ส่วนในเชิงพฤติกรรมจะเริ่มต้นจากการให้ผู้ตามหรือบุคลากรสามารถเป็นผู้นำตนเองได้ (Self-Leader) (Manz & Sims, 1991) จากการสังเคราะห์เนื้อหาองค์ประกอบของภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การสร้างภาวะผู้นำตนเอง 2) การเป็นแบบอย่างผู้นำตนเอง 3) การสร้างพลังอำนาจ 4) การสร้างพลังเชิงบวก และ 5) การสนับสนุนและการเสริมแรงบุคลากร จึงสรุปได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำในการขับเคลื่อนการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีภาวะผู้นำเหนือผู้นำเพื่อขับเคลื่อนองค์กรให้ประสบผลสำเร็จ

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 เพื่อเป็นข้อมูลและแนวทางในการพัฒนา ปรับปรุงการบริหารการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุดกับสถานศึกษาต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5

2.2 เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ประชากร คือ ครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 2,329 คน วนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 327 คน ได้จากการเปิดตารางของ Krejci, R.V., and Morgan, D.W. (1970) โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Sample random sampling) ได้รับแบบสอบถามกลับมา จำนวน 292 คน คิดเป็นร้อยละ 89.29 เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษาและประสบการณ์ในการทำงาน ซึ่งเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ประกอบด้วย 1) ด้านการสร้างภาวะผู้นำตนเอง 2) ด้านการเป็นแบบอย่างผู้นำตนเอง 3) ด้านการสร้างพลังอำนาจ 4) ด้านการสร้างพลังเชิงบวก และ 5) ด้านการสนับสนุนและการเสริมแรงบุคลากร เป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ ดังนี้ ระดับมากที่สุด ระดับมาก ระดับปานกลาง ระดับน้อย และระดับน้อยที่สุด

ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน หาคุณภาพเครื่องมือ โดยตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา เพื่อตรวจสอบแก้ไขปรับปรุงสำนวนภาษาตลอดจนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวัดตามนิยามศัพท์เฉพาะ พิจารณาค่าความสอดคล้องของข้อคำถามกับนิยามศัพท์ IOC ของแบบสอบถามเป็นรายข้อ ของแบบสอบถามเป็นรายข้อ ได้ค่าความสอดคล้องของข้อคำถามกับนิยามศัพท์ มีค่าระหว่าง 0.60 - 1.0 แล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับครูที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เป็นครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น เขต 1 และหาค่า

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ความเชื่อมั่นรายด้านและทั้งฉบับ โดยการคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ซึ่งค่าได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.96 จากนั้นนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่นแล้วไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดเพื่อนำผลมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์และสมมุติฐาน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว แล้วนำไปแปลผลเปรียบเทียบเกณฑ์ กำหนดเกณฑ์แปลผลเป็น 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

ค่าเฉลี่ย	ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา
4.51–5.00 หมายถึง	มีความคิดเห็นภาวะผู้นำเหนือผู้นำ อยู่ในระดับ มากที่สุด
3.51–4.50 หมายถึง	มีความคิดเห็นภาวะผู้นำเหนือผู้นำ อยู่ในระดับ มาก
2.51–3.50 หมายถึง	มีความคิดเห็นภาวะผู้นำเหนือผู้นำ อยู่ในระดับ ปานกลาง
1.51–2.50 หมายถึง	มีความคิดเห็นภาวะผู้นำเหนือผู้นำ อยู่ในระดับ น้อย
1.00–1.50 หมายถึง	มีความคิดเห็นภาวะผู้นำเหนือผู้นำ อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

4. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 มีผลการวิจัย ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง (n = 292)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม		ค่าความถี่	ร้อยละ
1. เพศ	ชาย	130	44.50
	หญิง	162	55.50
2. ระดับการศึกษา	ปริญญาตรี	256	87.70
	สูงกว่าปริญญาตรี	36	12.30
3. ประสบการณ์การทำงาน	น้อยกว่า 5 ปี	28	9.60
	5-10 ปี	63	21.60
	11-15 ปี	106	36.30
	มากกว่า 15 ปี	95	32.50

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 162 คน คิดเป็นร้อยละ 55.50 และเพศชาย จำนวน 130 คน คิดเป็นร้อยละ 44.50 มีระดับการศึกษาส่วนใหญ่ ปริญญาตรี จำนวน 256 คน คิดเป็นร้อยละ 87.70 และสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 12.30 และส่วน

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ใหญ่มีประสบการณ์ในการการทำงาน 11-15 ปี จำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 36.30 รองลงมาได้แก่ มากกว่า 15 ปี จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 32.50 ตั้งแต่ 5-10 ปี จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 21.60 และ น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 9.60 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 โดยรวม

ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการเป็นแบบอย่างผู้นำตนเอง	4.43	0.90	มาก
2. ด้านการสร้างภาวะผู้นำตนเอง	4.24	0.85	มาก
3. ด้านการสร้างพลังอำนาจ	3.89	0.58	มาก
4. ด้านการสร้างพลังเชิงบวก	3.60	0.94	มาก
5. ด้านการสนับสนุนและเสริมแรงบุคลากร	3.24	1.33	ปานกลาง
โดยรวม	3.89	0.75	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 โดยรวมอยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.89 เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำ จำนวน 4 ด้าน อยู่ในระดับ มาก และ 1 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงจากมากไปน้อย ได้แก่ 1) ด้านการเป็นแบบอย่างผู้นำตนเอง 2) ด้านการสร้างภาวะผู้นำตนเอง 3) ด้านการสร้างพลังอำนาจ 4) ด้านการสร้างพลังเชิงบวกและ 5) ด้านการสนับสนุนและเสริมแรงบุคลากร

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5 ตามความคิดเห็นของครูที่มีเพศต่างกัน

ภาวะผู้นำเหนือผู้นำ ของผู้บริหารสถานศึกษา	เพศชาย (n=130)		เพศหญิง (n=162)		t	Sig.
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
1. ด้านการเป็นแบบอย่างผู้นำตนเอง	4.40	0.95	4.46	0.85	-0.535	0.593
2. ด้านการสร้างภาวะผู้นำตนเอง	4.29	0.81	4.21	0.89	0.806	0.421
3. ด้านการสร้างพลังอำนาจ	3.89	0.61	3.89	0.56	-0.017	0.986
4. ด้านการสร้างพลังเชิงบวก	3.64	0.93	3.57	0.94	0.622	0.534
5. ด้านการสนับสนุนและ เสริมแรงบุคลากร	3.37	1.18	3.19	1.19	1.242	0.215
โดยรวม	3.92	0.75	3.86	0.76	0.596	0.551

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

จากตารางที่ 3 แสดงผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5 ตามความคิดเห็นของครูที่มีเพศต่างกัน โดยใช้สถิติทดสอบที (t-test) แบบ Independent Sample t-test ซึ่งใช้วิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มที่เป็นอิสระกัน ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % พบว่า ค่า Sig. = 0.551 มากกว่า 0.05 หมายความว่า ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 1

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5 ตามความคิดเห็นของครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน

ภาวะผู้นำเหนือผู้นำ ของผู้บริหารสถานศึกษา	ปริญญาตรี (n=256)		สูงกว่าปริญญาตรี (n=36)		t	Sig.
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
1. ด้านการเป็นแบบอย่าง ผู้นำตนเอง	4.44	0.89	4.34	0.95	0.648	0.517
2. ด้านการสร้างภาวะผู้นำ ตนเอง	4.25	0.86	4.19	0.78	0.351	0.725
3. ด้านการสร้างพลัง อำนาจ	3.89	0.59	3.87	0.55	0.175	0.861
4. ด้านการสร้างพลัง เชิงบวก	3.59	0.93	3.67	0.98	-0.463	0.644
5. ด้านการสนับสนุนและ เสริมแรงบุคลากร	3.23	1.16	3.60	1.30	-1.77	0.077
โดยรวม	3.88	0.74	3.93	0.82	-0.410	0.682

จากตารางที่ 4 แสดงผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5 ตามความคิดเห็นของครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน โดยใช้สถิติทดสอบที (t-test) แบบ Independent Sample t-test ซึ่งใช้วิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มที่เป็นอิสระกัน ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % เมื่อพิจารณาทุกด้านพบว่า ค่า t-test = -0.410 และค่า Sig. = 0.682 มากกว่า 0.05 หมายความว่า ครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 2

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ตารางที่ 5 แสดงค่าเปรียบเทียบภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5 ตามความคิดเห็นของครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน

ภาวะผู้นำเหนือผู้นำ ของผู้บริหารสถานศึกษา	SV	SS	df	MS	F	Sig.
1. ด้านการเป็นแบบอย่างผู้นำตนเอง	ระหว่างกลุ่ม	6.655	3	2.218	2.784*	0.041
	ภายในกลุ่ม	229.475	288	0.797		
	รวม	236.130	291			
2. ด้านการสร้างภาวะผู้นำตนเอง	ระหว่างกลุ่ม	6.720	3	2.240	3.127*	0.026
	ภายในกลุ่ม	206.259	288	0.716		
	รวม	212.979	291			
3. ด้านการสร้างพลังอำนาจ	ระหว่างกลุ่ม	3.032	3	1.011	2.978*	0.032
	ภายในกลุ่ม	97.768	288	0.339		
	รวม	100.800	291			
4. ด้านการสร้างพลังเชิงบวก	ระหว่างกลุ่ม	10.567	3	3.522	4.107*	0.007
	ภายในกลุ่ม	247.032	288	0.858		
	รวม	257.599	291			
5. ด้านการสนับสนุนและเสริมแรงบุคลากร	ระหว่างกลุ่ม	20.595	3	6.865	5.053*	0.002
	ภายในกลุ่ม	391.283	288	1.359		
	รวม	411.878	291			
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	7.369	3	2.456	4.434*	0.005
	ภายในกลุ่ม	159.537	288	0.554		
	รวม	166.906	291			

* $P < 0.05$

จากตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5 ตามความคิดเห็นของครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน โดยใช้สถิติทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) โดยรวมและรายด้านทุกด้าน ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % พบว่า ค่า Sig. = 0.005 น้อยกว่า 0.05 หมายความว่า ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องสมมติฐานข้อที่ 3 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5. อภิปรายผล

การวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 มีการอภิปรายผล ดังนี้

5.1 ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.89$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ให้ความสำคัญในการ พัฒนาภาวะผู้นำเหนือผู้นำ โดยมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการเป็นแบบอย่างผู้นำตนเอง การสร้างภาวะผู้นำ ตนเอง การสร้างพลังอำนาจ การสร้างพลังเชิงบวก ตลอดจนมีการสนับสนุนและเสริมแรงบุคลากรในองค์กรให้ เกิดความรักองค์กร ศรัทธา และเชื่อมั่นต่อผู้บริหาร เพื่อสร้างวัฒนธรรมที่ดีในองค์กร จึงทำให้ภาวะผู้นำเหนือ ผู้นำของผู้บริหารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ ปณิณ จันภักดี (2565) ที่ได้ศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารกับประสิทธิผลของ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 2 ผลปรากฏว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำ ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก

5.2 ด้านการเป็นแบบอย่างผู้นำตนเอง พบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ด้านการเป็นแบบอย่างผู้นำตนเอง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.43$) ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษา มีการแสดงออกถึงความน่าเชื่อถือ ความซื่อสัตย์ ความ กระตือรือร้น และมีคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งเป็นการสร้างความเชื่อมั่น แรงจูงใจและสร้างความศรัทธาแก่ ผู้ปฏิบัติงาน ไม่ใช้อำนาจไปในทางที่ผิดอดทนต่อปัญหา และมีเมตตาที่จะช่วยเหลือสั่งสอนรวมทั้งมีความอ่อน น้อมถ่อมตนรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งจะเป็นแบบอย่างของการสร้างวัฒนธรรมที่ดีงาม สอดคล้องกับ งานวิจัยของ ชมพูนุท เชียงทอง (2565) ที่ได้ศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 1 พบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 1 ด้านการเป็นแบบอย่างผู้นำตนเอง อยู่ในระดับมาก

5.3 ด้านการสร้างภาวะผู้นำตนเอง พบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ด้านการสร้างภาวะผู้นำตนเอง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.24$) ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษา มีการแสดงออกถึงการสังเกตตนเอง การรู้พฤติกรรมตนเอง การพัฒนาตนเองและบุคลากร ซึ่งการสร้างภาวะผู้นำตนเองเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะนำไปสู่การตั้งเป้าหมายจน บรรลุเป้าหมาย อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถปฏิบัติงานได้โดยไม่ต้องรอการสั่งการ เนื่องจากบุคลากรมีความ มั่นใจที่จะริเริ่มงานด้วยตนเอง สอดคล้องแนวคิดของกัณงานวิจัยของ นลธวัช ยุทธวงศ์ (2564) ที่ได้ศึกษาภาวะ

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร ด้านการสร้างภาวะผู้นำตนเอง โดยรวมอยู่ในระดับมาก

5.4 ด้านการสร้างพลังอำนาจ พบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ด้านการสร้างพลังอำนาจ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.89$) ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษามีการส่งเสริมให้กำหนดเป้าหมายที่ทำหายด้วยตนเอง การกระตุ้นความรับผิดชอบงานตนเอง การมอบอำนาจการตัดสินใจที่มีอิสระ การสร้างความมั่นใจให้องค์กร และการมอบโอกาสในการทำสิ่งใหม่ ซึ่งเป็นการเสริมสร้างความสามารถของบุคลากรในการตอบสนองความต้องการของตนเอง แก้ปัญหาด้วยตนเองให้มีอำนาจ มีอิสระในการตัดสินใจ โดยผู้บริหารสถานศึกษาช่วยสนับสนุนให้ได้รับความรู้และทักษะในการทำงาน ตลอดจนการสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็นเพื่อให้งานบรรลุตามเป้าหมาย สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิมลพันธ์ ไวยคุนา (2565) ที่ได้ศึกษา ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2 พบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2 ด้านการสร้างพลังอำนาจ โดยรวมอยู่ในระดับมาก

5.5 ด้านการสร้างพลังเชิงบวก พบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ด้านการสร้างพลังเชิงบวก อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.60$) ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาแสดงออกถึงการคิดเชิงบวกต่อผู้อื่น ตระหนักถึงปัญหาและวิธีแก้ไขอย่างมีเหตุผล มีการปลูกฝังความคิดที่ดี มองวิกฤติเป็นโอกาส และการมองปัญหาเป็นเรื่องที่ทำหาย ผู้บริหารในยุคปัจจุบันจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ทักษะการสร้างพลังเชิงบวกเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการองค์กร เพื่อให้เกิดแรงผลักดันสร้างแรงจูงใจ อีกทั้งยังเป็นสิ่งที่สร้างความท้าทายให้ผู้ปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชรินทร์ทิพย์ วงศ์ธรรม (2565) ที่ได้ศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร พบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร ด้านการสร้างพลังบวก ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน อยู่ในระดับมาก

5.6 ด้านการสนับสนุนและเสริมแรงบุคลากร พบว่า ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ด้านการสนับสนุนและเสริมแรงบุคลากร อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.24$) ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษายังแสดงออกถึงการเสริมแรง การกระตุ้น ส่งเสริมบุคลากรในองค์กรที่ยังไม่ชัดเจน ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องส่งเสริมให้บุคลากรมีความสามารถนำตนเอง ไม่วิจารณ์เพื่อนร่วมงาน หากเกิดข้อผิดพลาดควรมีการตำหนิอย่างสร้างสรรค์ เอาใจใส่

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

เพื่อนร่วมงาน และการปฏิบัติต่อทุกคนด้วยเสมอภาค สอดคล้องกับแนวคิดของแสงอนันต์ น้อยแสง (2566) ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะจากการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรนิเทศติดตาม ให้คำแนะนำอย่างเป็นระบบ สร้างแรงจูงใจ มีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ยกย่องเชิดชูเกียรติ การให้รางวัลความดีความชอบ ซึ่งต้องกระทำอย่างเป็นโปร่งใสและเป็นธรรม สร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือร่วมใจในหมู่คณะ อันจะส่งผลให้เกิดความพึงพอใจและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในการทำงาน โดยผู้บริหารควรกำหนดระเบียบหรือแนวปฏิบัติร่วมกัน สร้างวัฒนธรรมและค่านิยมที่ดีในสถานศึกษา

5.7 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5 ตามความคิดเห็นของครูที่มีเพศต่างกัน พบว่า ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเนื่องจากการส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศ โดยมีการส่งเสริมศักยภาพ สิทธิ และโอกาสเท่าเทียมโดยไม่จำกัดเพศ จึงเป็นผลทำให้เกิดความสมดุลทางเพศวิถี สอดคล้องกับ ชมพูนุท เชียงทอง (2565) ที่ได้ศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 ตามความคิดเห็นของครูที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน

5.8 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5 ตามความคิดเห็นของครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน พบว่า ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเนื่องจาก ครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน ไม่มีผลต่อความคิดเห็นด้านภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนจะมีมุมมองต่อพฤติกรรมการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาภายใต้สถานการณ์เดียวกัน โดยรับรู้พฤติกรรมกระบวนการทำงานที่ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธิติรัตน์ เอี่ยมเยี่ยม (2565) ที่ได้ศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 2 ตามความคิดเห็นของครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน

5.9 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5 ตามความคิดเห็นของครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน พบว่า ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความ

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

คิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเนื่องจากประสบการณ์ในการทำงานของครูผู้สอนมีผลต่อมุมมองความคิดเห็นที่มีต่อผู้บริหารแตกต่างกัน ซึ่งกล่าวได้ว่า ประสบการณ์การทำงานของครูแต่ละช่วงวัยมีผลต่อการรับรู้ระดับภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่แตกต่างกันไป สอดคล้องกับ สิริวรรณ กองธรรม และ กัลยมน อินทุสุต (2563) ที่ได้ศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มสหวิทยาเขตเบญจสิริสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 2 พบว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05

6. ข้อเสนอแนะ

6.1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

ผลการวิจัยภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ขอนแก่น เขต 5 พบว่า ด้านการเป็นแบบอย่างผู้นำตนเอง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ดังนั้นหน่วยงานต้นสังกัดควรนำด้านการเป็นแบบอย่างผู้นำตนเองไปใช้ และเผยแพร่ต่อไป

6.2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย หรือกลุ่มตัวอย่างจากผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่ครอบคลุม

7. ข้อค้นพบจากการวิจัย

ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา คือ พฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่แสดงออกถึงการสร้างภาวะผู้นำตนเอง การเป็นแบบอย่างของผู้นำตนเอง การสร้างพลังอำนาจ การสร้างพลังเชิงบวก การสนับสนุนและเสริมแรงบุคลากร จนนำไปสู่การสร้างวัฒนธรรมที่เป็นการนำตนเอง

ภาพที่ 1 สรุปภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา

ที่มา: สังเคราะห์โดยผู้วิจัย

8. บรรณานุกรม

ดาวรรุวรรณ ถวิลการ. (2558).ภาวะผู้นำเหนือผู้นำ แบบภาวะผู้นำแห่งศตวรรษที่ 21. วารสารบริหาร การศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนกรกฎาคม-ธันวาคม 2558, หน้า 23-24.

ชมพูท พึ่งทอง. (2565). ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 ประจำเดือน กันยายน-ธันวาคม 2566, หน้า 629-640.

ชรินทร์ทิพย์ วงศ์ธรรม. (2565). ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงาน โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์ มหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

ธิดารัตน์ เอี่ยมเยี่ยม. (2565). ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษากระบี่ เขต 2. วารสารนาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครศรีธรรมราช, ปีที่ 14 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม-เมษายน 2565, หน้า 102-110.

นลธวัช ยุทธวงศ์. (2564). ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัด กำแพงเพชร. วารสารการบริหารนิเทศบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น, ปีที่ 7 ฉบับที่ 7 ประจำเดือน กรกฎาคม, หน้า 149-164.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

- วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567
- ปณิณ จันภักดี. (2565). **ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ เขต 2**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิมลพันธ์ ไวยคุณา. (2565). **ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). **ประกาศนโยบายสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2567**. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สิริวรรณ กองธรรม และ กัลยมน อินทุสุต. (2563). **ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มสหวิทยาเขตเบญจสิริสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- แสงอนันต์ น้อยแสง. (2566). **แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น**. วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย, ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนเมษายน-มิถุนายน 2566, หน้า 154-162.
- Krejcie, R.V., and Morgan, D.W. (1970). **Determining Sample Size for Research Activities**. Journal for Education and Psychological measurement No.3.
- Manz, C. C. & Sims, P. (1989). **Super leadership leading others to lead themselves**. New York: Prentice Hall Press.
- Manz, C. C., & Sims, H. P. Jr. (1991). **The new super leadership leading other to lead themselves**. San Francisco: Berreit-Koehler.

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567
 แนวทางการพัฒนาการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงาน
 เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2

The Guideline for Learning Organization Development of Opportunity Expansion
 Schools in Pathum Thani Primary Educational Service Area Office, Area 2

ปาริชาติ จงเผือกกลาง¹, กัลยรัตน์ หล่อมนีนพรัตน์²

Parichat Jongphuakklang¹, Kunyarat Laowmaneenoparat²

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยครูสุริยเทพ มหาวิทยาลัยรังสิต

Educational Administration, Suryadhep Teachers College, Rangsit University

Author for Correspondence: Email: parichat_jongphuakklang@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 2) ศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 และ 3) เสนอแนวทางการพัฒนาการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบผสมผสาน โดยการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ครูจำนวน 257 คน เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.97 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติบรรยาย ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้การประเมินความต้องการจำเป็น ในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจุบันโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 มีการดำเนินการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.16$) และให้มีการดำเนินการในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.61$) 2) ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงที่สุดมี 3 ด้านได้แก่ ด้านความรู้แห่งตน ($PNI_{Modified}=0.11$) ด้านการมีแบบแผนความคิด ($PNI_{Modified}=0.11$) ด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม ($PNI_{Modified}=0.11$) รองลงมาคือ ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม ($PNI_{Modified}=0.10$) และด้านการคิดอย่างเป็นระบบ ($PNI_{Modified}=0.09$) และ 3) แนวทางการพัฒนาการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ผู้บริหารควรสื่อสาร สร้างบรรยากาศ จัดสรรเวลา และจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพื่อให้ครูได้เรียนรู้และพัฒนาตนเอง สู่การเป็นวัฒนธรรมองค์กร

คำสำคัญ: การพัฒนา; องค์กรแห่งการเรียนรู้; โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา; ความต้องการจำเป็น

Received: 01/07/2567, Revised: 01/09/2567, Accepted: 02/09/2567

Abstract

The objectives of this study were to 1) investigate the current and desirable conditions for becoming a learning organization for opportunity expansion schools in Pathum Thani Primary Educational Service Area Office, Area 2, 2) examine the needs for developing these schools into learning organizations, and 3) propose guidelines for this development. This study employed mixed methods. For the quantitative approach, the sample included 257 teachers. The research instrument was a questionnaire with a reliability coefficient of 0.97. Data were analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation. The Modified Priority Needs Index (PNI_{Modified}) was used to prioritize the needs. In terms of the qualitative approach, semi-structured interviews were conducted with five experts. Data were analyzed using content analysis.

The results were as follows: 1) Currently, the operation of opportunity expansion schools to become learning organizations was at a high level ($\bar{X}=4.16$) and overall of the operation was at the highest level ($\bar{X}=4.61$), 2) The needs for developing into a learning organization, the three areas with the highest needs were: personal knowledge (PNI_{Modified}=0.11), having a thought pattern (PNI_{Modified}=0.11), learning together as a team (PNI_{Modified}=0.11), followed by creating a shared vision (PNI_{Modified}=0.10) and thinking systematically (PNI_{Modified}=0.09) and 3) The guidelines for developing schools into learning organizations include the following: school administrators should communicate more effectively, create a conducive atmosphere, allocate their time appropriately, and continuously foster knowledge-sharing activities through professional learning communities (PLCs). This approach aims to help teachers learn and develop themselves toward becoming an organizational culture.

Keywords: Development; Learning Organization; Opportunity Expansion schools; Needs

1. บทนำ

ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกาภิวัตน์ที่ปรับเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว และมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น จุดเน้นที่สำคัญและคาดว่าจะถูกนำมาใช้มากในโลกศตวรรษที่ 21 นั่นคือ เทคโนโลยีซึ่งถือเป็นเครื่องมือหลักในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการอ่านเพื่อค้นคว้าหาไปตีความ วิเคราะห์ วางแผน ด้านการทำงาน หรืองบประมาณ การเชื่อมโยงข้อมูล ความรู้หรือวิทยาการต่าง ๆ เพื่อใช้ประโยชน์ทั้งในด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคมและการศึกษา รวมทั้งการทำงานหรือแม้แต่ในชีวิตประจำวันต้องอาศัยเทคโนโลยีทั้งสิ้นดังนั้น หากการพัฒนาประเทศมุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ควบคู่ไปกับการพัฒนาเทคโนโลยีโดยให้เกิดความสมดุลระหว่างกัน การเจริญเติบโตของประเทศก็จะเกิดความมั่นคง ยั่งยืน สามารถแข่งขันกับนานาประเทศได้ทั้งในแง่ของคนและการใช้ทรัพยากรของประเทศ อันจะเป็นการเตรียมความพร้อม

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ในการก้าวเข้าสู่โลกศตวรรษที่ 21 ซึ่งปัจจุบันมีการแข่งขันกันอย่างรุนแรง ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แนวโน้มในการแข่งขันจะเน้นในเรื่องของการแข่งขันกันด้วยความรู้ ภูมิปัญญา ประกอบกับเทคโนโลยี ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นผนวกกับการแข่งขันทางด้านธุรกิจที่มีความรุนแรงทำให้องค์กรไม่ว่าจะเป็นราชการ รัฐวิสาหกิจหรือเอกชน จำเป็นต้องปรับตัวให้เท่าทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และในขณะเดียวกันจะต้องพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถอยู่รอดได้ในสถานการณ์ที่มีการแข่งขันสูง องค์กรใดก็ตามหากต้องการสร้างความได้เปรียบใน การแข่งขันได้อย่างยั่งยืน องค์กรนั้นจะต้องมีการปรับตัวให้มีลักษณะของการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ที่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ (วีรภัทร รักชนบท, 2561)

องค์กรแห่งการเรียนรู้เป็นองค์กรที่บุคลากรในองค์กรมุ่งมั่นที่จะเพิ่มขีดความสามารถของตน มีการสร้างสรรค์ผลงานที่เป็นความปรารถนาเป็นที่ยิ่งมีสิ่งใหม่ ๆ เกิดขึ้น และมีการขยายขอบเขตของแบบแผนของการคิด ซึ่งสามารถสร้างแรงบันดาลใจ ใหม่ ๆ ได้อย่างอิสระและเป็นการมององค์กรในระดับกว้างไม่ได้ เฉพาะเจาะจงว่าจะต้องเป็นสถานที่ทำงานด้านธุรกิจเท่านั้น และเน้นผลสำเร็จของบุคคลที่มีองค์กรเป็นแหล่งของการเรียนรู้ เพราะถ้าไม่มีการเรียนรู้ของบุคคลแล้วก็จะไม่มีการเรียนรู้ขององค์กรอย่างแน่นอน แต่การที่บุคคลเรียนรู้แล้วก็ไม่ได้เป็นหลักประกันว่าองค์กรจะเกิดการเรียนรู้เสมอไป หากองค์กรไม่สามารถเชื่อมโยงผลสำเร็จของบุคคลเข้ากับผลสำเร็จขององค์กร โดย Senge (1990) ศาสตราจารย์ของ Massachusetts Institute of Technology (MIT) ได้เผยแพร่ในหนังสือ “The Fifth Discipline: The Art and Practice of the Learning Organization” แนวคิดองค์กรแห่งการเรียนรู้ก็ได้รับการนิยมแพร่หลายไปทั่วโลก รวมถึงในประเทศไทยด้วย ได้สรุปหลักการสำคัญของการนำไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ประกอบด้วยวินัย 5 ประการ ได้แก่ วินัยประการที่หนึ่ง การคิดอย่างเป็นระบบ (System Thinking) วินัยประการ ที่สอง ความรอบรู้แห่งตน (Personal Mastery) วินัยประการที่สาม แบบแผนความคิดอ่าน (Mental Models) วินัยประการที่สี่ การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม (Building Shared Vision) และวินัยประการที่ห้า การเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม (Team Learning) ดังนั้นองค์กรแห่งการเรียนรู้เป็นกลยุทธ์ที่สำคัญและจำเป็นต่อการบริหารองค์การยุคใหม่ซึ่งจะเป็นยุคที่เน้นการพัฒนาไปที่ทรัพยากรบุคคลอย่างสูงสุด โดยจะมีการสร้างฐานความรู้ (Knowledge Based) ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Capitals) และเป็นรูปแบบองค์กรที่ใช้ทักษะการมององค์กรแบบองค์รวม คือ ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์และเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืนเพราะให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนั้นบุคลากรขององค์กรจำเป็นต้องมีความสามารถมีความเชี่ยวชาญ และเป็นมืออาชีพมีความมุ่งมั่นพัฒนาตนเอง เพิ่มพูนความรู้และใช้ทักษะประสบการณ์เป็นฐานความรู้ที่สำคัญประกอบกับการใช้กลยุทธ์การพัฒนา (สุวัฒน์ จุลสุวรรณ, 2562)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานีเขต 2 เป็นหน่วยงานในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีภารกิจในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และยังเป็นศูนย์กลางสำคัญในการนโยบายและแนวปฏิบัติไปสู่ระดับสถานศึกษาวิสัยทัศน์ คือ “สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 เป็นองค์กรจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยวิถีดุจพ่อ สู่มาตรฐานการศึกษาระดับสากล” โดยมี

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบเป็นผู้นำในการพัฒนาการศึกษามีโรงเรียนภาครัฐภายใต้การควบคุมดูแลทั้งสิ้นจำนวน 67 โรงเรียน จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของบุคลากรโรงเรียนเพราะสถานศึกษาเป็นฐานการพัฒนาการเห็นคุณค่าและมีวิสัยทัศน์ต่อการพัฒนาร่วมกันที่ชัดเจน การใช้ศักยภาพและทรัพยากรที่มีอยู่เป็นหลัก และการมีส่วนร่วมตั้งแต่การกำหนดและตัดสินใจในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับตนเองและหน่วยงาน การสนับสนุนให้ทุกคนได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพและกำลังความสามารถ การแบ่งปันและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน การสร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ก่อเกิดพลังการเรียนรู้อย่างเป็นธรรมชาติอันเป็นรากฐานการพัฒนาสถานศึกษาที่เข้มแข็ง อันจะเชื่อมโยงและนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และประเทศชาติที่ยั่งยืนต่อไป (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2, 2565)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวทาง การพัฒนาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศให้มีความเข้มแข็งต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ในการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2

2.2 เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2

2.3 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2

3.1.1 ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บุคลากรในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 จำนวน 21 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น จำนวน 722 คน

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูและผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 จำนวน 257 คน โดยใช้สูตรทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1973) ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ร้อยละ 5

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

n แทน ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N แทน ขนาดของประชากร

e แทน ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่าง

$$n = \frac{722}{1 + 722(0.05)^2} = 257.39$$

ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 257 และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย ตามสัดส่วนที่คำนวณได้ในแต่ละอำเภอ ได้แก่ อำเภอธัญบุรี จำนวน 136 คน อำเภอลำลูกกา 89 คน และอำเภอหนองเสือ จำนวน 32 คน รวมทั้งสิ้น 257 คน

3.1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ได้แก่ เพศ ประสบการณ์ทำงาน ระดับการศึกษา และขนาดของสถานศึกษา ตอนที่ 2 แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 โดยเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert) รวมทั้งสิ้น 31 ข้อ และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open-ended form)

ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยการหาความเที่ยงตรง (Validity) ด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พบว่ามีค่าอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และจากนั้นนำไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้บริหารและครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ได้แก่ โรงเรียนวัดเขียนเขต โรงเรียนวัดแสงสรรค์ และชุมชนประชาธิปไตยวิทยาการ จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.971

3.1.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยขอหนังสือจากวิทยาลัยครูสุริยเทพ มหาวิทยาลัยรังสิต ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลการวิจัย และผู้วิจัยนำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูล พร้อมแบบสอบถามส่งโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทางไปรษณีย์ และขอความอนุเคราะห์ทางโรงเรียนส่งกลับมาเก็บแบบสอบถามคืนทางไปรษณีย์

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

3.1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม นำมาแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage) จากนั้นนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

2) ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ นำมาหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

3) การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (Needs Assessment) โดยนำข้อมูลผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ มาหาค่าดัชนีความต้องการจำเป็นปรับปรุง $PNI_{Modified}$ (Modified Priority Needs Index) เพื่อจัดลำดับความต้องการจำเป็น ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นปรับปรุง (สุวิมล ว่องวานิช, 2562) คำนวณโดยใช้สูตร ดังนี้

$$PNI_{modified} = (I - D)/D$$

ค่า $PNI_{Modified}$ หมายถึง ดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น

I (Importance) หมายถึง ค่าเฉลี่ยของสภาพที่พึงประสงค์

D (Degree of Success) หมายถึง ค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็นจริง

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2

3.2.1 ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยการสัมภาษณ์จำนวน 5 ท่าน ได้แก่ ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาการศึกษาจำนวน 1 ท่าน ศิษยานุศิษย์ จำนวน 2 ท่าน และผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 2 ท่าน

3.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหา

3.2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยขอหนังสือจากวิทยาลัยครูสุริยเทพ มหาวิทยาลัยรังสิต ถึงผู้ทรงคุณวุฒิ ที่เป็นผู้ให้ข้อมูล เพื่อขออนุญาตสัมภาษณ์ โดยส่งข้อคำถามไปยังผู้ให้ข้อมูลทางไปรษณีย์ เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลได้ทราบบ้างหน้า และผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลตามกำหนดวันนัดหมาย ทั้งนี้ผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์และบันทึกข้อมูลด้วยตนเอง

3.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำไปวิเคราะห์ภาพรวมและแยกเป็นรายด้าน

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

4. ผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาปทุมธานีเขต 2 จำนวน 257 คน โดยกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามและส่งกลับคืนจำนวน 257 ฉบับ รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามข้อมูลทั่วไป (n=257)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	48	18.70
หญิง	209	81.30
วุฒิการศึกษา		
ระดับปริญญาตรี	147	57.20
ระดับสูงกว่าปริญญาตรี	110	42.80
ประสบการณ์การทำงาน		
0 - 5 ปี	119	46.30
6 - 10 ปี	62	24.10
11 - 15 ปี	54	21.00
16 ปีขึ้นไป	22	8.60
ขนาดสถานศึกษา		
ขนาดเล็ก (จำนวนนักเรียน ต่ำกว่า 120 คน)	41	16.00
ขนาดกลาง (จำนวนนักเรียน 121 - 600 คน)	88	34.20
ขนาดใหญ่และใหญ่พิเศษ (จำนวนนักเรียน 601-1501 คน ขึ้นไป)	128	49.80

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

4.1 ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 โดยแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้รายละเอียดในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

การพัฒนาการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านความรอบรู้แห่งตน	4.14	0.65	มาก	4.63	0.55	มากที่สุด
บุคลากรทุกคนมีความตระหนักและให้ความสำคัญกับการเรียนรู้	4.12	0.67	มาก	4.66	0.54	มากที่สุด
บุคลากรพัฒนาความรู้ความสามารถของตนเองอย่างต่อเนื่อง	4.18	0.65	มาก	4.65	0.57	มากที่สุด
บุคลากรเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ทันต่อการเปลี่ยนแปลงเสมอ	4.14	0.63	มาก	4.61	0.53	มากที่สุด
บุคลากรได้รับการสอนหรือการอบรมวิธีการเรียนรู้	4.15	0.65	มาก	4.63	0.55	มากที่สุด
บุคลากรนำข้อมูลป้อนกลับจากการทำงานมาพัฒนางานให้ดีขึ้น	4.14	0.69	มาก	4.61	0.54	มากที่สุด
บุคลากรได้รับการส่งเสริมให้ใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อช่วยในการเรียนรู้ ได้แก่ การใช้แผนที่ความคิด (Mind Map) วิธีการช่วยจำ	4.15	0.66	มาก	4.63	0.55	มากที่สุด
ด้านการมีแบบแผนความคิด	4.13	0.65	มาก	4.61	0.56	มากที่สุด
บุคลากรได้รับการส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด และ ประสบการณ์ในกาปฏิบัติงาน	4.12	0.70	มาก	4.63	0.54	มากที่สุด
บุคลากรมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการคิดและวิธีการทำงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป	4.14	0.64	มาก	4.64	0.56	มากที่สุด
บุคลากรใช้ความรู้ประสบการณ์ที่ผ่านมาเป็นฐานในการคิดวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ	4.14	0.60	มาก	4.58	0.55	มากที่สุด
บุคลากรได้รับการฝึกทักษะการเข้าใจรูปแบบความสัมพันธ์กับผู้อื่นเพื่อแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อน	4.10	0.61	มาก	4.57	0.59	มากที่สุด

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (ต่อ)

การพัฒนาการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
บุคลากรได้รับการส่งเสริมให้มีความนิยมและเจตคติที่ถูกต้อง เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้และการทำงาน	4.15	0.68	มาก	4.61	0.56	มากที่สุด
บุคลากรได้รับการส่งเสริมให้รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยใจที่เปิดกว้าง เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาโรงเรียน	4.16	0.68	มาก	4.65	0.57	มากที่สุด
ด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม	4.16	0.64	มาก	4.63	0.57	มากที่สุด
บุคลากรได้แลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็น และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานซึ่งกันและกันอย่างสม่ำเสมอ	4.18	0.57	มาก	4.64	0.53	มากที่สุด
บุคลากรทุกคนได้รับโอกาสในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำงานอย่างอิสระ	4.09	0.67	มาก	4.57	0.62	มากที่สุด
บุคลากรมีการทำงานแบบให้ความเชื่อถือและไว้วางใจซึ่งกันและกัน	4.16	0.67	มาก	4.60	0.60	มากที่สุด
บุคลากรยอมรับความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคล	4.18	0.66	มาก	4.67	0.56	มากที่สุด
บุคลากรนำความรู้ที่ได้จากการปฏิบัติงานร่วมกับเพื่อนครูมาพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น	4.18	0.62	มาก	4.66	0.55	มากที่สุด
บุคลากรได้รับการส่งเสริมให้เรียนรู้และพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีมและการเรียนรู้ภายในกลุ่ม	4.20	0.66	มาก	4.64	0.57	มากที่สุด
ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม	4.17	0.70	มาก	4.62	0.54	มากที่สุด
ผู้บริหาร ครู และผู้เกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายของโรงเรียน	4.14	0.74	มาก	4.61	0.54	มากที่สุด
บุคลากรได้รับโอกาสให้แสดงออกและแลกเปลี่ยนวิสัยทัศน์ระหว่างกัน	4.11	0.75	มาก	4.58	0.59	มากที่สุด
บุคลากรทุกคนรับรู้ถึงวิสัยทัศน์และเป้าหมายของโรงเรียน	4.17	0.66	มาก	4.63	0.54	มากที่สุด
บุคลากรนำวิสัยทัศน์ของโรงเรียนมาเป็นแนวทางในการวางแผนปฏิบัติงาน	4.18	0.72	มาก	4.61	0.56	มากที่สุด

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (ต่อ)

การพัฒนาการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
บุคลากรทุกคนทำงานไปในทิศทางที่มุ่งสู่จุดมุ่งหมายเดียวกัน	4.20	0.70	มาก	4.65	0.53	มากที่สุด
โรงเรียนนำวิสัยทัศน์ไปกำหนดนโยบาย เป้าหมาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมต่าง ๆ	4.26	0.68	มาก	4.65	0.52	มากที่สุด
ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ	4.21	0.64	มากที่สุด	4.60	0.56	มากที่สุด
มีความรู้ความเข้าใจขอบข่ายภาระหน้าที่ของตน ของผู้อื่น และของโรงเรียน	4.15	0.73	มาก	4.51	0.57	มากที่สุด
นำความรู้ และประสบการณ์ต่าง ๆ มา บูรณาการ เชื่อมโยงกับการปฏิบัติงาน	4.25	0.60	มากที่สุด	4.64	0.54	มากที่สุด
มีการกำหนดเป้าหมาย ขั้นตอน และ วางแผนในการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ	4.19	0.60	มาก	4.59	0.57	มากที่สุด
คำนึงถึงผลกระทบต่าง ๆ ที่จะตามมา ก่อนตัดสินใจดำเนินการในเรื่องใด ๆ	4.26	0.67	มากที่สุด	4.62	0.55	มากที่สุด
จัดลำดับความสำคัญของงานต่าง ๆ ว่าควรดำเนินการเรื่องใดก่อน - หลัง	4.28	0.68	มากที่สุด	4.68	0.53	มากที่สุด
แก้ไขปัญหาในการทำงาน โดยเชื่อมโยงเหตุผลออกมาได้อย่างชัดเจน	4.21	0.62	มากที่สุด	4.62	0.56	มากที่สุด
เชื่อมโยงความสัมพันธ์งานแต่ละส่วนของโรงเรียนกับการทำงานของตน	4.14	0.64	มาก	4.55	0.60	มากที่สุด

4.2 ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2

สำหรับการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น โดยใช้เทคนิค Modified Priority Need Index :PNI_{modified} โดยกำหนดเกณฑ์ค่า PNI_{modified} ที่มีค่าตั้งแต่ 0.3 ขึ้นไป ถือเป็นความต้องการจำเป็นเร่งด่วน ในกรณีที่มีค่า PNI_{modified} ไม่ถึง 0.3 จะเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นจากข้อที่มีค่าดัชนีมากไปหาน้อย โดยค่าดัชนีที่มีค่ามากแปลว่ามีความต้องการจำเป็นสูง ต้องได้รับการปรับปรุงหรือพัฒนามากกว่าค่าดัชนีที่มีค่าน้อย

ผลวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น โดยเรียงค่า PNI_{modified} จากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความรู้แห่งตน ด้านการมีแบบแผนความคิด ด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม มีความต้องการจำเป็นอันดับ 1 อันดับ 2 คือ ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม และ อันดับ 3 คือ ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ ดังแสดงรายละเอียดในตารางที่ 3

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2

การพัฒนาการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			ความต้องการจำเป็น	
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	PNI Modified	ลำดับ
1.ด้านความรู้แห่งตน	4.14	0.65	มาก	4.63	0.55	มากที่สุด	0.11	1
2.ด้านการมีแบบแผนความคิด	4.13	0.65	มาก	4.61	0.56	มากที่สุด	0.11	1
3.ด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม	4.16	0.64	มาก	4.63	0.57	มากที่สุด	0.11	1
4.ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม	4.17	0.70	มาก	4.62	0.54	มากที่สุด	0.10	2
5.การคิดอย่างเป็นระบบ	4.21	0.64	มากที่สุด	4.60	0.56	มากที่สุด	0.09	3
เฉลี่ยรวม	4.16	0.65	มาก	4.61	0.55	มากที่สุด		

4.3 ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2

จากผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาพัฒนาการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ผู้วิจัยนำไปสร้างแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เพื่อนำไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน โดยผู้วิจัยนำไปวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วสรุปข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ดังนี้

4.3.1 ด้านความรู้แห่งตน ผู้บริหารควรสื่อสาร สร้างบรรยากาศ และจัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ให้บุคลากรได้รับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก และความจำเป็นที่บุคลากรต้องพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพื่อให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

4.3.2 ด้านการมีแบบแผนความคิด ผู้บริหารเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้บุคลากรมีการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด และ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานระหว่างกัน โดยผู้บริหารควรเป็นผู้นำปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง และสร้างค่านิยมให้บุคลากรแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันด้วยความเป็นกัลยาณมิตร

4.3.3 ด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม ผู้บริหารควรสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community/PLC) และจัดเวลาให้ครูได้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อภิปรายประเด็นปัญหา และช่วยกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาการทำงานร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ จนกลายเป็นวัฒนธรรมขององค์กร

4.3.4 ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม ผู้บริหารควรใช้กระบวนการ PLC เพื่อให้บุคลากรได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ แสดงวิสัยทัศน์ รวมทั้งสะท้อนความคิดเห็นที่แตกต่างและหลากหลาย โดยไม่ตีกรอบความคิดเห็นของบุคลากร และสร้างความเคารพในความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

4.3.5 ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ ผู้บริหารควรสร้างการมีส่วนร่วมตั้งแต่ระดับบริหารลงไปถึงระดับปฏิบัติการโดยจัดประชุมบุคลากรเพื่อกำหนดเป้าหมาย แผนงาน/แนวทางปฏิบัติงาน กระบวนการ และ

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ผลสำเร็จที่มุ่งหวัง รวมถึงผู้บริหารควรแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาบุคลากรและประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ

5. อภิปรายผลการวิจัย

5.1 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 พบว่า มีการดำเนินการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.16$) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ มีการจัดลำดับความสำคัญของงาน ต่าง ๆ ว่าควรดำเนินการเรื่องใดก่อน – หลัง โดยการคำนึงถึงผลกระทบต่าง ๆ ที่จะตามมา ก่อนตัดสินใจดำเนินการในเรื่องใด ๆ สอดคล้องกับทองเพียร เตยหอม (2562) ที่กล่าวว่า สถานศึกษาควรจัดลำดับความสำคัญของงานต่าง ๆ ให้เป็นระบบ และสนับสนุนให้มีการจัดทำคู่มือของแต่ละสายงานเพื่อแยกส่วนงานให้ชัดเจน ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.61$) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความรู้แห่งตน และด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะบุคลากรทุกคนมีความตระหนักถึงการพัฒนาความสามารถของตนเองอย่างต่อเนื่องและให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงเสมอ รวมถึงบุคลากรยอมรับในความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคลสอดคล้องกับสุนทรีย์ ธิชากรณ์ (2563) ที่กล่าวว่าผู้บริหารสร้างแรงจูงใจให้ครูกำหนดวิสัยทัศน์ส่วนบุคคล เพื่อให้ทุกคนเกิดการเรียนรู้ และผู้บริหารมอบหมายงานโดยคำนึงถึงความรู้ ความสามารถตามความเหมาะสม

5.2 ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 เนื่องจากผลการวิจัยพบว่าในภาพรวมและรายด้านทั้ง 5 ด้าน ไม่มีด้านใดและข้อใดที่มีความต้องการจำเป็นระดับเร่งด่วน ($PNI_{modified}$ ตั้งแต่ 0.3 ขึ้นไป) ผู้วิจัยจึงนำข้อที่มีค่า $PNI_{modified}$ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยลงไปมาอภิปรายได้ดังนี้

5.2.1 ด้านความรู้แห่งตน ผลการวิจัยพบว่า ข้อที่มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาเป็นอันดับแรก คือ บุคลากรทุกคนมีความตระหนักและให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบุคลากรขาดความกระตือรือร้นในการทำงาน องค์กรควรจัดให้มีบรรยากาศใหม่ ๆ ในการทำงานหรือมีกิจกรรมฝึกอบรมเพิ่มความท้าทายในการทำงาน สอดคล้องกับ มาริษา พลวงศ์ษา, สุมาลี ศรีพุทธรินทร์ และจารุวรรณ เขียวน้ำชุม (2565) ที่พบว่า การเป็นบุคคลรอบรู้เป็นสิ่งที่บุคลากรครูพึงประสงค์มากที่สุด โดยครูผู้สอนควรพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถในงานที่ปฏิบัติอย่างจริงจังและมีการพัฒนานวัตกรรมของตนเอง

5.2.2 ด้านการมีแบบแผนความคิด ผลการวิจัยพบว่า ข้อที่มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาเป็นอันดับแรก คือ บุคลากรได้รับการส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด และ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ในองค์กรมีบุคลากร ใหม่ ๆ ที่ยังขาดประสบการณ์ผู้บริหารจึงต้องมีส่วนสำคัญในการกระตุ้นการทำงานและส่งเสริมให้มีการแสดงความคิดเห็นเพื่อทำให้เกิดแบบแผน สอดคล้องกับ อรรถวุฒิ สนธิสินธุ์ (2562) ที่พบว่า บุคลากรมีความต้องการที่จะพัฒนาแบบแผนความคิดของตนเอง โดยผ่านกระบวนการด้านการจัดการความรู้ ซึ่งผู้บริหารควรปลูกฝังแบบแผนทางจิตสำนึก ทักษะคติ ความเชื่อของบุคลากร ด้วยการจัดสนทนากลุ่มหรือการจัดอบรมทางความคิด

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

5.2.3 ด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม ผลการวิจัยพบว่า ข้อที่มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาเป็นอันดับแรก คือบุคลากรทุกคนได้รับโอกาสในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำงานอย่างอิสระ และบุคลากรยอมรับในความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การที่บุคคลเป็นผู้ที่มีการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข่าวสาร ข้อมูลเกี่ยวกับการทำงานร่วมกัน เปิดโอกาสให้ผู้อื่นแสดงความคิดเห็น สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างดี มีการแลกเปลี่ยนร่วมกันทำให้เกิดความคิดใหม่ในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับ Chanani & Wibowo (2019) ที่พบว่า วัฒนธรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำไปใช้ในองค์กร เนื่องจากมีประโยชน์มากมายสำหรับองค์กรแห่งการเรียนรู้ วัฒนธรรมการเรียนรู้ขององค์กรสามารถพัฒนาได้หากมีการสนับสนุนในรูปแบบของแรงจูงใจ โอกาสในการเรียนรู้ และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับสมาชิก

5.2.4 ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม ผลการวิจัยพบว่า ข้อที่มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาเป็นอันดับแรก คือ บุคลากรได้รับโอกาสให้แสดงออกและแลกเปลี่ยนวิสัยทัศน์ระหว่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบุคลากรขาดการแสดงออกทางความคิดเห็นกำหนดวิสัยทัศน์ขององค์กรและการสร้างบรรยากาศที่กระตุ้นให้เกิดการสร้างสรรวิสัยทัศน์ของตนเองให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ขององค์กร สอดคล้องกับรุ่งนภา จันทลี (2562) ที่พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมให้แก่บุคลากรเพื่อสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ และมีพันธกิจในการพัฒนาระบบบริหารจัดการที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน มีกระบวนการพัฒนาบุคลากร โดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ

5.2.5 ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ ผลการวิจัยพบว่า ข้อที่มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาเป็นอันดับแรก คือ มีการกำหนดเป้าหมาย ขั้นตอน และวางแผนในการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ แก้ไขปัญหาในการทำงานทั้งนี้อาจเป็นเพราะบุคลากรขาดการเชื่อมโยงเหตุผลออกมาได้อย่างชัดเจนขาดการเชื่อมโยงความสัมพันธ์งานแต่ละส่วนของโรงเรียนกับการทำงานของตน สอดคล้องกับฉัตรพงศ์ ชูแสงนิล (2563) ที่พบว่า การคิดอย่างเป็นระบบมีความสัมพันธ์ต่อการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา โดยการสร้างความคิดอย่างเป็นระบบสถานศึกษาต้องมีการวางแผน จัดประชุม ปรึกษากิจการ และมุ่งเน้นให้ครูได้ประเมินการทำงานจากภาพรวมซึ่งนำไปสู่การคิดอย่างเป็นระบบ

5.3 แนวทางพัฒนาการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ผู้บริหารควรสื่อสาร สร้างบรรยากาศ จัดสรรเวลา และจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพื่อให้ครูได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองสู่การเป็นวัฒนธรรมองค์กร สอดคล้องกับนิสรา ใจเชื้อ (2564) ที่พบว่า องค์กรแห่งการเรียนรู้ มีความสำคัญกับการดำเนินงานขององค์กรต่าง ๆ เนื่องจากในสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทำให้องค์กรต้องมีการเตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวเพื่อให้สามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่องและสร้างความเติบโต

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

6.1.1 ด้านความรู้แห่งตน ผู้บริหารควรสื่อสาร สร้างบรรยากาศ และจัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้บุคลากรได้รับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก

6.1.2 ด้านการมีแบบแผนความคิด ผู้บริหารเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้บุคลากรมีการแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดและประสบการณ์ในการปฏิบัติงานระหว่างกันโดยผู้บริหารควรเป็นผู้นำปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง และสร้างค่านิยมให้บุคลากรแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันด้วยความเป็นกัลยาณมิตร

6.1.3 ด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม ผู้บริหารควรสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community/ PLC) ตลอดจนมอบหมายให้บุคลากรทำงานร่วมกันเป็นทีม เพื่อฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี นอกจากนี้ยังเป็นโอกาสให้สมาชิกในทีมได้แสดงความรู้ความสามารถของแต่ละคนได้เรียนรู้ ถ่ายทอดความรู้ และพึงพาอาศัยกัน

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

6.2.1 ควรมีการศึกษาแนวทางการพัฒนาการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา ด้านความรู้แห่งตน ด้านการมีแบบแผนความคิด และด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม เนื่องจากผลการวิจัยในครั้งนี้พบว่ามีความจำเป็นในการพัฒนาสูง เป็น 3 ลำดับแรกเท่ากัน

6.2.2 ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถานศึกษา

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) ด้านความรู้แห่งตน โดยการสร้างบรรยากาศใหม่ ๆ ในการทำงานและจัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้บุคลากร 2) ด้านการมีแบบแผนความคิด โดยสร้างค่านิยมให้บุคลากรแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน 3) ด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม โดยบุคลากรทุกคนได้รับโอกาสในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำงานอย่างอิสระ 4) ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม โดยบุคลากรได้รับโอกาสให้แสดงออกและแลกเปลี่ยนวิสัยทัศน์ระหว่างกัน และ 5) ด้านการคิดเป็นระบบ โดยส่งเสริมให้บุคลากรมีการกำหนดเป้าหมาย ขั้นตอน และวางแผนในการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ ดังนั้นกล่าวได้ว่าการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้มีความสำคัญกับการดำเนินงานขององค์กรต่าง ๆ เนื่องจาก ในสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทำให้องค์กรต้องมีการเตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวเพื่อให้สามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่องและสร้างความเติบโตให้แก่องค์กร

8. บรรณานุกรม

- ฉัตรพงศ์ ชูแสงนิล. (2563). **ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาสเขต 2**. การศึกษาค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, แขนงวิชาบริหารการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ทองเพียร เตยหอม. (2562). **แนวทางการพัฒนาความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของ สถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- นิสรา ใจชื่อ. (2564). **แนวทางการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้เพื่อพร้อมรับความ เปลี่ยนแปลง**. วารสารการบริหารและสังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ 4 ฉบับที่ 4 พฤศจิกายน-ธันวาคม 2564, หน้า 126-135.
- มาริษา พลวงศ์ษา, สุมาลี ศรีพุทธรินทร์ และจารุวรรณ เขียวน้ำชุม. (2565). **สภาพความต้องการจำเป็นและ แนวทางพัฒนาการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามุกดาหาร**. วารสารรัชติภาคย์, ปีที่ 16 ฉบับที่ 46 พฤษภาคม-มิถุนายน 2565, หน้า 162-178.
- รุ่งนภา จันทรลี. (2562). **ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็น องค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 2**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราช ภัฏรำไพพรรณี.
- วีรภัทร รักชนบท. (2561). **องค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9**. การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตร มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2. (2565). **แผนปฏิบัติการประจำปี งบประมาณ 2565**. ปทุมธานี: กลุ่มแผนงาน.
- สุนทรีย์ ธิชากรณ์. (2563). **แนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาานครสวรรค์ เขต 2**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการ บริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- สุวัฒน์ จุลสุวรรณ. (2562). **การบริหารการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษา**. มหาสารคาม: ตักศิลาการพิมพ์.
- สุวิมล ว่องวาณิช. (2562). **การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น**. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- อรรถวุฒิ สนธิสินธุ์. (2562). **ความสัมพันธ์ของกระบวนการด้านการจัดการความรู้กับการเป็นองค์กรแห่ง การเรียนรู้ เทศบาลตำบลเชิงทะเล จังหวัดภูเก็ต**. วิทยานิพนธ์

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานโยบายสาธารณะและการจัดการภาครัฐ,
บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล.

Chanani, U.L. & Wibowo, U.B. (2019). **A Learning Culture and Continuous Learning for a Learning Organization**. KnE Social Sciences, 3(17), p. 591–598.

Senge, P.M. (1990). **The fifth discipline: the art and practice of the learning organization**. New York: Currency Doubleday.

Yamane, T. (1973). **Statistics: an introductory analysis**. New York: Harper & Row.

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

กลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5

Administrative Strategy of School Administrators

Under Khon Kaen Primary Educational Service

Area Office 5

อารียา อินทะปัญญา¹, วิฑูล ทาชา²

Areeya Intapanya¹, Witoon Thacha²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

Mahamakut Buddhist University Isan Campus

Author for Correspondence: Email; Milk.areeya26@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษากลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 และ 2) เพื่อเปรียบเทียบกลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอน จำนวน 327 คน ได้รับแบบสอบถามกลับมาจำนวน 282 คน คิดเป็นร้อยละ 86.54 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ผลการวิจัยพบว่า 1) กลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.62$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด 4 องค์ประกอบ โดยเรียงระดับจากมากไปน้อยได้แก่ ด้านการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ($\bar{X} = 3.67$) ด้านการกำหนดกลยุทธ์ ($\bar{X} = 3.65$) ด้านการควบคุมและประเมินกลยุทธ์ ($\bar{X} = 3.61$) ด้านการปฏิบัติตามกลยุทธ์ ($\bar{X} = 3.55$) และ 2) ผลการเปรียบเทียบกลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 พบว่า เพศและระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ไม่แตกต่างกัน และครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ : กลยุทธ์การบริหาร; สถานศึกษา; ผู้บริหารสถานศึกษา

Received:05/07/2567, Revised:23/08/2567, Accepted:24/08/2567

Abstract

The purposes of this research were as follows: 1) to study the administrative strategy of school administrators under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 5 and 2) to compare the administrative strategy of school administrators under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 5. The sample group consisted of 327 teachers. The questionnaire was used to collect data. However, 283 questionnaires were returned accounting 86.54%. The statistics used in data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, T-test, One-way analysis of variance

The research findings were as follows: 1) The overall of the administrative strategy of school administrators under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 5 was at a high level ($\bar{X} = 3.62$). While considering each aspect, the result was as follows: aspect of environment *analysis* ($\bar{X} = 3.67$), aspect of strategic formulation ($\bar{X} = 3.65$), aspect of strategic control ($\bar{X} = -61$) and aspect of evaluation and strategic implementation ($\bar{X} = 3.55$) respectively; and 2) Comparing the administrative strategy of school administrators under Khon Kaen Primary Educational Service Area 5 classified by sex, education, and experience found that the teachers' perception with different genders, levels of education had no difference in administrative strategy and the teachers' perceptions with different experiences had the different perceptions on administrative strategy of school administrators under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 5 with statistically significant at the 0.05 level.

Keywords: Administrative Strategy; School; School Administrators

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการสถานศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนให้ปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน ผ่านการจัดโครงสร้าง และการประสานงานร่วมกันของบุคลากรทุกฝ่าย ในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยการใช้ความรู้ความสามารถ เพื่อดำเนินงานของสถานศึกษาให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ภายใต้หลักนิติธรรม คุณธรรม และจริยธรรมในการบริหารจัดการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา จำเป็นต้องอาศัยกลไกหลักในการกำหนดวิสัยทัศน์ นโยบาย พันธกิจ และเป้าประสงค์ ในการพัฒนาการจัดการสอนและการทำงานในส่วนต่าง ๆ ของสถานศึกษาให้ดำเนินไปตามรูปแบบที่ได้กำหนดไว้ และเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน (ธงชัย สมบูรณ์, 2558)

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

กลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญ เพื่อให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในด้านต่าง ๆ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความวิสัยทัศน์ในการดำเนินงานที่ชัดเจน โดยอาศัยการวิเคราะห์และประเมินสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ด้วยการประเมินสภาพแวดล้อมภายนอกและภายใน เพื่อให้ทราบจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของสถานศึกษา การกำหนดทิศทางการจัดการศึกษา คือ การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ กลยุทธ์ของสถานศึกษา โดยการกำหนดทิศทางการจัดการศึกษาสามารถกระทำได้ในลักษณะของการกำหนดภารกิจและการตั้งเป้าหมายของสถานศึกษา การกำหนดกลยุทธ์ของสถานศึกษา เพื่อนำมาพัฒนาการดำเนินงานตามการกำหนดทิศทางการจัดการศึกษา การนำแผนกลยุทธ์ไปปฏิบัติ เป็นการนำกลยุทธ์ที่ถูกจัดทำขึ้นไปดำเนินการให้เป็นรูปธรรมผ่านการประสานงานของบุคลากร การจัดโครงสร้าง และการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ และการควบคุมและการประเมินกลยุทธ์ คือ การนำกลยุทธ์มาวิเคราะห์ ปรับปรุงและพัฒนาให้กลยุทธ์ดำเนินไปเป็นตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ (เจริญ ภูวิจิตร, 2566)

จากรายงานแผนปฏิบัติงานประจำปีงบประมาณ 2565 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ประจำปีการศึกษา 2565 ซึ่งมีผลการดำเนินงานว่ามีสภาพปัญหาดังนี้ ระบบเทคโนโลยีการสื่อสารในบางพื้นที่ไม่มีประสิทธิภาพ และในบางพื้นที่ยังมีปัญหาสังคม เช่น ปัญหาครอบครัว การติดสารเสพติด มีค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์ ส่งผลต่อการออกกลางคัน และคุณภาพการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 เป็นบุคคลสำคัญในการกำหนดกลยุทธ์ต่างๆ เพื่อเป็นกรอบทิศทางการพัฒนาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน การกำกับดูแล ติดตามและนิเทศการบริหารจัดการและการดำเนินงานของสถานศึกษา โดยการร่วมกันวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก โดยใช้เทคนิค SWOT Analysis ประกอบการดำเนินการจัดการสถานศึกษามาวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาสถานศึกษาให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5, 2565)

จากเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษากลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 เพื่อศึกษาการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 และเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อกลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 มีผลต่อกลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาต่างกันหรือไม่ ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการศึกษารั้ครั้งนี้ไปใช้ประกอบการประยุกต์เพื่อกำหนดกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษากลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5

2.2 เพื่อเปรียบเทียบกลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ตามความคิดเห็นของครูที่มีเพศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน ต่างกัน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เรื่อง กลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 จำนวน 327 คน ได้จากการเปิดตารางของ Krejci, R.V., and Morgan, D.W. (1970) โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Sample random sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับซึ่งแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม 2) การกำหนดกลยุทธ์ 3) การนำแผนกลยุทธ์ไปปฏิบัติ 4) การควบคุมและการประเมินกลยุทธ์ ลักษณะแบบสอบถาม เป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) ของลิเคอร์ท (Likert Scale) มี 5 ระดับ โดย กำหนดค่าคะแนน 5 ระดับ

โดยมีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และความครอบคลุมของเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน มีค่า IOC ระหว่าง 0.80-1.00 ทดลองใช้เครื่องมือวิจัยที่สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.94 ในการเก็บข้อมูลผู้วิจัยดำเนินการเก็บจาก Google form และได้รับแบบสอบถามกลับคืนจำนวน 283 คน คิดเป็นร้อยละ 86.54 การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สถิติทดสอบที (t-test) วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) แล้วนำไปแปลผลเปรียบเทียบกับเกณฑ์เฉลี่ย 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545) ดังนี้

4.51 – 5.00 หมายถึง มีกลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด

3.51 – 4.50 หมายถึง มีกลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก

2.51 – 3.50 หมายถึง มีกลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง

1.51 – 2.50 หมายถึง มีกลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับน้อย

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

1.00 – 1.50 หมายถึง มีกลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับน้อยที่สุด

4. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องเรื่องกลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 สรุปผลการวิจัยดังนี้

ตารางที่ 4.1 แสดงค่าความถี่และค่าร้อยละของข้อมูลทั่วไปของ กลุ่มตัวอย่าง (n = 283)

สถานะผู้ตอบแบบสอบถาม	ความถี่	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	122	43.10
หญิง	161	56.90
2. ระดับการศึกษา		
ปริญญาตรี	255	90.10
สูงกว่าปริญญาตรี	28	9.90
3. ประสบการณ์การทำงาน		
น้อยกว่า 5 ปี	28	9.90
5 - 10 ปี	51	18.00
11 - 15 ปี	90	31.80
มากกว่า 15 ปี	114	40.30

จากตารางที่ 4.1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 161 คน คิดเป็นร้อยละ 56.90 และเพศชาย จำนวน 122 คน คิดเป็นร้อยละ 43.10 มีระดับการศึกษาส่วนใหญ่ ปริญญาตรี จำนวน 255 คน คิดเป็นร้อยละ 90.10 และสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 9.90 และส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 15 ปี จำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 40.3 รองลงมาได้แก่ 10-15 ปี จำนวน 90 คน คิดเป็นร้อยละ 31.80 ตั้งแต่ 5-10 ปี จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 18.00 และ น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 9.90 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.2 ผลการวิเคราะห์ระดับกลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน

กลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม	3.67	0.96	มาก
2. ด้านการกำหนดกลยุทธ์	3.65	0.97	มาก
3. ด้านการปฏิบัติตามกลยุทธ์	3.55	1.00	มาก
4. ด้านการควบคุมและประเมินกลยุทธ์	3.61	0.98	มาก
กลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา	3.62	0.92	มาก

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ระดับกลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.62$) เมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบพบว่าทุกองค์ประกอบมีกลยุทธ์การบริหารอยู่ในระดับ มาก โดยเรียงจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ($\bar{x} = 3.67$) ด้านการกำหนดกลยุทธ์ ($\bar{x} = 3.65$) ด้านการควบคุมและประเมินกลยุทธ์ ($\bar{x} = 3.61$) และ ด้านการปฏิบัติตามกลยุทธ์ ($\bar{x} = 3.55$) ตามลำดับ

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ตารางที่ 4.3 ผลการเปรียบเทียบกลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5 ตามความคิดเห็นของครูที่มี

เพศต่างกัน (n= 283)

กลยุทธ์การบริหาร ของผู้บริหารสถานศึกษา	n	เพศชาย		n	เพศหญิง		t	Sig.
		$\bar{x}$	S.D.		$\bar{x}$	S.D.		
ด้านการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม	122	3.54	1.03	161	3.78	0.89	-2.095	0.037
ด้านการกำหนดกลยุทธ์	122	3.37	1.11	161	3.23	1.16	-1.621	0.106
ด้านการปฏิบัติตามกลยุทธ์	122	3.36	1.17	161	3.64	1.19	-1.895	0.059
ด้านการควบคุมและประเมิน กลยุทธ์	122	3.49	1.01	161	3.70	0.96	-1.788	0.075
โดยรวม	122	3.49	0.96	161	3.71	0.87	-1.968	0.050

จากตารางที่ 4.3 แสดงผลการเปรียบเทียบกลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5 ตามความคิดเห็นของครูที่มีเพศต่างกัน โดยใช้สถิติทดสอบที (t-test) แบบ Independent Sample t-test ซึ่งใช้วิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มที่เป็นอิสระกัน ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % พบว่า ค่า Sig. = 0.050 ไม่น้อยกว่า 0.05 หมายความว่า ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาารายด้านทุกด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.4 ผลการเปรียบเทียบกลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5 ตามความคิดเห็นของครูที่มี
ระดับการศึกษาต่างกัน

กลยุทธ์การบริหาร ของผู้บริหารสถานศึกษา	n	ปริญญาตรี		n	สูงกว่าปริญญาตรี		t	Sig.
		$\bar{x}$	S.D.		$\bar{x}$	S.D.		
ด้านการวิเคราะห์ สภาพแวดล้อม	255	3.68	0.97	28	3.65	0.90	0.151	0.880
ด้านการกำหนดกลยุทธ์	255	3.65	0.97	28	3.61	0.98	0.233	0.816
ด้านการปฏิบัติตามกลยุทธ์	255	3.55	1.02	28	3.51	0.91	0.238	0.812
ด้านการควบคุมและ ประเมินกลยุทธ์	255	3.63	0.99	28	3.41	0.95	1.108	0.269
โดยรวม	255	3.63	0.93	28	3.54	0.85	0.461	0.645

จากตารางที่ 4.4 แสดงผลการเปรียบเทียบกลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5 ตามความคิดเห็นของครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน โดยใช้สถิติทดสอบที (t-test) แบบ Independent Sample t-test ซึ่งใช้วิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มที่เป็นอิสระกัน ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % ค่า Sig. = 0.645 มากกว่า 0.05 หมายความว่า ครูสังกัด

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาารายด้านทุกด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.5 แสดงค่าเปรียบเทียบกลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5 ตามความคิดเห็นของครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน

กลยุทธ์การบริหาร ของผู้บริหารสถานศึกษา	SV	SS	df	MS	F	Sig.
ด้านการวิเคราะห์ สภาพแวดล้อม	ระหว่างกลุ่ม	14.32	3	4.77	5.43	0.001*
	ภายในกลุ่ม	245.03	279	0.88		
	รวม	259.35	282			
ด้านการกำหนดกลยุทธ์	ระหว่างกลุ่ม	9.29	3	3.10	3.41	0.018*
	ภายในกลุ่ม	253.49	279	0.91		
	รวม	262.78	282			
ด้านการปฏิบัติตาม กลยุทธ์	ระหว่างกลุ่ม	10.77	3	3.59	3.65	0.013*
	ภายในกลุ่ม	274.03	279	0.98		
	รวม	284.80	282			
ด้านการควบคุมและ ประเมินกลยุทธ์	ระหว่างกลุ่ม	7.74	3	2.58	2.71	0.045*
	ภายในกลุ่ม	265.51	279	0.95		
	รวม	273.25	282			
กลยุทธ์การบริหาร ของผู้บริหารสถานศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	10.28	3	3.43	4.19	0.006*
	ภายในกลุ่ม	228.37	279	0.82		
	รวม	238.66	282			

จากตารางที่ 4.5 ผลการเปรียบเทียบกลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5 ตามความคิดเห็นของครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกันโดยใช้สถิติทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) โดยรวมและรายด้านทุกด้าน ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % พบว่า ค่า Sig. = 0.006 น้อยกว่า 0.05 หมายความว่า ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกัน

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย เรื่อง กลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 สามารถอภิปรายผลดังนี้

5.1 กลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 สามารถอภิปรายผลโดยจำแนกเป็นระดับต่าง ๆ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบ พบว่าทุกองค์ประกอบอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) ด้านการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม 2) ด้านการกำหนดกลยุทธ์ 3) ด้านการควบคุมและประเมินกลยุทธ์ และ 4) ด้านการปฏิบัติตามกลยุทธ์ ตามลำดับ ซึ่งมีการอภิปรายผลดังนี้

5.2 ด้านการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม พบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.67$) ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 มีการศึกษาค่านิยม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน มีการบริหารจัดการในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ มีการศึกษารายได้เฉลี่ยและแนวโน้มการใช้จ่ายของผู้ปกครอง มีการศึกษาการบริหารงานของรัฐบาล เสถียรภาพของรัฐบาล มีการบริหารจัดการครูให้จัดการเรียนการสอนเต็มศักยภาพ มีการใช้งบประมาณที่ถูกต้อง ตรวจสอบได้ มุ่งเน้นความโปร่งใส คล่องตัวเป็นระบบ มีการศึกษาความรู้เกี่ยวกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน มีการจัดโครงสร้างบุคลากรและนโยบายที่ชัดเจนและเป็นระบบ มีการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนและการให้บริการของครูแก่บุคลากร ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสอดคล้องกับชลธิชา ร่มโพธิ์รี (2561) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารเชิงกลยุทธ์กับการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 ผลการวิจัยพบว่า มีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$)

5.3 ด้านการกำหนดกลยุทธ์ พบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.65$) ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 5 มีการกำหนดพันธกิจ (Mission) เพื่อกำหนดภารกิจและเป้าหมายระยะยาวของสถานศึกษา กำหนดวัตถุประสงค์ (Objectives) ในการระบุดำเนินกิจกรรมและลักษณะงานที่ชัดเจน โดยเน้นการวัดเชิงปริมาณ กำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) เพื่อให้ทราบทิศทางในอนาคตของสถานศึกษา และกำหนดเป้าประสงค์ (Goal) ในการกำหนดความสำเร็จของการดำเนินงาน สอดคล้องกับ ขนิษฐา เนียมชุมแสง และ สุทธิพงศ์ บุญผดุง (2566: 1-20) ได้ ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 พบว่า มีการกำหนดกลยุทธ์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.21$)

5.4 ด้านการปฏิบัติตามกลยุทธ์ พบว่า อยู่ใน ระดับมาก ($\bar{X} = 3.55$) ทั้งนี้อาจเนื่องจาก ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ขอนแก่นเขต 5 ได้ให้ความสำคัญในการจัดทำ

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ปฏิทินการปฏิบัติงาน เพื่อแจ้งให้บุคลากรและผู้เกี่ยวข้องทุกคนทราบแผนงานที่วางไว้ สร้างแรงจูงใจในการทำงานของครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง จัดโครงสร้างของบุคลากรอย่างชัดเจน จัดทำโครงการ/กิจกรรมที่จะดำเนินงาน ระยะเวลา ผู้รับผิดชอบ เป้าหมาย ตัวชี้วัดความสำเร็จ และกำหนดงบประมาณ เพื่อเป็นกรอบทิศทางการดำเนินงานตามภารกิจ จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี โดยการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบโดยแต่งตั้งคณะกรรมการอย่างชัดเจน และระดมความคิด จัดประชุม ปรึกษา ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้ได้เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการดำเนินตามกลยุทธ์ของสถานศึกษาซึ่งสอดคล้องกับวรรณศา บุรินทร์กุล, พระครูพิจิตรศุภการ, และ มะลิวัลย์ โยธารักษ์ (2563:103) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต 3 ผลการวิจัยพบว่า มีการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$)

5.5 ด้านการควบคุมและประเมินกลยุทธ์ พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.61$) ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ขอนแก่นเขต 5 ได้มีวิธีการวัดและเครื่องมือในการติดตาม ประเมินผลการดำเนินงาน ให้ครูจัดทำรายงานผลการดำเนินงานต่าง ๆ เช่น รายงานประเมินตนเอง (SAR) , รายงานผลการปฏิบัติงานตามข้อตกลง (PA) และรายงานแบบบันทึกเอกสารในชั้นเรียน การจัดทำแผนปฏิทินการกำกับ นิเทศ ติดตาม กำหนดแนวทางปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาแผนการดำเนินงาน และ กำกับ นิเทศ ติดตาม การปฏิบัติงานของครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุปรียา ชินพะวอ (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางการบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 25 พบว่า มีการประเมินและควบคุมกลยุทธ์อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.75$)

5.6 ผลการเปรียบเทียบกลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ตามความคิดเห็นของครูที่มีเพศต่างกันพบว่า ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ครูเพศหญิง เพศชาย มีสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค มีอำนาจหน้าที่และลักษณะในการปฏิบัติงาน โอกาสในการพัฒนาศักยภาพตนเองและแสวงหาความรู้อยู่เสมอ จึงส่งผลให้ครูที่มีเพศต่างกันั้นมีความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย กัลยา อารทกิจ และรุ่งชัชดาพร เวหะชาติ (2561:1-7) ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1 พบว่า ครูที่เพศต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ไม่แตกต่างกัน

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

5.7 ผลการเปรียบเทียบกลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ตามความคิดเห็นของครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน พบว่า โดยรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ครูที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อ กลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา มีความคิดความเข้าใจระดับที่ไม่ต่างกัน เข้าใจบทบาทสำคัญในการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สูงสุด และบรรลุตามวัตถุประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัย จำรัส มุ่งเผือกกลาง, ประสงค์ สงนอก, มนัสชัย คชสิทธิ์, สุรวุฒิ คนองมาตย์, และบุญหลาย รัตน์สันเทียะ (2566) ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครราชสีมา พบว่าครูที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

5.8 ผลการเปรียบเทียบกลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ตามความคิดเห็นของครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน พบว่า โดยรวมแตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องจากครูที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกันจะมีมุมมอง วิสัยทัศน์ ทักษะกระบวนการในการแก้ปัญหาต่างๆ ต่อมุมมองการบริหารของผู้บริหารแตกต่างกัน สอดคล้องกับภัทธมน อินโหม (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนกะทู้วิทยา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 14 พบว่า ครูที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนกะทู้วิทยา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 14 โดยภาพรวมมีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05

6. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยกลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ผู้วิจัย มีข้อเสนอแนะดังนี้

6.1 ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

6.1.1 ผลการวิจัยนี้ทำให้ทราบระดับกลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 พบว่าทั้ง 4 องค์ประกอบโดยมีองค์ประกอบการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ได้ค่าเฉลี่ยสูงสุด ซึ่งหน่วยงานต้นสังกัดสามารถนำข้อมูล สารสนเทศ นี้ไปประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ซึ่งมีความสำคัญในการบริหารของของผู้บริหารเป็นอย่างมาก ในการศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อการดำเนินงานขององค์กร เพื่อนำมากำหนดกลยุทธ์ในการบริหารงานให้ดำเนินไปได้ตามเป้าประสงค์

6.1.2 ผลการวิจัยนี้ทำให้ทราบระดับกลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 พบว่า องค์ประกอบปฏิบัติตามกลยุทธ์ ได้ค่าเฉลี่ยต่ำสุด ผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ควรนำมาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนา

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

องค์ประกอบการจัดให้มีการจัดโครงสร้างของบุคลากร การจัดทำปฏิทินการปฏิบัติงาน การจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี การจัดทำโครงการหรือกิจกรรม การจัดสรรงบประมาณ การระดมความคิด และการสร้างแรงจูงใจในการทำงานของบุคลากรในสถานศึกษา สูงขึ้น

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

6.2.1 ควรวิจัยเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ในการขับเคลื่อนสถานศึกษาในยุคปกติใหม่

6.2.2 ควรมีการเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย หรือกลุ่มตัวอย่างจากผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่ครอบคลุม และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนากลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา และพัฒนางานวิจัยต่อไป

6.2.3 ควรมีการนำเครื่องมือที่หลากหลายเพื่อนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล เช่น แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนาหรือเสวนา แบบทดสอบ เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่หลากหลายและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนากลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาต่อไป

7. ข้อค้นพบ/องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 พบว่า กลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม 2) การกำหนดกลยุทธ์ 3) การควบคุมและประเมินกลยุทธ์ และ 4) การปฏิบัติตามกลยุทธ์ แสดงดังภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 กลยุทธ์การบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา

ที่มา: สังเคราะห์โดยผู้วิจัย

8. บรรณานุกรม

- กัลยา อาทกรกิจ และรุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. (2561). **ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1.** การประชุมวิชาการระดับชาติ “วลัยลักษณ์วิจัย” ครั้งที่10 โดยบัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยทักษิณ, หน้า 1-7.
- ชนิษฐา เนียมชุมแสง และสุทธิพงศ์ บุญผดุง. (2566). **การบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2.** วารสารวิทยาการจัดการ, ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม - ธันวาคม 2566, หน้า 1-20.
- จำรัส มุ่งเผือกกลาง, ประสงค์ สงนอก, มนัสชัย คชสิทธิ์, สุรวุฒิ คนองมาตย์,และบุญหลาย รัตนสันเทียะ. (2566). **ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครราชสีมา.** วารสารวิทยาการวิจัยและวิชาการ, ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนมีนาคม - เมษายน 2567, หน้า 1-14.
- เจริญ ภูวจิตร. (2566). **กลยุทธ์ผู้บริหารสถานศึกษาพร้อมนำการเปลี่ยนแปลง.** สืบค้นจาก <https://www.nidtep.go.th/2017/publish/doc/20230317-1.pdf>, สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2566
- ชลธิชา ร่มโพธิ์รี. (2561). **การบริหารเชิงกลยุทธ์กับการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ธงชัย สมบูรณ์. (2558). **การบริหารและจัดการมนุษย์ในองค์กร.** กรุงเทพมหานคร.ปราชญ์ สยาม.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). **การวิจัยเบื้องต้น.** พิมพ์ครั้งที่ 8 กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ภัทรมน อินใหม่. (2558). **ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนกะทู้วิทยา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 14.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วรรณิศา บุรินทร์กุล, พระครูพิจิตรศุภการ, และ มะลิวัลย์ โยธารักษ์. (2563). **การบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต 3.** วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนพฤษภาคม-สิงหาคม 2563, หน้า 103-118.

- วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5. (2565). รายงานแผนปฏิบัติงานประจำปี
งบประมาณ 2565 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 5. ขอนแก่น. กลุ่ม
นโยบายและแผน.
- สุปรียา ชินพะวอ. (2562). การพัฒนาแนวทางการบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, สาขาการ
บริหารการศึกษา,คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- Krejcie, R.V., and Morgan, D.W. (1970). **Determining Sample Size for Research Activities.**
Journal for Education and Psychological measurement No.3.

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา

สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7

Management Skill In The 21st Century Of School Administrators Under
Office Of The Area General Buddhist Education 7

มะลิวัลย์ จันทวนา¹, พระครูธรรมมาภิสมัย (สมัย หาสุข)²

Maliwan Janhuana¹, Phrakrudhammabhissamai (Samai Hasuk)²

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตอีสาน

Mahamakut Buddhist University Isan Campus

Author for Correspondence: Email; 13Amteacher@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 2) เพื่อเปรียบเทียบทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 กลุ่มเป้าหมายคือ ผู้บริหารสังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำนวน 44 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ผลการวิจัยพบว่า 1) ทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 โดยรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.26$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ทักษะด้านคุณธรรม จริยธรรม ($\bar{X} = 4.50$) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ($\bar{X} = 4.32$) ทักษะด้านความคิดรวบยอด ($\bar{X} = 4.21$) ทักษะการใช้เทคโนโลยี และดิจิทัล ($\bar{X} = 4.19$) ทักษะด้านการสื่อสาร ($\bar{X} = 4.09$) ตามลำดับ 2) เปรียบเทียบทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำแนกตาม ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน โดยรวมและรายด้าน พบว่าแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

คำสำคัญ : ผู้บริหารสถานศึกษา; ทักษะการบริหาร; ศตวรรษที่ 21

Received:05/08/2567, Revised:13/09/2567, Accepted: 15/09/2567

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the level of administration skills in the 21st century of school administrators under The Office of The Area of General Buddhist Education7, 2) to compare administration skills in the 21st-century of school administrators under The Office of The Area General Buddhist Education7. The sample group included school administrators under the office of The Area of General Buddhist Education7. There were 44 respondents, totaling 100percent by the questionnaire and analyzed the data by frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and one-way ANOVA.

The research results showed 1)The overall average level of administration skills in the 21st century of school administrators under The office of The Area General Buddhist Education 7 was at high mean level ($\bar{X}$ = 4.26) . While considering in each aspect, it was found that all aspects were at high mean level, Aspect of Moral and Ethical Skills($\bar{X}$ = 4.50), Aspect of Human Relationship Skill($\bar{X}$ = 4.32), Aspect of Conceptual Thinking Skill($\bar{X}$ = 4.21), Technology and Digital Skills($\bar{X}$ = 4.19), and Communication Skill($\bar{X}$ = 4.09)

The comparison for Administration skills in the 21st century of School Administrators under the office of The Area General Buddhist Education 7, classified by , education level, and work experience, significant statistical differences were found at a significance level of 0.05.

Keywords: Administrators; Management Skills; 21st century

1.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โลกศตวรรษที่ 21 เป็นโลกไร้พรมแดน หรืออาจเรียกว่ายุคโลกาภิวัตน์ เป็นช่วงเวลาที่มีการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่ทำให้เกิดการติดต่อสื่อสารการเรียนรู้ในระบบดิจิทัลที่เชื่อมโยงข้อมูลองค์ความรู้ต่างๆในแต่ละส่วนเข้าด้วยกัน สามารถติดต่อแลกเปลี่ยนความรู้ข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนการถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆได้อย่างรวดเร็วและง่ายดาย ผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ ที่มีประสิทธิภาพ เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์เคลื่อนที่ ไอแพด ซึ่งปัจจุบันอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่กล่าวมานั้น มีการพัฒนาโปรแกรมควบคุมต่างๆเข้าไปในระบบเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์อย่างต่อเนื่องจนกลายมาเป็นปัจจัยสำคัญในชีวิตประจำวันของทุกคนทุกๆอาชีพไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการติดต่อสื่อสาร สืบค้นข้อมูล สื่อการเรียนรู้ ตลอดจนการบริหารจัดการศึกษา ที่พร้อมสนองความต้องการในการจัดการเรียนการสอนที่ทันสมัยและอำนวยความสะดวกต่างๆเพื่อให้ก้าวทันการเติบโตของโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทุกคนต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง เพราะในการจัดการศึกษาตั้งแต่เกิดวิกฤตโควิด 2019 ทั่วโลกได้ปรับตัวเข้ากับการบริหารจัดการการเรียนการสอนตลอดจนงานฝ่ายต่างๆในโรงเรียนหากใครยังไม่มีการปรับตัวอาจจะเป็นคนล้าหลังจนตามไม่ทันความเปลี่ยนแปลง (ณัฐพันธุ์ เขจรนนท์ , 2551)

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาไว้ใน หมวด 1 มาตรา 6 ว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งด้าน ร่างกาย จิตใจ สติปัญญาความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับ ผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การบริหารสถานศึกษาให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพ ทักษะในการบริหารมีความสำคัญ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นอย่างมากเพื่อการบริหารจะได้มีคุณภาพตลอดจนมีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงาน โดยจะต้องอาศัยการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกุญแจดอกสำคัญที่จะต้อง มี เพื่อ นำ การเปลี่ยนแปลง มีความสามารถในการใช้ทักษะ การบริหารได้เป็นอย่างดีซึ่งทักษะภายในที่จะช่วยให้การบริหารมีประสิทธิภาพในชีวิตประจำวัน และ เตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต ทักษะต่างๆจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากสำหรับผู้บริหาร ที่จะนำมา ปรับใช้ในการบริหาร และพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพ

ทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นทักษะที่สำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้อง นำมาปฏิบัติตนในการบริหารสถานศึกษาซึ่งผู้บริหารจะต้องมีทั้งศาสตร์ และศิลปะ มีความรู้ความชำนาญ มี ความสามารถในการดำเนินกิจกรรมบริหารเพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ อย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเกิดประสิทธิภาพ ทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ 1) ทักษะด้านการสื่อสาร ผู้บริหารมีการประสานงานกับบุคลากรภายใน และภายนอก เจรจาต่อรองกับผู้อื่นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ ต้องการ และแก้ปัญหาเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน สามารถนำเสนอข้อมูลข่าวสารแนวคิดต่างๆ ในที่ ประชุมหรือต่อสาธารณะได้ 2) ทักษะการใช้เทคโนโลยี และดิจิทัล ผู้บริหารมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศ สามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาได้ สามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในการ พัฒนาคุณภาพการศึกษา 3) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ผู้บริหารสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมี ประสิทธิภาพ สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นได้ เข้าใจความต้องการของผู้อื่น และเป็นแบบอย่างที่ดี 4) ทักษะด้านความคิดรวบยอด ผู้บริหารสามารถแยกแยะสิ่งที่จำเป็นออกจากสิ่งที่ไม่จำเป็นได้ สามารถมองเห็น ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ สร้างภาพรวม และเข้าใจสิ่งต่างๆ ได้อย่างเป็นระบบ 5) ทักษะด้านคุณธรรม จริยธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมากกล่าวคือ ผู้บริหารมีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความยุติธรรม มีความ รับผิดชอบร่วมตัดสินใจ และรับฟังข้อเสนอแนะจากทุกภาคส่วน

การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นการศึกษารูปแบบหนึ่งของการศึกษาคณะสงฆ์เป็น การศึกษาที่รัฐกำหนดให้มีขึ้นตามความประสงค์ของการศึกษาคณะสงฆ์ เป็นการศึกษาที่รัฐกำหนดให้มีขึ้นตาม ความประสงค์ของ (พระราชวรมนู ,2521) ซึ่งมีมูลเหตุสืบเนื่องมาจากการจัดตั้งโรงเรียนบาลีมัธยมศึกษาและ บาลีวิสามัญศึกษาสำนักเรียนวัดกล่าวคือ ภายหลังจากที่การศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง คือ มหา จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย และสภาการศึกษามหามงกุฎราชวิทยาลัย ซึ่งเปิดดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2432 และ พ.ศ. 2489 ตามลำดับ ได้เจริญก้าวหน้ามากขึ้น ทางมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย จึงได้จัดแผนกมัธยม ขึ้นมา เรียกว่าโรงเรียนบาลีมัธยมศึกษากำหนดให้การเรียนบาลี นักธรรม และความรู้ชั้นมัธยม โดยรับรู้ผู้ที่ สำเร็จชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ต่อมาเมื่อโรงเรียนบาลีมัศึกษานี้ได้แพร่ขยายออกไปยังต่างจังหวัดหลายแห่งมี พระภิกษุ และสามเณรเรียนกันมาก ทางคณะสงฆ์โดยองค์การศึกษาจึงได้กำหนดให้เรียกโรงเรียนประเภทนี้

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ใหม่ว่า โรงเรียนบาลีวิสามนัญศึกษาสำนักเรียนวัด โดยมติคณะสังฆมนตรี และกระทรวงศึกษาธิการ ได้ออกระเบียบกระทรวงให้โรงเรียนบาลีวิสามนัญศึกษาสำนักเรียนวัดนี้ เปิดทำการสอบสมทบในชั้นตัวประโยค คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา ปัจจุบันโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นสถานศึกษาที่วัดจัดการศึกษา และเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาทั้งแผนกบาลี สนามหลวง และธรรมสนามหลวง ควบคู่กับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีคณะกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรม (กศป.) เป็นผู้กำหนดนโยบาย แผนการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม และมาตรฐานสถานศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ควบคุมดูแลและกำกับการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ โดยมีสำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นหน่วยงานกลางในการส่งเสริม สนับสนุน ประสานงานการศึกษาพระปริยัติธรรมและ มีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรม(กศป.) มีหน้าที่ด้านงานธุรการและสนับสนุนงานวิชาการให้แก่คณะกรรมการ รวมทั้งมีหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติ และปฏิบัติหน้าที่ตามที่คณะกรรมการมอบหมาย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2558 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ให้แก่ พระภิกษุ และ สามเณร (กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ,2557)ปัจจุบันผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 หลายๆโรงเรียนยังขาดหลายๆทักษะ ที่จะนำพาองค์กรให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งจะต้องเรียนรู้ และมีทักษะต่างๆในการบริหารงานในสถานศึกษาที่ตนดูแลรับผิดชอบ

จากสภาพดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่า ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 มีความสำคัญต่อการบริหารสถานศึกษาเป็นอย่างมาก หากผู้บริหารมีทักษะในการบริหารสถานศึกษาที่เพียงพอก็จะทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาได้ดียิ่งขึ้น เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้บริหารให้มีทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 และเพื่อนำไปใช้ในการส่งเสริม พัฒนาและแก้ไขในการบริหารในสถานศึกษาให้เกิดคุณภาพสูงที่สุดนั้นด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่21 ซึ่งเป็นกลไกเป็นตัวแปรที่สำคัญในด้านการจัดการศึกษาให้มี คุณภาพ และ ขับเคลื่อนองค์กรให้โดดเด่นเพื่อนำพาสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จสามารถสนองต่อการแข่งขันและทันสมัยเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของโลก และเป็นข้อมูลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ ตลอดจนพัฒนาทักษะการบริหารในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7

2.2 เพื่อเปรียบเทียบทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต7

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เรื่อง ทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 โดยกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ คือผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำนวน 44 รูป เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบเป็นแบบสอบถาม มี 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน ซึ่งลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ประกอบด้วย 1) ทักษะด้านการสื่อสาร 2) ทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีและดิจิทัล 3) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ 4) ทักษะด้านความคิดรวบยอด 5) ทักษะด้านคุณธรรมจริยธรรม มีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้ ระดับมากที่สุด ระดับมาก ระดับปานกลาง ระดับน้อย ระดับน้อยที่สุด หากคุณภาพเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา เพื่อตรวจสอบ แก้ไขปรับปรุง สำนวนภาษาตลอดจนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวัดตามนิยามศัพท์เฉพาะ พิจารณาค่าความสอดคล้องของข้อคำถามกับนิยามศัพท์ IOC ของแบบสอบถามเป็นรายข้อ ของแบบสอบถามเป็นรายข้อ ได้ค่าความสอดคล้องของข้อคำถามกับนิยามศัพท์ มีค่าระหว่าง 0.60 - 1.0 แล้วนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้บริหารสถานศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย เป็นผู้บริหารสังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 8 และหาค่าความเชื่อมั่นรายด้าน และทั้งฉบับ โดยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ซึ่งค่าได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.82 จากนั้นนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่นแล้วไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ที่กำหนดเพื่อนำผลมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์และสมมุติฐานการ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว แล้วนำไปแปลผลเปรียบเทียบกับเกณฑ์ (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2561) ดังนี้

- 4.51 - 5.00 หมายถึง ผู้บริหารมีทักษะการบริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับ มากที่สุด
- 3.51 - 4.50 หมายถึง ผู้บริหารมีทักษะการบริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับ มาก
- 2.51 - 3.50 หมายถึง ผู้บริหารมีทักษะการบริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับ ปานกลาง
- 1.51 - 2.50 หมายถึง ผู้บริหารมีทักษะการบริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับ
- 1.00 - 1.50 หมายถึง ผู้บริหารมีทักษะการบริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับ น้อยที่สุด

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

4. ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง ทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ได้ผลการวิจัยดังนี้

ตารางที่ 4.1 แสดงค่าความถี่และร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	ความถี่	ร้อยละ
1. ระดับการศึกษา		
ปริญญาโท	37	84.1
สูงกว่าปริญญาเอก	7	15.9
2. ประสบการณ์การทำงาน		
มากกว่า 10 ปี	24	54.5
5 – 10 ปี	11	25
น้อยกว่า 5 ปี	9	20.5

จากตารางที่ 4.1 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาโท จำนวน 37 รูป คิดเป็นร้อยละ 84.1 และ ปริญญาเอก 7 รูป คิดเป็นร้อยละ 15.9 เมื่อพิจารณาจากประสบการณ์การทำงาน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีประสบการณ์การทำงานมากกว่า 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 54.5 รองลงมา ได้แก่ ประสบการณ์การทำงาน 5-10 ปี จำนวน 11 รูป คิดเป็นร้อยละ 25 และประสบการณ์การทำงานน้อยกว่า 5 ปี จำนวน 9 รูป คิดเป็นร้อยละ 20.5 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.2 ผลการวิเคราะห์ระดับทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7

ด้าน	ทักษะการบริหารสถานศึกษา	ระดับการปฏิบัติ		
	ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	ทักษะด้านคุณธรรม จริยธรรม	4.50	0.66	มาก
2	ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์	4.32	0.63	มาก
3	ทักษะด้านความคิดรวบยอด	4.21	0.66	มาก
4	ทักษะการใช้เทคโนโลยี และดิจิทัล	4.19	0.70	มาก
5	ทักษะด้านการสื่อสาร	4.09	0.69	มาก
	ทักษะการบริหารสถานศึกษา	4.26	0.59	มาก
	ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา			

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ระดับทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 โดยรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.26) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงระดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ทักษะด้านคุณธรรม

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

จริยธรรม ($\bar{X} = 4.50$) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ($\bar{X} = 4.32$) ทักษะด้านความคิดรวบยอด ($\bar{X} = 4.21$) ทักษะการใช้เทคโนโลยี และดิจิทัล ($\bar{X} = 4.19$) ทักษะด้านการสื่อสาร ($\bar{X} = 4.09$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.3 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำแนกตาม ระดับการศึกษา

ทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา	ปริญญาโท			ปริญญาเอก			t	Sig.
	n	$\bar{X}$	S.D.	n	$\bar{X}$	S.D.		
1.ทักษะด้านการสื่อสาร	37	4.12	0.68	7	3.96	0.78	0.54	0.58
2.ทักษะการใช้เทคโนโลยี และดิจิทัล	37	4.21	0.69	7	4.09	0.78	0.41	0.68
3.ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์	37	4.36	0.60	7	4.14	0.81	0.84	0.40
4.ทักษะด้านความคิดรวบยอด	37	4.21	0.60	7	4.23	0.99	0.07	0.93
5.ทักษะด้านคุณธรรม จริยธรรม	37	4.53	0.61	7	4.32	0.89	0.77	0.44
โดยรวม	37	0.61	0.55	7	0.89	0.81	0.44	0.57

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำแนกตามระดับการศึกษาพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเขต 7 ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน ทักษะดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4.4 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น จำแนกตาม ประสบการณ์การทำงาน

ทักษะการบริหารสถานศึกษา							
ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา	SV	SS	df	MS	F	Sig.	
ทักษะด้านการสื่อสาร	ระหว่างกลุ่ม	3.23	2	1.61	3.803*	.031	
	ภายในกลุ่ม	17.4	41	0.42			
	รวม	20.65	43				
ทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีและดิจิทัล	ระหว่างกลุ่ม	3.21	2	1.60	3.665*	.034	
	ภายในกลุ่ม	17.97	41	0.43			
	รวม	21.18	43				
	ระหว่างกลุ่ม	1.89	2	0.94	2.517	.093	

ทักษะการบริหารสถานศึกษา						
ในศตวรรษที่ 21 ของ ผู้บริหารสถานศึกษา	SV	SS	df	MS	F	Sig.
ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์	ภายในกลุ่ม	15.44	41	0.37		
	รวม	17.34	43			
	ระหว่างกลุ่ม	0.76	2	0.38	0.860	.431
ทักษะด้านความคิดรวบยอด	ภายในกลุ่ม	18.33	41	0.44		
	รวม	19.09	43			
	ระหว่างกลุ่ม	2.65	2	1.32	3.351*	.045
ทักษะด้านคุณธรรม จริยธรรม	ภายในกลุ่ม	12.92	41	0.39		
	รวม	15.12	43			
	ระหว่างกลุ่ม	2.195	2	1.098	3.481*	.040
รวมทักษะการบริหาร	ระหว่างกลุ่ม	2.195	2	1.098	3.481*	.040
สถานศึกษาในศตวรรษที่ 21	ภายในกลุ่ม	12.925	41	.315		
ของผู้บริหารสถานศึกษา	รวม	15.120	43			

*P<0.05

จากตารางที่ 4.4 แสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักเขตการศึกษา พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำแนกตาม ประสบการณ์การทำงาน โดยใช้ค่าสถิติทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) โดยรวมพบว่า ค่า Sig. = 0.040 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.05 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 2 ที่ตั้งไว้เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5. อภิปราย

บทความวิจัยเรื่อง ทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

5.1 ระดับทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.26$) อาจเนื่องมาจากผู้บริหารทุกรูป ไม่ว่าจะมีระดับการศึกษาใด ผู้บริหารสามารถ ถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร ความรู้ ประสบการณ์ ความรู้สึก และความคิดเห็นความต้องการ ครบคลุม 4 ด้าน ได้แก่ 1) การประสานงานกับบุคลากรภายในและภายนอก 2) การนำเสนอข้อมูลข่าวสารแนวคิดต่างๆ ในที่ประชุมหรือต่อสาธารณะ 3) การเจรจาต่อรองกับผู้อื่นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ และ 4) การแก้ปัญหาเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งสอดคล้องกับ มณฑาทิพย์ นามนุ (2561) ได้ทำวิจัยเรื่อง ทักษะของผู้บริหาร

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

สถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานีเขต 2 พบว่า ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 อยู่ในระดับมาก ทั้งในภาพรวม และรายด้าน ตรงกับ มลฤดี สวนดี (2565) ได้ทำวิจัยเรื่อง ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ทักษะของผู้บริหารโดยรวมอยู่ในระดับมาก ไกรศร เจริญทอง (2561) ได้ศึกษา เรื่อง ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 32 ผลการวิจัยพบว่า ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก สามารถอภิปรายเป็นรายด้าน ได้ดังนี้

5.2.1.1 ทักษะด้านการสื่อสาร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.09$) กล่าวคือ ผู้บริหารมีการประสานงานกับบุคลากรภายใน และภายนอก เจรจาต่อรองกับผู้อื่นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ และแก้ปัญหาเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน สามารถนำเสนอข้อมูลข่าวสารแนวคิดต่างๆ ในที่ประชุมหรือต่อสาธารณะได้ ซึ่งสอดคล้องกับ นิภาพร รอดไพบุลย์ (2565) ได้ทำวิจัยเรื่อง ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา มัธยมศึกษาสระแก้วผลการวิจัยพบว่า ทักษะด้านการสื่อสาร โดยรวม อยู่ในระดับมาก

5.2.1.2 ทักษะการใช้เทคโนโลยี และดิจิทัล โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$) กล่าวคือ ผู้บริหารมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ สามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาได้ สามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ นิภาพร รอดไพบุลย์ (2565) ได้ศึกษา ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่าทักษะการใช้เทคโนโลยี และดิจิทัล โดยรวมอยู่ในระดับมาก

5.2.1.3 ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32$) กล่าวคือ ผู้บริหารผู้บริหารสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นได้ เข้าใจความต้องการของผู้อื่น และเป็นแบบอย่างที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ นิภาพร รอดไพบุลย์ (2565) ได้ศึกษาทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก สิริการย์ ไตรภพธนพัฒน์ (2561) ได้วิจัยเรื่อง การวิเคราะห์องค์ประกอบสมรรถนะ ด้านทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตกรุงเทพมหานคร พบว่าผู้บริหารสถานศึกษา มีทักษะด้านมนุษย โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก

5.2.1.4 ทักษะด้านความคิดรวบยอด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.21$) กล่าวคือ ผู้บริหารได้แก่ผู้บริหารสามารถแยกแยะสิ่งที่จำเป็นออกจากสิ่งที่ไม่จำเป็นได้ สามารถมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ สร้างภาพรวม และเข้าใจสิ่งต่างๆ ได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ นิภาพร รอดไพบุลย์ (2565) ได้ศึกษา ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ทักษะด้านความคิดรวบยอด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ไกรศร เจริญทอง (2561) ได้ศึกษา เรื่อง ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาใน

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567
ศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 32 ผลการวิจัยพบว่า ทักษะของผู้บริหาร
สถานศึกษาโดยรวม และ รายด้านอยู่ในระดับมาก

5.2.1.5 ทักษะด้าน คุณธรรม จริยธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.50$) กล่าวคือ ผู้บริหาร
มีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความยุติธรรม มีความรับผิดชอบร่วมตัดสินใจ และรับฟังข้อเสนอแนะจาก
ทุกภาคส่วนซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎี นิภาพร รอดไพบูลย์ (2565) ได้ทำวิจัยเรื่อง ทักษะการบริหารในศตวรรษ
ที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา มัธยมศึกษาสระแก้ว ผลการวิจัยพบว่า ทักษะด้านคุณธรรม จริยธรรม โดยรวม
อยู่ในระดับมาก

**5.2 ผลเปรียบเทียบทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัด
สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำแนกตามระดับการศึกษา และ
ประสบการณ์การทำงาน**

5.2.1 ผลการเปรียบเทียบทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า
ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ที่มีระดับการศึกษา
ต่างกัน ทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ซึ่ง
สอดคล้องกับงานวิจัย ศิริรัตน์ มณีเรือง (2565) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ทักษะการบริหารงานของผู้บริหาร
สถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคกลาง ผลการวิจัยพบว่า
ผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน จะมีทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ
ทางสถิติ

5.2.2 ผลการเปรียบเทียบทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า
ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ที่มีประสบการณ์การ
ทำงานต่างกันจะมีทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05
ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศศิตา เพลินจิต (2558) ได้ทำวิจัยเรื่อง ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของ
ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1 พบว่าทักษะ
การบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยพบว่า
ผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน จะมีทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ต่างกันอย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติ 0.05

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ผู้วิจัยขอเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ดังนี้

6.1.1 ผู้บริหารควรมีทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบด้วย 1) ทักษะด้านคุณธรรม จริยธรรม 2) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ 3) ทักษะด้านความคิดรวบยอด 4) ทักษะการใช้เทคโนโลยี และดิจิทัล 5) ทักษะด้านการสื่อสาร เพื่อใช้ในการบริหารสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดแก่สถานศึกษา

6.1.2 สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ควรมีการพัฒนา ส่งเสริม และสนับสนุน ผู้บริหารสถานศึกษาให้มีทักษะในด้านการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีในองค์กรมีการถ่ายทอดความรู้การประสานงานกับบุคลากรภายใน และภายนอกให้มีประสิทธิภาพ และบรรลุเป้าหมาย

6.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

6.2.1 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม หรือหน่วยงานอื่น ๆ

6.2.2 ควรมีการใช้เครื่องมือที่หลากหลายในการเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น แบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก หรือการสนทนากลุ่ม เป็นต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่ครอบคลุมและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา

6.2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยและพัฒนา เปรียบเทียบทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ของสังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรมเขตอื่น หรือหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษามีทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อนำไปปรับใช้ในสถานศึกษาให้ประสิทธิภาพมากที่สุด

7. ข้อค้นพบจากการวิจัย

ทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 คือ ผู้บริหารมีทักษะด้านคุณธรรม จริยธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความยุติธรรม มีความรับผิดชอบร่วมตัดสินใจและรับฟังข้อเสนอแนะจากทุกภาคส่วน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นได้ เข้าใจความต้องการของผู้อื่น และเป็นแบบอย่างที่ดี สามารถแยกแยะสิ่งที่จำเป็นออกจากสิ่งที่ไม่จำเป็นได้ สามารถมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ สร้างภาพรวม และเข้าใจสิ่งต่างๆ ได้อย่างเป็นระบบ สามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และ นำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษา และพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถประสานงานกับบุคลากรภายใน และภายนอก เจรจาต่อรองกับผู้อื่นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567
สามารถแก้ปัญหาเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันกับบุคลากรในสถานศึกษาและนำเสนอข้อมูลข่าวสาร
แนวคิดต่างๆ ในที่ประชุม หรือต่อสาธารณะได้

ผู้วิจัยได้ศึกษาจากทัศนะของนักปราชญ์ นักการศึกษา และนักวิชาการ จำนวน 12 ท่าน จำแนก
ประเด็นที่แสดงถึงทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีความหมาย
เหมือนกันและคล้ายคลึงกันที่สุดและเลือกเฉพาะหมวดหมู่ที่มีความถี่สูงสุดได้ 5 ด้านด้วยกัน โดยเรียงจากมาก
ไปน้อย ดังนี้

- 1) ด้านทักษะการสื่อสาร
- 2) ด้านทักษะทักษะด้านการใช้เทคโนโลยี และดิจิทัล
- 3) ด้านทักษะมนุษยสัมพันธ์
- 4) ด้านทักษะความคิดรวบยอด
- 5) ด้านทักษะคุณธรรมจริยธรรม

ภาพที่ 1 ทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา

ที่มา: สังเคราะห์โดยผู้วิจัย

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

8. บรรณานุกรม

กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2557). **คู่มือปฏิบัติงาน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา**. กรุงเทพฯ : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

ไกรสร เลี่ยมทอง. (2561). **ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาเขต 32**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารจัดการ การศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2561). **การใช้ SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

ณัฐพันธ์ เชนนันท์. (2551). **พฤติกรรมองค์กร**. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดเคชั่น.

นิภาพร รอดไพบูลย์. (2565). **ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระแก้ว**. วิทยานิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ,คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.

พระราชวรมนี. (2521). **การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย.

มณฑาทิพย์ นามนุ. (2561). **ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2** วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต,ศึกษาศาสตร มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา,มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

มลฤดี สอนดี. (2565). **ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

ศิริรัตน์ มณีเรือง. (2565). **ทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคกลาง**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระ บรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี.

ศศิตา เฟลนจิต. (2558). **ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐมเขต 1**.การค้นคว้าอิสระครุศาสตร์,สาขาวิชาการ บริหารการศึกษา, ครุศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

สิริการย์ ไตรภพนพัฒน์. (2561). การวิเคราะห์องค์ประกอบสมรรถนะด้านทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา

สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตกรุงเทพมหานคร.วิทยานิพนธ์ปริญญา

มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี, สถาบันเทค

โนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

รูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา

The Model of Lanna Creative Cultural Tourism

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์¹, พระสุธีรัตนบัณฑิต(สุทิตย์ อบอุ่น)², โกนิษฐ์ ศรีทอง³

Somchan Sripraschayanon¹, Phra Suthirattanabandit(Suthit Oboun)², Konit Sritong³

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Degree of Doctor of Philosophy, Social Development, Mahachulalongkornrajavidyalaya

University

Author for Correspondence: Email: sartsirin@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสำรวจศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของทางวัฒนธรรมในล้านนา 2) เพื่อพัฒนากิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา และ 3) เพื่อจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้เครื่องมือจากเอกสารและการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 28 รูป/คน การปฏิบัติการกลุ่มเป้าหมาย 21 รูป/คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า 1. ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแบ่งออก 4 อย่าง คือ 1) ศักยภาพการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมดั้งเดิม ได้แก่ มิติด้านศาสนา มิติด้านอัตลักษณ์และภูมิปัญญา มิติด้านธรรมชาติและมิติทางด้านศิลปะ 2) ศักยภาพการพัฒนาพื้นที่ทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ คือ แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาเชิงชาติพันธุ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น และเชิงธรรมชาติใกล้พื้นที่สร้างสรรค์ 3) วิเคราะห์ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามโมเดล BCG อาศัยปัจจัย 5 ด้าน คือ (1) อาหารพื้นบ้าน (2) บทบาทเจ้าของพื้นที่ (3) ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น (4) กิจกรรมท้องถิ่น และ (5) เทศกาลในท้องถิ่น

2. การพัฒนากิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยวมีขั้นตอน ดังนี้ 2.1) การพัฒนาประเพณีวัฒนธรรม และอัตลักษณ์ชุมชน 2.2) กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวพื้นที่สร้างสรรค์ 2.3) การออกแบบกิจกรรมเชื่อมโยงความเชื่อ ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พื้นที่ท่องเที่ยวหลัก และการมีส่วนร่วมกับภาคีเครือข่าย 2.4) การถอดบทเรียนและคืนข้อมูลแก่ชุมชน

3. โปรแกรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์แบ่งออกเป็น 3 โปรแกรม คือ 1) โปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน 2) โปรแกรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมด้านศิลปะ และ 3) โปรแกรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์กับธรรมชาติ ซึ่งโปรแกรมการท่องเที่ยวนี้จะยกระดับคุณภาพชีวิตชุมชนตามโมเดล BCG และเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดความยั่งยืน

คำสำคัญ: รูปแบบ; การท่องเที่ยว; วัฒนธรรมสร้างสรรค์

Received:29/08/2567, Revised:29/09/2567, Accepted: 04/10/2567

Abstract

The purposes of this research were 1) to study and survey the potential of cultural tourism in Lanna; 2) to develop the creative cultural tourism of activities and routes in Lanna; and 3) to create a creative cultural tourism program in Lanna. This study was a qualitative research method using documents tool and interviews with 28 key informants, target group practice with 21 person and data were analyzed by descriptive content.

The finding were as follows; 1. The potential of cultural tourism classified into 4 things: 1) The cultural tourism potential of traditional tourist destinations, including the religious dimension, an identity and wisdom, the nature and ecology dimension and the arts dimension; 2) Potential for the development of creative culture includes the religious tourism, the local ethnic and cultural tourism, and natural tourism near the creative space; 3) Analyze the potential of cultural tourism in Lanna according to the BCG model that relies on five factors as: (1) local food; (2) the role of the area owner; (3) Local products; (4) Local activities ; and (5) Local festivals.

2. Development of activities and creative cultural tourism routes are as follows: 2.1) Developing knowledge in traditions, culture, and community identity; 2.2) Tourism development process in creative areas; 2.3) Designing activities that relates beliefs, wisdom and culture. linked to main tourist areas and participation with network partners 2.4) Lessons learned and information returned to the community to be further developed or developed in nearby areas.

3. Creative cultural tourism programs divided into 3 programs: 1) Cultural tourism program with community participation; 2) Creative cultural tourism program with art; and 3) Creative cultural tourism in nature. These travel program will be improved the quality of life forward BCG model and to be the conservation local wisdom to ensure sustainability.

Keywords: Model; Tourism; Creative Culture.

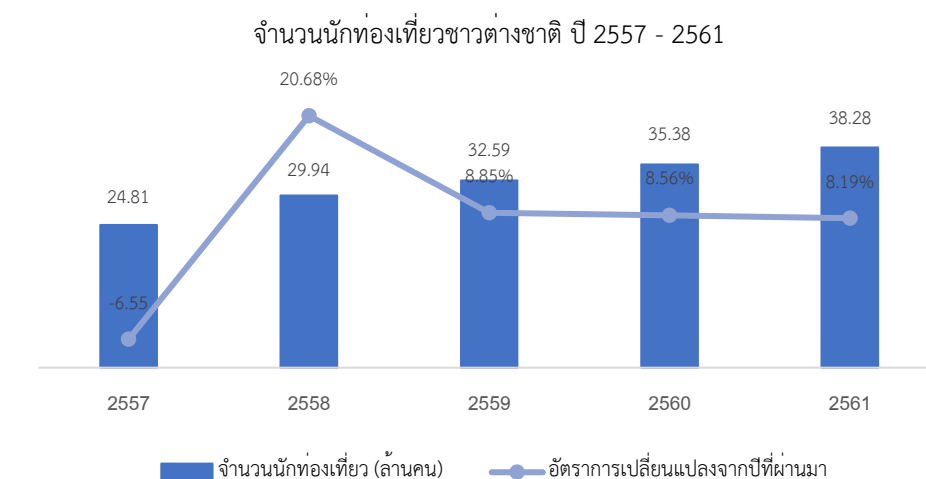
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการที่นำรายได้เข้าประเทศได้เป็นจำนวนมากและยังส่งผลต่อการพัฒนาประเทศอย่างยิ่ง ประเทศต่างๆ ทั่วโลกจึงได้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวและใช้กลไกการส่งเสริมที่มีรูปแบบหลากหลาย จนทำให้การท่องเที่ยวกลายเป็นอุตสาหกรรมยิ่งใหญ่ที่สุดของโลก จากสถิติจำนวนนักท่องเที่ยว 343 ล้านคน ปี พ.ศ. 2561 ซึ่งมีการเจริญการเติบโตของจำนวนนักท่องเที่ยวทั่วโลกนับเป็นการเติบโตที่สูงที่สุดนับตั้งแต่ปี 2553 และสูงกว่าการคาดการณ์ของ World Tourism Organization (UNWTO) หากนับเป็นภูมิภาคที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวที่มากที่สุดเป็นอันดับสองรองจากภูมิภาคยุโรป โดยคิด

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567
เป็นการเพิ่มขึ้นอัตราร้อยละ 6 จากปีก่อนหน้าที่ 323 ล้านคน และเทียบเท่ากับอัตราการเติบโตเฉลี่ยของ
จำนวนนักท่องเที่ยวทั่วโลกในปี 2561

นักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกระหว่างปี 2548 - 2560 เติบโตเฉลี่ยในอัตราร้อยละ 6.4 ต่อปี เทียบกับทั่วโลกที่เติบโตในอัตราร้อยละ 4.2 ต่อปี โดยเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้คือภูมิภาคที่มีการเติบโตของจำนวนนักท่องเที่ยวมากที่สุดในภูมิภาคเอเชีย ที่อัตราการเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 10.2 ต่อปี และร้อยละ 7.8 ต่อปี ตามลำดับ ทั้งนี้ ประเทศที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจเดินทางมามากที่สุดคือประเทศจีน และประเทศไทย ตามลำดับ

ขณะที่สถานการณ์ท่องเที่ยวระหว่างประเทศของไทย ในช่วงปี 2557 - 2561 มีอัตราการเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวต่างชาติเฉลี่ย (CAGR) ร้อยละ 11.45 ต่อปี สำหรับปี 2561 มีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทยรวมทั้งสิ้น 38,277,300 คน เพิ่มขึ้นร้อยละ 8.19 เมื่อเทียบกับปี 2560

ที่มา : ทรัสต์เพื่อการลงทุนในอสังหาริมทรัพย์และสิทธิการเช่าดุสิตธานี, 2565

จากสถิติเบื้องต้นจะเห็นได้ว่าการเจริญเติบโตและรายได้ของประเทศไทยเกิดจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ทำให้เกิดการหมุนเวียนระบบเงินตราต่างประเทศที่สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในประเทศได้ดีขึ้น โดยรัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญด้านการท่องเที่ยวดังปรากฏในแผนการพัฒนาประเทศชาติตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 12 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้และกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยว ทั้งประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรมและประเพณีถือได้ว่าเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจเพราะเป็นการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาวัฒนธรรมและสังคม (ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว, 2557 : 34) เพื่อให้ชุมชนได้เกิดการจัดการท่องเที่ยวและยกระดับศักยภาพของทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดคุณค่า โดยการส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีบทบาทในการแสดงออกถึงความเป็นเจ้าของทรัพยากรร่วมกันในการพัฒนาและอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชน (เสกสรร สนว และคณะ, 2563: 259 – 276) อีกทั้งยังเป็นแนวทางการพัฒนาประเทศที่เชื่อมโยงกับสังคมและเศรษฐกิจที่สามารถสร้างรายได้และคุณภาพที่ดีทั้งในระดับภูมิภาคและระดับท้องถิ่น และเป็นกลไก

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

เครื่องมือที่สำคัญในการสืบสานและถ่ายทอดวัฒนธรรมของท้องถิ่นให้คงอยู่อย่างมีคุณค่าอีกด้วย (ชิตาวีร์ สุขคร, 2563 : 1 – 7)

อาณาจักรล้านนามีประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง มีความหลากหลายทางด้านเผ่าพันธุ์ และภูมิปัญญาอันทรงคุณค่า ทั้งด้านศิลปวิทยาการแขนงต่างๆ เช่น การใช้สมุนไพรจากป่า พืชผักพื้นบ้าน การทอผ้า ดนตรี การละเล่น งานฝีมือ งานช่างทั้งหลาย จักสาน และเครื่องเงิน เป็นต้น (โครงการหลักนิเวศน์ล้านนา สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2540 : 1) และเป็นปัจจัยที่กระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในการบอกเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ สะท้อนเอกลักษณ์ที่เกิดจากการสังสมสืบสานมรดกทางสังคมและวัฒนธรรม รวมถึงการปรับรูปแบบจากสังคมและวัฒนธรรมเชิงเดี่ยวเป็นพหุสังคมและพหุวัฒนธรรมที่ใช้วิธีการอนุรักษ์ เพื่อให้การบริหารจัดการได้พัฒนาขีดความสามารถต่อการแข่งขัน การเพิ่มประสิทธิภาพ การสร้างมูลค่าแก่ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน (อัครินทร์ อังกรวงษ์วัฒนา, 2561 : 11 - 17) อีกทั้งนโยบายภาครัฐที่ส่งเสริมโมเดลเศรษฐกิจใหม่ BCG โดยใช้ “Soft Power” จากทุนทางวัฒนธรรมมาต่อยอดสร้างสรรค์สินค้าและบริการ เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานรากให้มีความเข้มแข็ง (รัฐบาลไทย, 2565)

อย่างไรก็ตาม แม้วัฒนธรรมล้านนาจะมีลักษณะที่โดดเด่นจากภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและสังคม แต่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีเป้าหมายท่องเที่ยวเส้นทางหลักดั้งเดิมในล้านนา เช่น จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดพุน ฯลฯ ในทางกลับกันยังมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดั้งเดิมหลายแห่งที่มีความน่าสนใจ มีความงดงามทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม วิถีชีวิตแบบแผนดั้งเดิม ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเส้นทางรองที่นักท่องเที่ยวยังไม่ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารหรืออาจจะเข้าไม่ถึงแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษา “รูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา” เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวของแหล่งทางวัฒนธรรม การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในล้านนา การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ คุณค่า ความงดงาม และสร้างรายได้ที่ยั่งยืนให้แก่ชุมชนในรูปแบบการบริหารจัดการกิจกรรม การให้บริการด้านการท่องเที่ยวและการสร้างประสบการณ์แปลกใหม่ด้วยการเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นด้วยตนเอง

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสำรวจศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของทางวัฒนธรรมในล้านนา
- 2.2 เพื่อพัฒนากิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา
- 2.3 เพื่อจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีขั้นตอนในการศึกษา ดังนี้

3.1 วิธีการวิจัย การศึกษาวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งประกอบด้วยการศึกษาเอกสาร การลงพื้นที่ ประชุมกลุ่มย่อย การสัมภาษณ์เชิงลึก และชุดปฏิบัติ เพื่อเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ในล้านนาดังนี้

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

1. การศึกษาเอกสาร (Documentary Study) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสารที่เพื่อนำไปสู่การสร้างเครื่องมือการวิจัย

2. การสำรวจพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวของภาคเหนือ 3 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ ลำพูน และลำปาง เพื่อเป็นการสำรวจแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมในล้านนา ประกอบด้วยเส้นทางการท่องเที่ยวแบบดั้งเดิม เช่น วัด ศาสนสถาน แหล่งโบราณคดีดั้งเดิม ชุมชนดั้งเดิม แหล่งท่องเที่ยวดั้งเดิมที่เป็นทางกายภาพทางธรรมชาติ ประเพณีและวัฒนธรรมในท้องถิ่น และวัฒนธรรมที่ความเชื่อ ประเพณี ฯลฯ และเส้นทางการท่องเที่ยวในมิติใหม่ เช่น ชุมชนศิลปะ ชาติพันธุ์และชุมชนที่มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

3. สันทนากลุ่มเป้าหมายของชุมชนแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม กลุ่มปราชญ์ท้องถิ่น กลุ่มองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยวและกลุ่มหน่วยงานภาครัฐ/เอกชนที่ช่วยขับเคลื่อนในพื้นที่พัฒนาและสร้างสรรค์ศิลปะเชิงสร้างสรรค์

4. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มตัวแทนภาครัฐ เช่น ททท. สนง.ท่องเที่ยว กลุ่มสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวและผู้ประกอบการ กลุ่มองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในล้านนา

5. ชุดปฏิบัติการ โดยการการพัฒนาการเส้นทาง การบริหารจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในล้านนา รูปแบบการท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ และแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่

3.2 พื้นที่การวิจัย โดยผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ชุมชนบ้านช่วงกอม ตำบลแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นพื้นที่สร้างสรรค์การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมด้วยเหตุผลทางด้านเส้นทางและมิติทางด้านการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ในล้านนา

3.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การศึกษาครั้งนี้ได้แบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญออก 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในเชิงคุณภาพ จำนวน 28 คน และ 2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในเชิงปฏิบัติการ จำนวน 21 รูป/คน

3.4 คณะผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยมีผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คนตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือการวิจัย เพื่อนำไปสู่การศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย ดังนี้

1. เป็นการศึกษาเชิงเอกสารในการศึกษาเนื้อหา แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่รูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา

2. คัดเลือกเป้าหมายแต่ละพื้นที่แบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3. การขอหนังสือหลักสูตรการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อนำลงไปขอความร่วมมือในพื้นที่หรือองค์กรกลุ่มเป้าหมายเชิงพื้นที่และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

4. การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อสำรวจแหล่งท่องเที่ยวและกระบวนการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา

5. การสรุปองค์ความรู้จากการลงพื้นที่และการประมวลภาพนิ่ง

6. การเผยแพร่บทความวิจัยและจัดทำรายงานวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

7. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้มีการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสาร คณะผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ที่ได้จากการศึกษาเอกสาร เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีจากหนังสือ ตำราและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่มีความสอดคล้องกับกิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ 2) การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อพัฒนากิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ในล้านนาที่เหมาะสม

4. ผลการวิจัย

4.1 ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของทางวัฒนธรรมในล้านนา มีลักษณะ 3 อย่าง ได้แก่ 1) ศักยภาพการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมดั้งเดิม 4 มิติ ได้แก่ 1.1) มิติทางด้านศาสนา 1.2) มิติทางด้านอัตลักษณ์และภูมิปัญญา 1.3) มิติด้านธรรมชาติและนิเวศวิทยา และ 1.4) มิติทางด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวดั้งเดิมมีความพร้อมสำหรับการรองรับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ชุมชนในแต่ละพื้นที่ที่สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชน สร้างรายได้ และยกระดับเศรษฐกิจฐานรากไปสู่ความเป็นเศรษฐกิจยั่งยืน 2) ศักยภาพการพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่วัดช่วงกอม ตำบลแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง เป็นพื้นที่พัฒนาเชิงสร้างสรรค์ โดยบริบทที่มีศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ได้แก่ 2.1) ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในบริเวณพื้นที่ใกล้เคียง ได้แก่ วัดป่าดวงแก้วโพธิญาณที่มีสถานปัตยกรรมและปะติมากรรมอันงดงามที่เปิดให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางที่เข้าไปกราบไหว้ ขอพร และเยี่ยมชม เช่น พระไดอันโชะ ถ้ำพญานาค ฆ้องยักษ์ และพุทธสถาปัตยกรรมฯลฯ 2.2) ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยบริเวณพื้นที่ใกล้เคียงส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ ชาวเขาเผ่าม้งและเผ่าปกากะญอ (กะเหรี่ยง) ที่มีวัฒนธรรมและอัตลักษณ์เฉพาะตนในการดำเนินชีวิต แม้ว่าจะอยู่ในชุมชนเดียวกันก็ตาม และ 2.3) ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติที่ใกล้พื้นที่อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน บ้านป่าเหมี้ยง กิ่วผิน บ้านแม่แจ่ม และวัดเฉลิมพระเกียรติ พระจอมเกล้าราชานุสรณ์ เป็นต้น นอกจากนี้ พื้นที่การพัฒนาเชิงสร้างสรรค์มีความสะดวก และสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี และ 3) วิเคราะห์ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในล้านนา โดยการอาศัยทุนทางวัฒนธรรมและสังคมให้เป็น Soft Power ตามโมเดลเศรษฐกิจใหม่ BCG ซึ่งการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในล้านนาสังเคราะห์ในกลุ่มระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) โดยอาศัยปัจจัย 5 ด้านที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ได้แก่ 1) อาหารพื้นบ้านในท้องถิ่นที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน 2) บทบาทหน้าที่ของเจ้าของพื้นที่ท่องเที่ยวที่คอยช่วยเหลืออำนวยความสะดวก 3) ผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น เพื่อจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวหรือเป็นของที่ระลึกในการเข้าสู่พื้นที่ท่องเที่ยวนั้นๆ 4) กิจกรรมของท้องถิ่นที่กระตุ้นนักท่องเที่ยวอยากสัมผัสและเรียนรู้กิจกรรมของชุมชน และ 5) เทศกาลในท้องถิ่นที่มีความหลากหลายทางเทศกาลและเป็นเอกลักษณ์ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว

4.2 การพัฒนากิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา โดยมีขั้นตอนในการพัฒนา ดังนี้

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

1. การพัฒนาความรู้ด้านประเพณี วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ของชุมชน จากการประเมินภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนสู่การพัฒนา โดยมีขั้นตอน คือ 1) ประชุมกลุ่มย่อยกลุ่มในพื้นที่พัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ เพื่อแสวงหาความต้องการในพื้นที่หรือ User และค้นหาความต้องการอันแท้จริง (Insight) จากการทำ SWOT Analysis ร่วมกลุ่มชุมชน 2) การประเมินศักยภาพแหล่งทรัพยากรที่เกี่ยวกับวิถีชีวิต ศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณีในท้องถิ่นเชิงสร้างสรรค์ 3) การสังเคราะห์บริบทและวัฒนธรรมในพื้นที่สร้างสรรค์ที่สามารถจุดใจให้นักท่องเที่ยวให้เดินทางเข้ามาสัมผัสวิถีทางวัฒนธรรมของชุมชน

2. กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่สร้างสรรค์ โดยมีขั้นตอนการพัฒนา คือ 1) สำรวจและประเมินศักยภาพของพื้นที่เพื่อรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยวบนทุนทางสังคมและวัฒนธรรม และ 3) การพัฒนาทักษะและความรู้ด้านการบริหารจัดการ โดยการพัฒนาการพัฒนาทักษะประกอบด้วย (3.1) การพัฒนาทรัพยากรบุคคลเพื่อเสริมความรู้และทักษะในพื้นที่ (3.2) การพัฒนาทางด้านกายภาพ เพื่อให้เกิดความงดงามและดึงดูดให้นักท่องเที่ยว และ (3.3) การพัฒนาด้านสินค้าและบริการต่างๆ เช่น สินค้าพื้นบ้านและสินค้า OTOP ซึ่งกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวจะช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนให้เกิดความยั่งยืน

3. การออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 1) การศึกษากิจกรรมที่เชื่อมโยงความเชื่อ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมในชุมชน เพื่อเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งมิติเดิมและมิติใหม่ 2) การพัฒนากิจกรรมให้เกิดความเหมาะสมกับทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่และความสัมพันธ์กับพื้นที่ท่องเที่ยวหลัก 3) การมีส่วนร่วมกับภาคีเครือข่ายในการเผยแพร่ผ่านช่องทางต่างๆ เช่น สื่อมีเดีย เว็บไซต์หรือวารสารการท่องเที่ยว

4. การถอดบทเรียนและคืนข้อมูลแก่ชุมชน โดยการประชุมสรุปบทเรียนร่วมกับกลุ่มเป้าหมายเชิงปฏิบัติการ เพื่อสรุปข้อมูลและองค์ความรู้การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยววัฒนธรรมสร้างสรรค์ในลำนานา และนำไปต่อยอดหรือพัฒนาในพื้นที่ใกล้เคียงต่อไป

4.3 โปรแกรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ออกเป็น 3 โปรแกรม คือ

1) โปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน 1 คืน 1 วัน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เดินทางเข้าไปสัมผัสวิถีทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์และเรียนรู้กับเจ้าของพื้นที่ในพื้นที่สร้างสรรค์และพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเดิม โดยการเดินทางเข้ามาสักการบูชาพระพุทธรูปเกสรที่มีพุทธลักษณะแบบพระสิงห์ 1 โดยการบูชาโคมหรือประทีป เพื่อเป็นการส่องแสงสว่างแก่ชีวิตและปัญญาตามคติและความเชื่อในลำนานาในพื้นที่สร้างสรรค์ของวัดช่วงกอม และการเข้าไปเรียนรู้กับวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ของศูนย์เรียนรู้หมอนใบชาของบ้านป่าเหมี้ยงป่า ในการผลิตหมอนใบชาที่สร้างรายได้แก่ชุมชน อัตราการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้โดยการใช้พาหนะส่วนตัวจากตัวเมืองลำปาง ไป – กลับไปสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประมาณ 1,790 บาท และใช้รถโดยสาร (เหมาจ่าย) ประมาณ 2,290 บาท และรถมอเตอร์ไซด์ ประมาณ 1,640 บาท

2) โปรแกรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อสัมผัสความงดงามของศิลปะล้านนาที่นักท่องเที่ยวไม่ควรพลาด ความงดงามทางด้านสถาปัตยกรรมและประติมากรรมแบบล้านนาและพม่าที่แฝงด้วยความเชื่อและจินตนาการ โดยโปรแกรมการท่องเที่ยวนี้จะเชื่อมโยงพื้นที่สร้างสรรค์กับแหล่งท่องเที่ยวของวัดที่มีชื่อเสียงและสวยงามในจังหวัดลำปาง โปรแกรม 2 คืน 2 วัน โดยการเยี่ยมชมพุทธศิลปกรรมในตัวเมืองจังหวัดลำปางที่มีลักษณะผสมผสานล้านนาและพม่า เช่น วัดศรีชุม วัดศรีรองเมือง วัดพระแก้วดอนเต้า

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

สุชาดาราม ฯลฯ และความงดงามทางด้านศิลปกรรมร่วมสมัยในอำเภอเมืองปานของวัดป่าดวงแก้วโพธิญาณ ที่มีถ้ำพญานาค และพระไดฮันโซะ (พระนอนแบบญี่ปุ่น) ช้อยักษ์ และ ฯลฯ อัตราการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้ โดยการใช้พาหนะส่วนตัวจากตัวเมืองลำปาง ไป – กลับไปสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประมาณ 2,940 บาท และใช้รถโดยสาร (เหมาจ่าย) ประมาณ 3,940 บาท และรถมอเตอร์ไซด์ ประมาณ 2,940 บาท

3) โปรแกรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ในล้านนาเพื่อสัมผัสธรรมชาติ โปรแกรม 2 คืน 2 วัน โดยการสัมผัสธรรมชาติของพื้นที่สร้างสรรค์กับแหล่งท่องเที่ยวที่แวดล้อมที่มีชื่อเสียงของจังหวัด ลำปาง ได้แก่ อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน กิ่วผิน บ้านแม่แจ่ม วัดเฉลิมพระเกียรติพระจอมเกล้าราชานุสรณ์ อำเภอ แจ้ห่ม จังหวัดลำปาง ซึ่งโปรแกรมการท่องเที่ยวที่ช่วยให้นักท่องเที่ยวผ่อนคลาย รู้สึกสบาย จิตใจเบิกบาน และเป็นการชาร์จพลังเพื่อกลับไปสู่โลกที่เต็มไปด้วยหน้าที่ การงานต่อไป อัตราการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้โดย การใช้พาหนะส่วนตัวจากตัวเมืองลำปาง ไป – กลับไปสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประมาณ 3,270 บาท และใช้รถโดยสาร (เหมาจ่าย) ประมาณ 4,770 บาท และรถมอเตอร์ไซด์ ประมาณ 2,950 บาท

5. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง “รูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ในล้านนา” สามารถอภิปราย ผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

5.1 การสำรวจศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของทางวัฒนธรรมในล้านนา โดยแหล่งท่องเที่ยวดั้งเดิม 4 มิติ ได้แก่ 1) มิติทางด้านศาสนา เพื่อเดินทางเข้ามาขอพร ทำบุญ กราบไหว้สิ่งศักดิ์ต่างๆ ตามความเชื่อของ ท้องถิ่น 2) มิติทางด้านอัตลักษณ์และภูมิปัญญาที่สะท้อนวิถีความเป็นอยู่ของชุมชนทั้งจารีต ประเพณีและ พิธีกรรมต่างๆ 3) มิติด้านธรรมชาติและนิเวศวิทยาที่เกิดจากความงดงามทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เป็น กายภาพของล้านนา และ 4) มิติทางด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ที่รังสรรค์ผลงานสะท้อนสุนทรียภาพให้แก่ผู้เยี่ยมชม โดยมีบริการ เส้นทาง การเข้าถึง และมีกิจกรรมรองรับนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับการศึกษาของ ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์ และคณะ (2564 : 75 – 89) ได้ศึกษาการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงศิลปของลุ่มจังหวัดล้านนา โดยการท่องเที่ยวจะสะท้อนเอกลักษณ์ชุมชน โดยมีเส้นทาง มีการบริการ มีกิจกรรมและอำนวยความสะดวกที่ ทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกปลอดภัยและสัมผัสประสบการณ์จากพื้นที่ ซึ่งการพัฒนาเชิงพื้นที่ของวัดช่วงกอม ตำบล แจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง เป็นพุทธสถานที่มีความงดงามทางด้านพุทธศิลปกรรมและเป็นวันที่มีความเก่าแก่ เหมาะสมสำหรับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ เพราะอยู่จุด ศูนย์กลางแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่และดั้งเดิมของจังหวัดลำปาง เช่น ความหลากหลายทางด้านชาติพันธุ์ของ คนในพื้นที่ ซึ่งให้เกิดความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต ประเพณีและกิจกรรมในชุมชนนั้นๆ อีกทั้ง ยังเป็นการแสดงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ตนเองด้วยลักษณะการแต่งตัว การกินอยู่ และการใช้ชีวิต สอดคล้องกับรุ่ง ทิวา ทาน้ำ และอชิบ จันทรสุรีย์ (2563 : 90 – 111) ได้ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีถิ่นบนฐาน แนวคิด การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยอาศัยทุนทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ในการอาศัยร่วมกันกับธรรมชาติ และมีเอกลักษณ์การแต่งกาย ภาษา อาหาร ความเชื่อและประเพณีที่โดดเด่น ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามา มีส่วนร่วมกับชุมชนกับการสัมผัสวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ตลอดถึงบรรยากาศของพื้นที่ที่แวดล้อม

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ด้วยหุบเขาและใกล้พื้นที่การปลูกไร่กาแฟที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาเรียนรู้และหาประสบการณ์ตรงกับเจ้าของพื้นที่ในการผลิตกาแฟ การดื่มด่ำกับรสชาติกาแฟที่เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และเข้าใจวิถีชีวิตของชุมชน สอดคล้องกับ ชิดชนก อนันตมงคลกุล และกัญญาพัชร พัฒนาโกคินสกุล (2562 : 1 – 20) ได้ศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดภูเก็ตที่เกิดจากแรงจูงใจด้านการเรียนรู้แสวงหาประสบการณ์ใหม่ในการสัมผัสวัฒนธรรมท้องถิ่นของนักท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมด้วยกิจกรรมต่างๆ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา กิจกรรมเชิงวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น กิจกรรมเชิงอาหารพื้นถิ่นและกิจกรรมเชิงศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ยังอยู่ใกล้เคียงแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและศาสนสถานที่มีจุดสนใจมากมาย เช่น การเข้าไปกราบไหว้ ขอพร และเยี่ยมชม เช่น พระไดฮันโซะ ถ้ำพญานาค ซ้องยักซ์ ของวัดป่าดงแก้วโพธิญาณ หรือการเข้าไปสัมผัสธรรมชาติของอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน บ้านป่าเหมี้ยง กิ่วผิน เป็นต้น นอกจากนี้ความพร้อมทางด้านทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวแล้ว ศักยภาพการพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ยังสามารถเดินทางได้อย่างสะดวก ปลอดภัยในการเข้าถึงพื้นที่ และเหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวเข้ามาศึกษาเรียนรู้ในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี

นอกจากนั้น ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในล้านนาที่มีทุนทางสังคมและวัฒนธรรม 5 ด้าน คือ 1) อาหารพื้นบ้านในท้องถิ่นที่เป็นอัตลักษณ์ของทุกชุมชนจากการใช้วัตถุดิบในชุมชนมาปรุงแต่งอาหารให้มีรสชาติอันประณีตในวัฒนธรรมล้านนา ดึงดูดใจให้ผู้คนเข้ามาลิ้มลองรสชาติอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ในชุมชนนั้นๆ 2) บทบาทหน้าที่ของเจ้าของพื้นที่ท่องเที่ยว โดยทั่วไปพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวจะมีผู้คอยให้การต้อนรับช่วยเหลือ แนะนำ และอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้เข้าใจจารีต ประเพณี พิธีกรรมและกิจกรรมในชุมชน 3) ผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่นที่เกิดจากการแปรรูปเป็นสินค้าและบริการในการรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยว สร้างรายได้ และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น 4) กิจกรรมของท้องถิ่นที่มุ่งให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างเจ้าของพื้นที่และนักท่องเที่ยว อีกทั้งเป็นการสะท้อนเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ชุมชน เพื่อให้นักท่องเที่ยวรู้สึกอย่างเรียนรู้ อยากสัมผัสและมีส่วนร่วมกับชุมชนผ่านกิจกรรมที่ดำเนินอยู่ และ 5) เทศกาลในท้องถิ่น ชาวล้านนามีเทศกาลประจำปีทุกปีและมีความโดดเด่นกว่าพื้นที่อื่นจนทำให้นักท่องเที่ยวอยากเดินทางเข้ามาสัมผัสและเรียนรู้วิถีชีวิตและความเชื่อในวัฒนธรรมล้านนา ซึ่งสอดคล้องกับ ชัยณรงค์ ศรีรักษ์ (2565 : 86 – 111) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานมรดกภูมิปัญญา 6 ด้าน คือ 1) ด้านศิลปกรรม 2) ด้านพิธีกรรม ประเพณีและความเชื่อ 3) ด้านเกษตรกรรม 4) ด้านอาหารท้องถิ่น 5) ด้านหัตถกรรม และ 6) ด้านการแพทย์พื้นบ้าน จนนำไปสู่การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถสร้างอาชีพและรายได้ และขยายผลไปสู่พื้นที่อื่นๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงกัน

5.2 การพัฒนากิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ โดยการนำความรู้ ภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ชุมชนที่โดดเด่นเป็นสิ่งกระตุ้นให้เกิดการอยากเข้ามาเรียนรู้และสัมผัสวิถีความเป็นอยู่ร่วมกันชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ ฐมจารี ปาลอภิไตร ชนิดาภา แก้วฉนวน และ วริศรา พูลศิริวรรณ (2562 : 58 – 68) พบว่า การท่องเที่ยวสร้างสรรค์บนพื้นฐานของชุมชนเป็นการการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนที่สร้างสรรค์ให้เกิดความสนใจ และเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างปฏิสัมพันธ์

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชนเจ้าของวัฒนธรรม โดยการพัฒนาชุมชนเริ่มจากการให้ความรู้โดยการร่วมคิด ร่วมวางแผน และแสวงหากิจกรรมที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของพื้นที่บนบริบททางสังคมและ วัฒนธรรม ซึ่งกระบวนการพัฒนาเริ่มจากการสำรวจและประเมินศักยภาพพื้นที่การสร้างความร่วมมือร่วมใจของ ชุมชน และการพัฒนาทางด้านทักษะและความรู้แก่บุคคล ทักษะความรู้การบริหารจัดการ และการบริการต่างๆ สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ จูฑาภา บำรุงศิลป์ รัชมี อิสลาม และพิศาล แก้วอยู่ (2565 : 45 – 61) ได้ ศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อการอนุรักษ์/ต่อยอดวัฒนธรรมลาวครั้ง บ้านกุดจอก จังหวัด ชัยนาท โดยทุกคนจะต้องร่วมกันในการวางแผน การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์และมีการกระจายรายได้ ไปสู่ชุมชน และมีการพัฒนาชุมชนด้วยกระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การค้นหาอัตลักษณ์ชุมชน ขั้นที่ 2 การ ส่งเสริมและยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ ขั้นที่ 3 การจัดกิจกรรมผสมผสานวิถีถิ่นและ วิถีไทยเข้าด้วยกันอย่างสร้างสรรค์ และ ขั้นที่ 4 การสร้างสรรค์ที่เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคมและ สิ่งแวดล้อม

การพัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ของพื้นที่วัดช่วงกอมก็เช่นกัน ชุมชนได้มีส่วนร่วมทุกกระบวนการ และออกแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์โดยตระหนักถึงความสัมพันธ์ทางด้านความเชื่อ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรม เพื่อสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับพื้นที่ รวมถึงการมีส่วนร่วมของกลุ่มภาคีในการส่งเสริม เผยแพร่ และกระจายข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์อีกด้วย สอดคล้องกับการศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ความเป็นไทยของ อธิป จันทรสุริย์ และสุดสันต์ สุทธิพิศาล (2563: 141 – 162) ที่มีการวิเคราะห์สภาพทางสังคมและวัฒนธรรมเพื่อคิดสร้างสรรค์กิจกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ตนเอง โดยมีแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่คงรักษาอัตลักษณ์ในช่วงยุค บางระจันอย่างต่อเนื่อง และผลักดันให้เกิดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และใช้สื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ ในการประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข่าวสารในการส่งเสริมการสร้างมูลค่าให้แก่ภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากนี้ การพัฒนากิจกรรมจำเป็นจะต้องมี การประเมินผล สรุปผล และคืนข้อมูลที่ได้ให้การชุมชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรมสร้างสรรค์ของวัดช่วงกอม ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ช่วยกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวอยาก เดินทางเข้ามาสัมผัสวิถีชีวิต รวมถึงเป็นการสร้างรายได้แก่ชุมชน และเป็นการรักษาอัตลักษณ์ความเป็นล้านนา ให้แก่ชุมชนหรือการนำข้อมูลไปสู่การขยายผลในพื้นที่ใกล้เคียงที่มีทุนทางสังคมและวัฒนธรรมคล้ายคลึงกัน ต่อไป

5.3 โปรแกรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในพื้นที่สร้างสรรค์ของวัดช่วงกอม ตำบลแจ้ซ้อน อำเภอ เมืองปาน จังหวัดลำปาง จำแนกรูปแบบออกเป็น 3 โปรแกรม คือ

1) โปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน โดยมีเป้าหมายหลักในการ กระตุ้นให้นักท่องเที่ยวอยากเดินทางเข้ามาสัมผัสวิถีชีวิตความเป็นอยู่ การดำเนินชีวิต อัตลักษณ์ และวิถีการใช้ชีวิต ของคนในชุมชน รวมถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักเดินทางกับเจ้าของพื้นที่ ซึ่งสร้างสัมพันธ์ภาพอันดี งามระหว่างแขกผู้มาเยือนกับเจ้าบ้านผู้เป็นเจ้าของทางวัฒนธรรมตนเอง โดยรูปแบบการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมจะต้องได้รับความร่วมมือจากกลุ่มภาคีต่างๆ ในการผลักดัน ช่วยเหลือ และสร้างสรรค์กิจกรรมให้เกิด

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

รายได้แก่ชุมชนบนทุนทางสังคมและวัฒนธรรมตนเอง สอดคล้องกับ จูติรดา เปรมปรี (2562 : 40 – 52) ได้ศึกษาชุมชนกับการพัฒนาเศรษฐกิจการท่องเที่ยวด้วยทุนทางวัฒนธรรม : กรณีศึกษา ประเพณีแห่หน้าโคทด บ้านโนนเสลา ตำบลหนองตูม อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดชัยภูมิ ที่จำเป็นจะต้องอาศัยทุนทางวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และคนในชุมชนร่วมกันจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมและดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว โดยใช้อัตลักษณ์ชุมชนบูรณาการจัดการท่องเที่ยวและเสริมสร้างรายได้แก่ชุมชน อีกทั้งเป็นการเรียนรู้ การหาประสบการณ์ใหม่ที่แตกต่างจากวิถีชีวิตตนเอง ตลอดจนการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตามแบบฉบับล้านนาในพื้นที่สร้างสรรค์อีกด้วย

2) โปรแกรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ทางด้านศิลปะล้านนาของพื้นที่สร้างสรรค์ที่มีความงดงามทางด้านพุทธสถาปัตยกรรม ปฏิมากรรม จิตรกรรม และการผสมผสานรูปแบบศิลปกรรมแบบล้านนากับศิลปะพม่า โดยพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวมีความแตกต่างกันไปตามความนิยมและความชอบสังเกตจากการพัฒนาหลายพื้นที่มุ่งเน้นการรังสรรค์ผลงานทางด้านศิลปะที่สะท้อนความเชื่อและความอ่อนช้อยทางศิลปกรรมหรือการพัฒนาผลงานทางด้านศิลปกรรมร่วมสมัย เช่น ศิลปกรรมแบบล้านนาและญี่ปุ่น เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เดินทางเยี่ยมชมและมีความรู้สึกเช่นเดียวกับเดินทางไปสถานที่จริง เช่น พระพระได้อันโชะ (พระนอนแบบญี่ปุ่น) ของวัดป่าดวงแก้วโพธิญาณหรือพระใหญ่โคตบุตซีของวัดพระธาตุดอยพระมาน ซึ่งสอดคล้องกับ มานิตย์ โกวฤทธิ์ (2563: 233 – 251) ได้ศึกษาศิลปะเชิงพุทธสู่วิถีชุมชนบนผนังพื้นที่สาธารณะในจังหวัดเชียงใหม่ ที่สร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะในผนังพื้นที่สาธารณะของเมืองท่องเที่ยวให้เกิดความงดงาม น่าศึกษา และเป็นพื้นที่ที่สามารถออกเรื่องราว เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ชุมชนและอัตลักษณ์ของท้องถิ่น อีกทั้งยังเป็นวิธีการพัฒนาพื้นที่ให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เกิดจากความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวอันเกิดจากจินตนาการของศิลปินหรือปราชญ์ท้องถิ่นในการรังสรรค์เรื่องราว เหตุการณ์ต่างๆ จนทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความอยากเดินทางเข้ามาสัมผัส เยี่ยมชม และสร้างสุนทรียภาพจากการท่องเที่ยวในมิติศิลปะในล้านนา

3) โปรแกรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์กับธรรมชาติ ที่แวดล้อมในพื้นที่สร้างสรรค์ที่มีชื่อเสียง ได้แก่ อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน กิ่วผืน บ้านแม่แจ่ม วัดเฉลิมพระเกียรติพระจอมเกล้าราชานุสรณ์ อำเภोज้ำหม่ม จังหวัดลำปาง ซึ่งทุนทางสังคมและวัฒนธรรมประกอบด้วยทิวทัศน์ และธรรมชาติอันสวยงาม และสามารถเชื่อมโยงไปยังพื้นที่อื่นๆ ได้อย่างสะดวกสบาย เข้าถึงได้ง่าย ตลอดจนรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนก็อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ทั้งทางด้านอาหาร ที่พัก การเดินทาง การเข้าถึงสิ่งอุปโภคและบริโภคต่างๆ อันเกิดจากพื้นที่สร้างสรรค์มีศักยภาพเพียงพอในการยกระดับเศรษฐกิจชุมชนให้เกิดความยั่งยืน สอดคล้องกับ กฤษณ์ท แสนทวี ภัทริรา อิศสวัสดิ์ และชัชฎา อัครศรีวร นากาโอเคะ (2562 : 1 – 11) ได้ศึกษาแนวทางการจัดการนวัตกรรมการสื่อสารการตลาดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่จะต้องส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของชุมชนทั้งทางด้านความรู้ เทคโนโลยี และการสื่อสารต่างๆ การมีบริการด้านร้านค้า สิ่งอำนวยความสะดวก ข้อมูลข่าวสาร และการผลักดันของภาคีเครือข่ายในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ตลอดจนการผลักดันของหน่วยงานภาครัฐส่งเสริมให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวแห่งใหม่ที่เชื่อมโยง

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

กับแหล่งท่องเที่ยวเดิม เพื่อให้ชุมชนในท้องถิ่นเกิดรายได้ และนำอัตลักษณ์ตนเองมาสู่การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างรายได้ และยกระดับคุณภาพชีวิตให้เป็นเศรษฐกิจที่ยั่งยืนต่อไป

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรสนับสนุนทางด้านบุคลากรที่มีความสามารถด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนที่สร้างรายได้บนพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น ช่วยในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อเป็นการสร้างรายได้และเป็นวิธีการอนุรักษ์อัตลักษณ์ความเป็นวิถีชุมชนที่สร้างความตื่นใจแก่นักท่องเที่ยวให้เข้ามาสัมผัสวิถีความเป็นท้องถิ่น

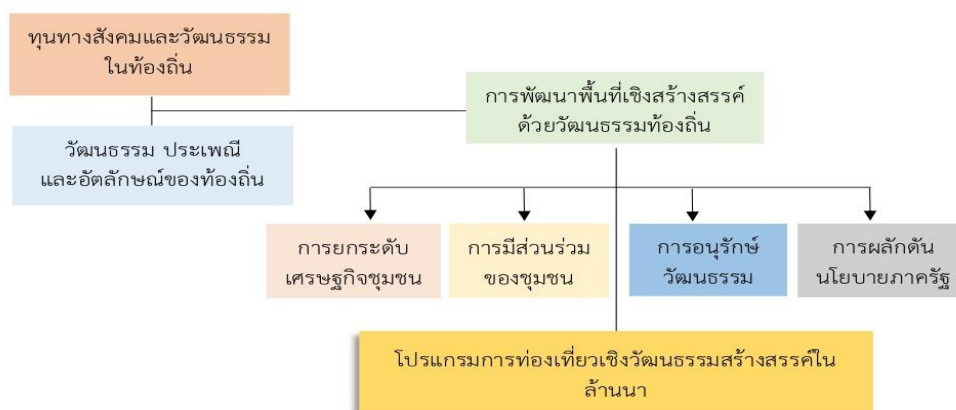
2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดทำข้อมูล แผนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนพื้นฐานทางทุนทางสังคมและวัฒนธรรมของตนเอง เพื่อเป็นข้อมูลในการบริหารจัดการเชิงนโยบายในการขับเคลื่อนการพัฒนาเชิงพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ

3) หน่วยงานภาครัฐและที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริม ประชาสัมพันธ์ และโฆษณาแหล่งท่องเที่ยวในช่องทางต่างๆ ที่จะส่งเสริมและกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวอยากเดินทางเข้ามาเรียนรู้ หาประสบการณ์ และเยี่ยมชมพื้นที่สร้างสรรค์ในจังหวัดลำปาง

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

ควรมีการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวที่มีการบริหารจัดการโดยชุมชน และอาศัยสื่อมีเดียเชื่อมโยงระหว่างชุมชนและกลุ่มนักท่องเที่ยวโดยตรง ตลอดถึงการสร้างมัลติมีเดียหรือมัลติมีเดียชุมชน รวมถึงการมีกฎ กติกา และระเบียบสำหรับการเยี่ยมชมพื้นที่ต่างๆ เช่นเดียวกับต่างประเทศ เพื่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชน และเป็นกระบวนการยกระดับเศรษฐกิจฐานรากสู่ความยั่งยืนตามโมเดล BCG ที่รัฐบาลมุ่งเน้นในการขับเคลื่อนได้อย่างแท้จริง

7. ข้อค้นพบจากการวิจัย

ภาพ 1 การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ในลำนานา

จากการศึกษาสำรวจพื้นที่ท่องเที่ยว การพัฒนากิจกรรมและเส้นทาง และโปรแกรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ พบว่า มีปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่ 1) ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่นในชุมชนตนเองและแหล่งพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อเป็นการกระตุ้นนักท่องเที่ยวได้เข้ามาเยี่ยมชมหรือแวะเก็บเกี่ยวประสบการณ์เพิ่มเติมจากแหล่งท่องเที่ยวพื้นที่เดิม และ 2) วัฒนธรรม ประเพณี และอัตลักษณ์ของท้องถิ่นที่กระตุ้นนักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรมของพื้นที่เชิงสร้างสรรค์หรือพื้นที่เชิงสร้างสรรค์จะต้องพัฒนากิจกรรมที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในพื้นที่นั้นๆ เพราะกิจกรรมเป็นการนำคุณค่าทางวัฒนธรรมประเพณีที่ดึงดูดหรือ Soft Power มาช่วยกระตุ้นนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์ยังส่งผลให้เกิดความยั่งยืน 4 ประการ คือ

1. การยกระดับเศรษฐกิจชุมชน การนำทุนทางสังคมและวัฒนธรรมสร้างเป็น Soft Power ย่อมส่งผลให้เกิดการสร้างรายได้แก่ชุมชน เช่น การขายสินค้า ผลิตภัณฑ์ เครื่องอุปโภคและบริโภคในท้องถิ่นแก่นักท่องเที่ยวโดยตรง

2. การมีส่วนร่วม การพัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์อาศัยการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนในการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เจ้าของพื้นที่ หน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อส่งเสริม สนับสนุน กระตุ้นและช่วยเหลือให้เกิดการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญในการกระตุ้นให้ชุมชนและหน่วยงานในพื้นที่เกิดการอนุรักษ์ ทำการรักษา และพัฒนาพื้นที่ให้เกิดความคงทน ถาวร และบูรณะให้คงอยู่ในชุมชน

4. การผลักดันนโยบายภาครัฐที่มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในระดับชุมชนไปสู่ระดับประเทศ จากการนำวัฒนธรรมอันดีงามแพร่กระจายสู่สาธารณชน กระตุ้นให้เกิดการเดินทางเข้ามาเยี่ยมชมและเจ้าของพื้นที่ได้ให้บริการในรูปแบบต่างๆ ที่สามารถสร้างรายได้ที่ยั่งยืนแก่ชุมชน

8. บรรณานุกรม

- กฤษณ์ท แสนทวิ ภัทธีรา อีร์สวัสดิ์ และชัชฎา อัครศรีวร นากาโอเคะ. (2562). **แนวทางการจัดการนวัตกรรม การสื่อสารการตลาดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน**. วารสารวิจัยเพื่อการปฏิรูป การเรียนรู้, ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม – มิถุนายน 2562, หน้า 1 – 11.
- ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว. (2557). **การพัฒนานโยบายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสำหรับจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปทุมธานีและนนทบุรี**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, หน้า 34.
- โครงการหลักนิเวศน์ล้านนา สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. **สืบวิถีต้นธาร สานตำนานล้านนา พื้นที่คุณค่าผญาเมือง**. เชียงใหม่: พี.เอส.การพิมพ์, 2540, หน้า 1.
- ชัยณรงค์ ศรีรักษ์. (2565). **การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานมรดกภูมิปัญญาชุมชนบ้านโนน ทัน จังหวัดหนองบัวลำภู**. วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ, ปีที่ 18 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนเดือนมกราคม - มิถุนายน 2565, หน้า 86 – 111.
- ชิดชนก อนันตมงคลกุล และกัญญาพัชร พัฒนาโกคินสกุล. (2562). **พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดภูเก็ต**. วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ, ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนกรกฎาคม - ธันวาคม 2562, หน้า 1 – 20.
- ชิดาวิรุ สุขคร. (2563). **การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทย**. Journal of Sustainable Tourism Development, ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนมิถุนายน – ธันวาคม 2563, หน้า 1 - 7.
- ฐมจारी ปาลอภีไตร ชนิดาภา แก้วฉลุย และ วริศรา พูลศิริวรรณะ. (2562). **การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บน พื้นฐานของชุมชน**. วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี, ปีที่ 16 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนตุลาคม – ธันวาคม 2562, หน้า 58 - 68.
- ฐิตาภา บำรุงศิลป์ รัศมี อิสลาม และพิศาล แก้วอยู่. (2565). **การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อการ อนุรักษ์/ต่อยอดวัฒนธรรมลาวครั้ง บ้านกุดจอก จังหวัดชัยนาท**. วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทย นานาชาติ, ปีที่ 18 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม - มิถุนายน 2565, หน้า 45 – 61.
- ฐิติรดา เปรมปรี. (2562). **ชุมชนกับการพัฒนาเศรษฐกิจการท่องเที่ยวด้วยทุนทางวัฒนธรรม : กรณีศึกษา ประเพณีแห่ناقโหด บ้านโนนเสลา ตำบลหนองตูม อำเภอกุฉิเยว จังหวัดชัยภูมิ**. วารสารกระแส วัฒนธรรม, ปีที่ 20 ฉบับที่ 38 ประจำเดือนกรกฎาคม – ธันวาคม 2562, หน้า 40 – 52.
- ทรัสต์เพื่อการลงทุนในอสังหาริมทรัพย์และสิทธิการเช่าดุสิตธานี. (2565). **ภาพรวมของสถานะอุตสาหกรรม ของธุรกิจจัดหาผลประโยชน์จากอสังหาริมทรัพย์**. สืบค้นจาก <https://market.sec.or.th/public/ipos/IPOSGetFile.aspx?TransID=251523&TransFileSeq=4> .สืบค้นเมื่อ 7 กันยายน 2565.
- มานิตย์ โกวิทฤทธิ์. (2563). **ศิลปะเชิงพุทธสู่วิถีชุมชนบนผนังพื้นที่สาธารณะในจังหวัดเชียงใหม่**. วารสารพุทธ ศาสตร์ศึกษา, ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม – มิถุนายน 2563, หน้า 233 – 251.
- รัฐบาลไทย. (2565). **ด้านวัฒนธรรมท่องเที่ยว**. สืบค้นจาก <https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/45839>, สืบค้นเมื่อ 7 กันยายน 2565.

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

รุ่งทิวา ท่าน้ำ และอชิป จันท์สุริย์. (2563). **แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีถิ่นบนฐานแนวคิด การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก**. วารสารที่ทัศนวัฒนธรรม สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, ปีที่ 19 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนกรกฎาคม – ธันวาคม 2563, หน้า 89 – 110.

ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์ และคณะ. (2564). **การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงศิลปะของกลุ่มจังหวัดล้านนา**. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มจร วิทยาเขตแพร่, ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม – มิถุนายน 2564, หน้า 75 - 89.

เสกสรร สนวา และคณะ. (2563). **การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามวิถีชีวิตของคนในชุมชน**. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมการท่องเที่ยว, ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม – เมษายน 2563, หน้า 259 - 276.

อชิป จันท์สุริย์ และสุดสันต์ สุทธิพิศาล. (2563). **แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ความเป็นไทยตลาดไทยย้อนยุคบ้านระจัน จังหวัดสิงห์บุรี**. วารสารที่ทัศนวัฒนธรรม สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, ปีที่ 19 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม – ธันวาคม 2563, หน้า 141 – 162.

อักรินทร์ อังกูรวงษ์วัฒนา. (2561). **การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนโดยใช้ศักยภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นล้านนา**. วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการ, ปีที่ 6 ฉบับที่ 3 ประจำเดือน กันยายน - ธันวาคม 2561, หน้า 11 - 17.

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

การศึกษาองค์ประกอบทักษะการจัดการเรียนรู้ของครู

ในศตวรรษที่ 21 และคุณภาพผู้เรียน

A Study Of Components Teachers Learning Management Skills

In The 21st Century And Quality Of Student

ชลรวินทร์ โล่อมรินทร์ชัย¹, วัลนิกา ฉลากบาง², อภิสิตธิ์ สมศรีสุข³

Cholrawin Loamarintchai¹, Wannika Chalakbang², Apisit Somsrisuk³

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

SakonNakhon Rajabhat University

Author for Correspondence: Email: cholrawin.thesis@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบของทักษะการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 และคุณภาพผู้เรียน โดยใช้กระบวนการวิจัยเอกสาร (Document Study) แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1. ศึกษาเอกสารแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำนวน 10 แหล่ง และขั้นตอนที่ 2. ประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบของทักษะการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 และคุณภาพผู้เรียน โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสังเคราะห์เอกสารและแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ทักษะในการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 มี 5 องค์ประกอบ ซึ่งมีความเหมาะสมในระดับมากทุกองค์ประกอบ ดังนี้ 1. ทักษะการจัดการชั้นเรียน 2. ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ 3. ทักษะการสร้างชุมชนการเรียนรู้ 4. ทักษะการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 5. ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และ 2) คุณภาพผู้เรียนในโรงเรียน มี 6 องค์ประกอบ ซึ่งมีความเหมาะสมในระดับมากทุกองค์ประกอบ ดังนี้ 1. ทักษะการคิด 2. การมีสุขภาวะที่ดีและมีสุนทรียภาพ 3. การมีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ 4. ทักษะการแสวงหาความรู้ 5. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 6. ทักษะการทำงานเป็นทีม

คำสำคัญ : ทักษะการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21; ทักษะการจัดการเรียนรู้ของครู; คุณภาพผู้เรียน

Received:12/09/2567, Revised:08/10/2567, Accepted:11/10/2567

Abstract

The objective of this research was to study the components of teachers learning management skills in the 21st century and quality of student by using a document study which can be divided into two steps. Step 1 was to study theoretical concept and related research, totaling 10 sources and step 2 was to assess the appropriateness of the components of teachers learning management skills in the 21st century and quality of student by five experts. The tools used in the research included a documents synthesis form and a 5-level rating scale questionnaire. The statistics used in data analysis included frequency, percentage, mean, and standard deviation.

The results of the research were as follows: 1. Teachers learning management skills in the 21st century composed of five components, which can be ordered from highest to lowest frequency as follows: 1) Classroom management skill 2) Information technology skill 3) Professional Learning Community skill 4) Child Center Learning skill 5) Critical Thinking skill. And 2. Quality of student composed of five components, which can be ordered from highest to lowest frequency as follows: 1) Thinking skill 2) Good health and aesthetics 3) Virtues, ethics and desirable values 4) Knowledge seeking skill 5) Learning achievement 6) Teamwork skills.

Keywords: Teachers Learning Management Skills in the 21st century; Teachers Learning Management Skills; Student Quality

1. บทนำ

การศึกษาเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และประเทศชาติในทุกด้าน การศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดโดยรัฐบาลมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะ ความคิดเชิงระบบ และการแก้ปัญหา รวมถึงการเห็นคุณค่าของการเรียนรู้และสามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดย "คุณภาพผู้เรียน" ถือเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จในการจัดการศึกษา (ชนิษฐา ยศเมฆ, 2560) การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยประเทศไทยมุ่งเน้นเสริมสร้างศักยภาพและความสามารถของคนไทยให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและก้าวข้ามจากประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้ว รองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบันและอนาคต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ซึ่งต่อมาได้ประกาศใช้มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2561 ได้กำหนดระดับคุณภาพผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย ความสามารถด้านการอ่าน การเขียน การสื่อสาร การคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ การสร้างนวัตกรรม การใช้เทคโนโลยี และผลสัมฤทธิ์ตามหลักสูตร นอกจากนี้ยังรวมถึงคุณลักษณะและค่านิยมที่ดี ความภูมิใจในท้องถิ่น การยอมรับความหลากหลาย และสุขภาวะทางร่างกายและจิตสังคม

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้ได้ตามมาตรฐานนั้น ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย โดยปัจจัยสำคัญที่สุดคือ “ครู” ครูที่มีคุณภาพจะต้องมีความรักและศรัทธาในอาชีพ มีความเมตตา เอาใจใส่ลูกศิษย์ และเป็นแบบอย่างที่ดี ครูต้องมีทักษะในการจัดการเรียนรู้และเชื่อว่าเด็กทุกคนสามารถพัฒนาได้ ซึ่งจะช่วยให้ครูสามารถพัฒนาวิธีการและสื่อการสอนที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาได้เต็มศักยภาพและเติบโตเป็นผู้ที่มีคุณธรรมและทักษะที่พึงประสงค์ในสังคม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554) การที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข เป็นพลังขับเคลื่อนในการพัฒนาประเทศ ครูต้องมีทักษะการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับยุคปัจจุบัน ครูต้องรู้จักพัฒนาตนเองให้ก้าวทันกับการเปลี่ยนแปลงในยุคศตวรรษที่ 21 สอดคล้องกับ (ลัดดาวัลย์ สะอึ้งทอง, 2564) ซึ่งมีมุมมองว่าควรเร่งพัฒนาคุณภาพทั้งครูและผู้เรียนให้ก้าวทันระดับสากลและมีทักษะของพลเมืองโลกในศตวรรษที่ 21 โดยให้ความสำคัญกับทักษะการจัดการเรียนรู้ของครู เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน ครูต้องคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคน จัดประสบการณ์ที่ทำนายและสร้างแรงบันดาลใจ ส่วนผู้เรียนต้องพัฒนาตนเองและเป็นผู้มีคุณธรรม ดังนั้น ทักษะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงสำคัญต่อคุณภาพของผู้เรียน

เมื่อครูมีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่สอน การจัดการเรียนรู้ที่ตรงตามตัวชี้วัด ทำให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นและเกิดความสนใจในบทเรียน มีการใช้คำถามจูงใจผู้เรียนและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในห้องเรียน ตลอดจนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองตามความสนใจ เมื่อผู้เรียนเกิดปัญหาด้านการเรียนรู้ ครูจะคอยดูแลให้คำปรึกษา กิจกรรมการเรียนรู้มีความหลากหลาย ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติจริงทั้งในและนอกห้องเรียน ใช้อุปกรณ์การสอนที่ทันสมัย สามารถสอนสิ่งที่สลับซับซ้อนให้เข้าใจง่ายและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน ส่งผลให้เกิดคุณภาพผู้เรียนตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ (พงศกร โมงขุนทด, 2560)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยซึ่งมีบทบาทและภาระหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา จึงมีความสนใจที่จะศึกษาองค์ประกอบของทักษะการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 และองค์ประกอบคุณภาพผู้เรียน เพื่อเป็นสารสนเทศที่จะนำไปสู่การตรวจสอบทักษะการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 รวมถึงการวางแผนพัฒนาทักษะดังกล่าวของครู ซึ่งจะทำให้ครูสามารถพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีความรู้ มีเจตคติที่ดีต่อการจัดการเรียนรู้ และเพื่อใช้ในการพัฒนาตนในการจัดการเรียนรู้ จนนำไปสู่ความเป็นครูมืออาชีพต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

2.1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบของทักษะการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 และคุณภาพผู้เรียน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวิธีดำเนินการวิจัยโดยการศึกษาเอกสารและงานวิจัย เพื่อศึกษาองค์ประกอบของทักษะการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 และคุณภาพผู้เรียน โดยมีขั้นตอนวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

3.1 แหล่งข้อมูล

ผู้วิจัยศึกษาได้ศึกษาแนวคิด เอกสารและงานวิจัยของนักวิชาการเพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบของทักษะการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 จำนวน 10 แหล่ง ได้แก่ อรุณา วงศ์จรสเกษม (2562); อรรพรรณ ไชยชาญ (2563: 89-108); ประภาพร ชนะจันะศักดิ์ (2563: 157-169); ปณิธิ เจริญรักษ์ (2563);

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567
 ลัดดาวัลย์ สอึงทอง (2564); สุริสา ไวแสน (2565: 59-66); ธรรมรัตน์ เม่งพัฒน์ (2565: 65-76); ยอร์ช
 เสมอมิตร (2566: 38-49); เจนวจี ศิริสมบัติ (2566: 573-586) และ Sengul S. Anagun (2018)

ผู้วิจัยศึกษาได้ศึกษาแนวคิด เอกสารและงานวิจัยของนักวิชาการเพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบของ
 คุณภาพผู้เรียนจำนวน 10 แหล่ง ได้แก่ วิเชียร กันหาจันทร์ (2561: 194-203); ไพรินทร์ ขุนศรี (2561);
 สุชาธิณี ปั่นก้อน (2561: 212-223); สุกพล พรเพ็ญ (2561); วรณนพ ศิริสวัสดิ์ (2563: 153-167); นพวรรณ
 พรหมศิริ (2564: 163-176); นฤมล ทัดสา (2564); อำภา น้อยสนิท (2565: 22-42); นิรุทธ์ น่วมรัมย์ (2565:
 1-12) และ Melody (2018)

3.2 กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายในการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบทักษะการจัดการเรียนรู้ของครูใน
 ศตวรรษที่ 21 และคุณภาพผู้เรียน เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน เลือกแบบเจาะจง โดยมีคุณสมบัติดังนี้

1) อาจารย์ผู้สอนทางการบริหารการศึกษา มีตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่าผู้ช่วยศาสตราจารย์ มีวุฒิ
 การศึกษาระดับปริญญาเอก และมีประสบการณ์การสอนทางการบริหารการศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 1
 คน

2) ผู้บริหารสถานศึกษา มีวิทยฐานะไม่ต่ำกว่าชำนาญการพิเศษ มีวุฒิการศึกษาด้านบริหารการศึกษา
 ตั้งแต่ระดับปริญญาโทขึ้นไปและมีประสบการณ์การบริหารสถานศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 2 คน

3) ครู วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ คุณวุฒิระดับปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษาและมีประสบการณ์
 การทำงานไม่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 2 คน

3.3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ฉบับ คือ 1.แบบสังเคราะห์เอกสาร และ 2.แบบประเมินความเหมาะสม
 ขององค์ประกอบทักษะการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 และคุณภาพผู้เรียน เป็นแบบสอบถาม
 ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) โดยสอบถาม
 เกี่ยวกับ อายุ ตำแหน่ง ระดับการศึกษา และขนาดโรงเรียน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
 การศึกษาประถมศึกษาสกลนครเขต 2 ข้อคำถามจำแนกตามองค์ประกอบคุณภาพผู้เรียน 6 ด้าน ดังนี้

1) ทักษะการคิด 2) การมีสุขภาวะที่ดีและมีสุนทรียภาพ 3) การมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์
 4) ทักษะการแสวงหาความรู้ 5) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ 6) ทักษะการทำงานเป็นทีม

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 ใน
 โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนครเขต 2 ข้อคำถามจำแนกตามองค์ประกอบ
 ของทักษะการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 5 ด้าน ดังนี้ 1) ทักษะการจัดการชั้นเรียน 2) ทักษะการใช้
 เทคโนโลยีสารสนเทศ 3) ทักษะการสร้างชุมชนการเรียนรู้ 4) ทักษะการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
 และ 5) ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

นักรักศึกษาคนที่	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10			
แหล่งข้อมูล	อรอุษา วงศ์รังสิตเกษม (2562)	อรรณพ ไชยชาญ (2563)	ประภาพร ชนะเงินศักดิ์ (2563)	ปณิธิ เจริญรักษ์ (2563)	ลัดดาวัลย์ สัจจทอง (2564)	สุริสา ไวแสน (2565)	ธรรมารัตน์ เม่งพัฒน์ (2565)	ยอร์ช เสมอมิตร (2566)	เจนวดี ศรีสมบัติ (2566)	Sengul S. Anagun (2018)	ความถี่	ร้อยละ	องค์ประกอบที่ตัดสร
ทักษะการจัดการชั้นเรียน	✓	✓	✓	✓	✓		✓		✓	✓	8	80	✓
ทักษะการพัฒนาหลักสูตร		✓	✓		✓						3	30	
ทักษะการสร้างชุมชนการเรียนรู้	✓			✓		✓	✓	✓	✓		6	60	✓
ทักษะทางคุณธรรมและจริยธรรม		✓	✓					✓			3	30	
ทักษะการวิจัยในชั้นเรียน			✓		✓						2	20	
ทักษะการสื่อสาร	✓					✓		✓			3	30	
ทักษะอาชีพ				✓		✓	✓				3	30	
ทักษะทางสังคมพหุวัฒนธรรม	✓					✓					2	20	
ทักษะด้านนวัตกรรมการเรียนรู้			✓		✓						2	20	
การออกแบบหน่วยการเรียนรู้					✓						1	10	
ทักษะความคิดสร้างสรรค์						✓		✓			2	20	
ทักษะการส่งเสริมการเรียนรู้										✓	1	10	
รวม	7	6	7	4	5	7	4	5	4	4			

จากตาราง 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบของทักษะการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 ผู้วิจัยได้คัดสรรองค์ประกอบที่มีความถี่ร้อยละ 40 ขึ้นไป โดยจัดกลุ่มองค์ประกอบที่สังเคราะห์ได้ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ทักษะการจัดการชั้นเรียน 2) ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ 3) ทักษะการสร้างชุมชนการเรียนรู้ 4) ทักษะการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และ 5) ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ตาราง 2 แสดงผลประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบทักษะการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

รายการ	ความเหมาะสม		
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
ทักษะการจัดการชั้นเรียน	5.00	0.00	มากที่สุด
ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ	5.00	0.00	มากที่สุด
ทักษะการสร้างชุมชนการเรียนรู้	5.00	0.00	มากที่สุด
ทักษะการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	5.00	0.00	มากที่สุด
ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	5.00	0.00	มากที่สุด
โดยรวม	5.00	0.00	มากที่สุด

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

จากตาราง 2 ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบทักษะการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คนพบว่า องค์ประกอบทั้ง 5 องค์ประกอบมีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 5.00$) เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบพบว่า ทุกองค์ประกอบมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 5.00$)

ตาราง 3 แสดงการสังเคราะห์องค์ประกอบของ คุณภาพผู้เรียน

นักศึกษาคนที่	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10			
แหล่งข้อมูล													
คุณภาพผู้เรียน	วิเชียร กันหาจันทร์ (2561)	ไพรัตน์ จุนศรี (2561)	สุภากรีน ปันก้อน (2561)	ศุพล พรเพ็ญ (2561)	วรรณพ ศิริสวัสดิ์ (2563)	นพวรรณ พรหมศิริ (2564)	นฤมล ทัดสา (2564)	อำภา น้อยสินทิ (2565)	นิรุทธ์ น่วมรัมย์ (2565)	Melody Wiseheart (2018)	ความถี่	ร้อยละ	องค์ประกอบที่คัดสรร
1.การมีสุขภาพที่ดีและมีสุนทรียภาพ	✓	✓	✓	✓	✓		✓		✓	✓	8	80	✓
2.การมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์	✓	✓	✓	✓	✓		✓		✓		7	70	✓
3.ทักษะการแสวงหาความรู้	✓	✓	✓	✓					✓		5	50	✓
4.ทักษะการคิด	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	9	90	✓
5.ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน		✓	✓	✓			✓		✓		5	50	✓
6.ทักษะการทำงานเป็นทีม		✓	✓	✓		✓			✓		5	50	✓
7.ทักษะทางคอมพิวเตอร์และสร้างสรรค์นวัตกรรม						✓				✓	2	20	
8.จิตสาธารณะ					✓						1	10	
9.ด้านความภูมิใจในท้องถิ่นและความเป็นไทย					✓						1	10	
10.ทักษะการวิเคราะห์								✓			1	10	
11.ทักษะการแก้ปัญหา								✓			1	10	
12.ทักษะการเรียนรู้									✓		1	10	
13.ทักษะทางสติปัญญา									✓		1	10	
14.คุณลักษณะที่ดีของผู้เรียน					✓						1	10	
15.ทักษะการอ่าน								✓			1	10	
16.ทักษะการเขียน								✓			1	10	
17.ทักษะการสื่อสาร						✓	✓	✓			3	30	
18.ทักษะการคำนวณ								✓			1	10	
19.การยอมรับความแตกต่าง					✓						1	10	
รวม	4	6	6	6	6	4	5	7	6	5			

จากตาราง 3 การสังเคราะห์องค์ประกอบของคุณภาพผู้เรียน ผู้วิจัยได้คัดสรรองค์ประกอบที่มีความถี่ร้อยละ 40 ขึ้นไป โดยจัดกลุ่มองค์ประกอบที่สังเคราะห์ได้ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ทักษะการคิด 2) การมีสุขภาพที่ดีและมีสุนทรียภาพ 3) การมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ 4) ทักษะการแสวงหาความรู้ 5) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ 6) ทักษะการทำงานเป็นทีม

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ตาราง 4 แสดงผลประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบคุณภาพผู้เรียน โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

รายการ	ความเหมาะสม		
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
ทักษะการคิด	5.00	0.00	มากที่สุด
การมีสุขภาวะที่ดีและมีสุนทรียภาพ	5.00	0.00	มากที่สุด
การมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์	5.00	0.00	มากที่สุด
ทักษะการแสวงหาความรู้	5.00	0.00	มากที่สุด
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	5.00	0.00	มากที่สุด
ทักษะการทำงานเป็นทีม	5.00	0.00	มากที่สุด
โดยรวม	5.00	0.00	มากที่สุด

จากตาราง 4 ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบคุณภาพผู้เรียน โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน พบว่า องค์ประกอบทั้ง 6 องค์ประกอบมีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 5.00$) เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบพบว่า ทุกองค์ประกอบมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 5.00$)

5. อภิปรายผล

จากการศึกษาองค์ประกอบทักษะการจัดการเรียนรู้ของครูและองค์ประกอบคุณภาพผู้เรียน ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์องค์ประกอบและได้นิยามความหมายแต่ละองค์ประกอบไว้ดังนี้

ทักษะการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 1.1) ทักษะการจัดการชั้นเรียนหมายถึง ความสามารถของครูในการจัดสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนทั้งในเชิงกายภาพและจิตวิทยาให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน เพื่อช่วยส่งเสริมให้กระบวนการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยสร้างแรงจูงใจในการเรียนตลอดจนช่วยสร้างเสริมความมีระเบียบวินัย เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 1.2) ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ หมายถึง ความสามารถของครูในการประยุกต์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์มาจัดการสารสนเทศที่ต้องการ โดยอาศัยเครื่องมือทางเทคโนโลยี เช่น เทคโนโลยีด้านคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีด้านเครือข่ายโทรคมนาคม การสื่อสาร และอินเทอร์เน็ต ในการแสวงหา การวิเคราะห์ การจัดเก็บ บันทึก ประมวลผล ส่งผ่านข้อมูลและสารสนเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ความถูกต้อง ความแม่นยำ และความรวดเร็วทันต่อการนำไปใช้ประโยชน์ในสถานการณ์ต่าง ๆ ให้ดียิ่งขึ้น 1.3) ทักษะการสร้างชุมชนการเรียนรู้ หมายถึง ความสามารถของครูในการรวมตัวกันในการทำงาน การเรียนรู้ร่วมกันของครูและผู้บริหารโรงเรียนในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง สร้างวิสัยทัศน์ คุณค่า เป้าหมาย และภารกิจร่วมกัน โดยทำงานร่วมกันแบบทีม เป็นการเรียนรู้ที่ครูเป็นผู้นำร่วมกันและผู้บริหารเป็นผู้ดูแลสนับสนุน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ เปลี่ยนแปลงคุณภาพตนเองสู่คุณภาพการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความสำเร็จหรือประสิทธิผลของผู้เรียนเป็นสำคัญและความสุขในการทำงานของสมาชิกในชุมชนการเรียนรู้ 1.4) ทักษะการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง ความสามารถของครูในการจัดกิจกรรมเรียนการสอนที่

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

คำนึงถึงประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนจะเป็นแกนหลักในกระบวนการเรียนการสอน คำนึงถึงความต้องการของผู้เรียน ภูมิหลังและจุดประสงค์การเรียนรู้ของผู้เรียน โดยสะท้อนออกมาในรูปของสถานการณ์ที่เอื้อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสใช้ความคิดเห็น ความสามารถของตนเอง ฝึกความรับผิดชอบและฝึกสัมพันธภาพระหว่างผู้เรียน โดยการเรียนรู้จะถูกสร้างขึ้นโดยตัวของผู้เรียนผ่านแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ 1.5) ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง ความสามารถของครูในการคิดอย่างมีเหตุผล รอบคอบและพิจารณาข้อมูลหลักฐานอย่างละเอียด เพื่อทำการตัดสินใจหรือแก้ปัญหาบนพื้นฐานของข้อเท็จจริงและเหตุผล โดยใช้การตั้งคำถาม การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล การสังเคราะห์ข้อมูลและการประเมินผล และ 2. คุณภาพผู้เรียน ประกอบด้วย 2.1) ทักษะการคิด หมายถึง ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ และคิดได้ตลอดแนว มีการจัดระเบียบความคิด ใช้เหตุและผลในการอ้างอิงแนวคิด สรุปความคิดจากเรื่องที่อ่าน ฟังและดูสื่อสารโดยการพูดหรือเขียนตามความคิดของตนเอง นำเสนอวิธีคิดวิธีแก้ปัญหาด้วยภาษาหรือวิธีการของตนเอง มีความคิดริเริ่มและสร้างสรรค์ผลงานด้วยความภาคภูมิใจ กำหนดเป้าหมาย คาดการณ์และตัดสินใจแก้ปัญหาโดยมีเหตุผลประกอบ 2.2) การมีสุขภาวะที่ดีและมีสุนทรียภาพ หมายถึง ผู้เรียนมีสุขภาพกายและจิตที่ดี รู้จักดูแลตนเองและป้องกันตนเองจากอันตรายต่าง ๆ มีความมั่นใจในตนเอง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และมีความซาบซึ้งในศิลปะและสิ่งดีงาม ซึ่งทั้งหมดนี้ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีชีวิตที่สมบูรณ์และมีคุณภาพ 2.3) การมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ หมายถึง ผู้เรียนมีความคิดและการกระทำที่ดีงาม อันส่งผลให้ตนเองและสังคมมีความสุข การปฏิบัติตามคุณธรรม มีจิตใจที่ดีงาม ก่อให้เกิดพฤติกรรมแห่งความสุขและความสำเร็จ ซึ่งเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้มีความเจริญงอกงาม 2.4) ทักษะการแสวงหาความรู้ หมายถึง ผู้เรียนสนใจแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากห้องสมุด แหล่งเรียนรู้ สื่อต่าง ๆ รอบตัว มีนิสัยรักการอ่านเขียน และการใช้เทคโนโลยี มีทักษะในการ ฟัง พูด อ่าน เขียน และตั้งคำถามเพื่อค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม รู้จักเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นและมีความสุขสนุกกับการเรียน 2.5) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ผู้เรียนมีผลการเรียนที่เกิดจากกระบวนการเรียนการสอนตามแผนที่กำหนดไว้ล่วงหน้า ประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ และค่านิยมต่างๆ ซึ่งแสดงถึงความเข้าใจความสามารถทางวิชาการและสมรรถภาพทางสมองของนักเรียนที่พัฒนาขึ้น ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมและทักษะในด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ซึ่งสามารถวัดได้จากการทำแบบทดสอบและการสังเกตพฤติกรรม 2.6) ทักษะการทำงานเป็นทีม หมายถึง ผู้เรียนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ เป็นสมาชิกที่มีเป้าหมายเดียวกันและร่วมกันในการวางแผนและปฏิบัติงาน มีปฏิสัมพันธ์ทางบวก มีความรับผิดชอบและเชื่อมั่นซึ่งกันและกัน รวมทั้งมีการสื่อสารและประสานงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยความร่วมมือ ความสามัคคี และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจนการตัดสินใจร่วมกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มและการพึ่งพาอาศัยกันในกระบวนการทำงาน ซึ่งจากการสังเคราะห์เอกสารและการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งนี้เพราะคุณภาพผู้เรียนมีความสำคัญต่อสังคมอย่างมาก การพัฒนาให้ผู้เรียนมีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ ความคิดสติปัญญา ความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม และทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทั้ง 6 องค์ประกอบ มีสำคัญต่อการพัฒนาประเทศโดยรวมทำให้ประเทศมีความสามารถในการแข่งขันกับนานาประเทศในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการสื่อสารทั้งนี้เพื่อให้ได้ดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุข สอดคล้องกับ

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

กระทรวงศึกษาธิการ (2560) กล่าวว่า คุณภาพผู้เรียนมีความสำคัญ โดยคุณภาพผู้เรียนเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึง ความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกระดับจึงต้องให้ความสนใจ และตระหนักถึงภาระหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตามความมุ่งหมายของพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ หมวด 4 มาตรา 22 ระบุว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ การส่งเสริม ให้ผู้เรียนมีทักษะที่จำเป็น สำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นสิ่งสำคัญ เป็นการเตรียมผู้เรียนให้มีความ พร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ พร้อมทั้งจะประกอบอาชีพเมื่อจบการศึกษาหรือสามารถศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

ปรมาภรณ์ อ่อนนุ่ม (2560) กล่าวว่า การเตรียมการสอนของครู คุณวุฒิของครู การพัฒนาตนเองของครู ทักษะ ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของครู เมื่อนำมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยวิธี ต่าง ๆ สามารถส่งผลให้เกิดคุณภาพภายในตัวผู้เรียนได้ตามต้องการของสถานศึกษา ซึ่งครูต้องมี ทักษะการ จัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 เพราะมีความสำคัญที่ทำให้เกิดคุณภาพผู้เรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม ส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี ครูต้องใส่ใจผู้เรียนเป็น รายบุคคล มีการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สามารถจัดการชั้นเรียนเพื่อส่งเสริมบรรยากาศที่เอื้อ ต่อการเรียนรู้ ขณะสอนมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสร้างประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียน พร้อมใช้ทักษะ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ วิเคราะห์ ประเมิน ส่งเสริมผู้เรียนในด้านต่างๆและสร้างชุมชนการเรียนรู้ทาง วิชาชีพ PLC ประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รับฟังความคิดเห็น เพื่อนำมาปรับปรุงการเรียนการสอนในครั้งต่อไป

แสดงว่าทั้ง 5 องค์ประกอบจัดเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษ ที่ 21 และเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้เกิดคุณภาพผู้เรียนซึ่งสอดคล้องกับ ลัดดาวัลย์ สะอึ้งทอง (2564) กล่าวว่า ทักษะการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 ช่วยให้การเรียนรู้ของผู้เรียนมีประสิทธิภาพมากขึ้น ประกอบด้วยปัจจัยทั้งผู้เรียนกับครูผู้สอนเป็นหุ้นส่วนในการเรียนรู้ ครูผู้สอนต้องคำนึงถึงเป้าหมายรายบุคคล ของผู้เรียนที่มีความแตกต่างหลากหลาย จัดประสบการณ์ความรู้ คำถามเพื่อกระตุ้น ทำทหายและสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้เรียน ส่วนผู้เรียนต้องยอมรับ รับฟัง ตั้งใจ สังสมพัฒนาความสามารถให้เกิดองค์ความรู้ของ ตนเองและเป็นบุคคลที่มีคุณธรรมจริยธรรม ทักษะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วย ให้เกิดคุณภาพผู้เรียนและทักษะที่จำเป็นต่อโลกในศตวรรษที่ 21

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

6.1.1 ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษาสามารถนำ ผลการวิจัยครั้งนี้ไปปรับประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของตนได้

6.1.2 ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษาสามารถนำ ผลการวิจัยครั้งนี้เสริมสร้างศักยภาพความสามารถของผู้เรียนให้สอดคล้องตามบริบทของสถานศึกษาได้

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

6.2.1 ควรศึกษาปัจจัยในด้านอื่นๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เช่น ด้านผู้บริหาร สถานศึกษา ด้านผู้ปกครอง ด้านผู้เรียน เป็นต้น

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

6.2.2 ควรศึกษาองค์ประกอบคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียนเอกชน เพื่อให้ได้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ในเชิงนโยบายด้านการจัดการศึกษาต่อไป

7. ข้อค้นพบจากการวิจัย

จากผลการศึกษาองค์ประกอบทักษะการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 และคุณภาพผู้เรียน มีขั้นตอนในการศึกษา ได้แก่ การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ใช้วิธีการสังเคราะห์เชิงเนื้อหาทำให้องค์ประกอบทักษะการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 และคุณภาพผู้เรียนเป็นเบื้องต้น จากนั้นทำการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิอีกครั้ง ผลการศึกษาทำให้องค์ประกอบที่สามารถอธิบายได้ดังภาพที่ 1 และ ภาพที่ 2

ภาพประกอบ 1 องค์ประกอบทักษะการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21

ที่มา: สังเคราะห์โดยผู้วิจัย

ภาพประกอบ 2 องค์ประกอบคุณภาพผู้เรียน

ที่มา: สังเคราะห์โดยผู้วิจัย

8. บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**

(ฉบับปรับปรุง 2560). กรุงเทพฯ:

ชนิษฐา ยศเมฆ. (2560). **ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงบประมาณทางการศึกษากับคุณภาพผู้เรียนของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลในจังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.**

เจนวจิ ศิริสมบัติ. (2566). **ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับทักษะการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 ใน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์. วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย, ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนเมษายน-มิถุนายน 2566, หน้า 573-586.**

ธรรมรัตน์ เม่งพัฒน์. (2565). **ทักษะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนพฤษภาคม-สิงหาคม 2565, หน้า 65-76.**

นพวรรณ พรหมศิริ. (2564). **ภาวะผู้นำครูที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย พิษณุพนธ์, ปีที่ 16 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนกันยายน-ธันวาคม 2564, หน้า 163-176.**

นฤมล ทัดสา. (2564). **กลยุทธ์การบริหารจัดการชั้นเรียนที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาการบริหารและพัฒนาศึกษา, มหาวิทยาลัย**

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ราชภัฏสกลนคร.

นิรุทธ์ น่วมรัมย์. (2565). การบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1. วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร, ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2565, หน้า 1-12.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

ปณิธิ เจริญรักษ์. (2563). แนวทางพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูโดยผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 สุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

ปรมาภรณ์ อ่อนนุ่ม. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.

ประภาพร ชนะจันะศักดิ์. (2563). การพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูโดยใช้กระบวนการชุมชนวิชาชีพแห่งการเรียนรู้โรงเรียนวัดแพรงนกเอี้ยง. วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร, ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนกรกฎาคม-ธันวาคม 2563, หน้า 157-169.

พงศกร โมงขุนทด. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 6. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ไพรินทร์ ขุนศรี. (2559). แรงจูงใจของครูกับคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ยอร์ช เสมอมิตร. (2566). ศึกษาความต้องการจำเป็นของบุคลากรในการพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อส่งเสริม ทักษะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สุพรรณบุรี เขต 3. วารสารชมรมบัณฑิตศิลป์, ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนเมษายน - มิถุนายน 2566, หน้า 38-49.

ลัดดาวัลย์ สะอึ้งทอง. (2564). แนวทางการพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏระนองศรีอยุธยา.

วรรณพ ศิริสวัสดิ์. (2563). การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนกับคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 จังหวัดนครพนม. วารสารรัชต์ภาคย์, ปีที่ 14 ฉบับที่ 34 ประจำเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน 2563, หน้า 153-167.

วิเชียร กันหาจันทร์. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของครูกับคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม-มิถุนายน 2561, หน้า 194-203.

- วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). **แนวทางการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา**. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579** กรุงเทพฯ: พรินทวาทกรฟิสิก.
- สุชาธิณี ปันก้อน. (2561). **การบริหารการนิเทศภายในสถานศึกษาที่ส่งผลต่อมาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42**. วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน พฤษภาคม-สิงหาคม 2561, หน้า 212-223.
- สุพล พรเพ็ญ. (2561). **การบริหารงานวิชาการกับคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มกรุงธนใต้**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุริสา ไวแสน. (2565). **การพัฒนาแนวทางเสริมสร้างทักษะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24**. วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ นครปฐม, ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม-เมษายน 2565, หน้า 59-66.
- อรรวรรณ ไชยชาญ. (2563). **การพัฒนารูปแบบเสริมสร้างทักษะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่จำเป็นสำหรับครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออก**. วารสารวิจัยรำไพพรรณี จันทบุรี, ปีที่ 14 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม-เมษายน 2563, หน้า 98-108.
- อรอุษา วงศ์จรัสเกษม. (2562). **ทักษะการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- อำภา น้อยสนิท. (2565). **การบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจะเข้เขต 2**. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ปีที่ 19 ฉบับที่ 87 ประจำเดือนตุลาคม-ธันวาคม 2565, หน้า 22-42.
- Anagun, S.S. (2018). Teachers' perceptions about the relationship between 21st Century skills and managing constructivist learning environments. *International Journal of Instruction*, 18 (4), 837.
- Melody. (2018). Enhancing the Quality of Student Learning Using Distributed Practice. Retrieved from <https://shorturl.asia/jUA1T>, Accessed on 10 May 2024.

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567
 การบริหารการจัดการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรมตามความคิดเห็นผู้บริหารและครูยุคดิจิทัลในโรงเรียน
 จังหวัดสุพรรณบุรี

Learning Managements of Morality Teaching Monks According to the
 Opinions of Administrators and Teachers in the Digital Age
 in Suphanburi

มนัสวิน พบสุข¹, ชมแข พงษ์เจริญ²

Manasawin Pobsuk¹, Chomkhae Phongcharoen²

มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์

Rajapruk University

Author for Correspondence: Email: huigmeeku@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารการจัดการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรมตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูยุคดิจิทัลในโรงเรียนจังหวัดสุพรรณบุรี และ 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีต่อการบริหารการจัดการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรมตามเพศ อายุ วุฒิการศึกษา และขนาดโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 313 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามที่มีค่าความตรงเชิงเนื้อหาอยู่ระหว่าง .67–1.00 และค่าความเที่ยงเท่ากับ .84 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test independent) การวิเคราะห์ค่าแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และทดสอบความแตกต่างรายคู่แบบ LSD

ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารการจัดการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรมตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูยุคดิจิทัลในโรงเรียนจังหวัดสุพรรณบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$) เรียงจากค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการทบทวนกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ($\bar{X} = 4.30$) รองลงมา คือ ด้านการบูรณาการหลักธรรมกับชีวิตประจำวัน ($\bar{X} = 4.29$) ด้านการวางแผนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ($\bar{X} = 4.27$) และด้านการจัดกิจกรรมทำสมาธิให้กับผู้เรียน ($\bar{X} = 4.23$) และ 2) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีต่อการบริหารการจัดการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรมยุคดิจิทัลในโรงเรียนจังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามเพศ อายุ และระดับการศึกษา ในภาพรวม มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ส่วนขนาดโรงเรียนต่างกันมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในภาพรวมและรายด้าน ยกเว้นด้านการจัดกิจกรรมทำสมาธิให้กับผู้เรียน

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

คำสำคัญ: การบริหาร; การจัดการเรียนรู้; ครูพระสอนศีลธรรม

Received:30/07/2567, **Revised:** 16/10/2567,**Accepted:**18/10/2567

Abstract

The objectives of this research were 1) to study learning Managements for morality teaching monks according to opinions of school administrators and teachers in the Digital Age of schools in Suphanburi, and 2) to compare the opinions of school administrators and teachers on learning Managements for morality teaching monks classified by gender, age, education level and school size. The sample consisted of 313 school administrators and teachers. The research instrument a questionnaire with a content validity, IOC values, between .67–1.00 and a reliability value of .84. The data were analyzed by using frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, One-way ANOVA, and LSD.

The results of the research were as follows: 1) learning Managements for morality teaching monks according to opinions of school administrators and teachers in the Digital Age of schools in Suphanburi were at a high level in overall ($\bar{X} = 4.27$) and particular aspects, ranking from the highest to the lowest mean: Reviewing Buddhist activities ($\bar{X} = 4.30$), Integrating Dharma with daily life ($\bar{X} = 4.29$), Planning lessons according to the Basic Education Curriculum ($\bar{X} = 4.27$), and Organizing meditation activities for students ($\bar{X} = 4.23$), and 2) the opinions of school administrators and teachers on learning Managements for morality teaching monks in the Digital Age of schools in Suphanburi classified by gender, age, and education level were not different in overall, while the differential school size was statistically significant at a level of .05 in overall, and particular aspects, except for Organizing meditation activities for students.

Keywords: Administration; Learning Management ; Morality Teaching Monks

1. บทนำ

พระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อการพัฒนาสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้มาอย่างยาวนาน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้และการอบรมบ่มนิสัยทางด้านจริยธรรม พระสงฆ์จึงเป็นที่เคารพนับถือของประชาชนและมีบทบาทในการอบรม สอนแนะแนวทางการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นคนดี เพราะพระสงฆ์ถือเป็นบุคลากรผู้ให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของจิตสำนึกทางจริยธรรม แต่ในปัจจุบันบทบาทของพระสงฆ์ในด้านการขัดเกลาทางจริยธรรมได้ลดน้อยลงไป เนื่องจากวัด

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ไม่ได้เป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้เหมือนในอดีต กิจกรรมต่าง ๆ ที่เคยกระทำร่วมกันระหว่างวัดกับชุมชนก็เริ่มหายไป ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์และประชาชนลดน้อยลง โดยเฉพาะเยาวชนในยุคปัจจุบันที่ขาดการเอาใจใส่ในการครองตนที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา จึงส่งผลให้ระดับคุณธรรมจริยธรรมลดต่ำและเป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาสังคมในปัจจุบัน (พระสมหมาย สิริภโท, 2562)

ฉะนั้นจึงควรเร่งปรับเปลี่ยนวิธีการและกระบวนการในการบริหารงาน โดยเฉพาะด้านการศึกษา ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีคุณภาพ มีคุณธรรมจริยธรรมในการครองตนตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ ถึงแม้โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจะดำเนินมาอย่างช้านานแล้ว แต่เยาวชนและประชาชนจำนวนมากยังขาดความรู้ ความเข้าใจในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง เหตุที่เป็นเช่นนี้ อาจเนื่องมาจากความบกพร่องในการสอนวิชาดังกล่าวแก่เด็กและเยาวชน ในการเรียนการสอนไม่ได้เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง วิชาศีลธรรมหรือวิชาพระพุทธศาสนาจะเกิดประโยชน์ได้ก็ต่อเมื่อมีการนำไปประพฤติปฏิบัติเท่านั้น ปัญหาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนเป็นการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่รัฐกำหนดไว้ เป็นการเรียนแบบท่องจำ ไม่ได้ตระหนักถึงคุณค่าของการปฏิบัติให้เกิดสติปัญญา หรือนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน (กองพุทธศาสนศึกษา, 2557)

บทบาทหน้าที่ของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มีหน้าที่โดยตรงในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสถานศึกษาและมีบทบาทอย่างมากในการนำเอาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเข้าไปเผยแผ่ให้แก่เด็กและเยาวชนในโรงเรียน โดยครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจะต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบ วิธีการสอน ให้ทันต่อสถานการณ์และความเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล โดยนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอนมากขึ้น ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการศึกษา (ภาคเรียนรู้) และได้กระทำด้วยตนเอง (ภาคปฏิบัติ) ตลอดทั้งการใช้เทคโนโลยีในการทบทวนผลจากการปฏิบัติอีกด้วย (วิจารณ์ พานิช, 2557) ซึ่งที่ผ่านมา พบว่า ผลการดำเนินงานในโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเกือบทุกพื้นที่ยังมีปัญหาหลายประการ ทั้งในส่วนของปัญหาเกี่ยวกับผู้บริหารและครูในโรงเรียน ส่วนมากไม่ได้ให้ความสำคัญกับพระสอนศีลธรรมเท่าที่ควรมีการติดต่อประสานงานค่อนข้างยาก ด้านเครื่องมือหรืออุปกรณ์เทคโนโลยีในการส่งเสริมการเรียนการสอนมีค่อนข้างมีจำกัด และอีกประการที่สำคัญคือ ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนยังขาดการปรับเปลี่ยนรูปแบบหรือวิธีการสอนนักเรียนให้มีความทันสมัย ไม่สามารถใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์ช่วยในการสอนได้ ขาดสื่อการสอนที่ดีที่กระตุ้นความสนใจของนักเรียน ใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบเดิม จึงไม่สามารถนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาให้เข้าถึงจิตใจของเด็กและเยาวชนได้ ส่งผลให้เด็กและเยาวชนมองศาสนาเป็นเรื่องไกลตัว มองธรรมะเป็นสิ่งที่น่าเบื่อ และไม่เห็นความสำคัญของการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน (สำนักงานพระสอนศีลธรรม, 2565)

จากที่กล่าวมาข้างข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการบริหารการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรมในยุคดิจิทัลตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูในโรงเรียนจังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อศึกษาการบริหารการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรมเป็นอย่างไร เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการบริหารการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาควบคู่กับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเด็กและเยาวชนให้เกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น และ

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

แนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรมในยุคดิจิทัลในโรงเรียนจังหวัดสุพรรณบุรี ให้ดียิ่งขึ้นไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาการบริหารจัดการการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรมตามความคิดเห็นผู้บริหารและครูยุคดิจิทัลในโรงเรียนจังหวัดสุพรรณบุรี

2.2 เพื่อเปรียบเทียบการบริหารจัดการการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรมตามความคิดเห็นผู้บริหารและครูยุคดิจิทัลในโรงเรียนจังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามเพศ อายุ วุฒิการศึกษา และขนาดโรงเรียน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษางานวิจัยเรื่อง“การบริหารจัดการการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรมตามความคิดเห็นผู้บริหารและครูยุคดิจิทัลในโรงเรียนจังหวัดสุพรรณบุรี” เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีขั้นตอนการศึกษาและเก็บข้อมูลการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาการบริหารจัดการการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรมตามความคิดเห็นผู้บริหารและครูยุคดิจิทัลในโรงเรียนจังหวัดสุพรรณบุรี กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูในโรงเรียนจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 313 คน

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) มาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) ตามแบบของ ลิเคิร์ท (Likert)

2. การวิเคราะห์ข้อมูล และการแปลค่า ข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบตรวจสอบความเหมาะสมวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และวิเคราะห์หาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยกำหนดเกณฑ์ในการแปลค่าความหมาย (ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์ และคณะ, 2562) ดังนี้

ตั้งแต่ 4.50 ขึ้นไป หมายถึง ระดับความคิดเห็นการบริหารจัดการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด

3.50 - 4.49 หมายถึง ระดับความคิดเห็นการบริหารจัดการเรียนรู้ของครูพระสอน ศีลธรรม อยู่ในระดับมาก

2.50 - 3.49 หมายถึง ระดับความคิดเห็นการบริหารจัดการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรม อยู่ในระดับปานกลาง

1.50 - 2.49 หมายถึง ระดับความคิดเห็นการบริหารจัดการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรม อยู่ในระดับน้อย

ต่ำกว่า 1.50 หมายถึง ระดับความคิดเห็นการบริหารจัดการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรม อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ขั้นตอนที่ 2 การเปรียบเทียบการบริหารจัดการการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรมตามความคิดเห็นผู้บริหารและครูยุคดิจิทัลในโรงเรียนจังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามเพศ อายุ วุฒิการศึกษา และขนาดโรงเรียน โดยวิเคราะห์ด้วยการทดสอบคะแนนที่ (t-test for dependent Samples) ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่มีตัว

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

แปรต้น 2 กลุ่ม คือ เพศ และวุฒิการศึกษา และทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่มีตัวแปรต้นมีมากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไป คือ อายุ และขนาดของโรงเรียน เมื่อพบความแตกต่างจะทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยวิธีเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยแบบ LSD (Least Significant Difference)

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียนจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 32 โรงเรียน แบ่งออกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 91 คน ครูจำนวน 1,681 คน จำนวนรวมทั้ง 1,772 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี, 2566)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียนจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 313 คน จากสถานศึกษาทั้งหมด 32 โรงเรียน โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยตามตารางของ เครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970 อ้างใน ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์ และคณะ, 2562) และสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามขนาดโรงเรียน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยพิจารณาภายใต้กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งให้สอดคล้องกับคำจำกัดความในการวิจัยที่ได้กำหนดไว้ แบ่งเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 เป็นแบบสำรวจรายการ (Checklist) สอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ วุฒิการศึกษา และขนาดโรงเรียน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรมในยุคดิจิทัลในโรงเรียนจังหวัดสุพรรณบุรี มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามแบบของลิเคิร์ท (Likert) ซึ่งแบ่งเกณฑ์การให้คะแนนแบบสอบถามเป็น 5 ระดับ

3.3 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือในการวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการวิจัย โดยมีรายละเอียดตามขั้นตอนดังนี้

1) ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรมในยุคดิจิทัลในโรงเรียนจังหวัดสุพรรณบุรี

2) ศึกษาวิธีการสร้างเครื่องมือที่เป็นแบบสอบถามแบบมาตราวัดประเมินค่า (Rating Scale) และแบบตรวจสอบรายการ

3) นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาประมวลกำหนดขอบเขตของเนื้อหา เพื่อดำเนินการสร้างเครื่องมือให้ครอบคลุมเนื้อหาและกรอบความคิดของการวิจัย

4) นำเครื่องมือที่เป็นแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบพิจารณาความถูกต้องและให้ข้อเสนอแนะ จากนั้นนำมาแก้ไขปรับปรุงเนื้อหาการใช้ภาษาให้ถูกต้องสมบูรณ์

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

5) นำเครื่องมือที่เป็นแบบสอบถามที่ผ่านการแก้ไขปรับปรุงเรียบร้อยแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหาและด้านวัดประเมิณผล จำนวน 3 ท่าน และเพื่อพิจารณาตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และความถูกต้องของเครื่องมือแล้วนำมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาทุกข้อ มีค่าเท่ากับ 1.00

6) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษาที่มีลักษณะเหมือนกลุ่มตัวอย่างแต่ไม่ใช่กลุ่มประชากร ที่โรงเรียนศรีประจันต์ “เมธีประมุข” สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบความชัดเจนของภาษาและนำไปหาค่าความเที่ยง (Reliability) โดยใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟา (α -Coefficient) ของครอนบาค กำหนดเกณฑ์ไว้ ไม่ต่ำกว่า 0.70 โดยกำหนดค่าความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ มีค่าเท่ากับ .84

7) ดำเนินการปรับปรุงและตรวจสอบความถูกต้องให้เรียบร้อยอีกครั้ง แล้วนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลต่อไป

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอนและวิธีการดังนี้

3.4.1 ขอนหนังสือจากหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลการวิจัย

3.4.2 จัดส่งแบบสอบถามพร้อมทั้งหนังสือขอความอนุเคราะห์ ไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อขออนุญาตในการเก็บรวบรวมข้อมูล และกำหนดวัน เวลาขอรับแบบสอบถามคืนภายใน 15 วัน

3.4.3 นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาตรวจสอบความสมบูรณ์

3.4.4 นำข้อมูลที่ได้นำวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์

4. ผลการวิจัย

4.1 ผลการศึกษากาการบริหารการจัดการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรมตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูยุคดิจิทัลในโรงเรียนจังหวัดสุพรรณบุรี

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลค่า การบริหารการจัดการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรมตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูยุคดิจิทัลในโรงเรียนจังหวัดสุพรรณบุรี (n = 313)

การบริหารการจัดการเรียนรู้ของครูพระสอน ศีลธรรมในยุคดิจิทัลในโรงเรียน		$\bar{X}$	S.D.	แปลค่า	อันดับ
1	ด้านการวางแผนการสอนตามหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน	4.27	.65	มาก	3
2	ด้านการจัดกิจกรรมทำสมาธิให้กับผู้เรียน	4.23	.67	มาก	4
3	ด้านการทบทวนกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา	4.30	.66	มาก	1

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

4	ด้านการบูรณาการหลักสูตรกับชีวิตประจำวัน	4.29	.70	มาก	2
ภาพรวม		4.27	.62	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า การบริหารการจัดการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรมตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูยุคดิจิทัลในโรงเรียนจังหวัดสุพรรณบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการทบทวนกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ($\bar{X} = 4.30$) ด้านการบูรณาการหลักสูตรกับชีวิตประจำวัน ($\bar{X} = 4.23$) ด้านการวางแผนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ($\bar{X} = 4.27$) และด้านการจัดกิจกรรมทำสมาธิให้กับผู้เรียน ($\bar{X} = 4.23$)

4.2 ผลการเปรียบเทียบการบริหารการจัดการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรมตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูยุคดิจิทัลในโรงเรียนจังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามเพศ อายุ วุฒิการศึกษา และขนาดโรงเรียน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันทั้งภาพรวมและรายด้าน ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันในภาพรวม เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการทบทวนกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา มีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการทบทวนกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านอื่นๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีขนาดโรงเรียนต่างกัน ในภาพรวม มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการวางแผนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการทบทวนกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา และด้านการบูรณาการหลักสูตรกับชีวิตประจำวัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ยกเว้นด้านการจัดกิจกรรมทำสมาธิให้กับผู้เรียน

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย การบริหารการจัดการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรมตามความคิดเห็นผู้บริหารและครูยุคดิจิทัลในโรงเรียนจังหวัดสุพรรณบุรี ผู้วิจัยอภิปรายผลโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.2.1 การบริหารการจัดการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรมตามความคิดเห็นผู้บริหารและครูยุคดิจิทัลในโรงเรียนจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ทั้งภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการทบทวนกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้สอนธรรมะมีความสำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นอย่างมาก ทั้งการวางแผนการสอนหลังจากสอนแล้วต้องหมั่นทบทวนบทเรียนอยู่เสมอ เพื่อสร้างความเข้าใจและสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ สอดคล้องกับ พระพุฒิพันธุ์ จันทวิโส (จุลคนานุกิจ) (2564) ได้ศึกษาบทบาทของพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียน อำเภอเวียงแสน จังหวัดสระบุรี พบว่า ความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทของพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียน โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า 1) เนื้อหาในการเผยแพร่ของพระธรรมทูตไม่เหมาะสมกับนักเรียนเท่าที่ควร ต่างคนต่างสอน จึงไม่เป็นเอกภาพ 2) พระธรรมทูตมีเวลาในการพบปะนักเรียนน้อย 3) พระธรรมทูตยังใช้เทคนิคการสอนแบบเดิม ๆ ทำให้เด็กนักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย 4) การเผยแพร่ไม่ต่อเนื่องและขาดการติดตามประเมินผล ข้อเสนอแนะ สอดคล้องกับ พระอนุศาสน์ อาภากร (2555) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี พบว่า ครูมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อยู่ในระดับมากทั้งภาพรวมและรายด้าน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการเตรียมการสอน มีค่ามากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการดำเนินการสอนด้านการใช้สื่อ/อุปกรณ์ในการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล ตามลำดับ เนื่องจาก การวางแผน การเตรียมการสอนล่วงหน้าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมาก เพื่อจะได้มีความพร้อมทั้งส่วนของเนื้อหาและความพร้อมของผู้สอนอีกด้วย สอดคล้องกับ สอดคล้องกับ พระชัยฤทธิ์ นริสโร (2556) ได้ศึกษาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมวัดดาวคอง เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร พบว่า การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมวัดดาวคอง พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มากทุกด้าน และด้านที่มีระดับการจัดการเรียนการสอนสูงสุด ได้แก่ ด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ รองลงมา คือ ด้านกระบวนการเรียนรู้ ด้านสื่อการเรียนรู้ และด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ตามลำดับ

5.2.2 ผลการเปรียบเทียบการบริหารการจัดการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรมตามความคิดเห็นผู้บริหารและครูยุคดิจิทัลในโรงเรียนจังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามเพศ อายุ วุฒิการศึกษา และขนาดโรงเรียนนำไปสู่การอภิปรายผล ดังนี้

5.2.2.1 จำแนกตามเพศ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี ที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรม ความคิดเห็นผู้บริหารและครูยุคดิจิทัล ไม่แตกต่างกันในภาพรวมและรายด้าน เนื่องจากการบริหารจัดการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรมเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นสำหรับการศึกษาในยุคปัจจุบัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีสมาธิ มีจิตใจอ่อนโยน และสามารถจดจำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาได้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับ พระปลัดอนุวัฒน์ อนาวีโล (2560) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี พบว่า เพศ มีผลให้ความคิดเห็นที่มีต่อผลสัมฤทธิ์การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

5.2.2.2 จำแนกตามอายุ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรม ความคิดเห็นผู้บริหารและครูยุคดิจิทัล ไม่แตกต่างกันในภาพรวม เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการทบทวนกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา มีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนให้ความสำคัญต่อผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนเป็นสำคัญ การจะเป็นผู้สอนธรรมศึกษาได้นั้น จะต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีความเข้าใจในหัวข้อธรรมและสามารถอธิบายให้ผู้อื่น

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

เข้าใจได้อย่างถ่องแท้ ตลอดทั้งมีกระบวนการในการนำเสนอ ได้ดี และหมั่นทบทวนเนื้อหาที่สอนให้ผู้เรียนได้ระลึกถึงอยู่เสมอ สอดคล้องกับ พระอนุศาสตร์ อาภากร (2555) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี พบว่า อายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน ทั้งนี้ เนื่องจากพระสอนศีลธรรมเตรียมเนื้อหาเข้าใจยากไม่สอดคล้องกับเนื้อหาของรายวิชา พระสอนศีลธรรมไม่มีระบบในการจัดเตรียมการสอน หรือไม่มีการเตรียมตัวในการสอนแต่ละครั้ง พระสอนศีลธรรมติดภารกิจทางวัด ไม่สามารถทำการสอนได้โดยตลอด พระสอนศีลธรรมไม่มีสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย เพื่อสร้างความสนใจให้นักเรียน

5.2.2.3 จำแนกตามวุฒิการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี ที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการจัดการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรมตามความคิดเห็นผู้บริหารและครูยุคดิจิทัล ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการทบทวนกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านอื่นๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากวุฒิการศึกษาไม่ได้มีส่วนสำคัญต่อการพิจารณาการเรียนการสอนของนักเรียน และครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จึงไม่มีความแตกต่างกัน สอดคล้องกับ พระพุฒิพันธุ์ จันทวีโส (จุลคนานุกิจ) (2564) ได้ศึกษาบทบาทของพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี พบว่า ระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ทั้งนี้ในส่วนของวุฒิการศึกษาไม่ได้มีผลทำให้เกิดความแตกต่างของความคิดเห็นในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน การเป็นผู้นำนักเรียนเข้าสู่งานฝึกสมาธิ การเป็นผู้สอนหรือทบทวนธรรมศึกษาให้แก่ นักเรียน และการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการเข้ากับชีวิตประจำวัน

5.2.2.4 จำแนกตามขนาดโรงเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี ที่มีขนาดโรงเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการจัดการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรมตามความคิดเห็นผู้บริหารและครูยุคดิจิทัล ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการวางแผนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการทบทวนกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา และด้านการบูรณาการหลักธรรมกับชีวิตประจำวัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ยกเว้นด้านการจัดกิจกรรมทำสมาธิให้กับผู้เรียน สอดคล้องกับ พระครูวรดิตถานุกยุต (2554) ได้ศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียนต่อบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การเตรียมการสอน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนด้านการดำเนินการสอนและวัดผลและประเมินผล มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เนื่องจากจำนวนพระสอนศีลธรรมที่ไม่เพียงพอตามขนาดของโรงเรียน ควรจะต้องเพิ่มจำนวนพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา การจัดเวลาเรียนให้เหมาะสม การจัดประชุมรวมกันของพระสอนศีลธรรมและ

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ผู้บริหารโรงเรียน การจัดหาสื่อและวัสดุอุปกรณ์ที่ทันสมัย พระสอนศีลธรรมมีปัญหาในเรื่องการควบคุมดูแลเด็ก เพราะใจดีเกินไป

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัย พบว่า การบริหารการจัดการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรมตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูยุคดิจิทัลในโรงเรียนจังหวัดสุพรรณบุรี มีทั้งหมด 4 ด้าน ผู้วิจัยได้เลือกรายชื่อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดของแต่ละด้านมาเป็นข้อเสนอแนะ ดังนี้

6.1.1 ด้านการวางแผนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า การเข้าร่วมประชุมกันหลังจากการดำเนินการปรับปรุงแก้ไขปัญหา และแนวทางเกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาให้ดีขึ้น การวางแผนการสอนโดยนำสื่อการสอนที่ทันสมัยมาใช้ประกอบการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดีนั้น มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด จึงควรมีการเข้าร่วมประชุมเกี่ยวกับการวางแผน การปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการสอนของครูพระสอนศีลธรรมให้มากขึ้น โดยมีการจัดประชุมทั้งผู้บริหารและคณะครูที่มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมด้วย เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในด้านการบริหารจัดการ การเรียนรู้แก่นักเรียน และนำเทคโนโลยี สื่อการสอนที่ทันสมัยมาปรับใช้ให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

6.1.2 ด้านการจัดกิจกรรมทำสมาธิให้กับผู้เรียน พบว่า การประเมินสมาธินักเรียน ด้วยกิจกรรมเดินจงกรม นั่งสมาธิ ฟังการบรรยายธรรม และเข้าใจการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน กิจกรรมฝึกสมาธิให้กับนักเรียนก่อนเข้าเรียนตอนบ่ายอย่างน้อย 5 นาที ในทุกวัน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด จึงควรเพิ่มเวลาในการประเมินสมาธินักเรียน หรือการปฏิบัติธรรมให้มากยิ่งขึ้น และจะต้องอธิบายเนื้อหาของหลักธรรมที่สอนในแต่ละวันให้นักเรียนมีความเข้าใจอย่างแท้จริง พร้อมทั้งสามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง ได้อย่างถูกต้อง เนื่องจากธรรมะ คือ วิชาที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตเป็นอย่างมาก

6.1.3 ด้านการทบทวนกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา พบว่า การทดสอบผู้เรียน ก่อนและหลังการเรียน ด้วยการซักถามเพื่อเป็นการทดสอบความรู้พื้นฐานเบื้องต้น และสามารถใช้อุปกรณ์การสอนที่จัดเตรียมไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมมากขึ้น มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ดังนั้นครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนควรต้องศึกษาแนวทางในการนำความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมไปสอนให้นักเรียนมีความเข้าใจได้มากขึ้น เช่น การประยุกต์ใช้กิจกรรม เพื่อสอดแทรกหลักธรรม เพื่อให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์และมีความสุขกับกิจกรรม หรือเป็นการบูรณาการศาสตร์สมัยใหม่เข้ากับหลักธรรม ทำให้นักเรียนมีความสนใจที่จะเรียนรู้มากขึ้น

6.1.4 ด้านการบูรณาการหลักธรรมกับชีวิตประจำวัน พบว่า การประเมินความเข้าใจ โดยเปิดโอกาสให้ซักถามถึงหัวข้อหลักธรรมที่ได้เรียนในแต่ละครั้งเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และการจัดการเรียนการสอนด้วยกระบวนการนำเสนอ แลกเปลี่ยนแนวคิด เพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหาร่วมกันผ่านช่องทางออนไลน์ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ดังนั้นการบริหารจัดการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรมในยุคดิจิทัล จึงต้องอาศัยความร่วมมือทั้งผู้บริหาร คณะครูที่เกี่ยวข้อง รวมถึงครูพระสอนศีลธรรม ตระหนักถึง

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567
 ความสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนมากขึ้น เปิดช่องทางออนไลน์เพื่อให้นักเรียนได้ซักถามมากขึ้น
 สร้างความเข้าใจและนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง

6.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

6.2.1 ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารการจัดการเรียนของพระสอนศีลธรรมยุคดิจิทัลในโรงเรียน

6.2.2 ควรศึกษาความคิดเห็นของพระครูผู้สอนต่อการบริหารการจัดการเรียนของพระสอนศีลธรรมยุคดิจิทัลในโรงเรียนร่วมด้วย เพื่อให้มีการพัฒนาและเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับผู้เรียน

6.2.3 ควรศึกษาประสิทธิภาพการบริหารการจัดการเรียนของพระครูผู้สอนศีลธรรมในโรงเรียนทุกระดับชั้น เพื่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมได้อย่างทันสมัย และสามารถปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การวิจัยเรื่อง การบริหารการจัดการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรมตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูยุคดิจิทัลในโรงเรียนจังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาควบคู่กับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเด็กและเยาวชนให้เกิดประสิทธิผลมาก โดยใช้หลักการบริหารจัดการเรียนรู้ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการวางแผนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) ด้านการจัดกิจกรรมทำสมาธิให้กับผู้เรียน 3) ด้านการทบทวนกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา และ 4) ด้านการบูรณาการหลักธรรมกับชีวิตประจำวัน

ภาพที่ 1 การบริหารการจัดการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรมตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูยุคดิจิทัลในโรงเรียนจังหวัดสุพรรณบุรี

8. บรรณานุกรม

กองพุทธศาสนศึกษา. (2557). คู่มือปฏิบัติงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา.

กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

พระครูวรดิตถานุกยุต. (2554). ความคิดเห็นของครูและนักเรียนต่อบทบาทพระสอน

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระชัยสุภะดี นริสโร. (2556). **การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน**

มัธยมวัดดาวคะนอง เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารจัดการคณะสงฆ์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระปลัดอนุวัฒน์ อนาวีโล. (2560). **ผลสัมฤทธิ์การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอน**

ศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี.

สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพุฒิพันธุ์ จันทวิโส (จุลคนานุกิจ). (2564). **บทบาทของพระธรรมทูตในการเผยแผ่**

พระพุทธศาสนาในโรงเรียน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี. สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระสมหมาย สิริภทโท. (2562). **ประสิทธิผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอน**

ศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระอนุสาสตร์ อาภากร. (2555). **การมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียน**

การสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์ และคณะ. (2562). **สถิติสำหรับการวิจัยและเทคนิคการใช้ SPSS**

(ฉบับปรับปรุง ครั้งที่3). กรุงเทพมหานคร : เจริญดีมั่นคงการพิมพ์.

วิจารณ์ พานิช. (2557). **วิธีการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21.** นครปฐม: ส. เจริญการพิมพ์. จำกัด.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี. (2566). **ข้อมูลสารสนเทศ ปีการศึกษา**

2566. สุพรรณบุรี : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี.

สำนักงานพระสอนศีลธรรม. (2565). **คู่มืออบรมพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ประจำปี**

2565. นครปฐม : สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ธรรมาสน์ล้านนา: อัตลักษณ์ ภูมิปัญญา และสุนทรียศาสตร์มรดกวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา

The Lanna Pulpit: Identity, Wisdom, and Buddhist Cultural Heritage Aesthetics

พระครูโกวิทธรรมวาที¹, จันทรสม์ ตาปูลิง², พระมหาอินทร์วงศ์ อัสสรภาณี³ ไพรินทร์ ณ วันนา⁴,

อาเดช อุปนันท์⁵, พระอธิวัฒน์ รตนวณโณ⁶

Phrakhrukowitathawatee ¹, Chantarap Tapuling ², Phramaha Intawong Issaraphanee ³

Phairin Na Wanna ⁴, Ardech Upanan ⁵, Phra Athiwat Ratanavanno ⁶

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Lamphun Buddhist College

Author for Correspondence: Email: udorn.sang@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มี วัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสำรวจ วิเคราะห์ประวัติความเป็นมาและอัตลักษณ์ของธรรมาสน์ล้านนา 2) เพื่อวิเคราะห์สุนทรียศาสตร์ที่ปรากฏในภูมิปัญญาการสร้างสรรค์ธรรมาสน์ล้านนา และ 3) เพื่อพัฒนาระบบการเผยแพร่และถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาสร้างสรรค์ธรรมาสน์ล้านนา งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ในพื้นที่วัด 2 แห่ง ได้แก่ วัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน และวัดพระธาตุลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง โดยใช้การศึกษาข้อมูลเชิงเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 รูป/คน และการสนทนากลุ่มย่อยกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 รูป/คน การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาด้วยการพรรณนาบรรยาย

ผลการวิจัยพบว่า 1) ธรรมาสน์ล้านนามีรูปแบบสถาปัตยกรรมที่สร้างขึ้นตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 23 - 25 โดยสอดคล้องกับปรัชญาและคติธรรมทางพระพุทธศาสนา มีโครงสร้างแบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ฐาน เรือนเทศน์ และหลังคา แต่ละส่วนแฝงความหมายเชิงศาสนา เช่น การแกะสลักลวดลายดอกบัวซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการพ้นจากกิเลส และลวดลายนาครที่สื่อถึงการปฏิบัติโอบอ้อมอย่างเคร่งครัด ธรรมาสน์บางหลังยังมีลวดลายเทวดาที่สื่อถึงการบูชาพระธรรมของเทวดา ซึ่งจัดเป็นอามิสบูชา สะท้อนความเชื่อของชาวล้านนาในเรื่องการสร้างบุญกุศล 2) สุนทรียศาสตร์ที่ปรากฏในธรรมาสน์ล้านนา มีความโดดเด่นด้านการออกแบบและตกแต่งโดยลวดลายต่าง ๆ ลายดอกบัวที่สื่อถึงการตรัสรู้ ลายเถาวัลย์ที่แสดงถึงการเติบโต และลายเมฆที่สื่อถึงการหลุดพ้นจากความทุกข์ เป็นลวดลายที่ถูกออกแบบมาอย่างประณีตเพื่อสะท้อนคติธรรมที่ลึกซึ้ง นอกจากนี้ การจัดวางและออกแบบธรรมาสน์ยังถูกออกแบบมาเพื่อส่งเสริมบรรยากาศในการปฏิบัติธรรมและการศึกษาพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ลวดลายและสัญลักษณ์ที่ใช้ในการตกแต่งธรรมาสน์ช่วยส่งเสริมบรรยากาศแห่งการปฏิบัติธรรมอย่างสมบูรณ์ และ 3) การพัฒนาระบบการเผยแพร่และถ่ายทอดภูมิปัญญาการสร้างธรรมาสน์ล้านนา มุ่งเน้นการอนุรักษ์ศิลปกรรมผ่านการฝึกอบรม การจัดกิจกรรม และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567
เพื่อเผยแพร่ความรู้ไปยังสังคมในวงกว้าง นิทรรศการและการแสดงศิลปกรรมมีบทบาทสำคัญในการสร้างความ
สนใจและกระตุ้นการอนุรักษ์ศิลปกรรมล้านนาในยุคปัจจุบัน

คำสำคัญ: ธรรมาสน์ล้านนา; ภูมิปัญญา; สุนทรียศาสตร์

Received: 03/10/2567, Revised: 19/10/2567, Accepted: 20/10/2567

Abstract

This research aims to: 1) explore and analyze the history and identity of the Lanna pulpit, 2) examine the aesthetics reflected in the wisdom and craftsmanship of Lanna pulpit creation, and 3) develop methods for disseminating and transmitting knowledge of Lanna pulpit craftsmanship. This qualitative study was conducted in two significant temples: Wat Phra That Hariphunchai Woramahaviharn, Mueang District, Lamphun Province, and Wat Phra That Lampang Luang Woramahaviharn, Ko Kha District, Lampang Province. The research employed documentary review, in-depth interviews with 20 key informants, and focus group discussions with 6 experts. The data were analyzed using content analysis with descriptive interpretation.

The results revealed that: 1) The Lanna pulpit, or preaching platform, features architectural styles developed between the 17th and 19th centuries, aligned with Buddhist philosophy and teachings. The structure is divided into three main parts: the base, the preaching hall, and the roof. Each part carries religious significance, such as the lotus carvings symbolizing liberation from defilements and the Naga patterns representing the strict observance of monastic precepts. Some Dhammasats also feature carvings of celestial beings, symbolizing the deities' homage to the Dharma, which is considered a form of material worship, reflecting the Lanna people's belief in merit-making. The aesthetics of the Lanna pulpit are notable for their intricate design and decoration. The lotus motifs symbolize enlightenment, the vine patterns represent growth, and the cloud motifs signify liberation from suffering. These designs are meticulously crafted to reflect deep spiritual meanings. Moreover, the placement and design of the Dhammasat are intended to enhance the atmosphere for Dharma practice and the study of the Buddha's teachings. The patterns and symbols used in its decoration help create a complete and conducive environment for spiritual practice. The development of processes for promoting and preserving the knowledge of Lanna pulpit construction emphasizes conservation through training, organizing activities, and employing digital technology to disseminate this knowledge to a broader audience.

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

Exhibitions and art displays play an essential role in generating interest and encouraging the preservation of Lanna artistic heritage in modern times.

Keywords: Lanna Pulpit; Wisdom; Aesthetics

1.บทนำ

ศิลปทางวัตถุเป็นสมบัติที่ทรงคุณค่า ควรแก่การอนุรักษ์อย่างยิ่ง และเป็นความรับผิดชอบของทุกคน ในการดูแลรักษา ไม่เพียงแค่นักงานหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง องค์การที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมควรมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านศิลปะ ทั้งทฤษฎีและการปฏิบัติ เพื่อให้เกิด ความเข้าใจในขั้นตอนการอนุรักษ์ที่ถูกต้อง และเพื่อให้ผู้ดูแลวัด ผู้นำชุมชน และประชาชนตระหนักถึงคุณค่า ของศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ นอกจากนี้ การจัดทำชุดความรู้ทางวิชาการและแนวทางการอนุรักษ์ที่ถูกต้องตาม หลักการจะช่วยลดการทำลายศิลปกรรมที่ทรงคุณค่า และสามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับผู้สนใจ รวมถึง ปลุกฝังเยาวชนให้เห็นคุณค่าของศิลปกรรมที่เป็นอัตลักษณ์และบ่งบอกถึงรากเหง้าทางวัฒนธรรมที่ควรสืบทอด ต่อไป (กาญจนา ชลศิริ และวัชร กว้างไชย์, 2561: 140)

ธรรมาสน์ล้านนาเป็นหนึ่งในศิลปกรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในดินแดนล้านนา แสดงถึงความเชื่อและปรัชญาทางพุทธศาสนา โดยมีเอกลักษณ์เฉพาะด้านสถาปัตยกรรมและการตกแต่งที่ สะท้อนถึงภูมิปัญญาและศรัทธาของชาวล้านนา ซึ่งควรค่าแก่การอนุรักษ์และศึกษาอย่างละเอียด (สุรัสวดี อ่อง สกกุล และสุรัสวดี อ่องสกกุล, 2549: 259) รูปแบบของธรรมาสน์ล้านนาได้พัฒนาตามยุคสมัยและได้รับอิทธิพล จากศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่เข้ามาในดินแดนล้านนา ทำให้เกิดความหลากหลายในโครงสร้างและ สุนทรียศาสตร์ โดยเฉพาะการออกแบบที่ซับซ้อนและการใช้สัญลักษณ์ที่สะท้อนความหมายเชิงศาสนาอย่าง ลึกซึ้ง

ธรรมาสน์ล้านนาเป็นที่นั่งแสดงธรรมของพระภิกษุสงฆ์ ที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ในการเทศนาสั่งสอนแก่ชาว พุทธ โดยมีการออกแบบที่มีความสวยงามและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของล้านนา ธรรมาสน์ประกอบด้วย โครงสร้าง 3 ส่วน ได้แก่ ฐาน เรือนเทศน์ และหลังคา ซึ่งแต่ละส่วนมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่แฝงไปด้วย หลักธรรมและปรัชญาทางพระพุทธศาสนา การสร้างธรรมาสน์ล้านนามักมีการตกแต่งด้วยลวดลายศิลปะต่าง ๆ เช่น ลายดอกบัว ลายเถาวัลย์ และลายเมฆ ซึ่งเป็นลวดลายที่สื่อถึงความงามและสัญลักษณ์ทาง พระพุทธศาสนา (พระมหาจรัญ ยาวินัน, 2549: 43-46) นอกจากนี้ ยังเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความศรัทธา และความตั้งใจในการสร้างบุญกุศลของชาวล้านนาอีกด้วย

นอกจากนั้น ธรรมาสน์ล้านนาเป็นผลผลิตของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สะท้อนถึงความคิด ความเชื่อ และ วัฒนธรรมของชาวล้านนา โดยรูปแบบของธรรมาสน์แต่ละแห่งอาจมีลักษณะที่แตกต่างกันไปตามสกุลช่างและ ยุคสมัย สถาปัตยกรรมของธรรมาสน์ล้านนามีความเป็นเอกลักษณ์ โดยเน้นความสวยงามและความประณีตใน

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

การตกแต่ง อาทิ การแกะสลักไม้ การลงรักปิดทอง และการประดับกระจก ซึ่งเป็นการสื่อถึงสุนทรียศาสตร์ที่สูงส่งและความสำคัญทางศาสนา (อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว, 2547: 109) ธรรมาสน์ล้านนาเป็นเครื่องหมายที่แสดงถึงความเป็นล้านนาอย่างชัดเจน ทั้งนี้ การออกแบบและการสร้างธรรมาสน์ของช่างล้านนามีการสืบทอดภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น ทำให้ธรรมาสน์ล้านนาเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงการสืบทอดและการรักษาวัฒนธรรมที่มีมาอย่างยาวนาน สำหรับ ในภาคเหนือ จะมีรูปแบบที่แตกต่างกัน ซึ่งถือเป็นอัตลักษณ์ทางภูมิปัญญาของนักปราชญ์ในการสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมทางพระพุทธศาสนาโดยแฝงด้วยความหมายทั้งมิติทางรูปธรรมและนามธรรม แต่สำหรับมูลเหตุของการสร้างธรรมาสน์ของชาวล้านนา เกิดจากความต้องการถวายเป็นทานปรารภนาในบุญกุศล โดยจะได้รับผลกุศลกรรมจากการสร้างและถวายธรรมาสน์ เพื่ออุทิศให้ผู้ล่วงลับไปแล้วและทำบุญตามความศรัทธาความเชื่อเกี่ยวกับปีเกิด (ทรงพันธ์ วรรณมาศ, 2546: 89-91)

ทั้งนี้ธรรมาสน์ล้านนามีหลากหลายรูปแบบ โดยสามารถแบ่งออกเป็น 5 ประเภทหลัก ๆ ได้แก่ ธรรมาสน์ทรงปราสาท ธรรมาสน์ฐานสูงไม่มียอด ธรรมาสน์ทรงปราสาทหลังกลาย ธรรมาสน์พม่า และธรรมาสน์สมัยใหม่ (พระพิรุณภาพพ์ ธารพนาลี และคณะ, 2563: 49-59) แต่ละประเภทยังมีลักษณะโครงสร้างและการตกแต่งที่แตกต่างกันไป ซึ่งสะท้อนถึงความเชื่อและวัฒนธรรมของชาวล้านนาในแต่ละยุคสมัย อาทิ ธรรมาสน์ทรงปราสาทมีโครงสร้างสูง ยอดแหลม และมีหลังคาซ้อนกันหลายชั้นคล้ายปราสาท ซึ่งเป็นรูปแบบที่พบมากที่สุดในพื้นที่ล้านนา ธรรมาสน์ฐานสูงไม่มียอดเป็นธรรมาสน์ทรงเตี้ย ส่วนบนตัดไม่มีหลังคา นิยมสร้างในวัดของชาวไทลื้อ ธรรมาสน์ทรงปราสาทหลังกลายเป็นธรรมาสน์ที่มีโครงสร้างทรงสี่เหลี่ยม มีหลังคาแบบตัดคล้ายปราสาทใส่ศพ ส่วนธรรมาสน์พม่ามีลักษณะเป็นธรรมาสน์ที่ตกแต่งด้วยกระจกและมีลวดลายที่ละเอียดอ่อน ซึ่งสร้างโดยช่างชาวพม่า สุดท้าย ธรรมาสน์สมัยใหม่มีการออกแบบที่เรียบง่าย ใช้ไม้เป็นหลักและเคลื่อนย้ายได้ง่ายกว่าธรรมาสน์โบราณ

อย่างไรก็ตามธรรมาสน์ล้านนาไม่เพียงแต่เป็นสถาปัตยกรรมที่งดงามเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงสุนทรียศาสตร์ในด้านต่าง ๆ ของศิลปกรรมล้านนา ลวดลายศิลปะที่ปรากฏในธรรมาสน์ล้านนา เช่น ลายดอกบัว ลายเถาวัลย์ และลายเมฆ ล้วนเป็นลวดลายที่สื่อถึงความงามและคติธรรมทางพระพุทธศาสนา การใช้วัสดุอย่างไม้แกะสลัก การลงรักปิดทอง และการประดับกระจก ทำให้ธรรมาสน์ล้านนามีความงดงามและเป็นที่เคารพนับถือในฐานะที่เป็นศิลปกรรมที่มีความหมายทางศาสนา การออกแบบที่ประณีตและสมดุลง่ายช่วยสร้างบรรยากาศที่ศักดิ์สิทธิ์และสงบ ซึ่งเหมาะสมสำหรับการปฏิบัติธรรมและการเรียนรู้พระธรรม

จากการสำรวจศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับธรรมาสน์ในพื้นที่จังหวัดลำพูนและจังหวัดลำปางเบื้องต้นได้พบว่า รูปแบบของธรรมาสน์ จะมีส่วนประกอบด้วยโครงสร้าง 3 ส่วน ฐาน เรือนเทศน์ และ ยอดหลังคา (พระมหาจรัญ ยาวินัน, 2549: 43-46) ธรรมาสน์วัดพระธาตุหริภุญชัย เป็นธรรมาสน์ปราสาท ทรงสูง ยอดมุ่มไม้ 12 ทิ้งหลัง ส่วนฐาน แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นฐานเขียง และส่วนที่ 2 เป็นฐานปัทม์ มีบัวคว่ำ บัว

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

หางาย ท้องไม้ มีรัศมีวงอกไก่ 2 เส้น ส่วนเรือนเทศน์ มีเสา 12 ต้น ติดรูปแกะสลักเทพพนมทั้ง 4 ด้าน และส่วนยอด มีลักษณะเป็น หลังคาซ้อนชั้นจำนวน 5 ชั้น ลดหลั่นกันขึ้นไป มีการติดนาคปักและซุ้มบันแถลงทุกชั้น ปลายยอดมีฉัตร 5 ชั้น (พระพิรุณภาพพ์ ธารพนาลีและคณะ, 2563: 49-59) ส่วนธรรมาสน์วัดพระธาตุลำปางหลวง เป็นธรรมาสน์ทรงปราสาทหลังคาตัด ทรงสูง ทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัส ไม่มียอดแหลม คล้ายหลังคาตัด ส่วนฐานนิยมทำด้วยไม้ ทำเป็นรูปสี่เหลี่ยมแบบฐานเขียงหรือฐานยกกระเปาะ ตัวเรือนธรรมาสน์ประกอบด้วยแผงบัง และเสา ทำด้วยไม้ยาวขนานกับตัวธรรมาสน์ สำหรับรองรับชั้นเพดาน และชั้นหลังคาที่นิยมทำเป็นแบบหลังคามีการหยักขึ้นลงในลำนนาเรียกว่า แบบปากบน ทำเป็นรูปคล้ายกระทงทราบบายศรี ธรรมาสน์ที่พบทั้ง 2 วัด คงรักษาสภาพเดิมไว้ และ ผ่านการบูรณปฏิสังขรณ์บางส่วน ส่วนใหญ่มีวัสดุที่สร้างด้วยไม้ มีอายุอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 23 - 24 เชื่อว่าเป็นผลงานของช่างลำนนาที่สืบเนื่องต่อกันมา นอกจากนั้นแล้ว ธรรมาสน์ลำนนาแฝงไปด้วยองค์ความรู้ด้านพุทธศิลปกรรม และแนวคิดทางพระพุทธศาสนา โดยช่างลำนนาเป็นผู้สร้างสรรค์ผลงานออกมาอย่างวิจิตรสวยงามที่ถือเป็นภูมิปัญญาที่เป็นอัตลักษณ์โดดเด่นควรแก่การอนุรักษ์และศึกษาเรียนรู้เป็นอย่างมาก (พระมหาจรัญ ยาวินัน, 2549:2)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเรื่อง ธรรมาสน์ลำนนา: อัตลักษณ์ ภูมิปัญญา และสุนทรียศาสตร์มรดกวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยจะศึกษาค้นคว้าข้อมูลประวัติความเป็นมาอัตลักษณ์และภูมิปัญญาการสร้างสรรค์ธรรมาสน์ลำนนา ว่ามีความเป็นมาอย่างไร วิเคราะห์องค์ความรู้ด้านสุนทรียศาสตร์ในที่ปรากฏในภูมิปัญญาการสร้างสรรค์ธรรมาสน์ลำนนา โดยผ่าน แนวคิดด้านสถาปัตยกรรม จิตรกรรมและประติมากรรม ว่ามีลักษณะอย่างไร และนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยดังกล่าว นำไปถ่ายทอดให้แก่สาธารณชนได้ศึกษาและเรียนรู้ เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ธรรมาสน์ของลำนนาให้คงอยู่ในสังคมต่อไป

2.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสำรวจ วิเคราะห์ประวัติความเป็นมาและอัตลักษณ์ของธรรมาสน์ลำนนา
2. เพื่อวิเคราะห์สุนทรียศาสตร์ที่ปรากฏในภูมิปัญญาการสร้างสรรค์ธรรมาสน์ลำนนา
3. เพื่อพัฒนาระบบการเผยแพร่และถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาสร้างสรรค์ธรรมาสน์ลำนนา

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีการกำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ครบถ้วนและสามารถวิเคราะห์เชิงลึกในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มุ่งเน้นการศึกษาประวัติความเป็นมา อัตลักษณ์ และสุนทรียศาสตร์ของธรรมาสันล้านนา รวมถึงการวิเคราะห์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิธีการถ่ายทอดความรู้ในการสร้างธรรมาสัน โดยการใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่มีอยู่เดิม (Documentary Review) การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Expert Interview) และการสังเกตภาคสนาม (Field Observation) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและครบถ้วน

2. ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตเนื้อหา มุ่งเน้นการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ลักษณะเชิงสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม อัตลักษณ์ และสุนทรียศาสตร์ของธรรมาสันล้านนา รวมถึงการศึกษากระบวนการเผยแพร่และถ่ายทอดภูมิปัญญาของธรรมาสันล้านนาในปัจจุบัน

ขอบเขตพื้นที่การวิจัย การวิจัยจะเน้นศึกษาธรรมาสันล้านนาที่ปรากฏในวัดสำคัญในจังหวัดภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ในพื้นที่วัด 2 แห่ง ได้แก่ วัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน และวัดพระธาตุลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง โดยคัดเลือกวัดที่มีธรรมาสันที่มีความโดดเด่นในเชิงสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมล้านนา และวัดที่มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชาวล้านนา

ขอบเขตเวลา การเก็บรวบรวมข้อมูลจะดำเนินการภายในระยะเวลา 12 เดือน โดยเริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2566 ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2567

3. กลุ่มตัวอย่างและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

การเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่

วัดที่มีธรรมาสันล้านนาที่มีความโดดเด่น คัดเลือกวัดที่มีการสร้างธรรมาสันล้านนาในรูปแบบต่าง ๆ และมีความสำคัญในเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม โดยเน้นวัดที่เป็นแหล่งเรียนรู้หรือมีการอนุรักษ์ธรรมาสันล้านนาอย่างดี

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการสร้างธรรมาสันล้านนา เช่น พระสงฆ์ ผู้ดูแลวัดที่มีธรรมาสัน ช่างฝีมือด้านศิลปกรรมล้านนา นักวิชาการทางด้านศิลปวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมล้านนา และผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีจำนวนทั้งหมด 20 คน

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการในสองขั้นตอนหลัก ดังนี้

1. การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ตำรา หนังสือ วิทยานิพนธ์ งานวิจัย และบทความวิชาการที่เกี่ยวข้องกับธรรมาสันล้านนา เพื่อให้ได้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและลักษณะของธรรมาสันล้านนา

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้มีความรู้เกี่ยวกับธรรมาสันล้านนา โดยใช้แนวคำถามที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัย เช่น ประวัติความเป็นมา อัตลักษณ์ สุนทรียศาสตร์ และการถ่ายทอดภูมิปัญญาในการสร้างธรรมาสันล้านนา

3. การสังเกตภาคสนาม (Field Observation) ทำการลงพื้นที่สำรวจและสังเกตธรรมาสันล้านนาที่มีอยู่ในวัดต่าง ๆ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อศึกษาโครงสร้าง การออกแบบ สุนทรียศาสตร์ และกระบวนการบูรณปฏิสังขรณ์ รวมถึงการถ่ายภาพและการบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสังเกตภาคสนาม จะถูกนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา โดยเน้นการตีความข้อมูลในเชิงลึก เพื่อหาประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมา อัตลักษณ์ สุนทรียศาสตร์ และการอนุรักษ์ธรรมาสันล้านนา

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเหลี่ยม (Triangulation) โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เช่น การสัมภาษณ์ การสังเกต และการศึกษาเอกสาร เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือและมีความแม่นยำ

6. การนำเสนอผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยจะเน้นการนำเสนอข้อมูลเชิงลึกและเชิงวิเคราะห์ โดยแบ่งเป็นหัวข้อย่อย ๆ ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่ ประวัติความเป็นมาและอัตลักษณ์ของธรรมาสันล้านนา สุนทรียศาสตร์และการสร้างสรรค์ธรรมาสันล้านนา และการถ่ายทอดภูมิปัญญาและการอนุรักษ์ธรรมาสันล้านนาในปัจจุบัน

4. ผลการการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ประวัติความเป็นมาและอัตลักษณ์ของธรรมาสันล้านนา พบว่า ธรรมาสันล้านนาเป็นศิลปกรรมที่มีประวัติความเป็นมายาวนานในพื้นที่ล้านนา ซึ่งครอบคลุมจังหวัดทางภาคเหนือของประเทศไทย ธรรมาสันล้านนาเกิดขึ้นในช่วงพุทธศตวรรษที่ 23-25 และมีวิวัฒนาการในด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมที่สอดคล้องกับปรัชญาทางพระพุทธศาสนา โดยธรรมาสันล้านนาแบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลัก คือ ฐาน เรือนเทศน์ และหลังคา ฐานธรรมาสันแทน "โลก" ที่เชื่อมโยงกับความมั่นคงและความตั้งมั่นของพระธรรม เรือนเทศน์ที่เป็นพื้นที่สำหรับพระสงฆ์นั่งเทศน์แทนการเผยแพร่ธรรม และหลังคาธรรมาสัน

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

แทนสวรรค์และความสูงส่งของพระธรรม ในด้านการตกแต่ง ธรรมาสน์ล้านนามักประดับด้วยลวดลายที่มีความหมายเชิงศาสนา เช่น การแกะสลักลวดลายดอกบัวซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการพ้นจากกิเลส และลวดลายนาครที่สื่อถึงการปฏิบัติโอบสกล้อย่างเคร่งครัด ธรรมาสน์บางหลังยังมีลวดลายเทวดาที่สื่อถึงการบูชาพระธรรมของเทวดา ซึ่งจัดเป็นอามิสบูชา นอกจากนี้ ธรรมาสน์ล้านนามีลักษณะโครงสร้างและการตกแต่งที่แตกต่างกันไปตามภูมิภาคและสกุลช่าง เช่น ธรรมาสน์ทรงปราสาท ธรรมาสน์ฐานสูงไม่มียอด และธรรมาสน์พม่า แต่ทั้งหมดมีความคล้ายคลึงกันในเรื่องการสื่อถึงความมั่งคั่งและความศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นเอกลักษณ์สำคัญที่สะท้อนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชาวล้านนา

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การวิเคราะห์สุนทรียศาสตร์และภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์ธรรมาสน์ล้านนา พบว่า ลวดลายศิลปกรรมที่ปรากฏในธรรมาสน์ล้านนา เช่น ลายดอกบัว ลายเถาวัลย์ และลายเมฆ เป็นลวดลายที่สื่อถึงคติธรรมและปรัชญาทางพระพุทธศาสนา ลายดอกบัว ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์และการตรัสรู้ และลายเถาวัลย์ที่สื่อถึงการเจริญเติบโตและความต่อเนื่องของธรรมะ การออกแบบลวดลายเหล่านี้ไม่เพียงแต่เน้นความสวยงาม แต่ยังส่งเสริมบรรยากาศแห่งความศักดิ์สิทธิ์ภายในวัด ธรรมาสน์ยังมีรูปทรงที่สะท้อนถึงปราสาทหรือจตุรมุขที่เป็นสัญลักษณ์ของสวรรค์ ซึ่งแสดงถึงความเชื่อมโยงระหว่างโลกมนุษย์และสวรรค์ โดยมีการตกแต่งอย่างละเอียดอ่อนและประณีตตามลักษณะของศิลปกรรมล้านนา วัสดุที่ใช้ในการสร้างธรรมาสน์ล้านนามักเป็นไม้เนื้อแข็ง ซึ่งสะท้อนถึงความแข็งแรงและความทนทาน ในขณะเดียวกันยังมีการลงรักปิดทองและการประดับกระจกเพื่อเพิ่มความงามและความศักดิ์สิทธิ์ นอกจากนี้ การออกแบบธรรมาสน์ล้านนายังคำนึงถึงการสร้างบรรยากาศที่เหมาะสมสำหรับการนั่งเทศน์ของพระสงฆ์และการฟังธรรมของชาวพุทธ โดยเน้นความมั่งคั่งและความสงบเงียบ ซึ่งเป็นการสื่อถึงสุนทรียศาสตร์ที่มีความลึกซึ้งและสะท้อนถึงความศรัทธาทางศาสนาที่ฝังแน่นในวัฒนธรรมล้านนา ภูมิปัญญาในการสร้างธรรมาสน์ล้านนามาจากการสืบทอดความรู้และทักษะจากรุ่นสู่รุ่น โดยช่างฝีมือที่มีความชำนาญในการแกะสลักไม้และการตกแต่งลวดลาย จึงทำให้ธรรมาสน์ล้านนามีความงามที่เป็นเอกลักษณ์และแฝงไปด้วยความหมายทางศาสนา

วิเคราะห์การเปรียบเทียบธรรมาสน์ วัดพระธาตุลำปางหลวง และวัดพระธาตุหริภุญชัย

รายการ	ธรรมาสน์ วัดพระธาตุลำปางหลวง	ธรรมาสน์ วัดพระธาตุหริภุญชัย
1. งานพุทธศิลปกรรมที่ปรากฏในธรรมาสน์	- การแกะสลักไม้ที่ประณีต - ประดับกระจก - ปิดทองและรักสมุก	- การประดับกระจกสี - การใช้ลายดอกไม้ - ผสมผสานกับศิลปะพม่า
2. รูปแบบพุทธศิลป์ที่ปรากฏในธรรมาสน์	- หลังคาซ้อนชั้นแบบปราสาท - งานแกะสลักไม้มาก	- หลังคาซ้อนชั้นแบบเรียบง่าย - ใช้รูปแบบผสมผสานพม่าและล้านนา

3. ด้านโครงสร้าง	- เน้นความสูงสง่า - ฐานธรรมาสันแข็งแรงและมีขนาดใหญ่	- เน้นความสมดุล - โครงสร้างเรียบง่ายและสมดุลมากกว่า
4. ลวดลายบนธรรมาสัน	- ลวดลายไม้แกะสลักอย่างละเอียด - การใช้กระจกในการประดับตกแต่ง	- ลวดลายดอกไม้และพรรณพฤกษา - ลายเส้นที่ได้รับอิทธิพลจากศิลปะพม่า

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การพัฒนากระบวนการเผยแพร่และถ่ายทอดภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์ธรรมาสันล้านนา พบว่า การอนุรักษ์และการถ่ายทอดภูมิปัญญาการสร้างธรรมาสันล้านนาในยุคปัจจุบัน มีการดำเนินการผ่านหลายรูปแบบ เช่น การฝึกอบรมช่างฝีมือรุ่นใหม่ให้สามารถสืบทอดภูมิปัญญาในการสร้างธรรมาสันได้ การจัดเวิร์กช็อปเกี่ยวกับศิลปกรรมล้านนา และ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับธรรมาสันล้านนาให้แก่คนรุ่นใหม่ การใช้สื่อออนไลน์และสื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องทางหนึ่งที่สำคัญในการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับธรรมาสันล้านนาให้กว้างไกลขึ้น นอกจากนี้ ยังมีการจัดนิทรรศการและการแสดงศิลปกรรมที่เกี่ยวข้องกับธรรมาสันล้านนา เพื่อสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญและความงดงามของศิลปกรรมล้านนา รวมถึงการสร้างแรงบันดาลใจให้กับคนรุ่นใหม่ในการอนุรักษ์และสืบทอดมรดกวัฒนธรรมนี้ต่อไป การพัฒนากระบวนการเผยแพร่และถ่ายทอดภูมิปัญญาการสร้างธรรมาสันล้านนามีความสำคัญในการรักษาและส่งเสริมมรดกศิลปกรรมท้องถิ่น นอกจากนี้ ยังเป็นการสร้างความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมล้านนา และเป็นการสร้างความร่วมมือในการอนุรักษ์ศิลปกรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ในสังคมร่วมสมัย การสืบทอดภูมิปัญญานี้ยังเป็นการสร้างแรงจูงใจให้กับช่างฝีมือรุ่นใหม่ในการสืบสานศิลปกรรมล้านนา และเป็นการส่งเสริมความหลากหลายทางศิลปวัฒนธรรมของประเทศไทย

ภาพที่ 1 การฝึกอบรมให้แก่เยาวชนรุ่นใหม่ในการสืบสานศิลปกรรมล้านนา

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง "ธรรมาสันล้านนา: อัตลักษณ์ ภูมิปัญญา และสุนทรียศาสตร์มรดกวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา" ได้ศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมา อัตลักษณ์ ภูมิปัญญา และการสืบทอดภูมิปัญญาของธรรมาสันล้านนา ซึ่งผลการวิจัยได้แสดงให้เห็นถึงความงดงามของธรรมาสันล้านนาในเชิงศิลปกรรมและการสื่อถึงความหมายเชิงศาสนาและวัฒนธรรมของชาวล้านนา การอภิปรายผลการวิจัยจะมุ่งเน้นในประเด็นหลัก ๆ ดังนี้

1. ความงามและอัตลักษณ์ของธรรมาสันล้านนา

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าธรรมาสันล้านนาเป็นศิลปกรรมที่สะท้อนถึงความงามและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวล้านนา การออกแบบโครงสร้างของธรรมาสันล้านนาที่แบ่งออกเป็นฐาน เรือนเทศน์ และหลังคา มีความสอดคล้องกับปรัชญาทางพระพุทธศาสนาและสะท้อนถึงความเชื่อในศาสนา อาทิ ฐานที่แทนโลก เรือนเทศน์ที่แทนการเผยแผ่ธรรม และหลังคาที่แทนสวรรค์ นอกจากนี้ ลวดลายศิลปกรรมที่ประดับอยู่บนธรรมาสัน เช่น ลายดอกบัว ลายเถาวัลย์ และลายเมฆ เป็นการสื่อถึงคติธรรมและหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ทำให้ธรรมาสันล้านนามีความเป็นเอกลักษณ์และเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงศิลปวัฒนธรรมและความเชื่อของชาวล้านนาอย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2527: 147) ที่ระบุว่าศิลปกรรมล้านนามีการแฝงความหมายเชิงศาสนาและปรัชญาทางพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง สอดคล้องแนวคิดของ สุรศักดิ์ เจริญวงศ์ (2531: 11) ที่กล่าวถึง การสร้างงานประติมากรรมในพระพุทธศาสนาว่ามีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้เป็นอุปกรณ์อย่างหนึ่งที่ถ่ายทอดคติ ความเชื่อ และแนวคิดทางศาสนาให้เป็นรูปธรรม สัมผัสได้ด้วยตา (การเห็น) ก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจเรื่องราวในศาสนา ตลอดจนความประทับใจอันนำไปสู่ความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

2. สุนทรียศาสตร์และภูมิปัญญาในการสร้างธรรมาสันล้านนา

การสร้างธรรมาสันล้านนามีการใช้สุนทรียศาสตร์ในการออกแบบที่ละเอียดอ่อนและประณีต อาทิ การแกะสลักไม้ การลงรักปิดทอง และการประดับกระจก ซึ่งสะท้อนถึงความสามารถของช่างฝีมือชาวล้านนา และความศรัทธาในศาสนา ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นว่า ลักษณะการออกแบบธรรมาสันล้านนาเน้นความสมดุล และความสวยงามเพื่อสร้างบรรยากาศที่ศักดิ์สิทธิ์และเหมาะสมกับการปฏิบัติธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระมหาจริญ ยาวินัน (2549: 43-46) ที่ระบุว่าสุนทรียศาสตร์ในธรรมาสันล้านนาไม่เพียงแต่สะท้อนถึงความงามเชิงศิลปกรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเผยแผ่ธรรมะของพระพุทธศาสนา ภูมิปัญญาในการสร้างธรรมาสันล้านนามีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นผ่านกระบวนการฝึกอบรมช่างฝีมือรุ่นใหม่ การออกแบบและการสร้างธรรมาสันไม่เพียงแต่คำนึงถึงความงดงาม แต่ยังต้องคำนึงถึงหลักธรรมและคติความเชื่อทางศาสนา ทำให้ธรรมาสันล้านนาเป็นศิลปกรรมที่มีความหมายลึกซึ้งทั้งในเชิงศาสนาและศิลปวัฒนธรรม

3. การสืบทอดและการเผยแผ่ภูมิปัญญาธรรมาสันล้านนา

จากผลการวิจัยพบว่ากระบวนการเผยแผ่และการสืบทอดภูมิปัญญาการสร้างธรรมาสันล้านนามีความสำคัญในการรักษามรดกศิลปกรรมท้องถิ่น การฝึกอบรมช่างฝีมือรุ่นใหม่ การจัดเวิร์กช็อป การจัดนิทรรศการ และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเผยแพร่วิดีโอเกี่ยวกับธรรมาสันล้านนา เป็นวิธีการที่ช่วยให้ความรู้และภูมิปัญญาการสร้างธรรมาสันล้านนาสามารถสืบทอดไปยังคนรุ่นใหม่ได้ การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเผยแพร่วideosยังเป็นการสร้างความตระหนักรู้และความสนใจในการอนุรักษ์ศิลปกรรมล้านนาในสังคมร่วมสมัย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระพิรุณญาภพ ธารพนาลี และคณะ (2563: 49-59) ที่ระบุว่าการใช้เทคโนโลยีและการจัดกิจกรรมเป็นวิธีการสำคัญในการสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของศิลปกรรมล้านนาและการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม

4. ความสำคัญของธรรมาสันล้านนาในบริบทของสังคมปัจจุบัน

ธรรมาสันล้านนามีบทบาทสำคัญในสังคมล้านนาในปัจจุบัน ไม่เพียงแต่ทำหน้าที่เป็นสถานที่สำหรับพระสงฆ์ในการเทศน์และเผยแผ่ธรรมะเท่านั้น แต่ยังเป็นศิลปกรรมที่สะท้อนถึงความภาคภูมิใจของชาวล้านนา และเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงวัฒนธรรมและความเชื่อทางศาสนาที่ฝังลึกในวัฒนธรรมท้องถิ่น การอนุรักษ์ธรรมาสันล้านนาจึงถือเป็นการอนุรักษ์ศิลปกรรมที่มีคุณค่าในด้านศิลปะและศาสนา อีกทั้งยังมีบทบาทในการสร้างแรงบันดาลใจให้คนรุ่นใหม่ในการสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่านี้ต่อไป ทั้งนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของนพดล ปัญญาวรทัต และคณะ (2563: 35) ที่พบว่าการอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปกรรมในกลุ่มจังหวัดล้านนา ได้รับการส่งเสริมแตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละพื้นที่ ขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนในแต่ละจังหวัด

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ผลการวิจัยทำให้เห็นว่า การสร้างและการตกแต่งธรรมาสน์ล้านนาเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการผสมผสานศิลปกรรมและปรัชญาทางพระพุทธศาสนา การสืบทอดภูมิปัญญาการสร้างธรรมาสน์ล้านนาไม่เพียงแต่เป็นการรักษามรดกศิลปกรรมที่สวยงามเท่านั้น แต่ยังเป็นการสืบทอดปรัชญาและคติธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีความสำคัญในวัฒนธรรมล้านนา นอกจากนี้ การอนุรักษ์และการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับธรรมาสน์ล้านนายังเป็นการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างศิลปกรรมและสังคม ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งนี้ การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเผยแพร่และการจัดกิจกรรมทางศิลปกรรมยังเป็นวิธีที่สามารถสร้างความสนใจและกระตุ้นการอนุรักษ์มรดกศิลปกรรมล้านนาให้คงอยู่ต่อไปในยุคสมัยปัจจุบัน

6. ข้อเสนอแนะ

6.1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

6.1.1 การอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปกรรมล้านนา ผลการวิจัยเรื่องธรรมาสน์ล้านนาสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะช่างฝีมือรุ่นใหม่ เพื่อให้มีความรู้และทักษะในการสร้างสรรค์ธรรมาสน์ตามรูปแบบดั้งเดิม รวมถึงการจัดกิจกรรมการเผยแพร่ความรู้ให้กับชุมชนและนักเรียน เพื่อสร้างความตระหนักรู้ในคุณค่าของธรรมาสน์ล้านนาและมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญนี้

6.1.2 การประยุกต์ใช้ในการออกแบบศิลปกรรมสมัยใหม่ การประยุกต์ลวดลายและเทคนิคการสร้างธรรมาสน์ล้านนาในงานศิลปกรรมสมัยใหม่สามารถช่วยสร้างความงามที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและความเชื่อท้องถิ่น รวมถึงการสร้างผลิตภัณฑ์ทางศิลปกรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ ซึ่งสามารถเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนได้

6.1.3 การใช้เทคโนโลยีในการเผยแพร่ความรู้ ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาสื่อดิจิทัลและการใช้เทคโนโลยีในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับธรรมาสน์ล้านนาในวงกว้าง เช่น การจัดทำเว็บไซต์ หรือการสร้างสื่อออนไลน์ที่น่าเสนอข้อมูลและภาพลักษณ์ของธรรมาสน์ล้านนา เพื่อสร้างความสนใจและกระตุ้นการอนุรักษ์ศิลปกรรมในสังคมปัจจุบัน

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

6.2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

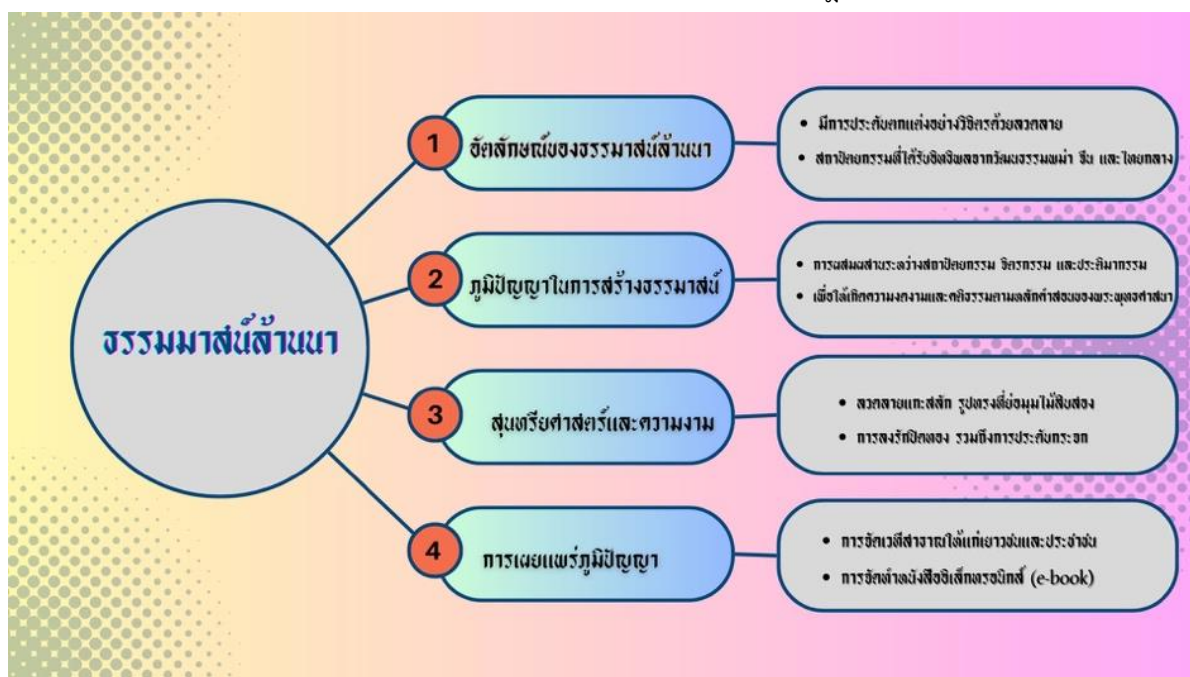
6.2.1 การศึกษาเปรียบเทียบธรรมาสันล้านนากับธรรมาสันในภูมิภาคอื่น การศึกษาธรรมาสันในภูมิภาคอื่นของประเทศไทย เช่น ธรรมาสันภาคกลางหรือภาคใต้ เพื่อเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างทางด้านสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และความเชื่อ จะช่วยให้เข้าใจถึงความหลากหลายของศิลปกรรมไทยในบริบทที่แตกต่างกัน

6.2.2 การศึกษาบทบาทของธรรมาสันล้านนาในพิธีกรรมและวิถีชีวิตของชาวล้านนาในปัจจุบัน การศึกษาบทบาทของธรรมาสันล้านนาในการประกอบพิธีกรรมและวิถีชีวิตของชาวล้านนาในยุคปัจจุบัน เพื่อให้เห็นถึงการปรับตัวและความเปลี่ยนแปลงของการใช้งานธรรมาสันในบริบทสังคมสมัยใหม่ รวมถึงการสำรวจความคิดเห็นและทัศนคติของชาวล้านนาต่อธรรมาสันในยุคปัจจุบัน

6.2.3 การพัฒนากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาอย่างยั่งยืน ศึกษารูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมในการถ่ายทอดภูมิปัญญาการสร้างธรรมาสันล้านนาอย่างยั่งยืน โดยเน้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นระบบและการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการที่สามารถสร้างช่างฝีมือรุ่นใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การวิจัยเรื่อง “ธรรมาสันล้านนา: อัตลักษณ์ ภูมิปัญญา และสุนทรียศาสตร์มรดกวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา” ได้เผยให้เห็นองค์ความรู้ใหม่หลายประการที่สามารถนำไปใช้เป็นประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านศิลปกรรม วัฒนธรรม ศาสนา และการอนุรักษ์มรดกทางภูมิปัญญา โดยองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยมีสรุปได้ดังภาพที่ 2 ดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้จากการวิจัย

1. ความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของจรรยาบรรณล้านนา การวิจัยนี้ได้นำเสนอองค์ความรู้ที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของจรรยาบรรณล้านนาในเชิงสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม โดยการออกแบบจรรยาบรรณล้านนาแบ่งเป็นโครงสร้าง 3 ส่วน ได้แก่ ฐาน เรือนเทศน์ และหลังคา ซึ่งแต่ละส่วนมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่เชื่อมโยงกับปรัชญาและคติธรรมทางพระพุทธศาสนา ความเข้าใจในองค์ประกอบและโครงสร้างของจรรยาบรรณล้านนาช่วยให้การอนุรักษ์และสืบทอดการสร้างสรรคจรรยาบรรณล้านนาได้อย่างถูกต้องและเป็นไปตามแบบดั้งเดิม

2. การอนุรักษ์และการถ่ายทอดภูมิปัญญาการสร้างจรรยาบรรณล้านนาในบริบทสังคมร่วมสมัย การวิจัยนี้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์และถ่ายทอดภูมิปัญญาการสร้างจรรยาบรรณล้านนาในยุคปัจจุบัน โดยเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการเผยแพร่และการสืบทอดภูมิปัญญาให้แก่คนรุ่นใหม่ผ่านการฝึกอบรมช่างฝีมือ การจัดกิจกรรมเวิร์กช็อป และการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เป็นช่องทางในการเผยแพร่ความรู้และสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของจรรยาบรรณล้านนา การสร้างความเข้าใจและการตระหนักถึงคุณค่าของจรรยาบรรณล้านนาในสังคมร่วมสมัยนี้ เป็นการสร้างแรงบันดาลใจให้กับช่างฝีมือรุ่นใหม่ในการสืบสานศิลปกรรมล้านนาอย่างยั่งยืน

3. การผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปกรรมสู่การสร้างสุนทรียศาสตร์ที่มีเอกลักษณ์ การวิจัยนี้ได้เสนอองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวล้านนา กับศิลปกรรมในการสร้างสุนทรียศาสตร์ที่โดดเด่นและมีเอกลักษณ์ ความงามของจรรยาบรรณล้านนามาจากการแกะสลักลวดลายที่ละเอียดอ่อน การใช้วัสดุที่เหมาะสม เช่น ไม้เนื้อแข็ง การลงรักปิดทอง และการประดับกระจก ทั้งนี้ยังเน้นการ

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

เชื่อมโยงลวดลายต่าง ๆ กับคติธรรมในพระพุทธศาสนา เช่น ลายดอกบัวที่สื่อถึงความบริสุทธิ์ และลายเถาวัลย์ที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม การออกแบบธรรมาสันล้านนาจึงเป็นการแสดงออกถึงความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและความชื่นชมในความงดงามทางธรรมชาติ องค์ความรู้นี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบและพัฒนาศิลปกรรมล้านนาให้เข้ากับยุคสมัย

4. การเผยแพร่ภูมิปัญญาเรื่องธรรมาสันล้านนากับวิถีชีวิตและความเชื่อทางศาสนาของชาวล้านนา องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการวิจัยนี้แสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงระหว่างธรรมาสันล้านนา วิถีชีวิต และความเชื่อทางศาสนาของชาวล้านนา การสร้างธรรมาสันเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างบุญกุศลตามคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ การสร้างและการประดับธรรมาสันยังเป็นการแสดงออกถึงความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและการถวายเป็นพุทธบูชา การเข้าใจถึงความเชื่อมโยงนี้ช่วยให้มีการอนุรักษ์และสืบทอดธรรมาสันล้านนาอย่างถูกต้องตามความหมายดั้งเดิมของวัฒนธรรมล้านนา

แนวทางการนำภูมิปัญญาการสร้างธรรมาสันล้านนามาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ศิลปกรรมสมัยใหม่ ผลการวิจัยนี้ได้นำเสนอแนวทางในการนำภูมิปัญญาและสุนทรียศาสตร์ของธรรมาสันล้านนามาประยุกต์ใช้ในการออกแบบศิลปกรรมร่วมสมัย การใช้ลวดลายศิลปกรรมล้านนาหรือการผสมผสานวัสดุและเทคนิคแบบดั้งเดิมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่สามารถสร้างสรรค์ศิลปกรรมที่มีความงดงามและคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของล้านนาได้ แนวทางนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมการอนุรักษ์และการพัฒนาเครือข่ายศิลปกรรมล้านนาให้คงอยู่ในสังคมร่วมสมัย

8.บรรณานุกรม

- กาญจนา ชลศิริ และวัชร กว้างไชย์. (2561). การอนุรักษ์นาครีและธรรมาสันบุษบกล้านนา. รายงานวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, หน้า140.
- ทรงพันธ์ วรรณมาศ. (2546). ปราสาท-ธรรมาสันในเขตจังหวัดเชียงรายและพะเยา. รายงานวิจัย. ภาควิชาภาษาไทย, คณะจิตรศิลป์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, หน้า 84-91
- นพดณ ปัญญาวรทัต และคณะ. (2563). การส่งเสริมและอนุรักษ์การสร้างสรรคศิลปปะของวัดและชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา. รายงานวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, หน้า 35
- พระพิริฎาภพ ธารพนาลี และคณะ. (2563). จากปราสาทศพัธูธรรมาสันล้านนา.วารสารมนุษยศาสตร์, ปีที่ 17 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนกันยายน – ธันวาคม, 49-59

- วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567
- พระมหาจรัญ ยาวินัน. (2549) .ศึกษาเรื่องธรรมาสน์พื้นเมืองจังหวัดลำปาง. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหา
บัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ, ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ, คณะมนุษยศาสตร์, มหา
วิทยาลัยศิลปากร, หน้า 43-46
- วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. (2527) . ศิลปหัตถกรรมภาคต้น. กรุงเทพมหานคร: ปานยา, หน้า147.
- สุรศักดิ์ เจริญวงศ์. (2535). 81 ปีแห่งการสถาปนากรมศิลปากร. กรุงเทพมหานคร : ฉลองรัตนโกสินทร์
กองโบราณคดี, หน้า 11
- สุรัสวดี อ๋องสกุลและรัสวดี อ๋องสกุล. (2549). ประวัติศาสตร์ล้านนา. พิมพ์ครั้งที่ 3 . กรุงเทพมหานคร:
อมรินทร์,หน้า 259.
- อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว. (2547). โบราณสถาน-โบราณวัตถุวัดในล้านนา. สถาบันภาษาศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่,หน้า 109.

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ความพึงพอใจของครูต่อทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา

กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร

Satisfaction of Teachers on The 21st Century Skills of School Administrators of the
School Cluster 15 under the Bangkok Metropolitan Administration

ทิพย์วรรณ วิเศษดี¹ เสาวภาคย์ แหลมเพ็ชร², แสงอาทิตย์ ไทยมิตร³

Tippawan Wiseddee¹ Saowaphark Lampetch², Saengatit Thaimit³

มหาวิทยาลัยเกริก^{1,2}, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย³

Krirk University^{1,2}, Mahamakut Buddhist University³

Author for Correspondence: Email: Zatiara.so@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของครูต่อทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร และ 2) เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของครูต่อทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตาม เพศ อายุ และระดับการศึกษากลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูกลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2566 จำนวน 200 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) และแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .94 สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) การทดสอบ t-test (Independent Samples Test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way Analysis of Variance)

ผลการวิจัยพบว่า 1) ความพึงพอใจของครูต่อทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.26$) โดยด้านทักษะความร่วมมือมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ด้านทักษะความร่วมมือ ($\bar{X} = 4.32$) ด้านทักษะวิสัยทัศน์ ($\bar{X} = 4.27$) ด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 4.23$) และด้านทักษะการสื่อสาร ($\bar{X} = 4.20$) ตามลำดับ 2) ความพึงพอใจของครูต่อทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตาม เพศ อายุ และระดับการศึกษาไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: ความพึงพอใจของครู; ทักษะในศตวรรษที่ 21; ผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21

Received:01/09/2567, Revised:04/10/2567, Accepted:06/10/2567

Abstract

This research aimed to 1) survey the satisfaction of teachers regarding 21st-century skills among school administrators in the network schools affiliated with Bangkok Metropolitan Administration, Group 15, and 2) compare teacher satisfaction levels across 21st-century skills among school administrators in the same network schools, categorized by gender, age, and educational level of the sample group used in this study. The sample consisted of 200 teachers from network schools affiliated with Bangkok Metropolitan Administration, academic year 2023. Data collection tools included a questionnaire designed as a checklist and a 5-level rating scale with a reliability coefficient of .94. Data analysis involved frequency percentage, mean, standard deviation (S.D.), index of congruence (IOC), independent samples t-test, and one-way analysis of variance (ANOVA).

The research findings revealed that 1) overall teacher satisfaction with 21st-century skills among school administrators in Group 15 network schools affiliated with Bangkok Metropolitan Administration was high. Cooperation skills received the highest average score ($\bar{X} = 4.32$), followed by visionary skills ($\bar{X} = 4.27$), creative thinking skills ($\bar{X} = 4.23$), and communication skills ($\bar{X} = 4.20$), respectively. 2) Teacher satisfaction with 21st-century skills among school administrators did not differ significantly across gender, age, and educational levels.

Keywords: Satisfaction of Teachers; The 21st Century Skills; School Administrators.

1. บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา และเทคโนโลยีสารสนเทศได้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อองค์กรและประชาชนทั่วโลก โดยเฉพาะการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทำให้การสื่อสารระหว่างประเทศเป็นไปอย่างรวดเร็วและไร้พรมแดน ประเทศไทยจึงต้องปรับตัวเพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองและสร้างความสามารถในการแข่งขัน โดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 เน้นการยกระดับคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาทักษะในทุกช่วงวัย เพื่อสร้างคนดีมีวินัย และมีความรับผิดชอบต่อสังคม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560: 1)

การยกระดับคุณภาพการศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาประเทศ โดยรัฐบาลมุ่งเน้นส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะทุกช่วงวัย พัฒนาโรงเรียนควบคู่กับการพัฒนาครู เพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษาในทุกระดับ พัฒนาแพลตฟอร์มการเรียนรู้ผ่านระบบดิจิทัล ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสร้างสรรค์ในการเรียนการสอนออนไลน์ ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา พัฒนาทักษะอาชีพทุกช่วงวัย และส่งเสริมหลักคิดที่ถูกต้องด้านคุณธรรม จริยธรรม (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2562: 22-23)

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ความสำเร็จของการยกระดับคุณภาพการศึกษาขึ้นอยู่กับคุณภาพของสถานศึกษาและกระบวนการบริหารภายในสถานศึกษา ซึ่งผู้บริหารต้องแสดงบทบาทความเป็นผู้นำ ทำงานร่วมกับบุคลากรโดยให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีความพึงพอใจ และมีความสุขในการทำงาน (วิริยฤทธิ์ ชาตะกาญจน์, 2551: 59) ผู้บริหารสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จมักจะมีความสามารถในการนำ เป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้นำ ผู้สนับสนุน และผู้นำนวัตกรรมเข้ามาสู่สถานศึกษา (อรรณพ พงษ์วาท, 2540: 58)

ภาวะผู้นำเป็นทักษะจำเป็นที่ผู้บริหารสถานศึกษาทุกคนจะต้องมี ประกอบด้วย 1) ทักษะด้านเทคนิควิธี 2) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ และ 3) ทักษะด้านความคิดรวบยอด (Katz, 2005) และในยุคศตวรรษที่ 21 ผู้นำในสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จควรมีความคาดหวังสูง ให้ความสำคัญจุดมุ่งหมายเป็นฐาน ใช้ความสามารถพิเศษในการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ มีจิตสร้างสรรค์ สามารถแปลความข้อมูล มีความสามารถในการบริหารเวลาและมีความใส่ใจ (Crawford อ้างใน วิโรจน์ สารัตนะ, 2556)

ทักษะภาวะผู้นำ (Leadership Skills) เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการใช้ความสามารถและความชำนาญในการบริหารงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในองค์กร การพัฒนาทักษะภาวะผู้นำช่วยให้ผู้นำสามารถเข้าใจประสบการณ์และคุณค่าของความเป็นผู้นำในตนเอง รวมถึงการจัดการกับความขัดแย้งและการส่งเสริมพฤติกรรมที่ดีในทีมงาน เพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกันในสภาพแวดล้อมที่ท้าทาย ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งการจัดการศึกษาที่ประสบความสำเร็จนั้นต้องอาศัยความรู้และทักษะในการบริหารที่เหมาะสม นักวิชาการหลายท่านได้ระบุว่าทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วยทักษะด้านเทคนิค, มนุษย์, ความคิดรวบยอด, การศึกษาและการสอน, และความรู้ความคิด (พะยอม วงศ์สารศรี, 2547; กรรณิกา เรตมอนด์, 2559) องค์ประกอบของทักษะภาวะผู้นำในยุคนี้รวมถึงทักษะความคิดสร้างสรรค์, วิสัยทัศน์, ความร่วมมือ, และการสื่อสาร ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญ เนื่องจากการบริหารสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์และการสื่อสารที่ดีระหว่างผู้บริหารและทีมงาน (ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ, 2555: 43-52) การพัฒนาทักษะเหล่านี้จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถนำการเปลี่ยนแปลงไปสู่การพัฒนาที่มีคุณภาพและสร้างความไว้วางใจในทีมงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากผลการประเมินภายนอกรอบสี่กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่ผ่านมาพบว่า กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร ผ่านเกณฑ์การประเมินทุกโรงเรียน เพื่อเป็นการรักษามาตรฐานการประเมิน และพัฒนาเพื่อยกระดับโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายให้มีมาตรฐานที่สูงขึ้น และเตรียมความพร้อมรับการประเมินภายนอกที่ทำให้ผ่านเกณฑ์การประเมินตามมาตรฐานที่กำหนดไว้

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาทักษะภาวะผู้นำในยุคศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาและเป็นข้อมูลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ในการวางแผนงานตลอดจนพัฒนาการบริหารงานในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของครูต่อทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร

2.2 เพื่อเปรียบเทียบทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เรื่อง ความพึงพอใจของครูต่อทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูและบุคลากรที่ปฏิบัติงานในกลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2566 จำนวน 418 คน ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 200 คน จากการเปิดตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie, R.V., & D.W. Morgan, 1970) โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) จำนวน 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ได้แก่ เพศ อายุ และระดับการศึกษา ของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรโรงเรียนในเขตห้วยขวาง สังกัดกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์ 2) ด้านทักษะวิสัยทัศน์ 3) ด้านทักษะความร่วมมือ 4) ด้านทักษะการสื่อสาร ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert Scale) ดังนี้ ระดับมากที่สุด ระดับมาก ระดับปานกลาง ระดับน้อย และระดับน้อยที่สุด และหาคุณภาพเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) เพื่อตรวจสอบ ปรับปรุงแก้ไข สำนวนภาษา ตลอดจนเนื้อหาให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการวัดตามนิยามศัพท์เฉพาะ โดยเลือกข้อคำถามที่มีดัชนีความสอดคล้องระหว่างคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวัดตามนิยามศัพท์เฉพาะตั้งแต่ 0.50-1.00 มาใช้เป็นข้อคำถามในแบบสอบถามในแต่ละด้าน พบว่า ข้อคำถามจำนวน 26 ข้อ มีค่า IOC ทั้งฉบับเท่ากับ 0.80 ซึ่งสามารถนำข้อคำถามไปใช้ได้ทุกข้อและหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยการหาสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ซึ่งกำหนดความเชื่อมั่นไม่ต่ำกว่า 0.80 ขึ้นไป ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach, 1970) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.969 จากการนำไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างครูโรงเรียนพระราชานุวัตรบำเพ็ญสังกต สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร เขตห้วยขวาง จำนวน 30 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว แล้วนำไปแปลผลเปรียบเทียบกับเกณฑ์เฉลี่ย 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง ความพึงพอใจของครูต่อทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับ มากที่สุด

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง ความพึงพอใจของครูต่อทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับ มาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง ความพึงพอใจของครูต่อทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับ ปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง ความพึงพอใจของครูต่อทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับ น้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง ความพึงพอใจของครูต่อทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับ น้อยที่สุด

4. ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของครูต่อทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ตารางที่ 4.1 จำนวน ร้อยละ ของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ อายุ และระดับการศึกษา

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม		จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ	ชาย	46	23.00
	หญิง	154	77.00
2. อายุ	อายุ 25-35 ปี	45	22.50
	อายุ 36-45 ปี	118	59.00
	มากกว่า 45 ปี	37	18.50
3. ระดับการศึกษา	ปริญญาตรี	103	51.50
	ปริญญาโท	97	48.50

จากตารางที่ 4.1 ผลการวิเคราะห์สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีทั้งสิ้น จำนวน 200 คน เป็นเพศชาย 46 คน คิดเป็น ร้อยละ 23.00 เป็นเพศหญิง 154 คน คิดเป็น ร้อยละ 77.00 ตามลำดับ มีอายุ 25-35 ปี จำนวน 45 คน คิดเป็น ร้อยละ 22.5 อายุ 36-45 ปี จำนวน 118 คน คิดเป็น ร้อยละ 59.00 และมีอายุมากกว่า 45 ปี จำนวน 37 คน คิดเป็น ร้อยละ 18.5 ตามลำดับ มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 103 คน คิดเป็น ร้อยละ 51.50 และมีระดับการศึกษาระดับปริญญาโท จำนวน 97 คน คิดเป็น ร้อยละ 48.50 ตามลำดับ

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ตารางที่ 4.2 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของครูต่อทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร ในภาพรวม

ความพึงพอใจของครูต่อทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหาร สถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัด กรุงเทพมหานคร	ระดับความพึงพอใจ		
	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล
1. ด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์	4.23	0.66	มาก
2. ด้านทักษะวิสัยทัศน์	4.27	0.63	มาก
3. ด้านทักษะความร่วมมือ	4.32	0.83	มาก
4. ด้านทักษะการสื่อสาร	4.20	0.90	มาก
โดยรวม	4.26	0.70	มาก

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ความพึงพอใจของครูต่อทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานครในภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ($\bar{X} = 4.26$) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านทักษะความร่วมมือ ($\bar{X} = 4.32$) รองลงมาคือ ด้านทักษะวิสัยทัศน์ ($\bar{X} = 4.27$) ด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 4.23$) และ ด้านทักษะการสื่อสาร ($\bar{X} = 4.20$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.3 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของครูต่อทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์จำแนกเป็นรายข้อ

ด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์	ระดับความพึงพอใจ		
	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล
1. ผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการบริหารงานองค์กร อยู่เสมอ	4.31	0.68	มาก
2. ผู้บริหารสถานศึกษามีความเชื่อมั่นในตนเองพร้อมเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ อยู่เสมอ	4.22	0.84	มาก
3. ผู้บริหารสถานศึกษากล้าตัดสินใจในการ บริหารงานต่าง ๆ ในองค์กร	4.18	0.80	มาก
4. ผู้บริหารสถานศึกษามีสติปัญญาในการแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์	4.26	0.72	มาก
5. ผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดไตร่ตรองสุขุม รอบคอบในการปฏิบัติงาน	4.19	0.74	มาก
รวม	4.23	0.66	มาก

จากตารางที่ 4.3 แสดงผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของครูต่อทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.23$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการบริหารงานองค์กรอยู่เสมอ ($\bar{X} = 4.31$) รองลงมาคือ ผู้บริหารสถานศึกษามีสติปัญญาในการแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 4.26$)

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567
และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ผู้บริหารสถานศึกษากล้าตัดสินใจในการบริหารงานต่าง ๆ ในองค์กร ($\bar{X} = 4.18$)

ตารางที่ 4.4 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของครูต่อทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านทักษะวิสัยทัศน์ จำแนกเป็นรายข้อ

ด้านทักษะวิสัยทัศน์	ระดับความพึงพอใจ		
	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล
1. ผู้บริหารสถานศึกษามีการกำหนดทิศทางการดำเนินงานขององค์กรอย่างชัดเจน	4.19	0.85	มาก
2. ผู้บริหารสถานศึกษามีการกำหนดจุดมุ่งหมายที่องค์กรต้องการให้เกิดขึ้น	4.27	0.73	มาก
3. ผู้บริหารสถานศึกษามีการตั้งเป้าหมายบนพื้นฐานความเป็นไปได้	4.13	0.83	มาก
4. ผู้บริหารสถานศึกษามีการคาดคะเนถึงความสำเร็จขององค์กรที่จะเกิดขึ้นในอนาคต	4.39	0.67	มาก
5. ผู้บริหารสถานศึกษามีความสามารถในการดำเนินงานจนบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้	4.38	0.62	มาก
รวม	4.27	0.64	มาก

จากตาราง 4.4 แสดงผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของครูต่อทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านทักษะวิสัยทัศน์ พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2 ข้อ คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีการคาดคะเนถึงความสำเร็จขององค์กรที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ($\bar{X} = 4.39$) รองลงมาคือ ผู้บริหารสถานศึกษามีความสามารถในการดำเนินงานจนบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ($\bar{X} = 4.38$) และ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ผู้บริหารสถานศึกษามีการตั้งเป้าหมายบนพื้นฐานความเป็นไปได้ ($\bar{X} = 4.13$)

ตารางที่ 4.5 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของครูต่อทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านทักษะความร่วมมือ จำแนกเป็นรายข้อ

ด้านทักษะความร่วมมือ	ระดับความพึงพอใจ		
	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล
1. ผู้บริหารสถานศึกษาบริหารงานต่าง ๆ ในองค์กรแบบมีส่วนร่วม	4.34	0.86	มาก
2. ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาร่วมวางแผนการดำเนินงานในองค์กร	4.40	0.89	มาก

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

3. ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และตัดสินใจในการดำเนินงานในองค์กร	4.24	0.89	มาก
4. ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการตรวจสอบ ติดตาม ผลการดำเนินงานในองค์กร	4.36	0.92	มาก
5. ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาร่วมมือกันเลือกวิธีการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในองค์กร	4.25	0.89	มาก
รวม	4.32	0.83	มาก

จากตาราง 4.5 แสดงผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของครูต่อทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านทักษะความร่วมมือ พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาร่วมวางแผนการดำเนินงานในองค์กร ($\bar{X} = 4.40$) รองลงมาคือ ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการตรวจสอบ ติดตาม ผลการดำเนินงานในองค์กร ($\bar{X} = 4.36$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และตัดสินใจในการดำเนินงานในองค์กร ($\bar{X} = 4.24$)

ตารางที่ 4.6 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของครูต่อทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านทักษะการสื่อสาร จำแนกเป็นรายข้อ

ด้านทักษะการสื่อสาร	ระดับความพึงพอใจ		
	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล
1. ผู้บริหารสถานศึกษามีการสื่อสารกับผู้ใต้บังคับบัญชาที่รวดเร็ว ถูกต้อง และชัดเจน	4.13	1.00	มาก
2. ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสื่อกลางในการสื่อสารระหว่างเพื่อนครูในการดำเนินงานต่าง ๆ ขององค์กร	4.13	0.97	มาก
3. ผู้บริหารสถานศึกษามีการสื่อสารกับผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยความเป็นกัลยาณมิตร	4.12	0.90	มาก
4. ผู้บริหารสถานศึกษามีการสื่อสารกับผู้ใต้บังคับบัญชาโดยใช้เทคโนโลยีสื่อสารต่าง ๆ	4.22	0.96	มาก
5. ผู้บริหารสถานศึกษามีการจัดประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจและลงมตร่วมกันเสมอ	4.30	0.97	มาก
รวม	4.18	0.90	มาก

จากตาราง 4.5 แสดงผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของครูต่อทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านทักษะการสื่อสาร พบว่า ในภาพรวมอยู่ใน

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีการจัดประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจและลงมติดร่วมกันเสมอ ($\bar{X} = 4.30$) รองลงมาคือ ผู้บริหารสถานศึกษามีการสื่อสารกับผู้ได้บังคับบัญชาโดยใช้เทคโนโลยีสื่อสารต่าง ๆ ($\bar{X} = 4.22$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำ ผู้บริหารสถานศึกษามีการสื่อสารกับผู้ได้บังคับบัญชาด้วยความเป็นกัลยาณมิตร ($\bar{X} = 4.12$)

ตารางที่ 4.7 ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของครูต่อทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามเพศ

ความพึงพอใจของครูต่อทักษะศตวรรษที่ 21 ของ ผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร	ชาย		หญิง		t	Sig.
	n = 46		n =154			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์	4.29	0.58	4.21	0.69	0.744	0.231
2. ด้านทักษะวิสัยทัศน์	4.33	0.59	4.26	0.66	0.787	0.283
3. ด้านทักษะความร่วมมือ	4.41	0.73	4.29	0.86	0.885	0.260
4. ด้านทักษะการสื่อสาร	4.29	0.86	4.14	0.92	0.885	0.223
รวม	4.33	0.70	4.22	0.79	0.825	0.249

จากตารางที่ 4.7 แสดงผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของครูต่อทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามเพศ โดยใช้สถิติทดสอบที (Independent Sample t-test) โดยรวม พบว่าค่า Sig. = 0.249 มากกว่า 0.05 หมายความว่า ครูในกลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีเพศต่างกัน มีความพึงพอใจของครูต่อทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีค่า Sig. มากกว่า 0.05 ซึ่งหมายความว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

**ตารางที่ 4.8 ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของครูต่อทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา
กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามอายุในภาพรวมและราย
ด้าน**

ความพึงพอใจของครูต่อทักษะศตวรรษที่		อายุ				
21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่ม โรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัด กรุงเทพมหานคร	แหล่งความ แปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
1. ด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์	ระหว่างกลุ่ม	0.076	2	0.038	0.086	0.918
	ภายในกลุ่ม	86.680	197	0.440		
	รวม	86.755	199			
2. ด้านทักษะวิสัยทัศน์	ระหว่างกลุ่ม	0.570	2	0.285	0.703	0.496
	ภายในกลุ่ม	79.810	197	0.405		
	รวม	80.380	199			
3. ด้านทักษะความร่วมมือ	ระหว่างกลุ่ม	1.446	2	0.723	1.050	0.352
	ภายในกลุ่ม	135.609	197	0.688		
	รวม	137.055	199			
4. ด้านทักษะการสื่อสาร	ระหว่างกลุ่ม	0.274	2	0.137	0.169	0.844
	ภายในกลุ่ม	159.406	197	0.809		
	รวม	137.055	199			
ภาพรวมทั้ง 4 ด้าน	ระหว่างกลุ่ม	0.456	2	0.228	0.463	0.630
	ภายในกลุ่ม	96.964	197	0.492		
	รวม	97.420	185			

จากตารางที่ 4.8 แสดงผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของครูต่อทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามอายุ โดยใช้สถิติทดสอบที

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

(Independent Sample t-test) โดยรวม พบว่าค่า Sig. = 0.630 มากกว่า 0.05 หมายความว่า ครูในกลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีอายุต่างกัน มีความพึงพอใจของครูต่อทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีค่า Sig. มากกว่า 0.05 ซึ่งหมายความว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 4.9 ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของครูต่อทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามระดับการศึกษา ในภาพรวมและรายด้าน

ความพึงพอใจของครูต่อทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเครือข่าย ที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร	ปริญญาตรี		ปริญญาโท		t	Sig.
	n = 103		n = 97			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์	4.26	0.73	4.20	0.58	0.664	0.052
2. ด้านทักษะวิสัยทัศน์	4.33	0.68	4.20	0.57	1.517	0.089
3. ด้านทักษะความร่วมมือ	4.38	0.86	4.25	0.79	1.100	0.452
4. ด้านทักษะการสื่อสาร	4.21	0.94	4.14	0.85	.546	0.321
รวม	4.30	0.76	4.20	0.63	1.001	0.064

จากตารางที่ 4.9 แสดงผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของครูต่อทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามระดับการศึกษา โดยใช้สถิติทดสอบที (Independent Sample t-test) โดยรวม พบว่าค่า Sig. = 0.064 มากกว่า 0.05 หมายความว่า ครูในกลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความพึงพอใจของครูต่อทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีค่า Sig. มากกว่า 0.05 ซึ่งหมายความว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ดังนั้นผลการวิจัยจึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

5. อภิปรายผล

จากผลการวิจัย ความพึงพอใจของครูต่อทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร สามารถนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

5.1 ความพึงพอใจของครูต่อทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ในภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.26$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ทั้ง 4 ด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านทักษะความร่วมมือ รองลงมาคือ ด้านทักษะวิสัยทัศน์ ด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์ และด้านทักษะการสื่อสาร ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 กรุงเทพมหานคร เป็นผู้ที่มีได้รับการคัดเลือก และผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีทักษะภาวะผู้นำ ทั้ง 4 ด้าน ส่งผลให้ครูมีความพึงพอใจต่อทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งการที่ผู้บริหารมีทักษะภาวะผู้นำในระดับมาก นั้นส่งผลต่อการบริหารสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งจะช่วยให้สถานศึกษาจัดการศึกษาได้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเจตนารมณ์พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553: 3) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มณฑาทิพย์ นามนุ (2561) ได้ศึกษาเรื่อง ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า 1. ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 อยู่ในระดับมาก ทั้งในภาพรวมและรายด้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัยวัฒน์ เทวธีระรัตน์ (2562) ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความภักดีของครู โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านวิสัยทัศน์ ซึ่งเมื่อผู้บริหารสถานศึกษา มีวิสัยทัศน์แล้วจะเกิดการมองอนาคตที่กว้างไกล มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถวิเคราะห์สังเคราะห์ได้ว่าสิ่งที่ต้องการให้องค์กรเป็นไปในอนาคตมีความเป็นไปได้ สามารถสื่อสารวิสัยทัศน์นั้นได้ชัดเจน และนำวิสัยทัศน์นั้นไปปฏิบัติและเกิดความร่วมมือร่วมใจกันในการปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร และยังสอดคล้องกับฐนพร จันทร์มัน, ธีรฐ ธาดาตันติโชค และณัฐวรรณ พุ่มดียิ่ง (2564: 205-218) ได้ศึกษาเรื่องทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐ จังหวัดสุพรรณบุรี มีผลการวิจัยพบว่า 1) ทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ประกอบด้วย ทักษะความร่วมมือ ทักษะความคิดสร้างสรรค์ ทักษะวิสัยทัศน์ และทักษะการสื่อสารตามลำดับ และ 2) ทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาประกอบด้วยทักษะความร่วมมือ ทักษะวิสัยทัศน์ ทักษะการสื่อสาร และทักษะความคิดสร้างสรรค์ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยร่วมกันทำนายได้ร้อยละ 68.80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

5.2 ความพึงพอใจของครูต่อทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตาม เพศ อายุ และระดับการศึกษา พบว่า

5.2.1 การศึกษาที่เกี่ยวกับความพึงพอใจของครูที่มีเพศต่างกันต่อทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่าไม่มีความแตกต่างกันในภาพรวมและรายด้าน สาเหตุอาจเกิดจากผู้บริหารมีทักษะภาวะผู้นำที่ดีและปฏิบัติต่อครูอย่างเสมอภาค สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรสุวรรณค์ บุญณกรณ์ชัย (2561) และ อรุณรัตน์ พิกุลทอง (2560) ยืนยันว่าครูที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 ไม่แตกต่างกันเช่นเดียวกัน ทั้งนี้การศึกษาได้แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารมีทักษะที่เหมาะสมกับการบริหารในยุคปัจจุบันและสามารถสร้างความพึงพอใจให้กับครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ.

5.2.2 ครูที่มีอายุต่างกัน มีความพึงพอใจต่อทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร ทั้งในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องจากก่อนดำรงตำแหน่ง ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานครทุกคนต้องได้รับการฝึกอบรมให้มีทักษะภาวะผู้นำ เมื่อมาบริหารงานในสถานศึกษา ผู้บริหารจึงสามารถพัฒนาสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 ได้อย่างมีคุณภาพ และครูเห็นถึงศักยภาพของผู้บริหารในการพัฒนาสถานศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ ทำให้ครูที่มีอายุต่างกันมีความพึงพอใจต่อทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารไม่แตกต่างกัน ซึ่งผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรสุวรรณค์ บุญณกรณ์ชัย (2561) ที่พบว่าครูที่มีอายุต่างกันมีภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนทวีธาภิเศก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน และงานวิจัยของ อรรวรรณ์ วงศ์ตุ่น (2555) ที่พบว่า ครูที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 5 ไม่แตกต่างกัน

5.2.3 ครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความพึงพอใจของครูต่อทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร ทั้งในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษามีทักษะภาวะผู้นำในยุคศตวรรษที่ 21 ในการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ นำพาองค์กรไปสู่เป้าหมาย และเข้าถึงผู้ใต้บังคับบัญชาโดยไม่เลือกปฏิบัติ ส่งผลให้ครูทุกระดับการศึกษามีความรู้สึกที่ดีต่อผู้บริหารและมีมุมมองที่เป็นกลางในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปาริชาติ ชูปฏิบัติ (2554) และ สุภาวดี จันทะลับ (2553) ที่พบว่า ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยความพึงพอใจของครูต่อทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยขอเสนอแนะจากผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

6.1.1 ควรพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ เพราะจากผลการวิจัยพบว่าครูมีความพอใจในด้านนี้น้อยกว่าด้านอื่น โดยการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการคิดริเริ่มสิ่งใหม่ โดยนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในการบริหารจัดการ และส่งเสริมให้ครูและบุคลากรพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในการจัดการเรียนการสอน

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

6.2.1 ควรทำการเปรียบเทียบความพึงพอใจของครูในโรงเรียนต่าง ๆ ภายในเครือข่ายที่ 15 โดยวิเคราะห์ระหว่างโรงเรียนที่มีทักษะศตวรรษที่ 21 สูงและต่ำ

6.2.3 ควรเพิ่มการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาในงานวิจัยครั้งถัดไปเพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับทักษะศตวรรษที่ 21 และการสนับสนุนครู

7. ข้อค้นพบจากการวิจัย

สรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีทักษะภาวะผู้นำ ส่งผลดีต่อการบริหารสถานศึกษา ช่วยให้สถานศึกษาจัดการศึกษาได้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเจตนารมณ์พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข ทั้งนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวิสัยทัศน์ จะเกิดการมองอนาคตที่กว้างไกล มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถวิเคราะห์สังเคราะห์ได้ว่าสิ่งที่ต้องการให้องค์กรเป็นไปในอนาคตมีความเป็นไปได้ สามารถสื่อสารวิสัยทัศน์นั้นได้ชัดเจนและนำไปปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์

ดังนั้นการสังเคราะห์ทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา จากผลการวิจัยที่ผู้วิจัยได้ค้นพบสามารถสรุปได้ว่า ทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยของรายด้าน ได้แก่ 1) ด้านทักษะความร่วมมือ 2) ด้านทักษะวิสัยทัศน์ 3) ด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์ 4) ด้านทักษะการสื่อสาร โดยสรุปผลการสังเคราะห์องค์ประกอบทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร ดังภาพต่อไปนี้

แผนภาพสรุปทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 1 สรุปทักษะศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร
ที่มา: สังเคราะห์โดยผู้วิจัย

8. บรรณานุกรม

กรณีการ์ เรตมอน. (2559). **ตัวบ่งชี้ทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.**

วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 .**

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, หน้า 3.

ชัยวัฒน์ เทเวชธีรัตน์. (2562). **ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู**

โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์.

ฐนพร จันทรมั่น, อีรวิธ ธาดาตันติโชค และณัฐวรรณ พุ่มดียิ่ง. (2564). **ทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของ**

ผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลกระทบต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐ จังหวัดสุพรรณบุรี. วารสารสิทธิธรรมปริทรรศน์, ปีที่ 22 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กันยายน – ธันวาคม 2564, หน้า 205-218.

บุญชม ศรีสะอาด. (2545). **การวิจัยเบื้องต้น.** (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

ปาริชาติ ชูปฏิบัติ. (2554). **ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสตรีในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่**

การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัราชภัฏบุรีรัมย์.

พะยอม วงศ์สารศรี. (2547). **องค์การและการจัดการ.** กรุงเทพมหานคร: คุรุสภา.

ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ. (2555). **คุณภาพเริ่มจากผู้บริหาร.** วารสารบริหารการศึกษา มศว (ฉบับพิเศษ), ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม – ธันวาคม 2555, หน้า 43-52.

มณฑาทิพย์ นามนุ. (2561). **ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่**

การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

วิโรจน์ สารรัตน์. (2556). **นวัตกรรมกับกระบวนการศึกษาศตวรรษที่ 21.** ขอนแก่น:

มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

วีรยุทธ ขาตะกาญจน์. (2551). **เทคนิคการบริหารสำหรับนักบริหารการศึกษามีอาชีพ.** กรุงเทพมหานคร:

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 59.

ศรสวรรค์ บุญณกรณ์ชัย. (2561). **ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนทวิธาภิเศก**

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1. การค้นคว้าอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยเกริก.

- วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)**. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี, หน้า 1.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. (2562). **ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (2561 - 2580)**. กรุงเทพมหานคร: สำนักปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี, หน้า 22-23.
- สุภาวดี จันทะลับ. (2553). **ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนเทศบาลตำบลแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อรรณพ พงษ์วาท. (2540). **ผู้บริหารกับการพัฒนาการศึกษา อะไร ทำไม อย่างไร**. เชียงใหม่: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, หน้า 58.
- อรรณพ วงศ์ต๋น. (2560). **คุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 5**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. ลพบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- อรุณรัตน์ พิกุลทอง. (2560). **ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร**. การค้นคว้าอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Katz, R. L. (2005). Skills of an effective administrators. **Harvard Business Review**. n.p.
- Cronbach, L. J. (1970). **Essentials of Psychological Test (5th ed.)**. New York: Harper Collins.
- Krejcie, R.V. and Morgan, D.W. (1970) **Determining Sample Size for Research Activities**. **Educational and Psychological Measurement**, 30, 607-610.

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

**ความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามการรับรู้
ของครูใน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี**

**Professionalism of Educational Institution Administrators in The 21st Century as
Perceived by Teachers under the Secondary
Educational Service Area Office Nonthaburi**

เศรษฐภูมิ แผงลาภ¹, ดร.ณิ ปัญจรัตน์กร²

Setthaphum Faenglap¹, Darunee Panjarattanakorn²

มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์

Rajapruk University

Author for Correspondence: E: mail: Zam_tc2gether@tunn.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี และ 2) เปรียบเทียบความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครู จำนวน 306 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามที่มีค่าความตรงเชิงเนื้อหาอยู่ระหว่าง .67–1.00 และค่าความเที่ยงเท่ากับ .88 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test independent) การวิเคราะห์ค่าแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และทดสอบความแตกต่างรายคู่แบบ LSD

ผลการวิจัยพบว่า 1) ความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.40) เรียงจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด ได้แก่ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ($\bar{X}$ = 4.47) ด้านภาวะผู้นำ ($\bar{X}$ = 4.39) ด้านวิสัยทัศน์ ($\bar{X}$ = 4.37) และด้านบริหารจัดการ ($\bar{X}$ = 4.35) และ 2) ผลการเปรียบเทียบความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา และขนาดโรงเรียนพบว่า ในภาพรวมและรายด้านมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน จำแนกตามอายุและประสบการณ์ในการทำงานในรายด้านมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05 ได้แก่ ด้านวิสัยทัศน์ ด้านภาวะผู้นำ และด้านคุณธรรม จริยธรรม

คำสำคัญ: ความเป็นมืออาชีพ; ศตวรรษที่ 21; ผู้บริหารสถานศึกษา

Received:28/09/2567, Revised:07/11/2567, Accetped:09/11/ 2567

Abstract

The objectives of this research were 1) to study professionalism of educational institution administrators in the 21st century as perceived by teachers under the Secondary Educational Service Area Office, Nonthaburi, and 2) to compare the professionalism of educational institution administrators in the 21st century as perceived by teachers under the Secondary Educational Service Area Office, Nonthaburi classified by gender, age, education level, work experience and school size. The sample consisted of 306 teachers. The research instrument was a questionnaire with a content validity, IOC values, between .67–1.00 and a reliability value of .88. The data were analyzed by using frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, One-way ANOVA and LSD.

The results of the research were as follows: 1) professionalism of educational institution administrators in the 21st century as perceived by teachers under the Secondary Educational Service Area Office Nonthaburi were at a high level in overall ($\bar{X}$ = 4.40) and particular aspects, ranking from the highest to the lowest mean: Morality and Ethics ($\bar{X}$ = 4.47), Leadership ($\bar{X}$ = 4.39), Visionary ($\bar{X}$ = 4.37), Management ($\bar{X}$ = 4.35), and 2) professionalism of educational institution administrators in the 21st century as perceived by teachers as perceived by teachers classified by gender, education level, and school size were not different in overall and particular aspects, while the differential age and work experience were statistically significant at the level of .01 in Visionary, leadership and morality and ethics.

Keywords: Professionalism; The 21st Century; School Administrators

1. บทนำ

สังคมโลกในยุคปัจจุบันเป็นช่วงแห่งการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทั้งในเรื่องเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยีที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับวิถีการดำรงชีวิตและในด้านการศึกษา ทำให้มนุษย์ทุกคนต้องรู้จักปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงความเจริญก้าวหน้าอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะด้านการศึกษาที่นับได้ว่าเป็นสิ่งที่สำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากเป็นเครื่องมือในการพัฒนาบุคลากรในประเทศชาติให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ต้องการพัฒนาด้านตนเองอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างต่อเนื่อง และเหมาะสมท่ามกลางกระแสพลวัตของสิ่งแวดล้อมในการบริหารสถานศึกษาก็เช่นเดียวกันต้องมีการตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้สามารถเผชิญการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายต่างๆที่เกิดขึ้น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 และ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 หมวด 5 การบริหารและการจัดการศึกษา มาตรา 39 ที่กำหนดให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปไปยัง

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

คณะกรรมการและสำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรงเพื่อเพิ่มอำนาจการตัดสินใจให้สถานศึกษาในการปฏิบัติงานและความรับผิดชอบมากขึ้นโดยมีการเปิดโอกาสทางความคิดจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการศึกษา ในการส่งเสริม สนับสนุนการศึกษาให้เป็นไปตามความต้องการของผู้เรียน ตลอดจนชุมชนท้องถิ่นและสังคมประเทศชาติ (สมลทา เพชรใส, 2562 : 3111-3123)

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลสำคัญที่มีหน้าที่ในการบริหารสถานศึกษา และมีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงให้ครูและนักเรียนสามารถก้าวสู่โลกแห่งยุคดิจิทัลให้ได้ เนื่องจากในศตวรรษที่ 21 เป็นโลกแห่งการเปลี่ยนแปลง และเป็นยุคที่มีปัญหาท้าทายสำหรับผู้บริหาร ภาวะผู้นำของผู้บริหารจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของการศึกษาเป็นอย่างมาก ทั้งนี้จากผลการศึกษาของอดิลัน กือชา (2558) กล่าวว่าการศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลกระทบต่อคุณภาพของการศึกษาโดยรวม เช่น ผู้บริหารสถานศึกษาขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารงาน พร้อมทั้งไม่มีภาวะผู้นำทางการบริหาร ผู้บริหารส่วนใหญ่เป็นกลุ่มบุคคลในพื้นที่และได้ดำรงตำแหน่งผู้บริหารมาเป็นระยะเวลานานหลายปี จึงมักบริหารงานแบบเดิม ๆ ตามความคุ้นเคย ไม่ค่อยรับฟังความคิดเห็นใหม่ ๆ และมีความเข้าใจในสภาวะการณ์ด้านการศึกษาในปัจจุบันน้อยไป รวมถึงการยกระดับการบริหารจัดการของโรงเรียนให้มีการบริหารด้วยระบบคุณภาพตามเกณฑ์โรงเรียนมาตรฐานสากล (World class standard school) รางวัลคุณภาพแห่งชาติ (TQA) มี 3 ระดับ คือ SCQA OBECQA และ TQA ซึ่งโรงเรียนมัธยมในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี มีโรงเรียนอยู่ในระดับ SCQA 18 โรงเรียน และอยู่ในระดับ OBECQA 8 โรงเรียน

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามการรับรู้ของครูใน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยไปส่งเสริมความเป็นมืออาชีพในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี เพื่อให้มีความเป็นมืออาชีพในการวางแผน กำหนดนโยบาย และขับเคลื่อนองค์กร รวมไปถึงการสร้างวัฒนธรรมให้แก่องค์กร ความสัมพันธ์ภายในองค์กรการเกิดแรงจูงใจให้สมาชิกในองค์กรนั้นมีความตั้งใจในการดำเนินงานให้ได้ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามการรับรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี

2.2 เพื่อเปรียบเทียบความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามการรับรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดโรงเรียน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามการรับรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีขั้นตอนการศึกษาและเก็บข้อมูลการวิจัย ดังนี้

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี จำนวน 18 โรงเรียน จำนวน 1,830 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี, 2565)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามขนาดโรงเรียน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ Krejcie & Morgan (1970, อ้างถึงใน ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์ และคณะ, 2562) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 306 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยพิจารณาภายใต้กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งให้สอดคล้องกับคำจำกัดความในการวิจัยที่ได้กำหนดไว้ แบ่งเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 เป็นแบบสำรวจรายการ (Checklist) สอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบ แบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดโรงเรียน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามการรับรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale)

3.3 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือในการวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการวิจัย โดยมีรายละเอียดตามขั้นตอนดังนี้

1) ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามการรับรู้ของครู เพื่อดำเนินการสร้างเครื่องมือให้ครอบคลุมเนื้อหา และกรอบความคิดของการวิจัย

2) นำเครื่องมือที่เป็นแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบพิจารณาความถูกต้องและให้ข้อเสนอแนะ จากนั้นนำมาแก้ไขปรับปรุงเนื้อหาการใช้ภาษาให้ถูกต้องสมบูรณ์

3) นำเครื่องมือที่เป็นแบบสอบถามที่ผ่านการแก้ไขปรับปรุงเรียบร้อยแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน และเพื่อพิจารณาตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) แล้วนำมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาทุกข้อ มีค่าเท่ากับ 1.00

4) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กลุ่มที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบค่าความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ มีค่าเท่ากับ .88

5) ดำเนินการปรับปรุงและตรวจสอบความถูกต้องให้เรียบร้อยอีกครั้ง แล้วนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลต่อไป

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอนและวิธีการดังนี้

3.4.1 ขอนหนังสือจากหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีถึงผู้อำนวยการโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่นบุรี เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลการวิจัย

3.4.2 นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาตรวจสอบความสมบูรณ์

3.4.3 นำข้อมูลที่ได้วิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์

3.5 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยใช้สถิติการวิเคราะห์การแจกแจงความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบที การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และการทดสอบความแตกต่างรายคู่ LSD

4. ผลการวิจัย

4.1 ผลการเปรียบเทียบความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามการรับรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่นบุรี

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามการรับรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่นบุรี ในภาพรวม

ด้าน ที่	ความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา ในศตวรรษที่ 21	$\bar{X}$	S.D.	แปลค่า	อันดับ
1	ด้านวิสัยทัศน์	4.37	.25	มาก	3
2	ด้านบริหารจัดการ	4.35	.28	มาก	4
3	ด้านภาวะผู้นำ	4.39	.23	มาก	2
4	ด้านคุณธรรม จริยธรรม	4.47	.27	มาก	1
ภาพรวม		4.40	.18	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามการรับรู้ของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.40$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปน้อย ด้านคุณธรรม จริยธรรม ($\bar{X} = 4.47$) ด้านภาวะผู้นำ ($\bar{X} = 4.39$) ด้านวิสัยทัศน์ ($\bar{X} = 4.37$) และด้านบริหารจัดการ ($\bar{X} = 4.35$)

4.2 ผลการเปรียบเทียบความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามการรับรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่นบุรี จำแนกตามเพศ อายุระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดโรงเรียน

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามการรับรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่นบุรี โดยจำแนกตามเพศ

ด้าน ที่	ความเป็นมืออาชีพของผู้บริหาร สถานศึกษาในศตวรรษที่ 21	เพศ				t	Sig.
		ชาย		หญิง			
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1.	ด้านวิสัยทัศน์	4.40	.25	4.37	.25	1.14	.26
2.	ด้านบริหารจัดการ	4.37	.29	4.34	.28	.74	.46
3.	ด้านภาวะผู้นำ	4.38	.28	4.40	.21	-.71	.48
4.	ด้านคุณธรรม จริยธรรม	4.48	.27	4.46	.27	.48	.63
	ภาพรวม	4.41	.19	4.39	.18	.62	.54

จากตารางที่ 2 พบว่า ครูที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามการรับรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่นบุรี ไม่แตกต่างกันทั้งในภาพรวมและรายด้าน

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวของความคิดเห็นครูที่มีต่อความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามการรับรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่นบุรี โดยจำแนกตามอายุ

ความเป็นมืออาชีพของผู้บริหาร สถานศึกษาในศตวรรษที่ 21	แหล่งความ แปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
1. ด้านวิสัยทัศน์	ระหว่างกลุ่ม	.66	3	.22	3.68**	.01
	ภายในกลุ่ม	17.95	302	.06		
	รวม	18.61	305			
2. ด้านบริหารจัดการ	ระหว่างกลุ่ม	.57	3	.19	2.47	.06
	ภายในกลุ่ม	23.15	302	.08		
	รวม	23.72	305			
3. ด้านภาวะผู้นำ	ระหว่างกลุ่ม	.25	3	.08	1.59	.19
	ภายในกลุ่ม	15.51	302	.05		
	รวม	15.75	305			
4. ด้านคุณธรรม จริยธรรม	ระหว่างกลุ่ม	.56	3	.19	2.61*	.05
	ภายในกลุ่ม	21.39	302	.07		
	รวม	21.95	305			
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	.22	3	.07	2.14	.10

ความเป็นมืออาชีพของผู้บริหาร สถานศึกษาในศตวรรษที่ 21	แหล่งความ แปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
	ภายในกลุ่ม	10.15	302	.03		
	รวม	10.36	305			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 พบว่า ครูที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามการรับรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านวิสัยทัศน์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และด้านคุณธรรม จริยธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยจึงทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วย LSD ดังรายละเอียดในตารางที่ 5

ตารางที่ 4 ผลเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยรายคู่ของความคิดเห็นครูที่มีต่อความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามการรับรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี โดยจำแนกตามอายุ

ข้อ	ความเป็นมืออาชีพของผู้บริหาร สถานศึกษาในศตวรรษที่ 21	ไม่เกิน 30 ปี	31 – 40 ปี	41 – 50 ปี	51 ปีขึ้นไป	
1	ด้านวิสัยทัศน์					
	อายุ	$\bar{X}$	4.43	4.36	4.30	4.39
	ไม่เกิน 30 ปี	4.43	-	.07*	.13**	.04
	31 – 40 ปี	4.36		-	.06*	-.03
	41 – 50 ปี	4.30			-	-.09
	51 ปีขึ้นไป	4.39				-
4	ด้านคุณธรรม จริยธรรม					
	อายุ	$\bar{X}$	4.44	4.51	4.42	4.41
	ไม่เกิน 30 ปี	4.44	-	-.07*	.02	.03
	31 – 40 ปี	4.51		-	.09*	.10
	41 – 50 ปี	4.42			-	.01
	51 ปีขึ้นไป	4.41				-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธี LSD พบว่า ด้านวิสัยทัศน์ ครูที่มีอายุไม่เกิน 30 ปี กับอายุ 31 – 40 ปี และครูที่มีอายุ 31 – 40 ปี กับครูที่มีอายุ 41 – 50 ปี มีความคิดเห็น

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนครูที่มีอายุไม่เกิน 30 ปี กับครูที่มีอายุ 41 – 50 ปี มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในด้านคุณธรรม จริยธรรม พบว่า ครูที่มีอายุไม่เกิน 30 ปี กับอายุ 31 – 40 ปี และครูที่มีอายุ 31 – 40 ปี กับครูที่มีอายุ 41 – 50 ปี มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นของครูที่มีต่อความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามการรับรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น โดยจำแนกตามระดับการศึกษา

ด้าน ที่	ความเป็นมืออาชีพของผู้บริหาร สถานศึกษาในศตวรรษที่ 21	ระดับการศึกษา				t	Sig.
		ปริญญาตรี		สูงกว่าปริญญาตรี			
		$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
1.	ด้านวิสัยทัศน์	4.37	.27	4.38	.21	-.10	.92
2.	ด้านบริหารจัดการ	4.34	.30	4.36	.25	-.48	.63
3.	ด้านภาวะผู้นำ	4.39	.25	4.40	.18	-.38	.71
4.	ด้านคุณธรรม จริยธรรม	4.47	.29	4.47	.22	-.14	.90
	ภาพรวม	4.39	.21	4.40	.14	-.38	.70

จากตารางที่ 5 พบว่า ครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามการรับรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ไม่แตกต่างกันทั้งในภาพรวมและรายด้าน

ตารางที่ 6 การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวของความคิดเห็นครูที่มีต่อความเป็นมืออาชีพผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามการรับรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น โดยจำแนกตามประสบการณ์ทำงาน

ความเป็นมืออาชีพของผู้บริหาร สถานศึกษาในศตวรรษที่ 21	แหล่งความ แปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
1. ด้านวิสัยทัศน์	ระหว่างกลุ่ม	.07	3	.02	.39	.76
	ภายในกลุ่ม	18.54	302	.06		
	รวม	18.61	305			
2. ด้านบริหารจัดการ	ระหว่างกลุ่ม	.46	3	.15	2.00	.11
	ภายในกลุ่ม	23.26	302	.08		
	รวม	23.72	305			
3. ด้านภาวะผู้นำ	ระหว่างกลุ่ม	1.02	3	.34	6.95**	.00

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ความเป็นมืออาชีพของผู้บริหาร สถานศึกษาในศตวรรษที่ 21	แหล่งความ แปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
	ภายในกลุ่ม	14.73	302	.05		
	รวม	15.75	305			
4. ด้านคุณธรรม จริยธรรม	ระหว่างกลุ่ม	.22	3	.08	1.04	.38
	ภายในกลุ่ม	21.72	302	.07		
	รวม	21.95	305			
	ระหว่างกลุ่ม	.16	3	.05	1.58	.19
ภาพรวม	ภายในกลุ่ม	10.20	302	.03		
	รวม	10.36	305			

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 6 พบว่า ครูที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามการรับรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านภาวะผู้นำ มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผู้วิจัยจึงทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วย LSD ดังรายละเอียดในตารางที่ 8

ตารางที่ 7 เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยรายคู่ของความคิดเห็นครูที่มีต่อความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามการรับรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัศึกษานนทบุรี โดยจำแนกตามประสบการณ์ทำงาน

ข้อ	ความเป็นมืออาชีพของผู้บริหาร สถานศึกษาในศตวรรษที่ 21	1 - 5 ปี	6 - 10 ปี	11 – 15 ปี	16 ปีขึ้นไป	
3	ด้านภาวะผู้นำ					
	ประสบการณ์การทำงาน	$\bar{X}$	4.44	4.32	4.45	4.38
	1 - 5 ปี	4.44	-	.12**	-.01	.06
	6 - 10 ปี	4.32		-	-.13**	-.06
	11 – 15 ปี	4.45			-	-.07
	16 ปีขึ้นไป	4.38				-

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 7 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธี LSD พบว่า ด้านภาวะผู้นำ ครูที่มีประสบการณ์ทำงาน 1-5 ปี กับประสบการณ์ทำงาน 6-10 ปี และครูที่มีประสบการณ์ทำงาน 6-10 ปี กับประสบการณ์ทำงาน 11-15 ปี โดยให้ค่าเฉลี่ยต่ำกว่า เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประสบการณ์ทำงาน 1-5 ปี แตกต่างกับ 6-10 ปี มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ตารางที่ 8 การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวของความคิดเห็นครูที่มีต่อความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามการรับรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองบัวลำภู โดยจำแนกตามขนาดโรงเรียน

ความเป็นมืออาชีพของผู้บริหาร สถานศึกษาในศตวรรษที่ 21	แหล่งความ แปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
1. ด้านวิสัยทัศน์	ระหว่างกลุ่ม	.08	2	.04	.64	.53
	ภายในกลุ่ม	18.53	303	.06		
	รวม	18.61	305			
2. ด้านบริหารจัดการ	ระหว่างกลุ่ม	.09	2	.04	.57	.57
	ภายในกลุ่ม	23.63	303	.08		
	รวม	23.72	305			
3. ด้านภาวะผู้นำ	ระหว่างกลุ่ม	.18	2	.09	1.71	.18
	ภายในกลุ่ม	15.58	303	.05		
	รวม	15.75	305			
4. ด้านคุณธรรม จริยธรรม	ระหว่างกลุ่ม	.14	2	.07	.96	.38
	ภายในกลุ่ม	21.81	303	.07		
	รวม	21.95	305			
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	.03	2	.01	.38	.68
	ภายในกลุ่ม	10.33	303	.03		
	รวม	10.36	305			

จากตารางที่ 8 พบว่า ครูที่ทำงานที่มีขนาดโรงเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามการรับรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองบัวลำภู ไม่แตกต่างกัน

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย ความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามการรับรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตอนต้นบุรีรัมย์ ผู้วิจัยอภิปรายผลโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.1 ความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามการรับรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตอนต้นบุรีรัมย์ พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในการบริหารงานทุกองค์การ ผู้บริหารต้องยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม มีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง มีความซื่อสัตย์สุจริต จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัยและเคารพในสิทธิของผู้อื่น ผู้บริหาร สถานศึกษาต้องใช้หลักคุณธรรมในการบริหารองค์การ โดยยึดหลักอิทธิบาท 4 สังคหวัตถุ 4 และพรหมวิหาร 4 ในบริหารงานอย่างมีความยุติธรรม ซื่อสัตย์ โปร่งใส ให้ความเป็นธรรมในการปฏิบัติงานให้ความเท่าเทียมกันโดยยึดหลักมาตรฐาน หลักความถูกต้อง ดีงาม ตามหลักประชาธิปไตย และควรเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2551) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารต้องมีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมและความถูกต้องชอบธรรมทั้งปวง ซึ่งวิญญูชนพึงปฏิบัติ อาทิ ความโปร่งใส ตรวจสอบได้ การปราศจากการแทรกแซงจากองค์การภายนอก และสอดคล้องกับแนวคิดของ สมชาย วิมลโสภารัตน์ (2553) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารจะต้องยึดหลักปฏิบัติในการทำในสิ่งที่ถูกต้องด้วยความซื่อสัตย์ จริงใจ ยึดมั่นในความถูกต้องบนพื้นฐานของศีลธรรม จริยธรรมของชุมชน การยึดมั่นในความถูกต้อง ดีงาม การส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้บุคลากรในองค์กรมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยันมีระเบียบวินัย และมีจริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นนิสัยประจำตน เมื่อพิจารณารายด้านสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

5.1.1 ด้านวิสัยทัศน์ พบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.37$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ตื่นตัวต่อความเคลื่อนไหวทางการศึกษาอยู่เสมอ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารทางการศึกษาจะต้องทันต่อข่าวสารและสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ได้ มีความคิดเชิงบวกและมีแนวคิดใหม่ ๆ สนับสนุนในการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้เกี่ยวกับ งานในหน้าที่และอื่นๆ ในอนาคต มีความกระตือรือร้น แสวงหาวิทยาการความรู้ใหม่อยู่เสมอ และมีความกล้าในการทดลองสิ่งใหม่ ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Fullan (2015) ที่กล่าวถึงความสำคัญของวิสัยทัศน์ในผู้บริหาร โดยเฉพาะในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสังคมอย่างรวดเร็ว Fullan เน้นว่า ผู้บริหารจะต้องมีความสามารถในการสร้างวิสัยทัศน์ที่ปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ มีความพร้อมในการเรียนรู้ และทดลองสิ่งใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาทั้งตนเองและองค์กร

5.1.2 ด้านบริหารจัดการ พบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.37$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ติดตามควบคุม กำกับ และนิเทศงานได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการบริหารงานทุกองค์การ ผู้บริหารต้องมีความรู้ความสามารถในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการ กระบวนการและกรรมวิธีในการปฏิบัติงาน เป็นทักษะที่จะเป็นสำหรับงานด้านปฏิบัติการในการสร้างรูปแบบ กระบวนการ และกิจกรรมการนิเทศของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกุสุมา ยี่งู (2559) ที่ได้ศึกษาคุณลักษณะผู้บริหารมืออาชีพที่พึงประสงค์ในทศวรรษของครู โรงเรียนชุมชนวัดบางไผ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ผลการวิจัยพบว่าครูมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้บริหารมืออาชีพที่พึงประสงค์ ด้านทักษะการบริหาร อยู่ในระดับมากที่สุด

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

พบว่าข้อที่สูงที่สุดคือ มองคนอื่นในแง่ดี มีมนุษยสัมพันธ์กับผู้ร่วมงานและคนทั่วไป รองลงมาคือ อุทิศเวลาให้กับทางราชการ ไม่ใช่เวลาราชการไปทำธุรกิจส่วนตัว ส่วนข้อที่ต่ำที่สุดคือ บริหารงานโดยให้ครูมีส่วนร่วมในการบริหารและตัดสินใจ และสอดคล้องกับแนวคิดของ วิโรจน์ สารรัตน์ (2555) ได้กล่าวว่า การบริหารเป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การ โดยอาศัยหน้าที่ทางการบริหารที่สำคัญประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การนำ (Leading) และการควบคุม (Controlling)

5.1.3 ด้านภาวะผู้นำ พบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.40$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีความกระตือรือร้นที่จะทำงานให้สำเร็จ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษา จะต้องมีความเป้าหมาย การจัดลำดับความสำคัญของงาน เป้าหมายสามารถวัดผลได้จะต้องสร้างวิสัยทัศน์ให้กับตัวเอง เพื่อให้สามารถพัฒนาตัวเองให้ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน ต้องมีกำหนดเวลาที่ชัดเจน ดำเนินงานผ่านการบริหารงานทั้ง 4 งาน และมีการจัดทำรายงานผลงานประเมินตนเองของสถานศึกษาทุกปี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Leithwood and Jantzi (2005) ได้สนับสนุนแนวคิดนี้ โดยระบุว่าผู้นำทางการศึกษาที่มีประสิทธิภาพจะต้องมีความสามารถในการพัฒนาและสื่อสารวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนให้กับครูและบุคลากร รวมถึงการสร้างแรงจูงใจและการมีส่วนร่วมในทีมงาน นอกจากนี้ยังเห็นว่าผู้บริหารควรสร้างบรรยากาศการทำงานที่เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและพัฒนานวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาสถานศึกษา

5.1.4 ด้านคุณธรรมจริยธรรม พบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.47$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีคตินิยม ครองตน ครองคน ครองงาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการบริหารงานทุกองค์การ ผู้บริหารต้องยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม มีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง มีความซื่อสัตย์สุจริต จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย และเคารพในสิทธิของผู้อื่น ผู้บริหารสถานศึกษาต้องใช้หลักคุณธรรมในการบริหารองค์การ โดยยึดหลักอิทธิบาท 4 สังคหวัตถุ 4 และพรหมวิหาร 4 ในบริหารงานอย่างมีความยุติธรรม ซื่อสัตย์ โปร่งใส ให้ความเป็นธรรมในการปฏิบัติงานให้ความเท่าเทียมกันโดยยึดหลักมาตรฐาน หลักความถูกต้อง ดีงาม ตามหลักประชาธิปไตย และควรเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑามาศ ภูสง่า (2558) ที่ได้ศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 ผลการวิจัยพบว่า ครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาด้านหลักคุณธรรม มีค่าสูงสุดเป็นอันดับ 1 และได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมาภิบาลว่าผู้บริหารจะต้องปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ผู้บริหาร สถานศึกษาต้องใช้หลักคุณธรรมในการบริหารองค์การโดยยึดหลักอิทธิบาท 4 สังคหวัตถุ 4 และพรหมวิหาร 4 ในบริหารงานอย่างมีความยุติธรรม ซื่อสัตย์ โปร่งใส ให้ความเป็นธรรมในการปฏิบัติงานให้ความเท่าเทียมกันโดยยึดหลักมาตรฐาน หลักความถูกต้อง ดีงามตามหลักประชาธิปไตย และควรเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สมชาย วิมลโสภารัตน์ (2553) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารจะต้องยึดหลักปฏิบัติในการทำในสิ่งที่ถูกต้องด้วยความซื่อสัตย์ จริงใจยึดมั่นในความถูกต้องบนพื้นฐานของศีลธรรม จริยธรรมของชุมชน การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม การส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนานตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้บุคลากรในองค์กรมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยันมีระเบียบวินัย และมีจริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นนิสัยประจำตน

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

5.2 ผลการเปรียบเทียบความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามการรับรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขนาดนทบุรี โดยจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และขนาดโรงเรียน ผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายผลดังนี้

ครูที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และขนาดโรงเรียน ที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามการรับรู้ของครู โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูที่มีเพศต่างกันได้รับนโยบายและแนวทางในการดำเนินงานและการปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ไปในทิศทางเดียวกัน ครูที่มีอายุมากกว่าจะมีวุฒิภาวะในการจัดการกิจกรรม โครงการ หรืองานต่างๆ ที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหารตามสายงานที่ตัวเองได้รับผิดชอบ และทำให้งานประสบความสำเร็จได้ดี ครูที่มีระดับการศึกษาต่างกันก็มักจะรับรู้ถึงความสามารถและทักษะของผู้บริหารที่สามารถส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้และการพัฒนาของสถานศึกษาได้ สถานศึกษาจะมีขนาดใหญ่หรือเล็ก ผู้บริหารยังคงมีหน้าที่หลักในการนำพาและสนับสนุนครูและบุคลากรทางการศึกษา รวมถึงการพัฒนาสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพตามมาตรฐานสากล ส่วนครูที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในด้านภาวะผู้นำ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 มักจะมีเกณฑ์และมาตรฐานที่ชัดเจน และต้องมีภาวะผู้นำที่สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เทคโนโลยี และการศึกษา เพื่อปรับตัวตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

6.1.1 ด้านวิสัยทัศน์ ผู้บริหารสถานศึกษาควรเน้นไปที่การจัดอบรมหรือการพัฒนาความรู้สำหรับผู้บริหารเกี่ยวกับการคาดการณ์อนาคตและการวางแผนเชิงกลยุทธ์ ซึ่งจะช่วยให้ผู้บริหารสามารถเตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างรอบคอบและมีประสิทธิภาพ

6.1.2 ด้านบริหารจัดการ ผู้บริหารควรจะต้องให้ความสำคัญกับการส่งเสริมแรงจูงใจและความผูกพันในทีมงานมากขึ้น เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานและบรรยากาศการทำงาน ที่ดี

6.1.3 ด้านภาวะผู้นำ ผู้บริหารควรมีความกล้าที่จะเผชิญกับปัญหาและกล้ารับผิดชอบงานด้วยความมั่นใจ เพื่อให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

6.1.4 ด้านคุณธรรม จริยธรรม ผู้บริหารควรทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับจรรยาบรรณวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งและบทบาทของตนเอง โดยอาจเข้ารับการอบรมเพิ่มเติมเกี่ยวกับจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและปรับปรุงแนวทางปฏิบัติให้มีความสอดคล้องกับมาตรฐานจรรยาบรรณ

6.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

6.2.1 ควรวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยหรือองค์ประกอบด้านอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

6.2.2 ควรวิจัยเกี่ยวกับความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในระดับอื่น ๆ หรือระบบการศึกษาอื่น ๆ ได้แก่ ผู้บริหารด้านนโยบายการศึกษาสังกัดต่าง ๆ ผู้บริหารองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียนเอกชน และโรงเรียนนอกระบบ

6.2.3 ควรศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบและแนวทางการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาการบริหารงานวิชาการผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล

6.2.4 ควรศึกษาความคิดเห็นของนักเรียน ผู้ปกครองนักเรียนคณะกรรมการสถานศึกษาและบุคลากรทางการศึกษาต่อความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อนำผลที่ได้มาพิจารณาวางแผนและพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การวิจัยเรื่อง ความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามการรับรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองบัวรี ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังภาพประกอบ

8. บรรณานุกรม

- กุสุมา ยี่ภู่. (2553). **คุณลักษณะผู้บริหารมืออาชีพที่พึงประสงค์ในทรรชนะของครูโรงเรียนชุมชนวัดบางไผ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2**. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการการศึกษา, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- จุฑามาศ ภู่งง่า. (2560). **การบริหารตามหลักธรรมาภิบาล โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การ ศี ก ษา มัธยมศึกษา เขต 24**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหาร การศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์ และคณะ. (2562). **สถิติสำหรับการวิจัยและเทคนิคการใช้ SPSS (ฉบับปรับปรุง ครั้งที่3)**. กรุงเทพมหานคร : เจริญดีมั่นคงการพิมพ์.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2555). **แนวคิด ทฤษฎี และประเด็นเพื่อการบริหารทางการศึกษา**. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: ทิพย์วิสุทธิ .

- วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองบัว. (2565). ข้อมูลบุคลากร ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. หนองบัว: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองบัว.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2551). **คู่มือเทคนิคและวิธีการบริหารจัดการสมัยใหม่ตามแนวทางการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี การบริหารการเปลี่ยนแปลง**. สืบค้นจาก <http://www.cad.go.th>. สืบค้นเมื่อ 30 มกราคม พ.ศ.2566
- สุมลทา เพชรใส. (2562). การพัฒนารูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยุคการศึกษา 4.0. วารสารมหาจุฬานาครธรรม, ปีที่ 6 ฉบับที่ 6 ประจำเดือนสิงหาคม 2562, หน้า 3111-3123.
- สมชาย วิมลโสภารัตน์. (2553). การขาดประสิทธิภาพในการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองกรด อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์. รายงานการศึกษาอิสระ ปริญญา รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อดิฉัน กือชา. (2558). **ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนอำเภอ. ห่วงยางแดงจังหวัดปัตตานี**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- Fullan, M. (2015). **The New Meaning of Educational Change**. Teachers College Press, United States.
- Leithwood, K., & Jantzi, D. (2005). **Transformational Leadership**. In B. Davies (Ed.), **The Essentials of School Leadership**. United Kingdom, SAGE Publications.

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567
 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
 ขอนแก่น เขต 2

Transformational Leadership of School Administrators Under Khon Kaen Primary
 Educational Service Area Office 2

รุ่งทิวา สีหามู¹, เอกชาตรี สุขเสน²

Rungtiwa Seehanoo¹, Akchatree Suksen²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

Mahamakut Buddhist University Isan Campus

Author for Correspondence: Email: rungtiwaaoao28@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 และ 2) เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อสำรวจความคิดเห็นครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 กลุ่มตัวอย่างคือครูผู้สอน จำนวน 317 คน ได้รับแบบสอบถามกลับมา จำนวน 302 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 95 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.93) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ($\bar{X}$ = 3.97), ด้านสร้างแรงบันดาลใจ ($\bar{X}$ = 3.93), ด้านกระตุ้นทางปัญญา ($\bar{X}$ = 3.91) และด้านคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ($\bar{X}$ = 3.89) ตามลำดับ และ 2) ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนที่มีเพศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน พบว่า ครูผู้สอนที่มีเพศต่างกันและมีประสบการณ์การทำงานต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ครูผู้สอนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำ; ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง; ผู้บริหารสถานศึกษา

Received: 05/10/2567, Revised:07/11/2567, Accepted:09/11/2567

Abstract

The objectives of this research were as follows: 1) to study the level of transformational leadership of school administrators under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 2; and 2) to compare the transformational leadership of school administrators under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 2. This research aimed to survey the opinions of teachers under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 2. The target group was teachers, totaling 317 people. A questionnaire was used to collect the data. 302 questionnaires were returned, accounting for 95%. The statistics used in data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and one-way analysis of variance.

The results of the research were as follows: 1) The level of transformational leadership of school administrators under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 2, in overall was in high ($\bar{X}=3.93$). While considering each aspect, aspects of Ideologically influence, aspect of inspiration, aspect of intellectual stimulating and aspect of considering individuality were at the high level ($\bar{X}=3.97$, $\bar{X}=3.93$ and $\bar{X}=3.89$), respectively. 2) The result of comparing transformational leadership of school administrators under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 2 along with teachers' opinion with different sex, education, and work experience found that teachers with different sex and work experience had no statistically different opinion. However, different education level had statistically different opinion significant at 0.05.

Keywords: Leadership; Transformational Leadership; School Administrators

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โลกในยุคปัจจุบันเป็นยุคที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี สภาพสังคมและวิทยาการ ต่าง ๆ ก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว มนุษย์จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนการดำเนินชีวิตเพื่อความอยู่รอดและการศึกษาเป็นส่วนสำคัญในการดำรงชีวิตในยุคที่มีอัตราการแข่งขันสูง การศึกษายังเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาประเทศเพราะการที่คนมีระดับการศึกษาที่สูงขึ้น เป็นคนที่มีคุณภาพและศักยภาพจะส่งผลให้ประเทศพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ดังนั้นเป้าหมายของการจัดการศึกษาจึงมุ่งเน้นการพัฒนาคนให้มีศักยภาพและสามารถพัฒนาตนเองและสังคมให้บรรลุตามเป้าหมายได้

ตามรายงานขององค์กรเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนาที่ทำการทดสอบความรู้ความเข้าใจของนักเรียน อายุ 15 ปีทั่วโลกในด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และการอ่าน พบว่านักเรียนไทยร้อยละ 59.5 อยู่ในกลุ่มที่ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานและมีนักเรียนไทยเพียงร้อยละ 0.18 ที่ทำคะแนนได้ในระดับสูงกว่าค่ามาตรฐาน ทั้งยังขาดความเชื่อมโยงระหว่างระบบการศึกษาและตลาดแรงงาน และยังไม่มีระบบฐานข้อมูลอุป

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

สงค์และอุปทานกำลังคนของประเทศเพื่อประกอบการวางแผนพัฒนากำลังแรงงานที่จะช่วยระบุดึงสมรรถนะ และทักษะที่จำเป็นของงานแต่ละอาชีพซึ่งเป็นสิ่งที่ภาคธุรกิจให้ความสำคัญมากกว่าคุณวุฒิทางการศึกษา (สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

นักวิชาการหลายท่านกล่าวว่า ผู้บริหารโรงเรียนยุคใหม่ หรือยุคปฏิรูปการศึกษาควรมีลักษณะผู้นำที่ดีและเข้มแข็งและมีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีการติดต่อสื่อสารในองค์กรที่ดี โดยเฉพาะเป็นผู้นำที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง หรือเรียกว่า ภาวะผู้นำเชิงปฏิรูป (Transformational leadership) Leithwood & Jantzi (1996) ได้อธิบายว่าความหมายของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational leadership) หมายถึง กลุ่มพฤติกรรมของผู้นำซึ่งแสดงออกถึงการใช้ศาสตร์และศิลป์ในการยกระดับ และกระบวนการซึ่งผู้นำและผู้ตามต่างยกระดับซึ่งกันและกันในด้านศีลธรรมและแรงจูงใจให้สูงขึ้น โดยผู้นำจะกระตุ้นจูงใจผู้ตามให้กระทำความมากกว่าที่ผู้ตามคาดหวังไว้ว่าจะกระทำ และผู้ตามจะสร้างความผูกพันต่อจุดประสงค์ขององค์กร โดยผู้นำกระตุ้นให้ผู้ตามดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ กลยุทธ์ขององค์กรและผู้นำแสดงคุณลักษณะที่เป็นตัวแบบหรือแบบอย่างในการปฏิบัติแก่ผู้ตาม จะเห็นได้ว่าผู้บริหารโรงเรียนเป็นบุคคลหลักที่ต้องรับผิดชอบต่อประสิทธิผลและความสำเร็จของโรงเรียนซึ่งก็ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหาร

จากข้อมูลแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2566 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ด้านคุณภาพการจัดการศึกษา พบว่า ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2564 เปรียบเทียบกับปีการศึกษา 2563 มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละลดลงจำนวน 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้ สาระการเรียนรู้ภาษาไทย สาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและสาระการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ และผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2564 เปรียบเทียบกับปีการศึกษา 2563 มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละลดลงจำนวน 2 กลุ่มสาระการเรียนรู้ คือ สาระการเรียนรู้ภาษาไทยและสาระการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ(สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2, 2566)

จากการรวบรวมปัญหาที่กล่าวมา ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาปรับปรุงกระบวนการบริหารสถานศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียนและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสถานศึกษาในสภาพปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2

2.2 เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ปีการศึกษา 2566 กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้ตารางเทียบหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 317 คน และเลือกตัวอย่างโดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 จำนวน 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ 2) ด้านสร้างแรงบันดาลใจ 3) ด้านคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล และ 4) ด้านกระตุ้นทางปัญญา โดยข้อคำถามมีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามวิธีการของ ลิเคิร์ต (Likert, 1961) โดยมีค่าความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และความสอดคล้องของเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน มีค่า IOC ระหว่าง 0.60 – 1.00 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 จำนวน 30 คน แล้วนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ไปหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับและรายด้าน ด้วยวิธีการตรวจสอบความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency Method) โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient) โดยกำหนดความเชื่อมั่นไม่ต่ำกว่า 0.80 ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.97 ในการเก็บข้อมูลผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านทางออนไลน์ Google Form และได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาคิดเป็นร้อยละ 95 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สถิติทดสอบที (t-test) วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) แล้วนำไปแปลผลเปรียบเทียบกับเกณฑ์เฉลี่ย 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545) ดังนี้

4.51 - 5.00 หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับมากที่สุด

3.51 - 4.50 หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับมาก

2.51 - 3.50 หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับปานกลาง

1.51 - 2.50 หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับน้อย

1.00 - 1.50 หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับน้อยที่สุด

4. ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 สรุปผลการวิจัยดังนี้

ตารางที่ 4.1 ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์	3.97	0.57	มาก
2. ด้านสร้างแรงบันดาลใจ	3.93	0.58	มาก
3. ด้านกระตุ้นทางปัญญา	3.91	0.55	มาก
4. ด้านคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล	3.89	0.58	มาก
โดยรวม	3.93	0.51	มาก

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.93$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านมีระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ตามความคิดเห็นของครูอยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์, ด้านสร้างแรงบันดาลใจ, ด้านกระตุ้นทางปัญญา และด้านคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล

ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนด้านมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์

พบว่า ด้านมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ โดยรวมอยู่ที่ ระดับมาก ($\bar{X}=3.97$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนอยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากมากไปน้อย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล, ผู้บริหารสถานศึกษามีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี, ผู้บริหารสถานศึกษาดำเนินงานตามกลยุทธ์, ผู้บริหารสถานศึกษาดำเนินงานโดยเน้นความสามัคคีในองค์กร, ผู้บริหารสถานศึกษามีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมีศีลธรรมและมีจริยธรรมในการปฏิบัติงาน, ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถควบคุมอารมณ์ได้ดีในสถานการณ์คับขัน, ผู้บริหารสถานศึกษากำหนดเป้าหมายในการดำเนินงานอย่างชัดเจน, ผู้บริหารสถานศึกษามีความเชื่อมั่นในตนเอง, ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีความเสียสละเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน และผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่ครูและบุคลากรในสถานศึกษาให้ความเคารพและยกย่องเทิดทูน

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนด้านสร้างแรงบันดาลใจ

พบว่า ด้านสร้างแรงบันดาลใจ โดยรวมอยู่ที่ ระดับมาก ($\bar{X}=3.93$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนอยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากมากไปน้อยได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างความมั่นใจในการดำเนินงานของครูและบุคลากรในสถานศึกษา, ผู้บริหารสถานศึกษาสื่อสารให้ครูและบุคลากรในสถานศึกษาเข้าใจในแนวทางการดำเนินงานตามเป้าหมาย, ผู้บริหารสถานศึกษามีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการโน้มน้าวให้ครูและบุคลากรในสถานศึกษาทำงานด้วยความเสียสละเพื่อประโยชน์ขององค์กร, ผู้บริหารสถานศึกษาแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการทำงาน, ผู้บริหารสถานศึกษาทำให้ครูและบุคลากรในสถานศึกษามีเจตคติที่ดีต่อการทำงาน, ผู้บริหารสถานศึกษาให้ขวัญและกำลังใจครูและบุคลากรในสถานศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษากระตุ้นในครูและบุคลากรทำงานร่วมกันเป็นทีม

ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน ด้านกระตุ้นทางปัญญา

พบว่า ด้านกระตุ้นทางปัญญา โดยรวมอยู่ที่ ระดับมาก ($\bar{X}=3.91$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนอยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากมากไปน้อยได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างความเชื่อมั่นในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน, ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาในการดำเนินงาน, ผู้บริหารสถานศึกษากระตุ้นให้ครูและบุคลากรแก้ปัญหาด้วยแนวทางใหม่ๆ, ผู้บริหารสถานศึกษาแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ, ผู้บริหารสถานศึกษาให้กำลังใจและสนับสนุนการทำงานของครูและบุคลากรในสถานศึกษา, ผู้บริหารสถานศึกษามีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการกระตุ้นครูและบุคลากรให้ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น, ผู้บริหารสถานศึกษารับฟังความคิดเห็นของครูและบุคลากรทุกคน และผู้บริหารสถานศึกษาแก้ไขปัญหาด้วยหลักการและเหตุผล

ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน ด้านคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล

พบว่า ด้านคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล โดยรวมอยู่ที่ ระดับมาก ($\bar{X}=3.89$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนอยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากมากไปน้อยได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรในสถานศึกษาปฏิบัติงานที่ท้าทายความสามารถ, ผู้บริหารสถานศึกษาให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน, ผู้บริหารสถานศึกษามีพฤติกรรมที่แสดงถึงการเห็นคุณค่าและความสำคัญของครูและบุคลากรในสถานศึกษา, ผู้บริหารสถานศึกษามอบหมายงานให้ครูและบุคลากรตามความรู้ความสามารถและความถนัด, ผู้บริหารสถานศึกษามีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการเปิด

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

โอกาสให้ครูและบุคลากรในสถานศึกษาแสดงความสามารถในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ และผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมสนับสนุนให้ครูและบุคลากรพัฒนาศักยภาพของตนเอง

5. อภิปรายผลการวิจัย

บทความวิจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ผู้วิจัยอภิปรายผลได้ดังนี้

5.1 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.93$) เนื่องจาก ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีทักษะและความรู้ในการบริหารสถานศึกษาให้เข้ากับแนวทางการปฏิรูปการศึกษาสามารถปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายได้โดยการกระตุ้นให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติตามภารกิจ โดยที่เขาเองต้องเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติงาน มีความมุ่งมั่นและทุ่มเทในงานของตน ทำให้เขาเป็นที่ยอมรับของผู้ร่วมงาน และทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยณัฐพงศ์ ตระการ (2565) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 กลุ่มตัวอย่างจำนวน 589 คน ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก

5.2 ด้านมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ด้านมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.97$) เพราะเนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาทำงานโดยไม่ใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ส่วนตน แต่ควรประพฤติตนเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นและกลุ่ม ในการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองผู้บริหารควรสร้างแรงบันดาลใจรวมถึงความขวัญและกำลังใจให้แก่บุคลากร สอดคล้องกับงานวิจัยชนันท์สรณ์ ปิยะภัทรวิรัตน์ (2565) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษจังหวัดยะลา ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษจังหวัดยะลา ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ อยู่ในระดับมาก

5.3 ด้านสร้างแรงบันดาลใจ พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ด้านสร้างแรงบันดาลใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.93$) เพราะเนื่องจากผู้บริหารมีความตั้งใจที่ชัดเจนในการทำให้งานประสบความสำเร็จ โดยมีความเชื่อมั่นในความสามารถของผู้ร่วมงานทุกคนที่จะทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยณัฐพงศ์ ตระการ (2565) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 กลุ่มตัวอย่างจำนวน 589 คน ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 ด้านสร้างแรงบันดาลใจ อยู่ในระดับมาก

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

5.4 ด้านกระตุนทางปัญญา พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ด้านกระตุนทางปัญญา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.91$) เพราะเนื่องจาก ผู้บริหารที่เปิดใจจะสร้างบรรยากาศที่เต็มไปด้วยความเชื่อมั่นและความเข้าใจซึ่งจะส่งผลให้ทีมงานมีพลังสมองในการคิดหาแนวทางแก้ไขปัญหอย่างเต็มประสิทธิภาพ ทำให้สามารถระดมพลังสมองและประสานงานกันได้อย่างมีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในองค์กรอย่างเต็มศักยภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยณัฐพงศ์ ตระการ (2565) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 กลุ่มตัวอย่างจำนวน 589 คน ผลการวิจัยพบว่า ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 ด้านการกระตุนทางปัญญา อยู่ในระดับมาก

5.5 ด้านค้ำถึงความเป็นปัจเจกบุคคล พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ด้านค้ำถึงความเป็นปัจเจกบุคคล อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.89$) เพราะเนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษามุ่งใส่ใจในการส่งเสริมและพัฒนาทักษะพิเศษของบุคลากรในทีม การสนับสนุนนี้มุ่งเน้นการเสริมสร้างความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองของผู้ร่วมงาน มอบหมายงานโดยพิจารณาถึงความรู้และความสามารถของแต่ละบุคคล สอดคล้องกับงานวิจัยของชนันท์สร้อยพิทยะภักทวิรัตน์ (2565) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษจังหวัดยะลา ผลการวิจัยพบว่า ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษจังหวัดยะลา ด้านการค้ำถึงความเป็นปัจเจกบุคคล อยู่ในระดับมาก

5.6 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนที่มีเพศต่างกัน พบว่า ครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากการบริหารจัดการที่มุ่งเน้นเรื่องเพศในการทำงานเป็นเรื่องสำคัญในวงการธุรกิจและองค์กรในปัจจุบัน ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญกับการสร้างสภาพแวดล้อมที่เป็นกลางและเป็นธรรมในการทำงาน โดยให้เกียรติและเท่าเทียมกันทุกเพศอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน สอดคล้องกับอุมาวดี วัฒนชนกุล (2560) ได้ศึกษา เรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา พบว่าการเปรียบเทียบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา จำแนกตามเพศ ภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.7 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน พบว่า ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากผู้บริหารที่มีการศึกษาในระดับที่สูงมักจะมีความรู้

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ที่ลึกซึ้งในเรื่องการบริหารจัดการและนวัตกรรมการศึกษา ทั้งนี้ยังรวมถึงการศึกษาเรื่องการวางแผน การจัดการทรัพยากรมนุษย์ และการสร้างยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมกับองค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชีรศักดิ์ สารสมักร (2563) ได้ทำวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษา 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนเกี่ยวกับสภาพภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษา 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 29 จำแนกตาม วุฒิการศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับงานวิจัยของ นารินทร์ เดชสะท้าน (2557) ได้ทำวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 มี ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5.8 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน พบว่า ครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจาก ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถมีความเข้าใจในการทำงาน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในสถานศึกษา รวมทั้งครูผู้สอนมีความพร้อมที่จะทุ่มเทเสียสละ มีความสุขุมรอบคอบ ตลอดจนมีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ทำให้สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในการทำงานได้อย่างทันทั่วทั้งที่ส่งผลให้สถานศึกษาพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว สอดคล้องกับงานวิจัย ญฐวัฒน์ พระงาม (2561) ได้ทำวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้ของครูผู้สอนที่มีประสบการณ์การทำงานแตกต่างกัน เกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ อุมวดี วัฒนะนุกุล (2560) ได้ศึกษา เรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา พบว่า การเปรียบเทียบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6. สรุป/ข้อเสนอแนะ

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านมีระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ตามความคิดเห็นของครูอยู่ในระดับมาก โดย

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567
 เรียงจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ด้านสร้างแรงบันดาลใจ ด้านกระตุ้นทางปัญญา
 และด้านคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ตามลำดับ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

6.1.1 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ด้านมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาความเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงของตนเองอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ด้วยการศึกษาค้นคว้า แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น หน่วยงานอื่น เพื่อให้รู้เท่าทันกับการเปลี่ยนของยุคปัจจุบันและในอนาคต และหน่วยงานต้นสังกัด ควรจัดอบรม สัมมนา ศึกษาดูงานฯ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานให้กับผู้บริหารสถานศึกษาที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาในยุคปัจจุบันและในอนาคต เพื่อให้ครูและบุคลากรเห็นถึงสมรรถนะในการเปลี่ยนแปลงของยุคปัจจุบันและในอนาคต ซึ่งจะส่งผลดีต่อสถานศึกษาและนักเรียน

6.1.2 ผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ควรส่งเสริมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล โดยผู้บริหารสถานศึกษาควรมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรในสถานศึกษาแสดงความสามารถในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ และผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมสนับสนุนให้ครูผู้สอนและบุคลากรพัฒนาศักยภาพของตนเอง ให้อยู่ในระดับมากยิ่งขึ้น

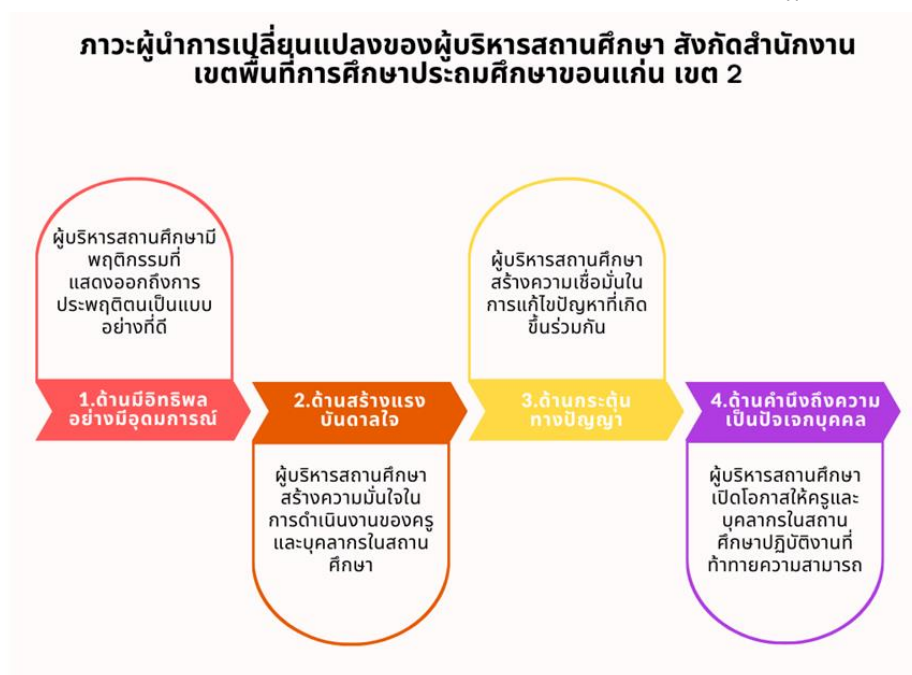
6.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

6.2.1 ควรมีการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2

6.2.2 ควรมีการศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2

7. องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง หมายถึง พฤติกรรมของผู้นำที่มีอิทธิพลต่อการกระตุ้น ดึงดูดใจ โนมน้าวใจผู้ตาม ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่พัฒนาศักยภาพที่สูงขึ้น มุ่งมั่นกระทำหรือดำเนินงานเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์กร ประกอบด้วย ด้านมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ด้านสร้างแรงบันดาลใจ ด้านกระตุ้นทางปัญญา และด้านคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล สรุปได้ดังภาพ

ภาพที่ 1 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา

ที่มา : สังเคราะห์โดยผู้วิจัย

8. บรรณานุกรม

- ชนันภัสร์ ปิยะภัทรวิรัตน์. (2565). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานบริหารงานการศึกษาพิเศษจังหวัดยะลา. สารนิพนธ์ปริญญาครุศาสตร มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- ณัฐวัฒน์ พระงาม. (2561). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดพิษณุโลก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3. วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนกรกฎาคม-ธันวาคม 2561, หน้า 13-23.
- ณัฐพงศ์ ตระการ. (2565). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตร มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชธานี.
- ธีรศักดิ์ สารสมักร. (2563). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษา 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29, การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ราชธานีวิชาการ ครั้งที่ 5,มหาวิทยาลัยราชธานี.

- วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567
- นารินทร์ เดชสะท้อน. (2557). **ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 3. วารสารวิชาการ แพร่พิจิตรศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิจิตร**, ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนกันยายน-ธันวาคม 2557, หน้า 83-99.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). **การวิจัยเบื้องต้น**. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สุริยวิถีสาส์น.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2. (2566). **แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2566**. สืบค้นจาก <https://kkn2.go.th/web/actionplan/>, สืบค้นเมื่อ 15 กรกฎาคม 2566.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานয়รัฐมนตรี. (2565). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570)**, สืบค้นจาก https://www.nesdc.go.th/ewt_news.php?nid=13651, สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2566.
- อุมาวดี วัฒนานุกุล. (2560). **ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา. การค้นคว้า.หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.**
- Krejcie, R.V. and Morgan, D.W. (1970). **Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement**, 30, 607-610.
- Leithwood & Jantzi. (1996). **Secondary school teachers' commitment to change: The contributions of transformational leadership**. Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association, Atlanta, GA.
- Likert, Rensis A. (1961). **New Patterns of Management**. New York: McGraw-Hill Book Company Inc.

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการเตรียมตัวก่อนตายกับผู้ป่วย

โรคมะเร็งระยะสุดท้าย โรงพยาบาลบ้านฝาง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

Application of Four Noble Truths in Preparation before
Death for End-Stage Cancer Patients at Ban Fang Hospital,
Ban Fang District, Khon Kaen Province.

สิริกาญจน์ มหากิจสิริภักดิ์

Sirikan Mahakitsiriphakdee

นักศึกษานิพนธ์โท สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา

Master's degree student in Buddhism and Philosophy

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต อีสาน

Graduate School Mahamakut Buddhist university Isan campus

Author for Correspondence: tumsirikan2505@gmail.com

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์1)เพื่อศึกษาการเตรียมตัวก่อนตายของผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้าย โรงพยาบาลบ้านฝาง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น 2) เพื่อศึกษาหลักอริยสัจ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท และ3) เพื่อประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการเตรียมตัวก่อนตายกับผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้าย โรงพยาบาลบ้านฝาง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยเน้นศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ ได้แก่ พระไตรปิฎก เอกสารวิชาการ ตำรางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และ รวบรวมข้อมูลจากประสบการณ์จริงในภาคปฏิบัติ และทบทวนเอกสารแนวทางการดูแลแบบประคับประคอง นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สรุป และนำเสนอเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) การเตรียมตัวก่อนตายของผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้ายโรงพยาบาลบ้านฝาง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น เป็นการเตรียมตัวผู้ป่วยใน 3 มิติ คือ (1) ด้านร่างกาย โดยการเข้าใจกระบวนการรักษาแบบประคับประคอง (2) ด้านจิตใจและจิตวิญญาณ โดยการเข้าใจกระบวนการยอมรับข้อเท็จจริงของชีวิต และ(3) ด้านสังคม โดยการเข้าใจบริบท ซึ่งมีครอบครัวและสิ่งแวดล้อม อยู่ในกระบวนการบทบาทของทีมการดูแลแบบประคับประคองของโรงพยาบาล จึงเป็นความหวังสุดท้ายของชีวิต ในการบรรเทาทุกข์ต่าง ๆ 2) หลักอริยสัจ 4 เป็นกระบวนการแก้ปัญหาดับทุกข์ที่แท้จริง ได้แก่ ทุกข์(รู้ปัญหา) สมุทัย(รู้สาเหตุ) นิโรธ(รู้เป้าหมาย) มรรค (รู้วิธีการ) และ3) การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการเตรียมตัวก่อนตายกับผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้าย โรงพยาบาลบ้านฝาง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น เป็นผลทำให้ผู้ป่วยรู้มิติของชีวิตและความเจ็บป่วย เข้าใจชีวิตและยอมรับความตายได้ตามความเป็นจริง โดยวาระสุดท้ายของชีวิตมี 4 ขั้นตอน คือ (1) กระบวนการสร้างความเข้าใจความจริง (2) กระบวนการสร้างการยอมรับ (3) การปรับสมดุลชีวิต และ (4) การปล่อยวางอย่างเข้าใจ

คำสำคัญ : การประยุกต์; หลักอริยสัจ 4; การเตรียมตัวก่อนตาย

Receive:15/10/2567 **Revised:**10/11/2567, **Accepted:** 11/11/2567

Abstract

This thesis had the following objectives 1) to study the preparation before death of patients with end-stage cancer at Ban Fang Hospital, Ban Fang District, Khon Kean Province, 2) to study the principle of the Four Noble Truths appearing in Theravada Buddhist scriptures and 3) to apply of the Four Noble Truths in preparation before death the end-stage cancer patients, Ban Fang Hospital, Ban Fang District, Khon Kean Province. It was a qualitative study focusing on studying various documents, including the Tripitaka, Commentary, textbooks, and related research. Data was collected from actual experiences in the practice. It also involved reviewing guidelines for palliative care, analyzing the obtained data, and creating conclusions and a descriptive presentation.

The results of the research indicated the following: 1) Preparation for the death of patients with terminal cancer at Ban Fang Hospital, Ban Fang District, Khon Kaen Province involved preparation in three dimensions: (1) physical by understanding the palliative care process, (2) mental and spirituality by understanding the process of accepting the facts of life, and (3), social aspect by understanding the context which had family and environment . It was in the process of the role of the hospital's palliative care team. Therefore it was the last hope of life in relieving various sufferings. 2) The Four Noble Truths that appear in Theravada Buddhism were found to be a true process of solving problems and ending suffering. (1) Dukkha Knowing the problem, (2) Samudaya Knowing the cause, 3) Nirodha Knowing the gold, 4) Path Knowing the method, and 3) Application of the Four Noble Truths in preparing before dying with patients with terminal cancer Ban Fang Hospital, Ban Fan District, Khon Kaen Province. As a result, patients know and understand life and death. The quality of the last days of life was improved from 4 steps: 1) the process of creating acceptance of the truths, 2)the process of creating an understanding of life and suffering, 3) adjusting the balance of life, and 4) adjusting to suffering by with understanding.

Keywords: Application, Four Noble Truths, Preparation before Death

1.บทนำ

ทุกคนที่เกิดมาในโลกนี้ ต้องพบกับความตาย เกิดเท่าไรก็ตายเท่านั้น ไม่มีใครสามารถบอกได้กำหนดได้ใน ปุณฺณคนธรรมา ว่าความตายจะมาเยือนเมื่อใด ทุกคนต่างล้วนกลัวความตายจะมาถึง แม้แต่ผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้าย ที่ได้รับการดูแลแบบประคับประคอง ซึ่งได้รับการวินิจฉัยตั้งแต่ระยะเริ่มต้น จากโรงพยาบาลบ้านฝาง และ ส่งต่อเพื่อการรักษาไปยังโรงพยาบาลรณรงค์ขอนแก่น และโรงพยาบาลศรีนครินทร์ คณะแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น ในระหว่างที่ผู้ป่วยกำลังรับการรักษา ก็ได้เที่ยวกลับมาใช้บริการโรงพยาบาลบ้านฝาง เพื่อตรวจเลือด ตรวจคลื่นหัวใจ เอกซเรย์ปอด แล้วนำผลไปตรวจรักษาตามนัด ตามแผนการรักษาทุกครั้ง จนกระทั่งเข้าสู่ระยะสุดท้ายโรงพยาบาลบ้านฝาง ก็จะได้รับใบส่งตัวกลับ เพื่อการดูแลแบบประคับประคอง (Palliative care) ผู้ป่วยเรื้อรังจากการเป็นโรคที่รักษาไม่หายย่อมมีความทุกข์เจ็บปวดทรมานร่างกาย สภาวะจิตใจอ่อนแออ่อนคลอน หดหู่ ถดถอย ออกจากสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เคยอยู่ อารมณ์หงุดหงิด ขาดความเชื่อมั่น ขาดความศรัทธาในตนเอง ผู้ป่วยระยะสุดท้ายรับรู้ภาวะใกล้ตาย 2 ลักษณะคือ รับรู้ตายจริง และรับรู้เพียงบางส่วน ซึ่งมีผลต่อการให้ความหมายชีวิต ในภาวะใกล้ตายของผู้ป่วยใกล้ตายกับภาวะที่ต้องดูแล ภาวะที่ไม่ปกติหรือแปลกแยกและความทุกข์ใจกับภาวะใกล้ตาย ให้ความหมายความตายใน 5 ลักษณะ ได้แก่ ความตายทำให้พลัดพราก ความตายทำให้ต้องพลัดหวัง ความตายทำให้หลุดพ้นจากความทุกข์ทรมาน ความตายเป็นเรื่องปกติ ธรรมดา และความตายเป็นเรื่องไม่แน่นอน(กัญญฐิตา ศรีภา, 2554: 83-94) ผู้ป่วยระยะสุดท้ายมีอาการทางกายที่ไม่สุขสบาย เช่น อาการปวด อ่อนล้า หายใจไม่อิ่ม ที่สำคัญกว่านี้คือจิตใจ มีความกลัว วิดกกังวลต่าง ๆ (ศรีเวียง ไพโรจน์กุล, 2555) ในระหว่างปี พ.ศ.2550-2560 ผู้วิจัยได้สัมผัสอยู่กับผู้ป่วยโรคมะเร็งตั้งแต่ระยะเริ่มต้นจนกระทั่งระยะสุดท้าย ทำให้มองเห็น ความคิดความรู้สึก ความคาดหวังของผู้ป่วย มีความตกใจ เสียใจ เศร้าใจ วิดกกังวลต่าง ๆ นานา กลัวสารพัด แม้ว่าจะยินยอมรักษาตามแนวทางแพทย์แผนปัจจุบันด้วยความ หดหู่ใจ ท้อแท้ แต่บางคนแสวงหาทางเลือกอื่นควบคู่กันไปด้วย เพื่อหวังว่าจะหายจากโรคมะเร็ง สภาพจิตใจของผู้ป่วยระยะท้ายแบ่งได้ 4 กลุ่มคือ 1) พร้อมตาย ไม่มีความกังวลใด ๆ แล้ว 2) ยังไม่พร้อมตาย ยังมีความห่วง วิดกกังวล 3) อายากตาย ต้องการหนีทุกข์หนีความรู้สึกไร้ค่า เป็นภาระครอบครัว 4) กลัวตาย กลัวโดดเดี่ยว กลัวความทรมาน(สายสิริ อิศราญญาณชัย, 2559: 9) ซึ่งไม่รู้ว่าจะหมดลมหายใจลงไปเมื่อใด อยู่อย่างทรมาน หาทาทางออกไม่ได้เหมือน วนเรืออยู่ในอ่าง

ปัญหา ไม่มีการเตรียมตัวก่อนที่จะตาย ทั้ง ๆ ที่ความตายเป็นเรื่องใกล้ตัว เป็นเรื่องจริงของทุกคนและไม่มีใครหลีกเลี่ยงพ้นจากความตายไปได้ การเตรียมตัวก่อนตาย คือการสร้างใจเรื่องชีวิตและความตาย การมีสติ และไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต เข้าใจและเข้าถึงกฎไตรลักษณ์ เข้าใจ ยอมรับ และเตรียมใจรับกับความตายที่กำลังมาถึง(ประสิทธิ์ กุลบุญญา, 2563: 196-212) อุปสรรคอีกอย่างหนึ่งของการเรียนรู้เรื่องการตายดี หรือการเผชิญความตายอย่างสงบคือ ความกลัว นักจิตวิทยาแนวพุทธและอาสาศัมพรช่วยเหลือนด้านจิตใจของผู้ป่วยระยะสุดท้าย ได้พูดไว้ว่า การเผชิญหน้ากับความกลัวเป็นสิ่งที่ต้องมีการฝึกฝนโดยมีธรรมะเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ เช่น การใช้หลักอริยสัจ 4 รู้ทุกข์ เข้าใจทุกข์ ยอมรับในทุกข์ที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้ช่วงเวลาใกล้ถึงวาระสุดท้ายเป็นช่วงเวลาที่ดีและเตรียมตัวคืนสู่ธรรมชาติให้มากที่สุด ความกลัวหรือความกังวลมักเกิดขึ้นซ้ำๆ เพราะเรามักคิดซ้ำคิดซ้อนกับเรื่องเดิมๆ ดังนั้นการฝึกจิตอยู่เสมอก็จะทำให้เราเตรียมพร้อมตัวเอง

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ได้ดี (จอห์น แมคคอลแนล, 2556) การที่จะเผชิญกับความตายแบบไม่กลัวกับความตาย และเห็นว่าความตายเป็นเรื่องธรรมชาติ เห็นชีวิตกับความตายเป็นเรื่องเดียวกัน ทุกคนมีศักยภาพที่จะเข้าถึงความตายอย่างสงบ แต่จะทำเช่นนั้นได้ ปัจจัยสำคัญก็คือมีการฝึกฝนเตรียมล่วงหน้ามาก่อน (พระไพศาล วิสาโล, 2553: 1) ความตายเป็นสภาวะธรรมชาติของชีวิตมนุษย์ การเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นวัฏจักรชีวิตมนุษย์ ไม่มีใครสามารถพ้นจากความตาย และไม่มีใครสามารถกำหนดได้ว่าความตายจะมาถึงตนเองเมื่อใด เพราะความตายไม่ได้บอกล่วงหน้า ไม่ได้บอกวันเวลา ไม่ได้บอกอายุ ไม่ได้จำกัดสถานที่ ดังนั้น เราจึงควรเตรียมตัวก่อนตายได้ตั้งแต่ ตอนที่ยังมีสติสัมปชัญญะคืออยู่ ยิ่งเตรียมตัวเร็วเท่าไรเราก็ยิ่งพร้อมจะรับมือกับความตายได้มากขึ้นเท่านั้น ซึ่งบุคคลนั้น ๆ จะต้องได้รับการฝึกฝนโดยมีพุทธธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ การเรียนรู้เพื่อการเตรียมตัวก่อนตายจึงเป็นเรื่องสำคัญ การรู้เท่าทันความตาย เป็นทักษะชีวิตขั้นพื้นฐานที่จำเป็น (สมรักษ์ เจริญธีรสกุล และจิรยุทธ์ สินธุพันธุ์, 2562: 3) ต้องเรียนรู้และจัดการชีวิตด้วยตนเอง เป็นเรื่องที่ควรมีการเรียนรู้และ มีการเตรียมตัวให้พร้อมตายก่อนที่จะตายจริง เหมือนกับการเตรียมตัวสอบ เหมือนกับการเตรียมตัวก่อนแต่งงาน เหมือนกับการเตรียมตัวเดินทางไปต่างประเทศ

ประเด็นวิจัย ผู้วิจัยจึงได้นำเอา อริยสัจ 4 ไปประยุกต์ใช้ในการเตรียมตัวก่อนตายกับผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้าย ซึ่งโรคมะเร็งเป็น กลุ่มของโรคที่เกิดเนื่องจากเซลล์ของร่างกายมีความผิดปกติที่ DNA หรือสารพันธุกรรม ส่งผลให้เซลล์มีการเจริญเติบโต มีการแบ่งตัวเพื่อเพิ่มจำนวนเซลล์รวดเร็วและมากกว่าปกติ ทำให้เกิดก้อนเนื้อผิดปกติและในที่สุดก็จะทำให้เกิดการตายของเซลล์ในก้อนเนื้อนั้น เนื่องจากขาดเลือดไปเลี้ยง มะเร็งแต่ละชนิดจะมีการดำเนินของโรคไม่เหมือนกัน เช่น มะเร็งปอด มะเร็งสมอง จะมีการดำเนินชนิดของโรคที่รุนแรง ผู้ป่วยโรคมะเร็งที่เข้ามารักษาในโรงพยาบาลบ้านฝาง ได้รับการส่งต่อกลับจากโรงพยาบาลศูนย์ขอนแก่น และโรงพยาบาลศรีนครินทร์ หลังจากได้ทำการรักษาด้วยการผ่าตัด ฉายแสง อวัยวะที่เป็นมะเร็งให้ยาเคมีตามแผนการรักษาจนครบถ้วนแล้วอาการไม่เป็นผลดี ไม่ตอบสนองต่อการรักษา หดหนทางรักษาเยียวยาอีกต่อไปตามแผนการรักษา แพทย์จึงวินิจฉัยให้เป็นผู้ป่วยระยะสุดท้าย นำมาซึ่งความโศกเศร้า และไปแสวงหาทางเลือกอื่นสิ้นเปลืองทรัพย์สินเงินทอง หากผู้ป่วยได้มีโอกาสเตรียมความพร้อมในเรื่องต่าง ๆ โดยการเรียนรู้และปฏิบัติตามหลักอริยสัจ 4 ก็จะเป็นการผ่อนคลายความทุกข์จากหนักเป็นเบา หรือดับทุกข์ไปได้ หลายคนอาจเข้าใจว่าเป็นเรื่องที่ยาก เพราะคิดว่าอริยสัจ 4 เป็นหลักธรรมสำหรับการบรรลุธรรมหรือทางปฏิบัติของพระสงฆ์ พระอริยสงฆ์เท่านั้น แต่แท้จริงแล้ว หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา เป็นเรื่องที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและการแก้ไขปัญหาได้ทั้งสิ้น รวมทั้งการเตรียมตัวก่อนตาย ในผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้าย เพราะหลักอริยสัจ 4 เป็นธรรมเครื่องดับทุกข์ โดยมีความมุ่งหมาย ที่จะสอนให้บุคคลเข้าใจถึงความเป็นจริงตามธรรมชาติของสรรพสิ่งทั้งมวล ซึ่งในพระธรรมคำสอนนั้น กล่าวถึงการที่จะต้องกำหนดรู้ให้ได้ว่าความทุกข์หรือปัญหานั้นคืออะไร และ สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่ในขณะนั้น มีที่มาหรือเกิดจากสาเหตุอะไร อีกทั้งทำอย่างไร ด้วยวิธีการหรือใช้เครื่องมือใดในทางปฏิบัติ จึงจะทำให้ปัญหาดังกล่าวทั้งหลายหมดสิ้นไป ซึ่งหากนำหลักธรรมดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ก็จักทำให้บุคคลสามารถแก้ปัญหาได้ อย่างสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงที่เป็นไปในลักษณะของการวิเคราะห์การแก้ปัญหา ให้ถูกต้องด้วยวิธีการและถูกต้องตรงจุดของ

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ปัญหา และนำไปสู่การปล่อยวาง การตายดีอย่างมีคุณภาพ ตายอย่างมีสติและสมศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่เกิดขึ้นในชาตินี้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเตรียมตัวก่อนตายของผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้าย โรงพยาบาลบ้านฝาง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาหลักอริยสัจ 4 ในพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อการประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการเตรียมตัวก่อนตายกับผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้าย โรงพยาบาลบ้านฝาง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเน้นการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) เป็นหลัก เพื่อศึกษาวิเคราะห์การนำเอาหลักอริยสัจ 4 ไปประยุกต์ใช้ในการเตรียมตัวก่อนตายของผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้าย ตามทัศนะของพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งการดำเนินการได้แก่ 1) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ คัมภีร์จากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระไตรปิฎกและอรรถกถา ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย พร้อมด้วยคู่มือและแนวทางการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายแบบประคับประคอง สำรวจข้อมูลผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้าย และกระบวนการดูแลผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้าย โรงพยาบาลบ้านฝาง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น 2) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) คือ คัมภีร์จากอรรถกถา ตำรา หนังสือ งานวิจัย ดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ เอกสาร วารสาร บทความ งานเขียนที่เกี่ยวข้องทั่วไป รวมทั้งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ อินเทอร์เน็ต โดยอาศัยแหล่งข้อมูลที่สำคัญจากห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และห้องวิชาการโรงพยาบาลบ้านฝาง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น 3) ศึกษาเอกสารเฉพาะกรณีผู้ป่วยที่ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้ายดูแลแบบประคับประคองที่ยังช่วยเหลือตัวเองได้เป็นผู้ป่วยนอกโรงพยาบาลบ้านฝาง โดยศึกษาวิเคราะห์จากเอกสารและจากการสังเกตประสบการณ์จริงของผู้วิจัยในภาคปฏิบัติตามกระบวนการการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้าย 4) นำข้อมูลที่รวบรวมมาเรียบเรียงและวิเคราะห์พร้อมทั้งสังเคราะห์ให้ได้แนวคิดตามประเด็นการวิจัยในแต่ละวัตถุประสงค์

4. ผลการวิจัย

จากการศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการเตรียมตัวก่อนตายกับผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้าย โรงพยาบาลบ้านฝาง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น สรุปผลได้ดังนี้

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การเตรียมตัวก่อนตายของผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้าย โรงพยาบาลบ้านฝาง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น เป็นการเตรียมตัวผู้ป่วยใน 3 มิติ คือ 1) ด้านร่างกาย โดยการเข้าใจกระบวนการรักษาแบบประคับประคอง 2) ด้านจิตใจและจิตวิญญาณ โดยการเข้าใจกระบวนการยอมรับข้อเท็จจริงของชีวิต และ 3) ด้านสังคม โดยการเข้าใจบริบท ระหว่างผู้ป่วยกับทีมดูแล ซึ่งมีครอบครัวและ

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

สิ่งแวดล้อม อยู่ในกระบวนการและบทบาทของทีมงานดูแลแบบประคับประคองของโรงพยาบาล อันเป็นที่พึ่งและความหวังสุดท้ายของชีวิต ในการบรรเทาทุกข์ต่าง ๆ

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า หลักอริยสัจ 4 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นกระบวนการแก้ปัญหาทุกข์ที่แท้จริง ได้แก่ ทุกข์(รู้ปัญหา) สมุทัย(รู้สาเหตุ) นิโรธ(รู้เป้าหมาย) มรรค(รู้วิธีการ)

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการเตรียมตัวก่อนตายกับผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้าย โรงพยาบาลบ้านฝาง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น เป็นผลทำให้ผู้ป่วยรู้มิติของชีวิตและความเจ็บป่วย เข้าใจชีวิตและยอมรับความตายได้ตามความเป็นจริง โดยวาระสุดท้ายของชีวิตใน 4 ขั้นตอน คือ 1) กระบวนการสร้างความเข้าใจความจริง 2) กระบวนการสร้างการยอมรับ 3) การปรับสมดุลชีวิต และ 4) การปล่อยวางอย่างเข้าใจ. เป็นการเตรียมตัวก่อนตายของผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้าย ตามหลักพุทธธรรม ในพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นการสร้างคุณค่าของชีวิตในวาระสุดท้าย ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีก่อนตาย เป็นขั้นเป็นตอนได้อย่างสมเหตุสมผล ตามฐานะ ตามสภาวะของแต่ละบุคคล เพื่อบ่มงูสู่การปล่อยวาง จากการละสังขารจากการยึดติด จากการเหนี่ยวรั้งทั้งหลายกลับคืนสู่ธรรมชาติได้อย่างเข้าใจธรรมชาติของชีวิต

5. สรุปผลการวิจัย ประโยชน์ของการเตรียมตัวก่อนตายถือว่าเป็นการวางแผนไว้ล่วงหน้าย่อมทำให้ได้รับความสะดวกมีความพร้อมในการดำเนินกิจการต่าง ๆ เป็นการไม่ประมาทในการดำเนินชีวิตช่วงต่าง ๆ ตลอดจนช่วงสุดท้ายของชีวิต ไม่ต้องห่วง หวงเหวน ทรัพย์สินภายนอกหรือสิ่งต่าง ๆ ที่ยังค้างคาใจ มีเวลาในการเตรียมพร้อมที่จะไปสู่ปรโลก สุกตม เพราะชีวิตไม่เที่ยงแท้แน่นอน สมดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสสอนให้สัตว์โลก พึงระลึกถึงความตายอยู่ตลอดเวลาอันเป็นเครื่องมือสร้างสติเตือนใจในการดำรงชีวิตหรือที่เรียกว่า มรณานุสติ เพราะเป็นแนวทางทำให้จิตใจมีความเจริญก้าวหน้าไปสู่ความสงบที่แท้จริง ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่กลัว ไม่เศร้าโศก ไม่มีความทุกข์ ไปสู่จุดหมายถึงความปล่อยวางทุกสิ่งไว้บนโลกใบนี้ ดังบาลีพุทธภาษิตว่า ”อปมาเทน สมปาเทถ” “พวกเธอทั้งหลาย จงยังประโยชน์ตนและท่าน ให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทเถิด”

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การเตรียมตัวก่อนตายของผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้ายโรงพยาบาลบ้านฝาง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น พบว่า เป็นการเตรียมความพร้อมผู้ป่วยที่ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ ให้เป็นผู้ป่วยระยะสุดท้าย เพื่อให้ยอมรับความจริงกับความทุกข์ที่กำลังเผชิญอยู่โดยการเตรียมทุกด้านทั้ง 4 ด้านของผู้ป่วยคือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านครอบครัว สังคมและสิ่งแวดล้อม และด้านจิตวิญญาณ โดยการเข้าสู่การดูแลแบบประคับประคอง ซึ่งมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถผ่านการอบรมการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้าย โดยทำเป็นสหวิชาชีพ เป็นการเข้าไปรู้สภาวะต่าง ๆ ของผู้ป่วยโดยให้ผู้ป่วยเป็นศูนย์กลาง ในการตัดสินใจแล้วร่วมกันวางแผนการดูแลไปด้วยกัน ในการตัดสินใจของผู้ป่วยต้องได้รับข้อมูลที่ตรงและเป็นจริง ซึ่งเป็นเรื่องละเอียดอ่อน จึงต้องมีกระบวนการ Counselling (การให้คำปรึกษาเฉพาะราย), Family meeting (การให้คำปรึกษารอบครัวมีผู้ป่วยเป็นศูนย์กลาง), Support Treatment (การรักษาตามปัญหาของแต่ละบุคคล) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของรัชฎาพร แบนเนียด(2564: 65-77) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ผลของการดูแลผู้ป่วย

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ระยะสุดท้ายแบบประคับประคองด้านจิตวิญญาณ" พบว่า ที่ช่วยให้ผู้ป่วยรับรู้และยอมรับความจริงตามลำดับ เป็นกระบวนการสร้างการยอมรับความจริง

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษาหลักอริยสัจ 4 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า เป็นการแก้ปัญหาตาม ขั้นตอน ขั้นที่ 1 ขั้นทุกข์ ผู้ป่วยได้รับรู้ความจริงที่เป็นความทุกข์ของตนแท้จริงคือ ความกลัวตาย ขั้นที่ 2 ขั้นสาเหตุแห่งทุกข์ ผู้ป่วยได้รู้สาเหตุที่แท้จริงในความทุกข์นั้นคือ กลัวการพลัดพราก กลัวการอยู่โดดเดี่ยว กลัว การทุกข์ทรมานจากการเจ็บปวดทั้งทางกายและทางใจ ขั้นที่ 3 ขั้นนิโรธ การดับทุกข์ เมื่อความกลัวต่าง ๆ ได้รับการแก้ไขตรงจุดของปัญหา ด้วยวิธีการเยียวยาบรรเทาอาการ ทั้งกายและใจ ความทุกข์นั้นก็ดับลง ขั้นที่ 4 ขั้นมรรค วิธีการการแก้ไขดับทุกข์ให้ตรงจุดในทุกข์นั้น ๆ ของผู้ป่วย โดยผ่านกระบวนการดูแลแบบ ประคับประคอง ประเมินสถานะต่าง ๆ ของผู้ป่วยตามแบบประเมิน 4 ด้าน 5 มิติ ซึ่งสอดคล้องกับ บุษยามาส ชิวสกุลยง(2551:1-8) ที่ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินระดับการดูแลผู้ป่วยที่ได้รับการดูแลแบบ ประคับประคอง ฉบับสวนดอกพบว่า การดูแลแบบองค์รวม คือ ประเมินร่างกาย จิตใจ สังคมและความเชื่อ ทางจิตวิญญาณ โดยการประเมินความสามารถในชีวิตประจำวัน 5 หัวข้อ คือความสามารถในการเคลื่อนไหว กิจกรรมและความรุนแรงของโรค การดูแลตนเอง การรับประทานอาหาร ระดับความรู้สึกตัว เป็นกระบวนการ สร้างความเข้าใจชีวิตและการเจ็บป่วย

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการเตรียมตัวก่อนตายกับผู้ป่วยโรคมะเร็ง ระยะสุดท้าย โรงพยาบาลบ้านฝาง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น พบว่า เป็นการนำหลักอริยสัจ 4 เข้าไป บูรณาการในการดูแลแบบประคับประคองตามขั้นตอน โดยใช้หลักพุทธธรรมนำการดูแล คือ อิทธิบาท 4 เป็น การให้การดูแลด้วยความพอใจ เต็มใจ ใส่ใจ ดูแลอย่างต่อเนื่อง โดยให้ความเอาใจใส่ต่อปฏิกิริยาของผู้ป่วย และไตร่ตรองอย่างละเอียดรอบคอบก่อนจะทำอะไรกับผู้ป่วย เอาใจเขามาใส่เรา และพรหมวิหาร 4 โดยให้การ ดูแลด้วยความมีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ในการเตรียมตัวก่อนตาย บุญกิริยาวัตถุ 10 เป็นการเปิดโอกาส และสนับสนุนผู้ป่วย ได้ให้ทาน รักษาศีล พัฒนาจิตใจ อ่อนน้อมถ่อมตน ขวนขวายในการทำบุญ แม้บุญกุศล ยินดีในบุญกุศล พังธรรมตามกาล สนทนาธรรม ทำความเห็นให้ตรงตามหลักธรรม ซึ่งมีงานวิจัยเกี่ยวกับการ เตรียมตัวตายอย่างสงบตามหลักพุทธธรรม ซึ่งสอดคล้องสอดคล้องกับ รัตนพงษ์ ก่องตา (2548) ได้ ทำการศึกษาเรื่อง การเตรียมตัวตายอย่างสงบตามหลักพุทธธรรม พบว่า การเตรียมตัวตาย มี 2 ระยะ คือ การ เตรียมตัวก่อนตายระยะยาว ได้แก่ การให้ทาน การรักษาศีล การเจริญภาวนา และการเตรียมตัวก่อนตายระยะ สั้น คือการทำให้สงบในช่วงใกล้ตายหรือกำลังเผชิญความตาย ด้วยการน้อมใจให้ระลึกนึกถึงคุณงามความดี ของตนเองที่ได้เคยกระทำมาแล้ว การให้ครอบครัว ญาติ ผู้ใกล้ชิด หรือพระสงฆ์ และบุคลากรทางการแพทย์ได้ ช่วยปลอบใจและให้สติและคำแนะนำแก่ผู้ที่กำลังเผชิญความตายให้กลับได้สติ เพื่อเผชิญความตายอย่างสงบได้ และเชื่อว่าเมื่อตายไปแล้วจักเกิดใหม่ได้ในสุคติภพ สิ่งที่ผู้ป่วยได้รับจากทีมดูแล ทำให้ผู้ป่วยให้ความไว้วางใจ ก็ จะมีความผ่อนคลาย มีความปลดปล่อย วางลงได้ จิตใจสงบ ซึ่งสอดคล้องกับพระมหาบัวพันธ์ ฉนทโสภโณ (2553) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การเตรียมตัวตายตามหลักมรณานุสติในคัมภีร์ฝ่ายเถรวาท พบว่า วิธีการเตรียม ตัวตายที่ดี ประกอบด้วย การมีสติ ระลึกถึงความตาย เกิดความสลดสังเวชใจ กำหนดรู้ความตายและรับ

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ชวนชวนใน ทาน ศีล ภาวนา เมื่อบุคคล พิจารณาความตายอยู่บ่อย ๆ จะทำให้ได้สติ ไม่ประมาทและเร่งรีบทำความดี ซึ่งการเตรียมตัวก่อนตาย ในพระพุทธศาสนาเถรวาท มีเป้าหมายเพื่อให้พุทธศาสนิกชนไม่ประมาทในความตาย ให้เข้าใจอริยสัจ 4 ให้ตระหนักรู้ทุกข์และความไม่เที่ยงแท้แน่นอนของชีวิต(กาญจนา จิตต์วัฒน์, 2553: 3) ที่เกิดมาแล้วต้องตายทั้งหมดทั้งสิ้น อริยสัจ 4 อันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเน้นที่สุด คือเรื่องทุกข์และการดับทุกข์ ความตายเป็นความทุกข์ของมนุษย์ ไม่มีใครหลีกเลี่ยงพ้นจากความตายไปได้ การที่จะเผชิญกับความตายแบบไม่กลัวกับความตายและเห็นว่า ความตายเป็นจริงเป็นเรื่องธรรมดาเป็นเรื่องธรรมชาติ เห็นชีวิตกับความตายเป็นเรื่องเดียวกัน ดังนั้นการเรียนรู้เพื่อการเตรียมตัวก่อนตายจึงเป็นเรื่องสำคัญเพื่อให้รู้เท่าทันความตาย (สมรักษ์ เจียมธีรสกุลและจริยฤทธิ์ สินธุพันธุ์, 2562: 3) ก็เหมือนกับการรู้เท่าทันทุกข์ รู้เท่าทันความคิดของตนเอง เมื่อความคิดความเห็นถูกก็จะนำไปสู่การพูด การกระทำถูกต้องไปด้วย ซึ่งเป็นทักษะชีวิตขั้นพื้นฐานที่จำเป็น ดังหลักอริยสัจ 4 อันธรรมเป็นเครื่องดับทุกข์ อริยสัจ 4 เป็นธรรมอันประเสริฐ 4 ประการที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้นั้นเป็นความจริง ที่เป็นจริงแท้แน่นอนที่ไม่รู้จักเปลี่ยนแปลงเป็นความจริงที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ สอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง อริยสัจ 4 พระพรหมคุณาภรณ์ (ปอ.ปยุตฺโต) (2562: 846-849) ได้กล่าวไว้ในหนังสือพุทธธรรมความว่า อริยสัจ 4 เป็นหลักธรรมสำคัญที่ครอบคลุมคำสอนทั้งหมดในพระพุทธศาสนา ให้ความหมายของอริยสัจ 4 ประการ เป็นของแท้ ไม่คลาดเคลื่อนไปได้ ไม่กลายเป็นอย่างอื่น ถือว่าเป็นลักษณะของคำสอนในพระพุทธศาสนา คือการสอนความจริงที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิต แต่คนทั่วไปยังไม่รู้จักจนกว่าจะได้ยินได้ฟัง สิ่งที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้นามาเปิดเผย เมื่อเรารู้และเข้าใจตามแล้ว จึงรู้ว่าความตายเป็นเพียงปรากฏการณ์ทางธรรมชาติของสรรพสิ่ง ที่เกิด แก่ เจ็บ แล้วก็ตายไป ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นปกติสำหรับชีวิตมนุษย์โดยไม่ได้ขึ้นอยู่กับความรู้สึกรู้สึกของมนุษย์ การแก้ปัญหาแบบอริยสัจ 4 ก็เริ่มต้นที่ทุกข์ รู้จักทุกข์ เข้าใจทุกข์ แล้วหาสาเหตุของทุกข์ (สมุทัย) หาวิธีแก้ปัญหาของทุกข์ (มรรค) ด้วยวิธีที่ถูกต้อง สิ่งที่จะทำให้บุคคลเข้าใจถึงความเป็นจริงตามธรรมชาติของสรรพสิ่งทั้งหลาย ซึ่งบุคคลมีความจำเป็นต้องเรียนรู้และจัดการชีวิตด้วยตนเอง เห็นความสำคัญ และปฏิบัติตามพุทธหลักธรรม มีการเตรียมตัวให้พร้อมกับการตายก่อนที่จะตาย ต้องมีความรู้ความเข้าใจและรอบคอบ การเตรียมความพร้อมสำหรับความตายนั่น ต้องเตรียมในขณะที่ยังมีสติสัมปชัญญะ ในขณะที่ยังมีสติรับรู้ผิดชอบชั่วดี เป็นการเตรียมความพร้อม เตรียมเสบียง เตรียมสัมภาระให้พร้อมในการเดินทางไปสู่ภพใหม่ เป็นการปรับสมดุลชีวิต เป็นแนวทางที่เป็นเหตุให้ถึงความดับทุกข์ ซึ่งมีอยู่ 8 ประการ เพื่อให้ถึงจุดหมายหรือบรรลุเป้าหมายที่ตั้งงามของชีวิตที่เหลืออยู่ (8 ประการคือ มรรค 8 คือความจริงที่ว่าด้วยทางแห่งความดับทุกข์ ได้แก่ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาวายามะ สัมมาอาชีวะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ) ซึ่งเปรียบเทียบกับอริยสัจ 4 โดยอุปมา : ทุกข์เหมือน ความกลัวตาย กลัวการพลัดพราก กลัวการทรمانจากการเจ็บปวด กลัวการเป็นภาระให้ครอบครัว สมุทัยเหมือน โรคเมเร้งระยะสุดท้ายที่เป็นสาเหตุของความทุกข์ทรมาน นิโรธเหมือน ความผ่อนคลาย อาการหายปวด ความสงบ ความปล่อยวาง ความหมดห่วง ปลงลง มรรคเหมือน ยารักษาโรคและกระบวนการดูแลสุขภาพแบบประคับประคอง กระบวนการสร้างการยอมรับความจริง วิธีการปรับ

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ชีวิตที่เหลืออยู่ให้สมดุลด้วยหลักพุทธธรรมตามความเชื่อความศรัทธาของพระพุทธศาสนาเถรวาท ทำบุญ ถวายทาน ทำความดี ละความชั่วกลัวบาป ถือศีลภาวนามุ่งสู่ความสงบ ไม่อ้อนวอนผีสิง เทวดา มรณานุสติ **เป็นการปล่อยวางอย่างเข้าใจ** การเตรียมตัวตายก่อนตายของผู้ป่วยระยะสุดท้าย เพื่อให้รู้ เข้าใจชีวิตและความตายตามความเป็นจริง การเตรียมตัวก่อนตายมีเป้าหมายเพื่อให้วาระสุดท้ายของชีวิตมีคุณภาพที่ดีขึ้น จึงเป็นการเตรียมตัวก่อนตายตามหลักอริยสัจ 4 ใน 4 ขั้นตอน 4 กระบวนการคือ 1) กระบวนการสร้างการยอมรับความจริง 2) กระบวนการสร้างความเข้าใจชีวิตและการเจ็บป่วย 3) การปรับสมดุลชีวิต 4) การปฏิบัติการเพื่อปล่อยวาง ปรับเปลี่ยนความทุกข์ให้ ปล่อยวางอย่างเข้าใจ สามารถสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางการเตรียมตัวก่อนตายตามหลักอริยสัจ 4

กระบวนการดูแล แบบประคับประคอง	บูรณาการอริยสัจ 4	ผลลัพธ์
1. กระบวนการสร้างการยอมรับความจริง โดยการประเมิน 4 ด้าน 5 มิติ คือ 4 ด้าน ดังนี้ 1. ด้านร่างกาย 2. ด้านจิตใจ 3. ด้านครอบครัว สังคมและสิ่งแวดล้อม 4. ด้านจิตวิญญาณ 5 มิติ มีดังนี้ 1. การเคลื่อนไหว 2. การทำกิจกรรมและการดำเนินชีวิต 3. การดูแลตนเอง 4. การรับประทานอาหาร 5. ระดับความรู้สึก	1. ขั้นทุกข์ (ขั้นกำหนดรู้ปัญหา) เป็นการกำหนดรู้ของทุกข์ทั้ง 10 ประการของขั้น 5 โดยทีมดูแลรักษาเข้าไปทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินชีวิต โรค การพยากรณ์โรค การแจ้งข่าวร้ายว่า การเป็นโรครุนแรงระยะสุดท้ายมีปัญหาคุณภาพร่างกายรักษาไม่หาย เป็นสิ่งที่ผู้ป่วยต้องรู้ตามความเป็นจริงที่อยู่กับตัวและใกล้ตัว	1. รู้ความจริงของการเจ็บป่วย ผู้ป่วยและครอบครัวได้รับรู้ตามความเป็นจริงตามหลักฐานที่ทีมดูแลรักษาให้ข้อมูลที่เป็นจริงตามมาตรฐานการรักษาของแพทย์แผนปัจจุบันที่เป็นจริง
2. กระบวนการสร้างความเข้าใจชีวิตและการเจ็บป่วย ด้วยเทคนิคการให้การปรึกษา (Counselling), การประชุมครอบครัว (Family meeting), การดูแลรักษาตามอาการ (Support Treatment)	2. ขั้นสมุทัย (ขั้นวิเคราะห์หาสาเหตุ) เป็นการวิเคราะห์สาเหตุของความทุกข์ที่ได้จากการประเมิน 4 ด้าน ใน 5 มิติ	2. ทราบสาเหตุที่แท้จริง ทีมดูแลรักษาได้ทราบข้อมูลที่เป็นสาเหตุของความทุกข์ ทรมานทุกด้านทุกมิติ ผู้ป่วยและครอบครัวได้รู้สาเหตุที่ทำให้เกิดความทุกข์ทรมานทั้งหลาย
3. ปรับสมดุลชีวิต ให้ชีวิตที่เหลืออยู่มีคุณค่า ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นโดยการให้ผู้ป่วย มีสิทธิ์ ในการเลือกการ	3. ขั้นนิโรธ (ขั้นต้องการดับทุกข์) เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ ในการร่วมกันหาทางออกของปัญหา	3. มีแนวทางปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาตามสาเหตุ โดยทีมดูแลรักษาผู้ป่วยร่วมกัน หาทางออกของปัญหา

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

รักษาภายใต้กรอบการดูแลแบบประคับประคองโดยให้การดูแลตามอาการเน้นความสบายให้ยาบรรเทาปวด ไม่มีเครื่องยึดโยงพันธนาการกับร่างกาย โดยไม่จำเป็นเช่น ไม่ปั๊มหัวใจ ไม่ใส่ท่อช่วยหายใจ เลือกลับบ้านไปอยู่กับครอบครัวสังคมและสิ่งแวดล้อมที่คุ้นเคยที่อบอุ่น สะสางสิ่งต่าง ๆ ที่ยังคงค้างคาใจ	ให้คุณภาพชีวิตที่เหลืออยู่ดีขึ้น ด้วยการไม่ยื้อชีวิตให้เกิดความทุกข์ทรมานโดยไม่จำเป็น	กำหนดวิธีปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้ป่วยโดยให้ผู้ป่วยตัดสินใจเองหรือญาติใกล้ชิดที่ผู้ป่วยไว้วางใจ
4. ปฏิบัติการปรับเปลี่ยนความทุกข์ โดยการดูแลด้วยความพอใจและเต็มใจดูแลอย่างต่อเนื่อง เอาใจใส่ต่อปฏิกิริยาของผู้ป่วย เปลี่ยนความกลัวต่าง ๆ วิธีคิด ทศนคติ ให้เป็นอยู่อย่างธรรมชาติ ตามกฎของไตรลักษณ์ เข้าใจชีวิตกับความตาย ตามหลักอภัยที่ปัจจัยตา ส่งเสริม การทำบุญ ถวายทาน ไหว้พระ สวดมนต์ การละทำชั่ว กลัวทำบาป อโหสิกรรม การทำสมาธิ ให้จิตสงบ ระลึกรู้แต่สิ่งดีงาม มรณสติให้ระลึกถึงความตายเป็นเรื่องปกติของชีวิต	4. ชันมรรค (ขั้นดับทุกข์) เป็นขั้นตอนปฏิบัติเพื่อการดับทุกข์ โดยกำหนดวิธีแก้ปัญหามาให้สอดคล้องกับสาเหตุของปัญหาแต่ละบุคคล โดยการเอาหลักพุทธธรรมนำการดูแลตามอาการหรือสภาวะของแต่ละบุคคล เช่น หลักอภัยที่บาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา หลักพรหมวิหาร 4 คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา บุญกิริยาวัตถุ 10 คือทาน ศีล ภาวนา อ่อนน้อม ขวนขวายในบุญ แผ่บุญยินดีในกุศล พังธรรม สนทนาธรรม ทำความเห็นให้ตรง	4. ปลอ่ยวางอย่างเข้าใจ โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ที่มดูแลรักษาให้การดูแลด้วยความมีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ผู้ป่วยได้ใช้ชีวิตที่เหลืออยู่ด้วยความเข้าใจชีวิตและความตาย พร้อม ปลอ่ยวาง และจากไปอย่างสงบ

7. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการเตรียมตัวก่อนตายของผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้าย โรงพยาบาลบ้านฝาง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น” ผู้วิจัยพบว่ายังมีบางกรณีที่น่าสนใจ เพราะมนุษย์ย่อมมีหลากหลายแง่มุมในการดำเนินชีวิตมีโรคภัยต่าง ๆ เบียดเบียนทั้งทางกายและทางใจ เมื่อร่างกายเจ็บป่วยจิตใจย่อมไม่เป็นสุข แต่หากผู้ใดปฏิบัติจิตใจตามแนวทางพระพุทธศาสนาอย่างถ่องแท้แล้ว จะใช้ชีวิตอย่างมีสติ จิตใจก็สงบ ชีวิตเป็นสุข โรคทางกายก็น้อยลง จึงได้เสนอแนะไว้ทั้งเชิงนโยบายและเพื่อการทำวิจัยในประเด็นดังต่อไปนี้

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 ข้อเสนอแนะการนำผลวิจัยไปใช้ ผู้วิจัยขอเสนอเพื่อเป็นแนวทางในการเพิ่มทักษะของบุคลากรในการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายเพื่อการเตรียมตัวก่อนตายตามหลักอริยสัจ 4 บุคลากรควรยึดหลักอภัยที่บาท 4 พรหมวิหาร 4 และบุญกิริยาวัตถุ 10 ในการดูแลให้เห็นเป็นรูปธรรม ในยุคเทคโนโลยีที่มีเครื่องมือสื่อสารต่าง ๆ ทางออนไลน์

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

7.1.2 ควรปรับแนวคิดดั้งเดิม ความตายเป็นของทุกคน มีความเสมอภาคกัน ทุกคนมีสิทธิตายดี ตายอย่างสมศักดิ์ศรี หากมีการส่งเสริมในการให้ความรู้เรื่องความตาย เป็นเรื่องธรรมชาติ เป็นเรื่องใกล้ตัว เปลี่ยนแนวคิดดั้งเดิมเมื่อการพูดถึงความตายนั่นเป็นเรื่องไม่ดี เป็นเรื่องอับมงคล เป็นการแข่ง ให้ปรับแนวคิด และรณรงค์อย่างจริงจังเหมือนการรณรงค์เรื่องการดูแลสุขภาพทำอย่างไรสุขภาพจะแข็งแรง ให้ประชาชน เข้าใจอย่างลึกซึ้ง ให้มีความตระหนักรู้ว่าทำอะไรเมื่อถึงเวลาความตายมาถึงจะเผชิญกับความตายได้อย่างไม่ ทุกข์ทรมาน มีการวางแผนสำหรับการตายไว้ เหมือนกับการวางแผนครอบครัว ทำเป็นนโยบาย มีหน่วยงาน ดูแลรับผิดชอบที่ชัดเจน ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เมื่อพูดถึงความตายให้เป็นวิถีชีวิตที่ปกติ แม้ว่าในอดีตจนถึง ปัจจุบันจะมีการอบรมมากมายหลากหลายหลักสูตรในเรื่องการดูแลผู้ป่วยระยะท้าย และ ปฏิบัติเพื่อการตายดี แต่ก็ยังดูเหมือนว่า ยังเป็นเรื่องปัจเจก ต้องเตรียมตัวก่อนตายเมื่ออายุมากแก่ชรา เมื่อเจ็บป่วยใกล้ตายเท่านั้น ทั้ง ๆ ที่เราสามารถวางแผนการตายได้โดยไม่ต้องรอให้แก่ชราหรือเจ็บป่วยโรคเรื้อรัง และอาจจะเป็นการทำให้ สังคมน่าอยู่ขึ้น ไม่เห็นแก่วัตถุนิยมมากเกินไป สังคมจะไม่พยายามเอาชนะธรรมชาติจนเสียสมดุล สังคมจะมีความเอื้อเพื่อเกื้อกูลกันมากขึ้น ถ้าเราสามารถทำจนเป็นวัฒนธรรม คนไทยทุกคนรอบรู้ ทุกคนมีการวางแผนการตาย บรรจุเป็นหลักสูตรให้มีการเรียนรู้เกี่ยวกับความตายเหมือนความตายเป็นเพื่อนสนิท สังคมก็จะเข้าสู่เป็นสังคมแห่งความตายดี สมศักดิ์ศรีที่เกิดขึ้นเป็นมนุษย์

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงการวิจัย

7.2.1 ควรมีการศึกษาวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการเตรียมตัวก่อนตายกับผู้ป่วย โรคมะเร็งระยะสุดท้ายว่าสามารถดำเนินการ มีความเป็นไปได้หรือไม่ อย่างไร เช่น การดูแลแบบ ประคับประคองมีการยุติการรักษาผู้ป่วยระยะสุดท้าย ทีมผู้ดูแลรักษายังต้องการยื้อชีวิต ผู้ป่วยมีสิทธิใน ร่างกาย ทีมผู้ดูแลรักษาใช้หลักพุทธธรรมนำการดูแล

7.2.2 ควรมีการศึกษาถึงผลกระทบจากการประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการเตรียมตัวก่อนตายกับ ผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้าย ที่อาจเกิดขึ้นระหว่างทีมผู้ดูแลรักษา กับผู้ป่วยในกรณีความเชื่อ ความมีศรัทธา

7.2.3 ควรมีการศึกษาถึงผลสัมฤทธิ์ของการประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการเตรียมตัวก่อนตายกับ ผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้ายว่ามีการตายเป็นอย่างไร

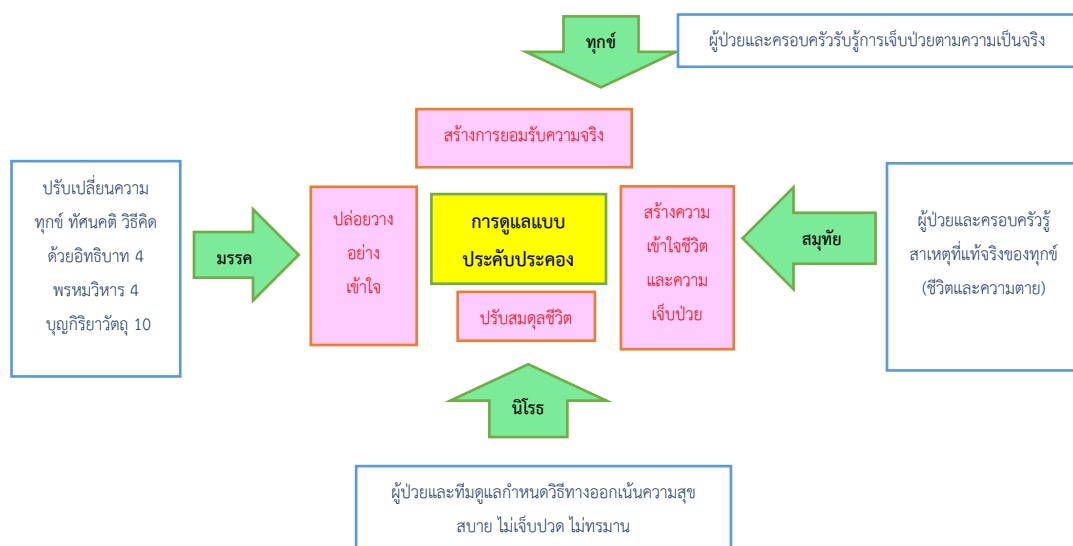
7.2.4 ควรมีการศึกษาการเตรียมตัวก่อนตายตามกลุ่มอายุต่าง ๆ เป็นช่วงอายุเพื่อหาแนวทางในการ วางแผนสร้างความตระหนักรู้ไปสู่ความไม่หลง ไม่หลง

8. ข้อค้นพบจากการวิจัย

การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการเตรียมตัวก่อนตายกับผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้ายโรงพยาบาลบ้านฝาง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น เป็นผลทำให้ผู้ป่วยรู้มิติของชีวิตและความเจ็บป่วย ผู้ป่วยเข้าใจชีวิตและ ยอมรับความตายได้ตามความเป็นจริง โดยวาระสุดท้ายของชีวิตใน 4 ขั้นตอน คือ (1) กระบวนการสร้างความ เข้าใจความจริง (2) กระบวนการสร้างการยอมรับ (3) การปรับสมดุลชีวิต และ (4) การปล่อยวางอย่างเข้าใจ. การเตรียมตัวก่อนตายของผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้าย ตามหลักพุทธธรรม ในพระพุทธานุญาตเป็น การสร้างคุณค่าของชีวิตในวาระสุดท้าย ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีก่อนตาย คือ ไม่ทุกข์ทรมานทรมานตายอย่าง

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

สงบ ภายใต้ หลักพุทธธรรมนำการดูแลแบบประคับประคอง โดยการนำเอาหลักอิทธิบาท 4 พรหมวิหาร 4 และบุญกิริยาวัตถุ 10 ในการเตรียมตัวก่อนตาย เป็นขั้นเป็นตอนได้อย่างสมเหตุสมผล ตามฐานะ ตามสภาวะของแต่ละบุคคล เพื่อมุ่งสู่การปล่อยวาง จากการละสังขาร จากการยึดติด จากการเหนียวรั้งทั้งหลายกลับคืนสู่ธรรมชาติได้อย่างเข้าใจธรรมชาติของชีวิต ตามภาพที่ 8.1

ภาพที่ 8.1 การเตรียมตัวก่อนตายตามหลักอริยสัจ 4

ที่มา : สังเคราะห์โดยผู้วิจัย

9. บรรณานุกรม

- กาญจนา จิตต์วัฒน์. (2553). การบูรณาการการเตรียมตัวตายในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับ
 วัชรยาน. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาพระพุทธศาสนา, มหาวิทยาลัยมหา
 จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, หน้า 3
- กัญญ์จิรา ศรีภา. (2554). ประสบการณ์ใกล้ตายของผู้ป่วยมะเร็งระยะสุดท้าย. วิทยานิพนธ์
 วารสารคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, ปีที่ 19 ฉบับที่ 4 ประจำเดือนตุลาคม- ธันวาคม
 2554, หน้า 83 -94
- จอห์น แมคคอลแนล. (2556). เฝิญความตายอย่างสงบ “รู้ไว้ใช่ว่า”. เครือข่ายพุทธิกา,
 จดหมาย ข่าวอาทิตย์อัสดง, ปีที่ 6 ฉบับที่ 19 มกราคม-มีนาคม 2557
 สืบค้นจาก <https://www.budnet.org>, สืบค้นเมื่อ 6 ธันวาคม 2563.
- บุษยามาส ชิวสกลยง. (2551). แบบประเมินระดับการดูแลผู้ป่วยที่ได้รับการดูแลแบบ
 ประคับประคอง ฉบับสวนดอก. ฝ่ายการพยาบาล โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่.
 คณะแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, หน้า 1-8
- ประสิทธิ์ กุลบุญญา. (2563). วิธีการเฝิญความตายและรูปแบบการเตรียมตัวตาย สำหรับผู้
 สูงวัยตามหลักพระพุทธศาสนา, วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, ปีที่ 5

- วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567
ฉบับที่ 10 ประจำเดือนตุลาคม 2563, หน้า 196-212
- พระมหาบัวพันธ์ ฉันทโสภณ(ประสังกะโท). (2553). **ศึกษาการเตรียมตัวตายตามหลักภรรณา
นุสสติในคัมภีร์ฝ่ายเถรวาท การเตรียมตัวตายอย่างสงบตามหลักพุทธธรรม.**
วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย.
- พระไพศาล วิสาโล. (2553). **เผชิญความตายอย่างสงบ 1 .(พิมพ์ครั้งที่ 1).** กรุงเทพฯ:
เครือข่ายพุทธิกา, หน้า 1
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ปอ.ปยุตฺโต). (2562). **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ.** (พิมพ์
ครั้งที่ 52). กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, หน้า 846- 849.
- รัชฎาพร แนนเนียด.(2564). **ผลของการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายแบบประคับประคองด้านจิต
วิญญาณ.** วารสารโรงพยาบาลนครพนม ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน พฤษภาคม-
สิงหาคม 2564 ,หน้า 65-77.
- รัตนพงษ์ ก่องตา. (2548). **การเตรียมตัวตายอย่างสงบตามหลักพุทธธรรม.** สารนิพนธ์
ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราช
วิทยาลัย
- ศรีเวียง ไพโรจน์กุล. (2555). **เอกสารการอบรมวิชาการ Basic Palliative Care for
Nurses:** หน่วยการุณรักษ์, โรงพยาบาลศรีนครินทร์, คณะแพทยศาสตร์,
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สายสิริ อิศราญวนชัย, (2559). **ตายดี เตรียมได้.** เรียบเรียงจากการวางแผนการดูแลใน
ระยะท้ายของชีวิตล่วงหน้า (Advance Care Planning), โครงการขับเคลื่อนแผน
ยุทธศาสตร์ระดับชาติว่าด้วยการสร้างเสริมสุขภาวะในระยะท้ายของชีวิต
พ.ศ.2557-2559. ชั้น 2 อาคาร 10 ชั้น เลขที่126/146 ภายในสถาบันบำราศนราดูร,
นนทบุรี, หน้า 9
- สมรักษ์ เจียมธีรสกุล และ จิรยุทธ์ สินธุพันธุ์. (2562). **การสื่อสารเพื่อการเตรียมตัวตายใน
ศตวรรษที่ 21.** กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 3

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

การสังเคราะห์การบริหารการศึกษากับกระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษา

Synthesis of Educational Administration and the New Educational Paradigm

พระครูสุธีจริยวัฒน์ (ภักดินอก)¹, วิฑูล ทาชา², วิโรจน์ สารรัตน์³,

เอกชาตรี สุขเสน⁴, พระครูธรรมมาภิสมัย(หาสุข)⁵, พระมหาศุภชัย สุภกิจโจ (บุตระเกษ)⁶

Phrakhrusutheejarawat (Pakdeenok)¹, Witoon Thacha²,

Wirot Sanrattana³, Akchatree Suksen⁴, Phrakhrudhammabhisamai

(Hasook)⁵,

Phramaha Suphachai Suphaticco (Bootraked)⁶,

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

Mahamakut Buddhist University Isan Campus

Author for Correspondence: Email: witoon.tha@mbu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สังเคราะห์องค์ความรู้จากงานทัศนะของนักวิชาการด้วยการวิจัยเอกสารสู่การนำเสนอแนวคิดการบริหารการศึกษากับกระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษา และ 2) ศึกษาความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงทางการบริหารการศึกษา เป็นการเปลี่ยนแปลงจากกระบวนทัศน์เก่าสำหรับศตวรรษที่ 20 สู่กระบวนทัศน์ใหม่สำหรับศตวรรษที่ 21 โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ตามแนวทางของ Scott (2006) ศึกษาค้นคว้าวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้จากทัศนะของนักวิชาการจากเอกสารหลากหลายฉบับ ผลการวิจัยพบว่า การบริหารการศึกษาที่จะต้องเผชิญกับสิ่งท้าทายกับกระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่มีประสิทธิผล นักบริหารการศึกษาจะต้องมีความคาดหวังสูง มองอนาคตอย่างมีวิสัยทัศน์ มีจิตมุ่งสร้างสรรค์ ให้มีความสำคัญกับการเรียนรู้ว่าเป็นจุดมุ่งหมายพื้นฐานที่สำคัญยิ่งกว่าสิ่งอื่นใด มีภาวะผู้นำแบบร่วมมือ และสร้างความตื่นตัวทางปัญญาให้โรงเรียนและห้องเรียนที่มีรูปแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นเป็นศูนย์กลาง ซึ่งกระบวนทัศน์เก่าผู้บริหารการศึกษาดำเนินงานตามกรอบเค้าโครงความคิดตามแบบวิทยาศาสตร์แบบตายตัวไม่เปิดกว้าง ไม่ยืดหยุ่น ต้องได้ผลลัพธ์แบบเดียวกัน ยึดผู้สอนเป็นศูนย์กลาง แตกต่างจากกระบวนทัศน์ใหม่ที่ผู้บริหารการศึกษาดำเนินงานแบบเปิดกว้าง ยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารแบบประชาธิปไตยให้ทุกคนมีส่วนร่วม ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

คำสำคัญ : การสังเคราะห์; การบริหารการศึกษา; กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษา

Received:08/09/2567, Revised:20/11/2567, Accepted:22/11/2567

Abstract

The objectives of this research were as follows: 1) to synthesize knowledge from various perspectives of academics by documentary research to present the concept of educational administration with a new educational paradigm; and 2) to study the significance of changes in educational administration from the old paradigm of the 20th century to the new paradigm of the 21st century. This documentary research was conducted according to Scott's (2006) approach. Various documents were studied, analyzed, and synthesized. The research results found that administrators face challenges effectively with the new educational paradigm in the 21st century, educational administrators must have high expectations, a future vision, a creative mind, give importance to learning as a more important basic goal than anything else, practice collaborative leadership, and create intellectual excitement for schools and classrooms with a learning model that focuses on student-centered. In the old paradigm, educational administrators operated according to the framework of the scientific concept that was rigid, not open, not flexible and achieve the same results focusing on teacher centered. This is different from the new paradigm that educational administrators operate in an open and flexible manner, changing the administrative method to a democratic style that allows everyone to participate and focuses on student-centered.

Keywords : Synthesis; Educational Administration; New Educational Paradigm

1. บทนำ

การบริหารการศึกษามีขอบเขตครอบคลุมหลายมิติ เช่น ระดับการศึกษา รูปแบบการศึกษา กลยุทธ์การจัดการ และระดับของสถาบันการศึกษา ในกรณีของระดับของสถาบันการศึกษา ครอบคลุมตั้งแต่ส่วนกลางลงไปถึงสถานศึกษา การบริหารการศึกษาในระดับสถานศึกษาถือว่ามีความสำคัญเพราะเป็นฐานปฏิบัติที่จะทำให้การระดมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรวัตถุให้เกิดประโยชน์ที่ใช้งานได้จริง เป็นฐานปฏิบัติที่จะช่วยเสริมสร้างการสอนและการเรียนรู้ที่จะส่งผลให้นักเรียนได้รับการศึกษาที่ถูกต้องจากครูที่ถูกต้อง และเป็นฐานปฏิบัติที่จะสร้างอิทธิพลที่ส่งผลต่อนักเรียนให้เติบโตไปสู่เป้าหมายที่กำหนดโดยมีครูเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงท่ามกลางสิ่งท้าทายต่อการบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ดังนั้น ผู้บริหารการศึกษาในระดับสถานศึกษาจึงมีความสำคัญ ดังทัศนะของ Zakir (2012) ที่ให้ความเห็นว่า เนื่องจากการเป็นผู้นำซึ่งรับผิดชอบสถาบันการศึกษาจำเป็นต้องคุ้นเคยกับแนวคิดทางทฤษฎีและแนวปฏิบัติที่ดีที่สุดเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา จึงต้องพยายามทำความเข้าใจการบริหารการศึกษาที่ดี ต้องสามารถทำหน้าที่ที่เป็นประโยชน์ สามารถนำความรู้ความเข้าใจในพฤติกรรมขององค์กรทั้งภายในและภายนอกมาช่วยให้ดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และเนื่องจากสถาบันการศึกษาและการบริหารการศึกษามีลักษณะเฉพาะบางประการที่โดดเด่นที่ผู้บริหารการศึกษาจะต้องศึกษาเพื่อเรียนรู้ เข้าใจ และนำไปปฏิบัติ สอดคล้องกับทัศนะของ Mukherjee

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

(2020) ที่กล่าวว่า โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จและมีชื่อเสียงเป็นโรงเรียนที่มีอะไรมากกว่าการสอนที่ดี แม้ว่าการสอนที่ดีและมีทีมวิชาการที่ยอดเยี่ยมเป็นสิ่งสำคัญ แต่ก็ไม่อาจปฏิเสธบทบาทของฝ่ายบริหารที่มีต่อระบบการศึกษาและการพัฒนานักเรียนโดยรวมได้ เพราะการบริหารจะช่วยให้ครูให้ความสำคัญกับการสอน (Allows teachers to focus on teaching) ช่วยส่งเสริมความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ (Promotes accountability) และช่วยสื่อสารให้ทราบถึงการตัดสินใจ (Informs decisions)

จากเหตุผลความสำคัญของการบริหารการศึกษา ซึ่งครอบคลุมในหลายมิติและหลายระดับ ในภาคปฏิบัติ การบริหารการศึกษาในระดับสถานศึกษาถือว่ามีความสำคัญ ในส่วนตัวบุคคล ผู้บริหารการศึกษาสถานศึกษาก็มีความสำคัญที่จะต้องมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงแนวคิดของการบริหารการศึกษาสำหรับกระบวนการทัศน์ใหม่ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากจากกระบวนการทัศน์เก่าในศตวรรษที่ 20 ทั้งในเรื่องของศาสตร์การสอน ลักษณะของหลักสูตร ภาพของโรงเรียนและห้องเรียน นโยบายใหม่ของครูและของนักเรียน ทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 และอื่น ๆ อีกหลายประการ ดังนั้นคณะผู้วิจัยในฐานะเป็นอาจารย์ประจำหลักสูตรการบริหารการศึกษาจึงมีความประสงค์จะศึกษาเพื่อทำความเข้าใจทางวิชาการเกี่ยวกับการบริหารการศึกษากับกระบวนการทัศน์ใหม่ทางการศึกษา เพื่อให้รับรู้ถึงความสำคัญของการบริหารการศึกษาเพื่อการเปลี่ยนแปลง เป็นการเปลี่ยนแปลงจากกระบวนการทัศน์เก่าสำหรับศตวรรษที่ 20 สู่กระบวนการทัศน์ใหม่สำหรับศตวรรษที่ 21 ดังมีวัตถุประสงค์การวิจัยที่กล่าวถึงข้างล่าง

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้จากงานทัศนะของนักวิชาการด้วยการวิจัยเอกสารสู่การนำเสนอแนวคิดการบริหารการศึกษากับกระบวนการทัศน์ใหม่ทางการศึกษา

2.2 เพื่อศึกษาความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงทางการบริหารการศึกษา เป็นการเปลี่ยนแปลงจากกระบวนการทัศน์เก่าสำหรับศตวรรษที่ 20 สู่กระบวนการทัศน์ใหม่สำหรับศตวรรษที่ 21

3. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ดำเนินการโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ด้วยการศึกษาค้นคว้าวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อความรู้จากทัศนะของนักวิชาการ โดยมีขั้นตอนดังนี้

3.1 กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกเอกสารเพื่อใช้ในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ตามทัศนะของ Scott (2006) ดังนี้ 1) มีความถูกต้อง (Authenticity) โดยการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของผู้เขียนหรือหน่วยงานที่เขียนเอกสาร 2) มีความน่าเชื่อถือ (Credibility) เป็นเอกสารที่มีเนื้อหาที่ไม่ผิดพลาดหรือบิดเบือนหรือคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง 3) ความเป็นตัวแทน (Representativeness) คือเป็นเอกสารที่พิจารณาแล้วมีเนื้อหาที่เป็นตัวแทนของประชากรได้ 4) มีความหมายชัดเจน (Meaning) คือเป็นเอกสารที่มีความชัดเจนและสามารถเข้าใจได้ง่าย

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

3.2 สืบค้นเอกสาร โดยเน้นแหล่งสืบค้นเพื่อให้ได้ทัศนะที่เป็นนานาชาติ (International Perspectives) จากเอกสารและเว็บไซต์ซึ่งมีผู้นำเสนอองค์ความรู้จากหลากหลายประเทศ ทั้งในรูปแบบที่เป็นบทความและผลงานวิจัย โดยบูรณาการกับเนื้อหาจากแหล่งสืบค้นที่ศึกษา

3.3 วิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนด

3.4 ตรวจสอบคุณภาพขององค์ความรู้ที่ได้รับโดยผู้ทรงคุณวุฒิทางการบริหารการศึกษา จำนวน 3 ราย

3.5 สรุปผลการวิจัย

4. ผลการวิจัย

4.1 ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

การบริหาร (Administration) เป็นคำที่สะท้อนให้เห็นถึงการทำหน้าที่เชิงนโยบาย เน้นการกำหนดจุดมุ่งหมายและแนวนโยบายหลัก ๆ เน้นการใช้สมองการคิด เน้นการตัดสินใจในภาพรวมขององค์กร เป็นการตัดสินใจที่เน้นปัจจัยภายนอก ที่คำนึงถึงความเห็นสาธารณะ นโยบายของรัฐ ปัจจัยทางสังคม และอื่น ๆ เน้นทักษะเชิงมนิทัศน์ เน้นความมีประสิทธิภาพ แตกต่างจากคำว่าการจัดการ (Management) ซึ่งเป็นคำที่สะท้อนให้เห็นถึงการทำหน้าที่เชิงปฏิบัติ เน้นการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ เน้นการทำงานตรงกับวัตถุประสงค์ เน้นการตัดสินใจในระดับหน่วยปฏิบัติงาน เน้นการแก้ปัญหาแบบจัดการ เน้นทักษะเชิงเทคนิค เน้นความมีประสิทธิภาพ Chowdhury and Mete (2020); Sharma, (2020) ดังนั้น เนื้อหาสาระเกี่ยวกับการบริหาร การศึกษากับกระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษาจะเป็นเนื้อหาสาระที่จะช่วยเสริมสร้างวิสัยทัศน์เพื่อการทำหน้าที่เชิงนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพของนักบริหารการศึกษา หรือผู้บริหารสถานศึกษา ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษา เป็นเนื้อหาสาระที่บางช่วงเกิดจากการบูรณาการนานาทัศนะ

จากการศึกษาทัศนะของ Churches (2008); Prensky (2001); The Journal.com (2000); Eaton (2018); Waugh (2011); Heick (2018); Kamat (2012); Kay (2012); March (2012); Brown (2018); และ unicef.org (2019) ต่างเห็นตรงกันว่า การบริหารการศึกษาในปัจจุบัน ส่วนใหญ่ยังเป็นไปตามกระบวนทัศน์เก่าสำหรับศตวรรษที่ 20 การที่จะเปลี่ยนเป็นกระบวนทัศน์ใหม่สำหรับศตวรรษที่ 21 นั้นเป็นเรื่องไม่่ง่าย เพราะแม้ในยามที่นี้ถึงสภาพการศึกษาก็ยังคงมองเห็นเป็นภาพการศึกษาแบบเดิม อย่างที่เคยเป็นมา อย่างไรก็ตาม แม้จะเป็นเรื่องยากแต่ก็คงต้องมุ่งเปลี่ยนกระบวนทัศน์เข้าสู่การศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21 ที่นักบริหาร การศึกษา หรือผู้บริหารสถานศึกษา ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษา จะต้องรับรู้และเข้าใจในสาระสำคัญบางประการดังนี้

ในศตวรรษที่ 21 ศาสตร์การสอน (Pedagogy) จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปด้วย จะต้องสะท้อนถึงวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน จะต้องสะท้อนถึงโลกที่ผู้เรียนจะเดินทางเข้าไปในอนาคต เป็นโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีการเชื่อมโยง มีการปรับเปลี่ยน และมีวิวัฒนาการ ดังนั้น รูปแบบและวิธีสอนจะต้องเน้นการเรียนรู้เพื่อศตวรรษที่ 21 โดยคำนึงถึงหลักการสำคัญดังนี้ (1) สร้างความรู้คล่องในการใช้สื่อ สารสนเทศ และ เทคโนโลยี (Technological, information and media fluencies) (2) คำนึงถึงบริบทที่เป็นจริง (Reality-

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

based) (3) เป็นสหวิทยาการ (Interdisciplinary) (4) ยึดความร่วมมือ (Collaboration) (5) ยึดโครงงานเป็นฐาน (Project based learning) (6) ใช้การแก้ปัญหาเป็นเครื่องมือสอน (Uses problem solving as a teaching tool) (7) ประเมินโปร่งใส (Transparency) (8) พัฒนาทักษะการคิด (Thinking skills)

การให้การศึกษาตามทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูม (Bloom's Taxonomy of Learning) ซึ่งมีกระบวนการและวิธีการเรียนรู้ดังนี้ (1) ก่อนที่ผู้เรียนจะเข้าใจในเนื้อหาความคิดรวบยอดของความรู้นั้นได้ ผู้เรียนต้องสามารถจำเนื้อหาให้ได้ก่อน นี่คือการจำ (Remembering) (2) ต่อมาเมื่อจำได้แล้วจะเกิดความเข้าใจสามารถจับใจความสำคัญของสื่อ สามารถตีความ ขยายความได้ นี่คือการเข้าใจ (Understanding) (3) เมื่อเข้าใจในสื่อสามารถตีความ ขยายความได้แล้วจะสามารถนำความรู้ที่เข้าใจแล้วนั้นไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ นี่คือการนำความรู้ไปใช้ (Applying) (4) เนื่องจากความรู้ที่นำไปใช้นั้นมีหลากหลายผู้เรียนจึงต้องวิเคราะห์ สามารถคิดหรือแยกแยะออกเป็นส่วนย่อย เป็นองค์ประกอบที่สำคัญได้ มองเห็นความสัมพันธ์ของส่วนที่เกี่ยวข้องกันได้ นี่คือการวิเคราะห์ (Analyzing) (5) เมื่อผู้เรียนสามารถคิดหรือแยกแยะสิ่งต่าง ๆ ออกเป็นส่วนย่อย เป็นองค์ประกอบที่สำคัญได้ มองเห็นความสัมพันธ์ของส่วนที่เกี่ยวข้องกันได้แล้ว จะมีความสามารถใช้สติปัญญาตรวจสอบ ทดสอบ ค้นหาความไม่สอดคล้องหรือความขัดแย้งในกระบวนการ เพื่อการตัดสินใจ เปรียบเทียบประเมินคุณภาพหรือประสิทธิภาพของการเรียนรู้ได้ นี่คือการประเมิน (Evaluating) (6) ขั้นการสร้างสรรค์ (Creating) นี้เกิดจากผู้เรียนมีความสามารถในการใช้สติปัญญานำข้อมูลความรู้ที่เรียนมาแล้วสร้างสิ่งใหม่ หรือมีวิธีการใหม่เพื่อสร้างข้อสรุปหรือแนวทางใหม่จากสิ่งที่เคยเรียนรู้มาแล้ว ในศตวรรษที่ 21 จะเน้นทักษะการเรียนรู้ขั้นที่สูงขึ้น (Higher order learning skills) โดยเฉพาะทักษะการนำเอาความรู้ใหม่ไปใช้อย่างสร้างสรรค์ (Ability to use new knowledge in a creative way)

ในศตวรรษที่ 21 ลักษณะของหลักสูตรจะเป็นหลักสูตรที่เน้นคุณลักษณะเชิงวิพากษ์ (Critical attributes) เชิงสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ยึดโครงงานเป็นฐาน (Project-Based) ขับเคลื่อนด้วยการวิจัย (Research-Driven) เชื่อมโยงท้องถิ่นและชุมชนเข้ากับภาค ประเทศ ภูมิภาค และโลก ในบางโอกาสนักเรียนสามารถร่วมมือ (Collaboration) กับโครงงานต่าง ๆ ได้ทั่วโลก เป็นหลักสูตรที่เน้นทักษะการคิดขั้นสูง พหุปัญญา เทคโนโลยีและมัลติมีเดีย ความรู้พื้นฐานเชิงพหุสำหรับศตวรรษที่ 21 และการประเมินผลตามสภาพจริง รวมทั้งการเรียนรู้จากการให้บริการ (Service)

ในศตวรรษที่ 21 ภาพของโรงเรียนจะเปลี่ยนจากการเป็นสิ่งก่อสร้าง เป็นภาพของการเป็นศูนย์รวมประสาท (Nerve centers) ที่ไม่จำกัดอยู่แต่ในห้องเรียน แต่จะเชื่อมโยงครู นักเรียน และชุมชนเข้าสู่ชุมคลังแห่งความรู้ทั่วโลก นิยามของครู (Teacher) เปลี่ยนจากบทบาทพื้นฐานการเป็นผู้ถ่ายทอดหรือผู้แจกจ่ายสารสนเทศ (Dispenser) ไปเป็นผู้ออกแบบการเรียนรู้ให้กับนักเรียน ช่วยให้นักเรียนได้เปลี่ยนสารสนเทศเป็นความรู้ เปลี่ยนความรู้เป็นภูมิปัญญา เน้นการก่อให้เกิดความรู้ (Knowledge generation) โดยสร้างวัฒนธรรมการสืบค้น (Culture of inquiry) นิยามของผู้เรียน (Learner) เปลี่ยนการมองบุคคลในวัยเยาว์ที่ต้องเดินทางไปโรงเรียน ใช้เวลาเรียนกับรายวิชา เพื่อรับเกรด และสำเร็จการศึกษา เป็นการมองผู้เรียนในบริบทใหม่ คือ (1) กระตุ้นปลุกเร้าให้ผู้เรียนเป็นบุคคลเจ้าความคิดเจ้าปัญญา (Resourceful) ที่ยังคงมีการเรียนรู้แม้หลังเลิกเรียนในแต่ละวัน หรือแม้พ้นจากวัยเรียนไปแล้ว (2) ให้ความสำคัญกับความสนใจและช่วยให้เรียนรู้เตรียมตัวสู่โลกที่

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

เป็นจริง (3) กระตุ้นความอยากรู้อยากเห็นเพื่อเป็นพื้นฐานการเรียนรู้ตลอดชีวิต (4) ใช้หลักความยืดหยุ่นในวิธีการสอน

ในศตวรรษที่ 21 ภาพของห้องเรียนจะขยายกลายเป็นชุมชนที่ใหญ่ขึ้น (Greater community) นักเรียนมีคุณลักษณะเป็นผู้ชี้นำตนเองได้ (Self-directed) มีการทำงานทั้งอย่างเป็นอิสระและอย่างร่วมมือกันคนอื่น หลักสูตรและการสอนจะมีลักษณะท้าทายสำหรับนักเรียนทุกคน และคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล หลักสูตรจะไม่เน้นการยึดตำราเป็นตัวขับเคลื่อน (Textbook-driven) หรือแบบแยกส่วน (Fragmented) ดังที่เคยเป็นมาในศตวรรษที่ 20 แต่จะเป็นหลักสูตรแบบยึดโครงงานและการบูรณาการ การสอนทักษะและเนื้อหาจะไม่เป็นจุดหมายปลายทาง (As an end) เช่นที่เคยเป็นมา แต่นักเรียนจะต้องมีการเรียนรู้ผ่านการวิจัยและการปฏิบัติในโครงงาน การเรียนรู้จากตำราจะเป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น ความรู้ (Knowledge) จะไม่หมายถึงการจดจำข้อเท็จจริงหรือตัวเลข แต่จะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการวิจัยและการปฏิบัติโดยเชื่อมโยงกับความรู้และประสบการณ์เก่าที่มีอยู่ ทักษะและเนื้อหาที่ได้รับจะเกี่ยวข้องและมีความจำเป็นต่อการปฏิบัติในโครงงาน จะไม่จบลงตรงที่การได้รับทักษะและเนื้อหาแล้วเท่านั้น การประเมินผลจะเปลี่ยนจากการประเมินความจำและความไม่เกี่ยวข้องกับความเข้าใจต่อการนำไปปฏิบัติได้จริง ไปเป็นการประเมินที่ผู้ถูกประเมินมีส่วนร่วมในการประเมินตนเองด้วย (self-assessment) ทักษะที่คาดหวังสำหรับศตวรรษที่ 21 ที่เรียนรู้ผ่านหลักสูตรที่เป็นสหวิทยาการ บูรณาการ ยึดโครงงานเป็นฐาน และอื่น ๆ ดังกล่าวจะเน้นเรื่อง 1) ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม (Learning and innovation skills) 2) ทักษะชีวิตและอาชีพ (Life and career skills) ทักษะสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี (Information, media and technology skills) ที่คาดหวังจะเกิดขึ้นจากหลักความร่วมมือ (Collaboration) ในการทำงานเป็นทีม การคิดเชิงวิพากษ์ (critical thinking) ในปัญหาที่ซับซ้อน การนำเสนอด้วยวาจาและด้วยการเขียน การใช้เทคโนโลยี ความเป็นพลเมืองดี การฝึกปฏิบัติอาชีพ การวิจัย และการปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น

ในศตวรรษที่ 21 การให้การศึกษาจะเน้นการพัฒนาเด็กแบบองค์รวม (Whole child) ให้เป็นคนเต็มคน (Whole person) เน้นพัฒนาทักษะเพื่อความอยู่รอดอย่างน้อยในเจ็ดประการตามทัศนะของ Wagner (2008) ที่เขียนในหนังสือ The Global Achievement Gap คือ (1) ทักษะการคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา (2) ทักษะการทำงานร่วมกันผ่านเครือข่ายและการนำผู้อื่นโดยอิทธิพล (3) ทักษะความคล่องแคล่วและสามารถปรับตัว (3) ทักษะการริเริ่ม และการเป็นผู้ประกอบการกล้าคิดกล้าทำ (4) ทักษะการสื่อสารโดยการพูดและการเขียนที่มีประสิทธิภาพ (5) ทักษะการเข้าถึงและการวิเคราะห์สารสนเทศ (6) ทักษะความเป็นผู้อยากรู้อยากเห็นและมีจินตนาการ

ในศตวรรษที่ 21 การบริหารการศึกษาจะต้องมุ่งการเปลี่ยนแปลงในกระบวนทัศน์ ดังทัศนะของ Maxine (2020) ที่กล่าวว่า ในปัจจุบัน นักเรียนอาศัยอยู่ในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีพลังขับเคลื่อนทางเทคโนโลยี แต่เรายังไม่สามารถขับเคลื่อนการจัดการศึกษาของเราในรูปแบบศตวรรษที่ 20 เข้าสู่รูปแบบใหม่สำหรับศตวรรษที่ 21 ที่ต้องนิยามคำว่า การศึกษา โรงเรียน หลักสูตร ครู และผู้เรียน กันเสียใหม่ เพื่อให้การออกแบบการศึกษาสำหรับอนาคตประสบผลสำเร็จ ซึ่งตารางข้างล่าง จะ

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567
แสดงถึงลักษณะที่แตกต่างกันในแต่ละมุมต่าง ๆ ของการบริหารการศึกษาเพื่อการเปลี่ยนแปลงในกระบวนทัศน์
จากกระบวนทัศน์เก่าสำหรับศตวรรษที่ 20 เป็นกระบวนทัศน์ใหม่สำหรับศตวรรษที่ 21

ตารางที่ 1 ลักษณะที่แตกต่างกันของการบริหารการศึกษาเพื่อการเปลี่ยนแปลงจากกระบวนทัศน์เก่า
สำหรับศตวรรษที่ 20 เป็นกระบวนทัศน์ใหม่สำหรับศตวรรษที่ 21

กระบวนทัศน์เก่าสำหรับศตวรรษที่ 20	กระบวนทัศน์ใหม่สำหรับศตวรรษที่ 21
- ใช้หนังสือเป็นเครื่องมือ	- ใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือ
- ขับเคลื่อนด้วยตำรา	- ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ขับเคลื่อนด้วยวิจัย
- ห้องเรียนเป็นโลก	- โลกเป็นห้องเรียน
- เน้นฟังคนอื่นพูด (ผู้เรียนรอรับการกระทำ)	- เน้นการตั้งคำถาม (ผู้เรียนเป็นผู้กระทำ)
- เรียนตามชั้นตามวัย	- เรียนเพื่อพัฒนาต่อเนื่อง
- มุ่งสำเร็จการศึกษา	- มุ่งเรียนรู้ตลอดชีวิต
- เป็นผู้เรียนที่คงแก่เรียน	- เป็นผู้เรียนที่ชี้นำตนเอง
- ยึดเวลา	- ยึดผลลัพธ์
- ทดสอบมาตรฐาน	- ประเมินผลการปฏิบัติ
- ปทัสถานของห้องเรียนหรือชั้นเรียน	- ปทัสถานของโลก
- เน้นท่องจำข้อเท็จจริงที่เป็นนามธรรม	- เน้นกระบวนการแก้ปัญหา
- เป็นข้อเท็จจริงที่แปลกแยกจากชีวิตจริง	- ความเชื่อมโยงกับชีวิตจริงที่จับต้องได้
- เน้นทักษะการอ่าน	- เน้นทักษะการสื่อสารโดยสื่อที่หลากหลาย
- เรียนรู้อย่างเป็นปฏิกษ์	- เรียนรู้อย่างร่วมมือ
- แข่งขันกับเพื่อนร่วมชั้น	- ร่วมมือกับชุมชนผู้เรียน
- ครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้	- ครูเป็นผู้เรียนรู้ร่วม พี่เลี้ยง และอำนวยความสะดวก
- มีปัญหาเชิงวินัย ไม่ไว้วางใจกัน ไม่มีการ จูงใจนักเรียน	- ไม่มีปัญหาเชิงวินัย ครูและนักเรียนไว้วางใจกันใน ฐานะผู้เรียนรู้ร่วม มีการจูงใจนักเรียนสูง
- ละเลยต่อความหลากหลายของนักเรียน	- ให้ความสำคัญต่อความหลากหลายของนักเรียน
- หลักสูตรแยกส่วน	- หลักสูตรบูรณาการและสหวิทยาการ
- หลักสูตรหรือโรงเรียนไม่เกี่ยวข้อง หรือไม่มีความหมายต่อนักเรียน	- หลักสูตรใส่ใจต่อความสนใจ ประสบการณ์ ความ เป็นเลิศ หรือโลกที่เป็นจริง
- สิ่งพิมพ์เป็นพาหนะในการเรียนและการ ประเมิน	- ใช้การปฏิบัติ โครงการ และสื่อที่หลากหลายเพื่อ การเรียนรู้และการประเมิน
- คำนึงถึงความสะดวกของการบริหาร	- คำนึงถึงความสะดวกต่อการเรียนรู้ของนักเรียน

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

กระบวนทัศน์เก่าสำหรับศตวรรษที่ 20	กระบวนทัศน์ใหม่สำหรับศตวรรษที่ 21
- ห้องเรียนสี่เหลี่ยม	- ห้องเรียนในโลกที่เป็นจริง ไม่มีกำแพง แยกตามกลุ่มสนใจหรือกลุ่มงาน
- เรียนรวมกันเป็นกลุ่ม	- คำนึงถึงเป้าหมายการเรียนรู้แต่ละบุคคล

4.2 ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

การบริหารการศึกษาเพื่อการเปลี่ยนแปลงจากกระบวนทัศน์เก่าสำหรับศตวรรษที่ 20 เป็นกระบวนทัศน์ใหม่สำหรับศตวรรษที่ 21 ดังกล่าว นักบริหารการศึกษา หรือผู้บริหารสถานศึกษา ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษา จะต้องเปลี่ยนแปลงทัศนะในกระบวนทัศน์เสียก่อน จากกระบวนทัศน์ดั้งเดิม (Traditional paradigm) ไปสู่กระบวนทัศน์ใหม่ (New paradigm) ที่ให้โลกของนักเรียนและโลกความเป็นจริงเป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ที่ไปไกลกว่าการได้รับความรู้แบบง่าย ๆ ไปสู่การเน้นพัฒนาทักษะและทัศนคติ ทักษะการคิด ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะองค์การ ทัศนคติเชิงบวก ความเคารพตนเอง นวัตกรรม ความสร้างสรรค์ ทักษะการสื่อสาร ทักษะและค่านิยมทางเทคโนโลยี ความเชื่อมั่นตนเอง ความยืดหยุ่น การจงใจตนเอง และความตระหนักในสภาพแวดล้อม และเหนืออื่นใด คือความสามารถใช้ความรู้อย่างสร้างสรรค์ (Ability to handle knowledge effectively in order to use it creatively) ที่ถือเป็นทักษะที่สำคัญจำเป็นสำหรับการเป็นนักเรียนในศตวรรษที่ 21

ความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงทางการบริหารการศึกษา เป็นการเปลี่ยนแปลงจากกระบวนทัศน์เก่าสำหรับศตวรรษที่ 20 สู่กระบวนทัศน์ใหม่สำหรับศตวรรษที่ 21 การบริหารการศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21 จะต้องมึนักบริหารการศึกษา หรือผู้บริหารสถานศึกษา ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษามีคุณลักษณะสำคัญที่หลากหลาย ดังนี้ เช่น (1) มีความคาดหวังสูง (High expectations) มีวิสัยทัศน์จะมุ่งความสำเร็จของนักเรียนทุกคนและจะใช้ความพยายามเพื่อให้บรรลุผลในเชื่อนั้น นักเรียนจะถูกท้าทายด้วยหลักสูตรที่มีลักษณะเข้มงวด (Rigorous curriculum) ได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่เพื่อความก้าวหน้าหรือกับรายวิชาที่ไม่คุ้นเคย การมุ่งศึกษาในระดับวิทยาลัยและการศึกษาต่อเนื่องอย่างจริงจัง (2) ให้ความสำคัญกับจุดมุ่งหมายพื้นฐาน (A focus on the fundamentals) ว่าสถานศึกษาเป็นแหล่งการเรียนรู้ การเรียนรู้ (Learning) จึงเป็นจุดมุ่งหมายพื้นฐาน เป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญยิ่งกว่าสิ่งอื่นใด ทุกสิ่งทุกอย่างจึงมุ่งการบรรลุจุดมุ่งหมายนั้น (3) ความสามารถพิเศษในการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ (A talent for collaborative problem solving) ความร่วมมือนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ และความสำเร็จ ผู้นำสถานศึกษาที่ฉลาดจะสร้างความเป็นหุ้นส่วนให้เกิดขึ้นในทุกระดับของโรงเรียนเพื่อร่วมมือกันแก้ปัญหาและแสวงหาทางเลือกใหม่ ๆ มาใช้ (4) มีจิตมุ่งสร้างสรรค์ (An inventive mind) ให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีและนำเอาเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ทั้งในการเรียนรู้ของนักเรียน การพัฒนาหลักสูตร การประเมินผล การงบประมาณ และอื่น ๆ จนกล่าวได้ว่า เป็นผู้นำในแถวหน้าในเรื่องเทคโนโลยี (5) ความสามารถในการแปลความข้อมูล (The ability to read data's story) ผู้นำสถานศึกษาต้องรู้คุณค่าของข้อมูลที่ดีและนำมาใช้เพื่อพัฒนาสถานศึกษา สามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้รวดเร็ว นำสู่การปฏิบัติและประเมินผลเพื่อวัดผลสำเร็จ (6) ความสามารถในการบริหารเวลาและความใส่ใจ (A

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

gift for directing time and attention) ผู้นำสถานศึกษาในปัจจุบันและในอนาคตจำเป็นต้องมีการบริหารเวลา (Time management) และการมอบอำนาจ (Delegation) เนื่องจากโรงเรียนมีการกิจกรรมมากมาย ทั้งงบประมาณ บุคลากร นักเรียนและครอบครัว การพัฒนาวิชาชีพ เทคโนโลยี และอื่น ๆ อีกมากมาย ซึ่งทุกกรณีต้องทำด้วยใจรัก (With heart) ที่มุ่งสู่ความสำเร็จของผู้เรียน (Crawford, n.d.)

5. อภิปรายผล

5.1 อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้จากงานทัศนะของนักวิชาการด้วยการวิจัยเอกสารสู่การนำเสนอแนวคิดการบริหารการศึกษากับกระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษา

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้จากงานทัศนะของนักวิชาการด้วยการวิจัยเอกสารสู่การนำเสนอแนวคิดการบริหารการศึกษากับกระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษา ทำให้ทราบว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงจากกระบวนทัศน์เก่าสำหรับศตวรรษที่ 20 ไปสู่กระบวนทัศน์ใหม่สำหรับศตวรรษที่ 21 ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากนักบริหารการศึกษา หรือผู้บริหารสถานศึกษา ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษา ได้มีการเปลี่ยนแปลงทัศนะในกระบวนทัศน์ที่ผ่านมาและมองเห็นทิศทางการเปลี่ยนแปลงของโลกที่มีแนวโน้มจะมุ่งสู่กระบวนทัศน์ใหม่ ดังนั้นจากกระบวนทัศน์ดั้งเดิม (Traditional paradigm) ไปสู่กระบวนทัศน์ใหม่ (New paradigm) จึงเป็นโลกของนักเรียนและโลกความเป็นจริง ดังทัศนะของ Trilling and Fadel (2009) ที่ว่า ไม่ว่านักเรียนจะอยู่ในอินเดีย อินเดียน่า อินโดนีเซีย ไอร์แลนด์ อิหร่าน อิสราเอล ไชล์แลนด์ หรืออิตาลี ทุกคนจำเป็นต้องได้เรียนรู้ทักษะศตวรรษที่ 21 เหมือนกัน เพื่อเป็นการรับประกันถึงอาชีพที่ดีในอนาคต พัฒนาสังคมไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองต่อไป กระบวนทัศน์ใหม่จึงเป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ที่ไปไกลกว่าการได้รับความรู้แบบง่าย ๆ ไปสู่การเน้นพัฒนาทักษะและทัศนคติ ทักษะการคิด ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะองค์การ ทัศนคติเชิงบวก ความเคารพตนเอง นวัตกรรม ความสร้างสรรค์ ทักษะการสื่อสาร ทักษะและค่านิยมทางเทคโนโลยี ความเชื่อมั่นตนเอง ความยืดหยุ่น การจงใจตนเอง และความตระหนักในสภาพแวดล้อมและเหนืออื่นใด คือความสามารถใช้ความรู้อย่างสร้างสรรค์ (Ability to handle knowledge effectively in order to use it creatively) ที่ถือเป็นทักษะที่สำคัญจำเป็นสำหรับการเป็นนักเรียนในศตวรรษที่ 21 นอกจากนั้นจากการสังเคราะห์การบริหารการศึกษากับกระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษา มีความต้องการภาวะผู้นำแบบร่วมมือ (Corporate leadership) มากกว่าแบบใช้อำนาจหรือการบังคับ ผู้นำจะต้องให้การศึกษาและสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้ตาม และเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางเทคโนโลยีและการสื่อสารทำให้ผู้นำในปัจจุบันและอนาคตจะต้องพัฒนาทัศนคติใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของ (Bernard, 2022) ด้วย คือ (1) สร้างแรงบันดาลใจให้ผู้อื่น (Motivating others) สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้อื่นกระตุ้นให้เป็นคนดีที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ (2) ส่งเสริมศักยภาพ (Fostering potential) ผู้นำที่ตีความหาแง่มุมในการส่งเสริมศักยภาพ ไม่ใช่มุ่งผลงานอย่างเดียว (3) สร้างแรงบันดาลใจให้เกิดความไว้วางใจ (Inspiring trust) ซื่อสัตย์และโปร่งใส ทำตนให้เป็นแบบอย่างเสมอต้นเสมอปลาย (4) รับผิดชอบร่วมกัน (Taking on and giving up responsibility) เปิดโอกาสให้คนอื่นได้เติบโตในสายงาน (5) คิดอย่างมีกลยุทธ์ (Thinking strategically) มองภาพรวมที่กว้างขึ้นให้สามารถแก้ไขปัญหาและวางแผนระยะยาวในอนาคตได้ (6) กำหนด

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

เป้าหมายและความคาดหวังสำหรับทุกคน (Setting goals and expectations for everyone) การกำหนดเป้าหมายเป็นวิธีที่ดีในการขับเคลื่อนประสิทธิภาพการทำงาน (7) การให้ (และรับ) ข้อเสนอแนะ (Giving (and receiving) feedback) ผู้นำที่ดีสามารถให้และรับคำติชมได้ทั้งเชิงบวกและเชิงลบ (8) สร้างทีม (Team building) ผู้นำที่ดีเหมือนกับผู้จัดการทีมฟุตบอลที่ต้องเลือกผู้เล่นที่แข็งแกร่งเพื่อสร้างทีมที่ยอดเยี่ยม (9) คิดเชิงบวก (Positivity) ชื่นชมความสำเร็จทั้งเล็กและใหญ่ การเน้นย้ำถึงชัยชนะแม้เล็กๆ น้อยๆ (10) ถูกต้องแท้จริง (Authenticity) ผู้นำที่แท้จริงจะตระหนักรู้ในตนเอง ทั้งจุดอ่อนและจุดแข็ง

5.2 อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงทางการบริหารการศึกษา เป็นการเปลี่ยนแปลงจากกระบวนทัศน์เก่าสำหรับศตวรรษที่ 20 สู่กระบวนทัศน์ใหม่สำหรับศตวรรษที่ 21

การบริหารการศึกษาในปัจจุบันมีความสำคัญต่อระบบการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากโลกพัฒนาอย่างไม่หยุดยั้งในทุก ๆ ด้าน การก้าวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ด้านการศึกษาก็ยังต้องให้ความรู้ให้การศึกษาก่อนที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงแก่เยาวชนของชาติ ดังนั้นบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารการศึกษาหรือผู้บริหารสถานศึกษาต้องปรับเปลี่ยนทัศนคติด้านการบริหาร เพื่อการเปลี่ยนแปลงจากกระบวนทัศน์การบริหารแบบเก่าที่ใช้ในช่วงศตวรรษที่ 20 เป็นกระบวนทัศน์ใหม่สำหรับศตวรรษที่ 21 นักบริหารการศึกษา หรือผู้บริหารสถานศึกษา ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษา จะต้องเปลี่ยนแปลงทัศนคติในกระบวนทัศน์เสียก่อน จากกระบวนทัศน์ดั้งเดิม (Traditional paradigm) ไปสู่กระบวนทัศน์ใหม่ (New paradigm) ที่ให้โลกของนักเรียนเป็นโลกแห่งความเป็นจริงเป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ที่ไปไกลกว่าการได้รับความรู้แบบง่าย ๆ ไปสู่การเน้นพัฒนาทักษะและทัศนคติ ทักษะการคิด ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะองค์การ ทัศนคติเชิงบวก ความเคารพตนเอง นวัตกรรม ความสร้างสรรค์ ทักษะการสื่อสาร ทักษะและค่านิยมทางเทคโนโลยี ความเชื่อมั่นตนเอง ความยืดหยุ่น การจงใจตนเอง และความตระหนักในสภาพแวดล้อม และเหนืออื่นใด คือความสามารถใช้ความรู้อย่างสร้างสรรค์ (Ability to handle knowledge effectively in order to use it creatively) ที่ถือเป็นทักษะที่สำคัญจำเป็นสำหรับการเป็นนักเรียนในศตวรรษที่ 21

การบริหารการศึกษามีความสำคัญเพราะมีลักษณะเฉพาะบางประการที่โดดเด่นที่ผู้บริหารการศึกษาจะต้องศึกษาเพื่อเรียนรู้ เข้าใจ และนำไปปฏิบัติ เพื่อช่วยให้ครูให้ความสำคัญกับการสอน ช่วยส่งเสริมความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ และช่วยสื่อสารให้ทราบถึงการตัดสินใจเพื่อนำกระบวนทัศน์ใหม่ในศตวรรษที่ 21 ที่ได้จากการสังเคราะห์ คือ ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการเรียนการสอน ใช้เครือข่ายห้องสมุด อิเล็กทรอนิกส์ขับเคลื่อนงานวิจัย มองโลกในมุมกว้างเป็นห้องเรียนมิใช่แค่ห้องแคบ ๆ จัดกิจกรรมการเรียนรู้เน้นการตั้งคำถามให้ผู้เรียนเป็นผู้กระทำ มุ่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต จุดประกายให้ผู้เรียนสามารถขึ้นนำตนเองรู้ถึงสิ่งที่ตนเองชอบ ยึดผลลัพธ์อันเป็นเป้าหมายของความสำเร็จ เน้นกระบวนการแก้ปัญหาสามารถเชื่อมโยงกับชีวิตจริงที่จับต้องได้ ส่งเสริมทักษะการสื่อสารโดยสื่อที่หลากหลาย สามารถเรียนรู้ได้หลากหลายอย่างร่วมมือมีสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนผู้เรียนรู้ ครูทำหน้าที่เป็นผู้เรียนรู้ร่วม เป็นพี่เลี้ยง และอำนวยความสะดวก ผู้บริหารไม่มีปัญหาเชิงวินัย ครูและนักเรียนไว้วางใจกันในฐานะผู้เรียนรู้ร่วม มีการจูงใจนักเรียนสูง เปิดใจยอมรับให้ความสำคัญต่อความหลากหลายของนักเรียน ใช้การปฏิบัติ โครงการ และสื่อที่หลากหลายเพื่อการเรียนรู้และการประเมิน

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

คำนึงถึงความสะดวกต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ห้องเรียนในโลกที่เป็นจริง ไม่มีกำแพง แยกตามกลุ่มสนใจหรือกลุ่มงาน คำนึงถึงเป้าหมายการเรียนรู้แต่ละบุคคล ผลการวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับทัศนะของ Zakir (2012) ที่ให้ความเห็นว่า การบริหารการศึกษามีความสำคัญเนื่องจากการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพซึ่งรับผิดชอบสถาบันการศึกษาจำเป็นต้องคุ้นเคยกับแนวคิดทางทฤษฎีและแนวปฏิบัติที่ดีที่สุดเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา จึงต้องพยายามทำความเข้าใจการบริหารการศึกษาที่ดี ต้องสามารถทำหน้าที่ที่เป็นประโยชน์ สามารถนำความรู้ความเข้าใจในพฤติกรรมขององค์กรทั้งภายในและภายนอกมาช่วยให้ดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และเนื่องจากสถาบันการศึกษาและการบริหารการศึกษามีลักษณะเฉพาะบางประการที่โดดเด่นที่ผู้บริหารการศึกษาจะต้องศึกษาเพื่อเรียนรู้ เข้าใจ และนำไปปฏิบัติ

6. ข้อเสนอแนะ

การบริหารการศึกษามีขอบเขตครอบคลุมหลายมิติ เช่น ระดับการศึกษา รูปแบบการศึกษา กลยุทธ์การจัดการ และระดับของสถาบันการศึกษา ในกรณีของระดับของสถาบันการศึกษา ครอบคลุมตั้งแต่ส่วนกลางลงไปถึงสถานศึกษา การบริหารการศึกษาในระดับสถานศึกษาถือว่ามีความสำคัญเพราะเป็นฐานปฏิบัติที่จะทำให้การระดมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรวัตถุให้เกิดประโยชน์ที่ใช้งานได้จริง เป็นฐานปฏิบัติที่จะช่วยเสริมสร้างการสอนและการเรียนรู้ที่จะส่งผลให้นักเรียนได้รับการศึกษาที่ถูกต้องจากครูที่ถูกต้อง และเป็นฐานปฏิบัติที่จะสร้างอิทธิพลที่ส่งผลต่อนักเรียนให้เติบโตไปสู่เป้าหมายที่กำหนดโดยมีครูเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงท่ามกลางสิ่งท้าทายต่อการบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ดังนั้น ข้อเสนอแนะจากการวิจัยนี้ จึงเน้นที่ผู้บริหารระดับสถานศึกษาว่า จะต้องเป็นผู้มีความใฝ่เรียนรู้ในสิ่งท้าทายทางการศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21 ให้กว้างขวางและลึกซึ้ง ทั้งในหลักการ แนวคิด และแนวปฏิบัติ แล้วนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติจริงให้เกิดผล โดยเริ่มต้นเปลี่ยนแปลงแนวคิดของตัวเอง จากแนวคิดเดิมที่กล่าวกันว่า “ความรู้คือพลัง” (Knowledge is Power) เป็น “ความรู้และการกระทำคือพลัง” (Knowledge and Action is Power) หรือดังคำกล่าวของ Tony Robbins ที่ว่า “ความรู้ไม่ใช่พลัง ความรู้เป็นเพียงพลังที่มีศักยภาพเท่านั้น การกระทำคือพลัง” (Knowledge is NOT power. Knowledge is only POTENTIAL power. Action is power) (Robbins, n.d.)

7. ข้อค้นพบจากการวิจัย

การสังเคราะห์การบริหารการศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21 นอกจากการเปลี่ยนแปลงในกระบวนทัศน์แล้ว มีสิ่งที่พบเห็นอยู่เสมอคือ สภาพของโรงเรียนและห้องเรียนที่มีสภาพตื่นตัวทางปัญญา (Intellectually active places) เป็นโรงเรียนและห้องเรียนที่มีรูปแบบการเรียนรู้ที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ดังนี้ (1) นักเรียนเป็นผู้ตั้งคำถาม ตั้งประเด็น กำหนดปัญหา **โดยถือว่าคำถามที่ยิ่งใหญ่ (Great questions) เป็นคำถามที่มาจากตัวนักเรียน ไม่ถูกชี้นำหรือชี้นำให้ถามหรือบังคับตั้งประเด็น** (2) **คำถามดีมีความหมายต่อคำตอบ (Questions are valued over answers)** หากมีคำถามดี ๆ จะนำไปสู่การเรียนรู้ที่ดี ๆ (3) **ความคิด (คำตอบ) มาจากหลากหลายแหล่ง ทั้งจากตัวครูและจากแหล่งอื่น ๆ ด้วย เช่น จากชุมชน จากผู้เชี่ยวชาญภายนอกหรือแม้แต่จากตัวนักเรียนเอง** (4) **ออกแบบใช้วิธีการสอนเพื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายเช่น แบบสืบค้น (Inquiry) แบบ**

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

โครงการ (Project-based) แบบสอนตนเอง (Direct instruction) แบบเพื่อนกับเพื่อน (Peer-to-peer) แบบโรงเรียนกับโรงเรียน (School-to-school) แบบอีเลิร์นนิง (E-learning) แบบเคลื่อนที่ (Mobile) แบบห้องเรียนกลับหัว (Flipped classroom) และอื่น ๆ อีกมากมาย (5) เปลี่ยนสภาพจากห้องเรียนที่ไม่มี
ความหมายเป็นชุมชนการเรียนรู้ตามสภาพจริง (6) เป็นการเรียนรู้แบบส่วนบุคคล (**Personalized**) ซึ่ง
นักเรียนมีส่วนร่วมกับครูในการกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหา วิธีการ และการประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง
ซึ่งครูควรคำนึงถึงการใช้เกณฑ์ที่หลากหลายไม่ประเมินเฉพาะผลลัพธ์ แต่ประเมินความสนใจ ความพร้อม
สำหรับเนื้อหา และอื่น ๆ ด้วย (7) เป็นการประเมินผลที่ต่อเนื่อง ตามสภาพจริง โปร่งใส และไม่เป็นการลงโทษ
เป็นการประเมินที่สามารถแยก “Good students” จาก “Good thinkers” ได้ (8) **เกณฑ์วัดความสำเร็จมี
ความสมดุลและโปร่งใส** ไม่ควรให้นักเรียนคาดเดากันว่า “ความสำเร็จ” ที่คาดหวังคืออะไร และไม่ควรเน้นแต่
เรื่อง “การมีส่วนร่วม” ในการประเมินผลลัพธ์ ทักษะ หรืออื่น ๆ เท่านั้น แต่ให้คำนึงถึงการประเมินสิ่งที่มี
ความหมายต่อตัวนักเรียนเป็นสำคัญ ไม่ใช่มีความหมายต่อตัวครู หรือต่อเพื่อนครู หรือต่อสิ่งที่ผู้เชี่ยวชาญเขียน
ไว้ในตำรา (9) สร้างนิสัยการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (10) ให้โอกาสปฏิบัติ เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความเข้าใจใน
เนื้อหา

8. บรรณานุกรม

- Bernard, M. (2022). **10 most important leadership skills for the 21st century workplace (and how to develop them)**. Retrieved from <https://www.forbes.com/sites/bernardmarr/2022/07/26/10-most-important-leadership-skills-for-the-21st-century-workplace-and-how-to-develop-them/>, Accessed on 20th July 2023.
- Brown, S. (2018). **Best practices in 21st century learning environments: a study of two p21 exemplar schools**. Retrieved from https://digitalcommons.umassglobal.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1197&context=edd_dissertations, Accessed on 28th October 2023.
- Chowdhury, A., and Mete, J. (2020). **Educational management, administration and leadership**. Retrieved from <https://shorturl.asia/RvBIg>, Accessed on 29 October 2023.
- Churches, A. (2008). **21st century pedagogy**. Retrieved from <https://startrekdigitalliteracy.pbworks.com/f/21st+century+teaching+and+learning.pdf>, Accessed on 28th October 2023.
- Crawford, B. (n.d.). **Skills for successful 21st century school leaders**. Retrieved from <https://t.ly/lGirA>, Accessed on 25th September 2023.
- Eaton, S. E. (2018). **Ten trends in 21st century education**. Retrieved from <https://drsaraheaton.com/2010/12/02/ten-trends-in-21st-century-learning/>, Accessed on 28th October 2023.

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

- Heick, T. (2018). **10 Characteristics of a highly effective learning environment**. Retrieved from <https://www.teachthought.com/learning/effective-environment/>, Accessed on 20th October 2023.
- Kamat, V. (2012). **New trends in education for 21st century**. Retrieved from <https://www.slideshare.net/slideshow/a-view-session-on-may-23-v-kamat/13076846>, Accessed on 28th July 2023.
- Kay, K. (2012). **Two tools for 21st century schools and districts**. Retrieved from <https://bit.ly/NMN8g>, Accessed on 28th October 2023.
- March, T. (2012). **21st Century teaching skills**. Retrieved from <http://tommarch.com/strategies/skills-checklist/>, Accessed on 18th October 2023.
- Maxine, D. (2020). **Education in the 21st century**. Retrieved from <https://thinkstrategicforschools.com/education-21st-century/>, Accessed on 28th October 2023.
- Mukherjee, A. (2020). ***Why educational administration is important for teacher education?*** Retrieved from <https://www.educationmanagementdiploma.com/blogs/425-Why-Educational-Administration-is-Important-for-Teacher-Education-blog.php>, Accessed on 21st August 2023.
- Prensky, M. (2001). **Digital natives vs digital immigrants**. Retrieved from <https://webcitation.org/5eBDYI5Uw>, Accessed on 28th October 2023.
- Robbins, T. (n.d.). **Knowledge is NOT power. Knowledge is only POTENTIAL power. Action is power**. Retrieved from <https://quotefancy.com/quote/922638/Tony-Robbins-Knowledge-is-NOT-power-Knowledge-is-only-POTENTIAL-power-Action-is-power>, Accessed on 4th September 2023.
- Scott, J. (2006). **Social Research and Documentary Sources**. Sage Benchmarks in Social Research Methods, Documentary Research Volume 1. SAGE Publication. Pp. 3-40.
- Sharma, J. (2020). **What is the difference between management and administration?** Retrieved from <https://www.shiksha.com/online-courses/articles/difference-between-management-and-administration/>, Accessed on 18th August 2023.
- The Journal.com (2000). **A vision of education for the 21st century**. Retrieved from <https://shorturl.at/nzMQT>, Accessed on 28th October 2023.
- Trilling, B., & Fadel, C. (2009). **21st century skills: learnig for life in our times**. San Francisco: Jossey-Bass.

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

- Unicef.org. (2019). **Educating for the 21st century**. Retrieved from <https://www.unicef.org/thailand/stories/education-21st-century>, Accessed on 24th October 2023.
- Wagner, T. (2008). **The Global Achievement Gap**. New York: Basic Books.
- Waugh, B. (2011). **21st century classroom**. Retrieved from <https://mswaughscsclass.blogspot.com/2011/04/21st-century-classroom.html>, Accessed on 27th October 2023.
- Zakir, I. (2012). **Importance of educational administration**. Retrieved from <https://www.slideshare.net/slideshow/educational-administration/11039530>, Accessed on 4th July 2023.

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3

Digital Leadership of School Administrators Affecting Schools Effectiveness

Under Buriram Primary Educational Service Area Office 3

ปลายฟ้า แก้วพรหม¹, บรรจบ บุญจันทร์²

Plaifah Kaewprom¹, Banjob Boonchan²

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

Nakhon Ratchasima Rajabhat University

Author for Correspondence : Email: plaily.24@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับประสิทธิผลของโรงเรียน 2) ศึกษาระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา และ 3) ศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 210 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม มีความเที่ยงตรงอยู่ระหว่าง 0.8-1.0 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.980 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการถดถอยแบบการถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ประสิทธิภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.29$) 2) ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.33$) 3) ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา วิสัยทัศน์ดิจิทัล และการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ขององค์กรในยุคดิจิทัลมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยด้านที่มีอิทธิพลสูงสุด คือ วิสัยทัศน์ดิจิทัล รองลงมา คือ การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ขององค์กรในยุคดิจิทัล ตามลำดับ โดยมีอำนาจพยากรณ์ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ได้ร้อยละ 62.50

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำดิจิทัล; ผู้บริหารสถานศึกษา; ประสิทธิภาพของโรงเรียน

Received:22/10/2567, Revised:25/11/2567, Accepted:25/11/2567

Abstract

The objectives of this research were to: 1) to study the level of school effectiveness, 2) to examine the level of digital leadership among school administrators, and 3) to analyze how the digital leadership of school administrators impacts the effectiveness of schools under Buriram Primary Educational Service Area Office 3. The sample for this research consisted of 210 school administrators and teachers within this educational service area for the academic year 2024. The instruments used for data collection was a questionnaire with validity ranging from 0.8 to 1.0 and an overall reliability score of 0.980. Statistics used in data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, Pearson's correlation coefficient, and stepwise multiple regression analysis.

The research findings were found as follows: 1) The overall effectiveness of schools under Buriram Primary Educational Service Area Office 3 was at a high level ($\bar{X}=4.29$). 2) The overall level of digital leadership among school administrators in Buriram Primary Educational Service Area Office 3 was also high ($\bar{X}=4.33$). 3) Digital vision and fostering a learning culture in the digital era significantly influenced the effectiveness of schools at the 0.05 statistical level. The highest impact was from digital vision, followed by fostering a digital learning culture. The school effectiveness could be predicted with a predictive power of 62.50 percent.

Keywords: Digital Leadership; School Administrators; School effectiveness

1.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกในศตวรรษที่ 21 ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา โดยระบุไว้ในหมวด 9 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 ตั้งแต่มาตรา 63 ถึง มาตรา 69 ที่ระบุให้มีการพัฒนาบุคลากรทั้งด้านผู้ผลิตและผู้ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อให้มีความรู้ความสามารถ และทักษะในการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม มีคุณภาพและประสิทธิภาพ นักเรียนมีสิทธิได้รับการพัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อให้มีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะใช้เทคโนโลยีในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต รัฐต้องส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา รวมทั้งการติดตามตรวจสอบและประเมินผลการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อให้เกิดการใช้ที่คุ้มค่า และเหมาะสมกับกระบวนการเรียนรู้ของคนไทย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542 : 22-23) การศึกษาของไทยมีวิสัยทัศน์และนโยบายที่ส่งเสริมระบบการเรียนรู้ที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ดังที่ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561–2580 ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ได้เน้นปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 เพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษา และพัฒนาตนเอง

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ผ่านเทคโนโลยีการเรียนรู้สมัยใหม่ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562 : 33) ในยุคดิจิทัลการนำองค์กรโดยใช้เทคโนโลยี หรือนวัตกรรมดิจิทัลจึงเป็นกลไกสำคัญที่ขับเคลื่อนผลลัพธ์ของสถานศึกษา เพื่อบริหารจัดการองค์กรให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้

ประสิทธิผลของโรงเรียน เป็นผลสำเร็จของการจัดการศึกษาที่เกิดจากความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียน ในการทำงานร่วมกันเพื่อให้การทำงานประสบผลสำเร็จ หรือการบรรลุตามวัตถุประสงค์ของโรงเรียนที่ได้กำหนดไว้ (ประยงค์ ศรีโหม้, 2561 : 63) นักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและสังคม สามารถอยู่ร่วมกับคนในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยพิจารณาจากความสามารถผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ความสามารถพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก ความสามารถปรับเปลี่ยน และพัฒนาโรงเรียน รวมทั้งความสามารถแก้ปัญหาภายในโรงเรียน (วนิดา หยั่งบุญ, 2565 : 6-8) โดยประสิทธิผลโรงเรียน เป็นข้อมูลสนับสนุนความสำเร็จในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา เพราะความสำเร็จในการบริหารนั้นขึ้นอยู่กับประสิทธิผลของโรงเรียน (ปัทมา ประทุมสุวรรณ, 2561 : 5)

ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นตัวแปรสำคัญและมีอิทธิพลในด้านการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพโดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมี “ภาวะผู้นำดิจิทัล” หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ และการจัดการในสถานศึกษา โดยมีวิสัยทัศน์และเป็นผู้ดำเนินการส่งเสริมให้ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง นำเทคโนโลยีมาบูรณาการใช้ในการจัดการศึกษา และการทำงานภายในสถานศึกษาได้อย่างสอดคล้องกับบริบท (ดาวรรุณณ ฤทธิการ, 2564 : 135) ซึ่งประกอบไปด้วย การมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล ยอมรับและนำเทคโนโลยีเข้ามาเปลี่ยนแปลงนำไปสู่ความสำเร็จ ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลจึงต้องพัฒนาตนเองให้มีความรู้ดิจิทัล ทักษะประสบการณ์ทางการบริหารการศึกษา เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นกลไกสำคัญ และมีอิทธิพลสูงสุดต่อระบบการศึกษาทั้งประสิทธิภาพของการบริหาร และประสิทธิผลของโรงเรียน (สุกัญญา แซ่มซ้อย, 2560 : 127) นอกจากนี้การบริหารจัดการสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีการสื่อสารดิจิทัล และเลือกใช้กับการบริหารสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสม คุ่มค่าและเพียงพอต่อการใช้งาน (จิณณวัตร ปะโคทั้ง, 2561 : 238) ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรมดิจิทัลให้เป็นปกติในองค์กร จนเกิดเป็นวัฒนธรรมการเรียนรู้ในโลกดิจิทัลในองค์กร (จิตติมา วรรณศรี, 2564 : 118) ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งในสภาวะการณ์ปัจจุบัน เนื่องจากเหตุการณ์ต่างๆ ของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การขับเคลื่อนสถานศึกษาในการเสริมสร้างประสิทธิผลของโรงเรียน ให้การจัดการศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์และใช้ในการแก้ปัญหาต่างๆ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลให้สอดคล้องกับการปรับเปลี่ยนทิศทางการศึกษา มีวิสัยทัศน์ที่ก้าวหน้า นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการตัดสินใจวางแผนการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ (สุชญา โกมลวานิช, 2563 : 3)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร เขต 3 เป็นหน่วยงานการศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบสถานศึกษาทั้งหมด 214 โรงเรียน จากรายงานการดำเนินงานของโรงเรียนในสังกัด พบว่าผลการประเมินคุณภาพระดับชาติ (O-NET)

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ในปีการศึกษา 2565 ที่ผ่านมา โดยภาพรวมพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีผลการดำเนินงานที่ลดลง การที่นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนลดต่ำลง นับว่าเป็นอุปสรรคต่อประสิทธิผลของโรงเรียนเป็นอย่างยิ่ง เพราะผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นองค์ประกอบหนึ่งของประสิทธิผลของโรงเรียน (สำนักงานเขตสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3, 2566)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องศึกษา และวางแผนพัฒนาตนเองเพื่อเพิ่มภาวะผู้นำยุคดิจิทัลในด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ให้ชัดเจน มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยี ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสื่อสาร และสร้างวัฒนธรรมองค์กรซึ่งจะส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 เพื่อนำผลที่ได้ไปใช้เป็นข้อมูลหรือแนวทางในการพัฒนา ภาวะผู้นำดิจิทัลในการบริหารงานที่ดี ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้หน่วยงาน สถานศึกษาในสังกัด พัฒนาการศึกษา ตามพันธกิจ และเป้าประสงค์ที่จะพัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นมืออาชีพ ส่งเสริมสนับสนุนการบริหารการศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3

2.2 เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3

2.3 เพื่อศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive research) เรื่อง ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้จำนวน 210 คน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 111 คน และครู จำนวน 99 คน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ปีการศึกษา 2566 โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตาราง Krejcie and Morgan (1970, pp. 607-610) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม ซึ่ง แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list)

ตอนที่ 2 ประสิทธิภาพของโรงเรียน จำนวน 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความสามารถผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง 2) ความสามารถพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก 3) ความสามารถปรับเปลี่ยน

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

และพัฒนาโรงเรียน 4) ความสามารถแก้ปัญหาภายในโรงเรียน ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ของลิเคอร์ท (Likert Scale) มี 5 ระดับ โดยกำหนดค่าคะแนน 5 ระดับ

ตอนที่ 3 ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) วิสัยทัศน์ดิจิทัล 2) ความรู้ดิจิทัล 3) การสื่อสารดิจิทัล 4) การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ขององค์กรในยุคดิจิทัล ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ของลิเคอร์ท (Likert Scale) มี 5 ระดับ โดยกำหนดค่าคะแนน 5 ระดับ

ผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ มีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และความครอบคลุมของเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน มีค่า IOC ระหว่าง 0.80-1.00 ทดลองใช้เครื่องมือวิจัยที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน มีค่าเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.98 ในการเก็บข้อมูลผู้วิจัยดำเนินการเก็บ จากแบบ Google form และได้รับแบบสอบถามกลับคืนจำนวน 210 คน คิดเป็นร้อยละ 100 การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังต่อไปนี้

ในการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำข้อมูลมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับรวบรวม จัดระเบียบลงรหัสและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังต่อไปนี้

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม นำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยคำนวณหาความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage)

ข้อมูลเกี่ยวกับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) แล้วนำไปแปลผลเปรียบเทียบกับเกณฑ์ของช่วงระดับคะแนน (Class interval) ตามแนวคิดของบุญชม ศรีสะอาด (2560:121) ซึ่งแบ่งคะแนนออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

4.51-5.00 หมายถึง ประสิทธิผลของโรงเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด

3.51-4.50 หมายถึง ประสิทธิผลของโรงเรียนอยู่ในระดับมาก

2.51-3.50 หมายถึง ประสิทธิผลของโรงเรียนอยู่ในระดับปานกลาง

1.51-2.50 หมายถึง ประสิทธิผลของโรงเรียนอยู่ในระดับน้อย

1.00-1.50 หมายถึง ประสิทธิผลของโรงเรียนอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) แล้วนำไปแปลผลเปรียบเทียบกับเกณฑ์ของช่วงระดับคะแนน (Class interval) ตามแนวคิดของบุญชม ศรีสะอาด (2560:121) ซึ่งแบ่งคะแนนออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

4.51-5.00 หมายถึง ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด

3.51-4.50 หมายถึง ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก

2.51-3.50 หมายถึง ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

1.51-2.50 หมายถึง ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับน้อย

1.00-1.50 หมายถึง ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับน้อยที่สุด

นำข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 3 มาหาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์โดยการวิเคราะห์ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบ Pearson (Pearson's product moment correlation) และวิเคราะห์ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise multiple regression analysis)

4. ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สรุปผลการวิจัยดังนี้

ตารางที่ 4.1 ผลการวิเคราะห์ระดับประสิทธิผลของโรงเรียน

ประสิทธิผลของโรงเรียน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ความสามารถผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง	4.13	0.56	มาก
2. ความสามารถพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก	4.37	0.54	มาก
3. ความสามารถปรับเปลี่ยน และพัฒนาโรงเรียน	4.34	0.47	มาก
4. ความสามารถแก้ปัญหาภายในโรงเรียน	4.32	0.47	มาก
โดยรวม	4.29	0.51	มาก

จากตาราง 4.2 พบว่า ระดับประสิทธิผลของโรงเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.29$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ความสามารถพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก ($\bar{X}=4.37$) รองลงมา คือ ความสามารถปรับเปลี่ยน และพัฒนาโรงเรียน ($\bar{X}=4.34$) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ความสามารถผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ($\bar{X}=4.13$)

ตารางที่ 4.2 ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา

ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. วิสัยทัศน์ดิจิทัล	4.33	0.51	มาก
2. ความรู้ดิจิทัล	4.34	0.53	มาก
3. การสื่อสารดิจิทัล	4.32	0.50	มาก
4. การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ขององค์กรในยุคดิจิทัล	4.34	0.54	มาก

โดยรวม	4.33	0.52	มาก
--------	------	------	-----

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.33$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความรู้ดิจิทัล ($\bar{X}=4.34$) และการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ขององค์กรในยุคดิจิทัล ($\bar{X}=4.34$) รองลงมา คือ วิสัยทัศน์ดิจิทัล ($\bar{X}=4.33$) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การสื่อสารดิจิทัล ($\bar{X}=4.32$)

ตารางที่ 4.3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างสมการวิเคราะห์การพยากรณ์

ตัวแปร	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄
วิสัยทัศน์ดิจิทัล (X ₁)	-			
ความรู้ดิจิทัล (X ₂)	.728**	-		
การสื่อสารดิจิทัล (X ₃)	.729**	.803**	-	
การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ขององค์กรในยุคดิจิทัล (X ₄)	.701**	.779**	.776**	-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียน มีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับค่อนข้างมากถึงมากทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกคู่ โดยเรียงลำดับค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์จากมากไปน้อยตามลำดับดังนี้ การสื่อสารดิจิทัลกับความรู้ดิจิทัล ($r = .803$) การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ขององค์กรในยุคดิจิทัล ($r = .779$) การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ขององค์กรในยุคดิจิทัลกับการสื่อสารดิจิทัล ($r = .776$) การสื่อสารดิจิทัลกับวิสัยทัศน์ดิจิทัล ($r = .729$) ความรู้ดิจิทัลกับวิสัยทัศน์ดิจิทัล ($r = .728$) การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ขององค์กรในยุคดิจิทัลกับวิสัยทัศน์ดิจิทัล ($r = .701$)

ตารางที่ 4.4 การวิเคราะห์การถดถอยภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียน

ตัวแปร	สัมประสิทธิ์	สัมประสิทธิ์	t	p
	การถดถอย	การถดถอย		
	จากคะแนนดิบ ไม่ปรับมาตรฐาน (b)	จากคะแนน มาตรฐาน (β)		
ค่าคงที่	1.255		7.62*	.000
วิสัยทัศน์ดิจิทัล (X ₁)	0.410	0.490	8.20*	.000

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567
การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ของ

องค์กรในยุคดิจิทัล (X_4)	0.291	0.366	6.14*	.000
------------------------------	-------	-------	-------	------

$R = .791, R^2 = .625, p = .000$

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.4 แสดงว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา วิสัยทัศน์ดิจิทัล (X_1) และ การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ขององค์กรในยุคดิจิทัล (X_4) มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยด้านที่มีอิทธิพลสูงสุด คือ วิสัยทัศน์ดิจิทัล (X_1) รองลงมา คือ การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ขององค์กรในยุคดิจิทัล (X_4) ตามลำดับ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างด้านเหล่านี้กับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 เป็น 0.791 และด้านเหล่านี้สามารถอธิบายความแปรปรวนประสิทธิผลของโรงเรียน ได้ ร้อยละ 62.50

จากตาราง 4.14 สามารถสร้างสมการพยากรณ์ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 1.255 + .410X_1 + .291X_4$$

สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Z}_y = .490Z_{X_1} + .366Z_{X_4}$$

ภาพ 4.1 สมการพยากรณ์ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยและสรุปผลการวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ระดับประสิทธิผลของโรงเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.29$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความสามารถพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก ($\bar{X}=4.37$) ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัด ได้ให้การส่งเสริมสนับสนุนให้ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ มุ่งการพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง และเรียนรู้อย่างมีความสุข ตามความมุ่งหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ว่า การ

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

จัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ทำให้นักเรียนได้มีความรู้ควบคู่ไปกับคุณธรรม อีกทั้งเป็นผู้มีจิตสาธารณะ โดยเป็นการช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ และพึงพอใจ ไม่หวังสิ่งตอบแทน ซึ่งเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ประการหนึ่งของนักเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ประสิทธิผลของโรงเรียนด้านความสามารถพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวกมีค่าเฉลี่ยสูงสุด สอดคล้องกับแนวคิดของ Mott (1972) ที่กล่าวว่า การมีความคิดเห็นเท่าที่ ความรู้สึกหรือพฤติกรรมของผู้ที่ได้รับการศึกษา แสดงออกในทางที่ดีงามสมเหตุสมผล และสอดคล้องกับความต้องการของสังคม มีความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รู้จักคิด วิเคราะห์อย่างมีเหตุผล และมีความคิดสร้างสรรค์ด้านสังคม สามารถนำความสามารถ และทักษะอันจำเป็นนำไปใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ ผู้ที่มีทัศนคติทางบวกจะเป็นผู้ที่มีความรู้สึกและแสดงออกซึ่งพฤติกรรมต่างๆ เป็นที่พึงประสงค์ของสังคม มีจิตใจกว้างขวาง ไม่ทำตนต่อต้านหรือถดถอยหนีสังคม มีความมั่นคงทางจิตใจ มีเหตุผล ยอมรับกฎกติกาของสังคมที่กำหนดขึ้นและปฏิบัติ ด้วยความจริงใจ มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย ยอมรับและเคารพความเห็นส่วนรวม ส่วนรวม ประพฤติปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมและอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปัทมา ประทุมสุวรรณ (2562) ได้ทำการศึกษา ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 ผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนที่มีประสิทธิผลในศตวรรษที่ 21 ต้องอาศัยทักษะการใช้เทคโนโลยี เพราะปัจจุบันเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในการบริหารงานและการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก ผู้บริหารต้องรู้จักใช้เทคโนโลยีที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์และลดขั้นตอนการ ปฏิบัติงานลง รวมไปถึงให้นโยบายและสนับสนุนให้ครูใช้เทคโนโลยีในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียน เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ

2. ระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.33$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความรู้ดิจิทัล และการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ขององค์กรในยุคดิจิทัล ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 มีการบริหารจัดการด้านการศึกษาโดยใช้แนวทางการบริหารตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้ 1) การจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคง 2) การพัฒนาคุณภาพนักเรียน 3) การพัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา 4) การสร้างโอกาสในการเข้าถึงบริการการศึกษาที่มีคุณภาพ มีมาตรฐาน และลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และ 5) การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ โดยนโยบายด้านที่ 3 นั้นมีตัวชี้วัดในการส่งเสริมและพัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้และทักษะด้าน Digital literacy, Digital pedagogy และทักษะสื่อสาร ทั้งยังส่งเสริมการใช้ Digital technology มาใช้ในการพัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้มีสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพ มีศักยภาพ และมีคุณธรรม จริยธรรม สอดคล้องกับแนวคิดของ สุขญา โทมลวานิช (2564) ที่กล่าวว่า หากสถานศึกษามีการสนับสนุนด้านเทคโนโลยีดิจิทัลให้บุคลากรได้เข้ารับการฝึกอบรมหรือพัฒนา

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

สมรรถนะเพื่อให้เกิดความรู้ ความเชี่ยวชาญในงานที่รับผิดชอบ ย่อมส่งผลให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิราภรณ์ ปกรณ์ (2564) ได้ทำการศึกษา รูปแบบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา 1 ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 23 มี 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) การสื่อสารดิจิทัล 2) การมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล 3) การรู้ดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาต้องตระหนักถึงความสำคัญของเทคโนโลยีดิจิทัล โดยเริ่มจากมุมมองเชิงดิจิทัลที่ นำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษา มีการพัฒนาทักษะและความรู้ด้านดิจิทัล อาทิ การใช้งานอินเทอร์เน็ต การใช้เทคโนโลยีเพื่อความมั่นคงปลอดภัย การใช้โปรแกรมสำเร็จรูป การสร้างสื่อดิจิทัล เห็นประโยชน์ของเทคโนโลยีดิจิทัลสู่การจัดการเรียนรู้ในวิถีใหม่ วิธีการทำงานใหม่ๆ เปลี่ยนไปสู่วัฒนธรรมดิจิทัล

3. ภาวะผู้นำดิจิทัล ด้านวิสัยทัศน์ดิจิทัล และด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ขององค์กรในยุคดิจิทัล มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยด้านที่มีอิทธิพลสูงที่สุดคือ วิสัยทัศน์ดิจิทัล รองลงมา คือ การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ขององค์กรในยุคดิจิทัล ตามลำดับ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างด้านเหล่านี้กับประสิทธิผลของโรงเรียน เป็น .791 และด้านเหล่านี้สามารถอธิบายความแปรปรวนประสิทธิผลของโรงเรียน ได้ร้อยละ 62.50 ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 เป็นผู้นำองค์กรที่แสดงออกถึงการดำเนินงานของสถานศึกษาภายใต้สังกัด สามารถสร้างกลยุทธ์การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการปฏิบัติงาน การสื่อสารกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องส่งเสริมให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการวางแผนของโรงเรียน วิเคราะห์ความสอดคล้องของแผนด้านดิจิทัล พัฒนานวัตกรรมดิจิทัล การประยุกต์ใช้ดิจิทัล และใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน จัดสรรทรัพยากรและสนับสนุนให้ครูและบุคลากรในสถานศึกษาสามารถใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย การส่งเสริมและผลักดันการใช้ดิจิทัลในการสร้างสรรค์นวัตกรรม เข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ สามารถสร้างสรรค์พลวัตในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสร้างวัฒนธรรมในการทำงาน และบรรยากาศในสถานศึกษาบนสังคมเครือข่ายดิจิทัลเพิ่มขีดความสามารถให้บุคลากร สร้างวัฒนธรรมองค์กรในการใช้ การสร้าง และพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพส่งเสริมให้บุคลากรนำสื่อดิจิทัลมาปรับใช้ และบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอนในรายวิชาต่างๆ ตลอดจนการเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้เทคโนโลยี สอดคล้องกับแนวคิดของ จิรพล สังข์โพธิ์ (2560) ที่กล่าวว่า ภาวะผู้นำในการบริหารองค์กรยุคดิจิทัลจำเป็นต้องมีมิติวิสัยทัศน์ มีการสร้างวิสัยทัศน์ทางเทคโนโลยี มีการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานที่เป็นปัจจุบันขององค์กร มีมุมมองอนาคตของผู้บริหารสถานศึกษาในการคัดเลือกเทคโนโลยีดิจิทัล และตัดสินใจอนาคตขององค์กร มีการเผยแพร่วิสัยทัศน์ดิจิทัล เพื่อแสดงความเชื่อมั่นว่าสามารถดำเนินงานได้ตามวิสัยทัศน์ เชื่อมโยงวิสัยทัศน์ขององค์กรไปสู่นโยบาย เป้าหมาย แผนงาน และโครงการขององค์กร กระจายวิสัยทัศน์ดิจิทัลให้บุคลากรนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับแนวคิดของ จิตินา วรรณศรี (2564) ที่กล่าวว่า การสร้างวัฒนธรรมดิจิทัลเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูและบุคลากร ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมดิจิทัลให้เป็นปกติในองค์กร จนเกิดเป็นวัฒนธรรมการเรียนรู้ในโลกดิจิทัลในองค์กร สอดคล้องกับ

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

งานวิจัยของ สัตตบุษย์ โพธิ์รุท (2565) ได้ทำการศึกษา ทักษะการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 ผลการศึกษาพบว่า ทักษะการกำหนดวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษามีอำนาจพยากรณ์ประสิทธิผลโรงเรียน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีอำนาจพยากรณ์ร้อยละ 52.30 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรวิภา เขยกลิ่น (2566) ได้ทำการศึกษา ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ผลการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลมี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การสร้างวัฒนธรรมองค์กรทางดิจิทัล 2) การสร้างเครือข่าย 3) การยอมรับการเปลี่ยนแปลง 4) การมีทักษะทางเทคโนโลยี 5) การพัฒนาบุคลากร 6) การมีวิสัยทัศน์ด้านเทคโนโลยี ซึ่งองค์ประกอบสามารถอธิบายร่วมกันได้ ร้อยละ 66.39 ผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ต้องพัฒนาภาวะผู้นำ โดยการสร้างวัฒนธรรมองค์กรทางดิจิทัล สร้างเครือข่าย ยอมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ มีทักษะทางเทคโนโลยี พัฒนาบุคลากร มีวิสัยทัศน์ทางเทคโนโลยี พัฒนานวัตกรรมใหม่ ๆ และนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ พัฒนางานของสถานศึกษาให้เป็นองค์กรที่มีคุณภาพ และด้านไม่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 คือ ด้านการสื่อสารดิจิทัล และด้านความรู้ดิจิทัล ตามลำดับ ซึ่งไม่ตรงสมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ในการปฏิบัติงานผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 อาจจะยังไม่มีกำหนดนโยบาย และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ด้านการสื่อสาร มีเพียงการใช้และเข้าใจเบื้องต้นของแต่ละบุคคล ซึ่งผู้บริหารควรมีทักษะที่ดีในการสื่อสาร สามารถมอบหมายงานผ่านช่องทางการสื่อสารต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นลายลักษณ์อักษร หรือการสื่อสารผ่านสื่อเทคโนโลยีต่างๆ รวมไปถึงยังขาดมีการสร้างทัศนคติที่ดีในการพัฒนาตนเอง ให้มีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้และนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการปฏิบัติงานว่ามีข้อดี มีประโยชน์ จนทำให้เกิดการยอมรับ และปรับตัวเพื่อใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ สอดคล้องกับแนวคิดของ สุภัทรา สังขวร (2560) ที่กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดนโยบายการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในสถานศึกษา มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการ และเป็นแบบอย่างในการใช้เทคโนโลยี สอดคล้องกับงานวิจัยของ สيناภรณ์ บุญเลิศฤทธิ์ (2565) ได้ทำการศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 ผลการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียน ด้านการรู้ดิจิทัล มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปัทมา ประทุมสุวรรณ (2562) ได้ทำการศึกษา ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้เทคโนโลยีอย่างถูกต้องตามกฎหมาย และกำหนดระเบียบการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

6.1.1 ประสิทธิภาพของโรงเรียน ด้านที่ควรได้รับการพัฒนามากที่สุด คือ ความสามารถผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียน ผู้บริหารควรให้ความสำคัญในด้านการจัดการเรียนการสอนของครู นำเทคโนโลยีประยุกต์ใช้ในการสอน และสร้างนวัตกรรมเพื่อให้การสอนมีประสิทธิภาพ

6.1.2 วิสัยทัศน์ดิจิทัล ความรู้ดิจิทัล การสื่อสารดิจิทัล การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ขององค์กรในยุคดิจิทัล มีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิภาพของโรงเรียน ดังนั้น ควรให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปเป็นข้อมูลสารสนเทศในการกำหนดนโยบายและวางแผนงานของโรงเรียนให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

6.2 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

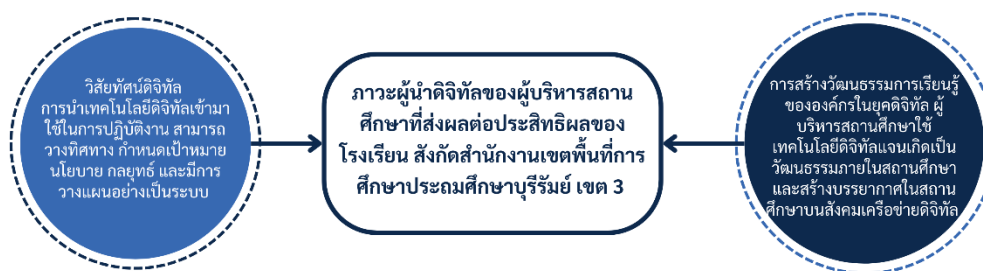
6.2.1 ผู้บริหารควรสร้างกลยุทธ์การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการปฏิบัติงาน การสื่อสารกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องส่งเสริมให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการวางแผนของโรงเรียน วิเคราะห์ความสอดคล้องของแผนด้านดิจิทัล พัฒนานวัตกรรมดิจิทัล การประยุกต์ใช้ดิจิทัล และมีการประเมินผลอย่างต่อเนื่องสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยี เพื่อยกระดับความเป็นเลิศขององค์กร

6.2.2 ผู้บริหารควรมีนโยบายให้ สนับสนุนให้ครูและบุคลากรในสถานศึกษาการสร้างบรรยากาศ การปฏิบัติงานของสถานศึกษา และการพัฒนาบุคลากรเพื่อให้ครูมีการสร้างนวัตกรรมการเรียนการสอนด้านเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมและจัดให้นักเรียนทุกคนใช้เทคโนโลยีได้อย่างทั่วถึงเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการทำงานแบบเป็นทีมตามพันธกิจ และเป้าหมายของสถานศึกษา และสร้างสังคมดิจิทัลของหน่วยงาน

7. ข้อค้นพบจากการวิจัย

ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 วิสัยทัศน์ดิจิทัล และการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ขององค์กรในยุคดิจิทัล มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยด้านที่มีอิทธิพลสูงที่สุด คือ วิสัยทัศน์ดิจิทัล รองลงมา คือ การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ขององค์กรในยุคดิจิทัล ตามลำดับสรุปได้ดังภาพที่ 1

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ภาพที่ 1 ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียน

ที่มา: สังเคราะห์โดยผู้วิจัย

8. บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542. กรุงเทพฯ: บริษัทสยามสปอร์ต ซินดิเคท จำกัด, หน้า 22-23.
- จิณณวัตร ปะโคทั้ง. (2561). ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ. อุบลราชธานี: ศิริธรรมออฟเซต, หน้า 238.
- จิตติมา วรณศรี. (2564). การบริหารจัดการศึกษายุคดิจิทัล. พิษณุโลก: รัตนสุวรรณการพิมพ์ 3, หน้า 188.
- จิรพล สังข์โพธิ์. (2560). ภาวะผู้นำในการบริหารยุคดิจิทัล: องค์การไอทีและองค์การที่เกี่ยวข้องกับไอทีในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยนวัตกรรม, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จิราภรณ์ ปกรณ์. (2564). รูปแบบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ปริญญานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ดาวรรุวรรณ ถวิลการ. (2564). ภาวะผู้นำดิจิทัล Digital Leadership. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, หน้า 135.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น, หน้า 121.
- ประยงค์ ศรีโทมิ. (2561). ปัจจัยทางการบริหารวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, หน้า 63.
- ปัทมา ประทุมสุวรรณ. (2562). ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, หน้า 5.
- พรวิภา เขยกลั่น. (2566). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล. วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม-มิถุนายน 2566, หน้า 100-115.

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

- วนิดา หยั่งบุญ. (2565). **ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, ครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, หน้า 6-8.
- สัตตบุษย์ โพธิ์รุท. (2564). **ทักษะการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สินาภรณ์ บุญเลิศฤทธิ์. (2565). **การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- สุภัททรา สังขวร. (2560). **ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะผู้นำเชิงเทคโนโลยีกับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาบริการการศึกษา, คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3. (2566). **แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระยะ 5 ปี (พ.ศ.2566-2570) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3**. สืบค้นจาก <https://web.brm3.go.th/planedu/>, สืบค้นเมื่อ 4 มิถุนายน 2567.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). **ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580)**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, หน้า 33.
- สุกัญญา แซ่มซ้อย. (2562). **การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 127.
- สุชนา โกมลวนิช. (2563). **องค์ประกอบของภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 23**. ใน การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาแห่งชาติ (ครั้งที่ 21). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, หน้า 3.
- Mott, P.E. (1972). **The characteristic of effective organization**. New York : Harper & Row.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining size for research activities. **Education and Psychological Measurement**, 30(3), pp. 607-610.

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

สิทธิทางการศึกษาของพระสงฆ์ไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช 2560

The Educational Rights of Thai Monks Under The Constitution
of The Kingdom of Thailand, 2560 B.E.

พระมหาสมบัตินันท์ คุณโสโก¹, พระณัฐวุฒิ พันทะลี², พระมหาวิรุธ วิโรจน์³,
พระครูปลัดทวี อภโย⁴, พระครูวุฒิชัยธรรมสาร⁵, พระครูวินัยธรวุฒิกโร อภิรักษ์⁶

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

PhramahaSombat Kunesco¹, PhraNatthawut Phanthali², PhramahaWiruth Wirojano³,

PhrakhruphatThawee Aphayo ⁴, Phrakruwuddhidhammasara⁵,

PhrakruwinaidhornWuttikrai Abhirakkho⁶

Mahamakut Buddhist University Isan Campus

Author for Correspondence: E-mail: pantalee200134go@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสิทธิทางการศึกษาของพระสงฆ์ไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จากการศึกษาพบว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ไม่ได้กล่าวถึงสิทธิและเสรีภาพในด้านการศึกษาของพระสงฆ์ไว้เป็นการเฉพาะ แต่ได้กล่าวไว้โดยรวมตาม มาตรา 27 บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกันและมาตรา 27 วรรคสอง การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้ เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติให้พระสงฆ์มีสภาพเป็นบุคคล จึงหมายความว่าพระสงฆ์ย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาและพระสงฆ์ย่อมมีเสรีภาพในทางวิชาการ การศึกษาอบรม การเรียนการสอนเท่าที่ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนและไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น พระสงฆ์จึงไม่ถูกจำกัดสิทธิโดยกฎหมายและไม่อยู่ในข่ายแห่งเงื่อนไขแห่งการจำกัดสิทธิและเสรีภาพได้ จึงเป็นสิทธิอันชอบธรรมที่พระสงฆ์จะมีสิทธิและเสรีภาพในด้านการศึกษา ซึ่งหลักการนี้ยังได้รับการยอมรับและบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญของนานาอารยประเทศประชาธิปไตยที่ถือเป็นหลักพื้นฐานประการหนึ่งในการรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันในฐานะความเป็นมนุษย์ เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการแบ่งแยกอย่างไม่เป็นธรรมและในการนี้พระสงฆ์ก็เป็นบุคคลกลุ่มหนึ่งที่มีความแตกต่างจากบุคคลกลุ่มอื่นทางกายภาพ มีสถานภาพการเกิดตามพระธรรมวินัย ประกอบกับต้องเป็นไปตามกฎหมาย มีการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะและไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ มีความเชื่อทางศาสนาที่มีหลักปฏิบัติเป็นการเฉพาะ แต่ความแตกต่างนั้นก็ไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

จึงไม่ควรถูกแบ่งแยกออกจากสังคมมนุษย์และควรได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในการศึกษาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560

คำสำคัญ : สิทธิทางการศึกษา; พระสงฆ์ไทย; รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560

Received:27/05/2567, **Revised:**14/07/2567, **Accepted:**16/07/2567

Abstract

This article aims to study the educational rights of Thai monks under the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560. The study found that the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560 does not specifically mention the rights and freedoms in education of monks. However, it generally states in Section 27 that all persons are equal in the law and are entitled to equal protection under the law. Section 27, paragraph two, prohibits unfair discrimination against any person on the grounds of differences in origin, race, language, sex, age, disability, physical or health condition, personal status, economic or social standing, religious beliefs, education, or political opinions not contrary to the provisions of the Constitution, or any other grounds. When the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560 stipulates that monks are persons, it means that monks are entitled to equal rights to education and academic freedom, training, and teaching as long as it does not conflict with public order or good morals and does not infringe on the rights or freedoms of others. Therefore, monks are not restricted by law and are not subject to conditions that limit their rights and freedoms. It is thus a legitimate right for monks to have educational rights and freedoms. This principle is also recognized and enshrined in the constitutions of various democratic civilized countries as a fundamental principle in guaranteeing equal rights and freedoms of all people as human beings to avoid unjust discrimination. In this regard, monks are a group of people who physically differ from other groups, have a status of birth according to the Dhamma-Vinaya, must comply with the law, have unique attire that cannot be changed, and hold religious beliefs with specific practices. However, these differences do not conflict with the provisions of the Constitution. Thus, monks should not be excluded from human society and should be protected in their educational rights and freedoms according to the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560.

Keywords: Educational Rights; Thai Monks; Constitution of The Kingdom of Thailand, 2560 B.E.

บทนำ

สังคมประชาธิปไตยได้มีการกล่าวถึงสิทธิของประชาชนกันอย่างแพร่หลายไม่ว่าจะเป็นสิทธิในฐานะพลเมืองของประเทศ สิทธิในร่างกาย สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิผู้บริโภค สิทธิผู้ป่วย สิทธิในการได้รับการสาธารณสุขและสวัสดิการจากรัฐ สิทธิในกระบวนการยุติธรรม และสิทธิทางการศึกษา เป็นต้น ทั้งนี้หลักของการรับรองสิทธิใด ๆ ย่อมนำมาซึ่งผลประโยชน์ของผู้ทรงสิทธินั้น ๆ แต่ด้วยความไม่ชัดเจนในขอบเขตของแต่ละสิทธิที่มีการซ้อนทับของแต่ละสิทธิ ส่งผลให้เกิดความสับสนในการใช้สิทธิหรือการปฏิบัติของผู้ที่เกี่ยวข้องรวมถึงการละเลยไม่รับทราบในสิทธินั้น ๆ ทำให้ผู้ที่มีสิทธิเหล่านั้นไม่ได้รับประโยชน์ที่พึงได้ การทำความเข้าใจในที่มาของสิทธิและขอบเขตการใช้สิทธิจะช่วยให้อัตถุประสงค์ของการรับรองซึ่งแต่ละสิทธิมีความเป็นจริงในเชิงรูปธรรมมิใช่เพียงการรับทราบในนามธรรมเท่านั้น (ระพีพรรณ ฉลองสุข, 2556 : 28-40)

สิทธิขั้นพื้นฐาน คือ สถานะทางกฎหมายที่เป็นพื้นฐานของมนุษย์ชนและพลเมือง วิวัฒนาการของสิทธิขั้นพื้นฐานมักจะถูกมองมานานแล้วว่าเป็นประวัติศาสตร์แห่งการต่อสู้ให้ได้มาซึ่งเสรีภาพ ต่อมาจึงขยายออกมาเป็นประวัติแห่งการต่อสู้ให้ได้มาซึ่งเสรีภาพและสิทธิซึ่งเป็นฐานรองรับเสรีภาพของมนุษย์ การนำสิทธิขั้นพื้นฐานมาบัญญัติลงในรัฐธรรมนูญทำให้สิทธิดังกล่าวกลายมาเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นรัฐ จึงเป็นการเปิดช่องให้มนุษย์สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเสรีภาพภายในประชาคม แต่ในขณะเดียวกันก็ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายในฐานะที่เป็นพลเมืองของรัฐด้วย (บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, 2553 : 509) ในส่วนสิทธิทางการศึกษาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของคนไทยทุกคนที่รัฐต้องจัดให้ เพื่อพัฒนาคนไทยทุกช่วงวัยให้มีความเจริญงอกงามทุกด้านเพื่อเป็นต้นทุนทางปัญญาที่สำคัญในการพัฒนาทักษะคุณลักษณะและสมรรถนะในการประกอบสัมมาชีพและการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุข อันจะนำไปสู่เสถียรภาพและความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติที่ต้องพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมนานาประเทศ ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญด้านการศึกษาในฐานะกลไกหลักในการพัฒนาประเทศจากบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของประเทศโดยรัฐมีหน้าที่ต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลา 12 ปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย รัฐต้องดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนา ก่อนเข้ารับการศึกษา เพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย

สำหรับพระสงฆ์ในประเทศไทยซึ่งอยู่ฐานะความเป็นพลเมืองของรัฐต้องอยู่ภายใต้การบังคับของกฎหมายภายในรัฐเช่นเดียวกับพลเมืองทั่วไป นอกจากพระสงฆ์จะถูกจำกัดสิทธิในบางส่วนแล้ว สิทธิในบางส่วนยังไม่เกินไปกว่าพลเมืองทั่วไป ดังบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญในหมวด 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย มาตรา 38 พระสงฆ์ก็อยู่ภายใต้ความคุ้มครองของรัฐธรรมนูญเสมอกับพลเมืองทั่วไปที่นับถือในทุกศาสนา ซึ่งบัญญัติไว้ว่าบุคคลย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนาบัญญัติหรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมืองและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน (กิริวุฒิ กิตติยาศิย, 2556 : 4) ควรระบุนำในบรรณานุกรมด้วย และสถานภาพความเป็นพระสงฆ์ยังเป็นฐานะหรือเกียรติภูมิของบุคคลคนหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่งที่ได้รับค่านับถือจากสาธุชนและยอมรับโดยกฎหมายของไทย ซึ่งความเป็นพระสงฆ์นี้เป็นสิ่งที่สังคมและกฎหมายกำหนดขึ้นให้แตกต่างจาก

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

บุคคลหรือกลุ่มบุคคลอื่น เพื่อเป็นเครื่องชี้ให้ทราบถึงบทบาท หน้าที่ สิทธิและเสรีภาพ รวมทั้งความสามารถ และขอบเขตในการใช้สิทธิเสรีภาพและการปฏิบัติหน้าที่ตามความเหมาะสมหรือตามที่กฎหมายกำหนด แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ก็ไม่ได้บัญญัติถึงสถานภาพพระสงฆ์ หรือกำหนดสิทธิเสรีภาพในด้านการศึกษาของพระสงฆ์ไว้เป็นการเฉพาะ ทำให้เกิดความไม่ชัดเจนในขอบเขตและการใช้สิทธิเสรีภาพในด้านการศึกษามีเพียงใด จึงต้องมีการวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในด้านการศึกษา เพื่อประโยชน์อันจะนำไปสู่การปฏิรูปกฎหมายให้ พระสงฆ์ได้รับสิทธิและเสรีภาพเต็มเปี่ยมตามที่รัฐธรรมนูญได้รับรองไว้อย่างเสมอภาคทัดเทียมกับบุคคลกลุ่มอื่น ๆ

ดังนั้น ผู้เขียนจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสิทธิทางการศึกษาของพระสงฆ์ไทยภายใต้รัฐธรรมนูญ 2560 ว่าพระสงฆ์ไทยมีสิทธิทางการศึกษาอย่างไร มีการจัดการศึกษาอย่างไรบ้าง มีแนวทางและปัญหาใดในการจัดการศึกษาหรือไม่ และพระสงฆ์มีสิทธิทางการศึกษาในรัฐธรรมนูญ 2560 หรือไม่ เพื่อที่จะได้ทราบถึงข้อมูลในการศึกษาในครั้งนี้และเพื่อจะเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจศึกษาในเรื่องนี้ต่อไป

ประวัติความเป็นมาของการศึกษาคณะสงฆ์ไทยจากยุคเริ่มแรก

1.1 ยุคการศึกษาของคณะสงฆ์สมัยพุทธกาล

การศึกษาคณะสงฆ์ในพระพุทธศาสนาได้ดำเนินตามแนวไตรสิกขา โดยยึดถือพุทธพจน์ คือ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นหลัก มีความมุ่งหมายสำคัญ เพื่อให้ประพฤติปฏิบัติตนดำรงรักษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนาอันเป็นระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ ดำเนินชีวิตตามหลักการแห่งพระธรรมวินัย ต่อมาได้แยกออกเป็นฝ่ายคันถธุระและวิปัสสนาธุระ กล่าวคือ คันถธุระ ได้แก่ การศึกษาพระธรรมวินัยคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และวิปัสสนาธุระ ได้แก่ การเรียนวิธีฝึกหัดจิตใจของตนเองให้ปราศจากกิเลส เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธ์ ปรินิพพานแล้ว พระสงฆ์พุทธสาวกจึงประชุมกันทำสังคายนา รวบรวมพระธรรมวินัยอันเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ที่ได้ตรัสสอนไว้มีจำนวน 84,000 พระธรรมขันธ์ จัดไว้เป็น 3 หมวด คือ พระสูตร พระวินัย และพระอภิธรรม เรียกรวมกันว่า พระไตรปิฎก ซึ่งเป็นคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาสืบมา

พระพุทธศาสนามีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ปรีชาติ คือ การเล่าเรียน ปฏิบัติ คือ ลงมือกระทำ และปฏิเวธ คือ ประจักษ์แจ้งผลการศึกษาปรีชาติเป็นองค์ประกอบสำคัญ อันเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติ ความเจริญทางการศึกษาหรือปรีชาติของคณะสงฆ์เป็นปัจจัยสำคัญเกี่ยวกับความเจริญของพระพุทธศาสนา ลักษณะของการศึกษาพระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล

1. ระบบการรับเข้าศึกษาพระพุทธศาสนาตามพุทธบัญญัติ กุลบุตรที่จะเข้ามาสู่สถาบันแห่งนี้ต้องบรรพชาอุปสมบทเป็นสามเณรมีอายุ 7 ปีขึ้นไป ส่วนพระภิกษุอายุ 20 ปีขึ้นไป
2. ระบบการศึกษาของพระพุทธศาสนาเป็นแบบโรงเรียนกินนอน
3. สถานศึกษา คือ วัด
4. ชีวิตนักศึกษทุกคนเสมอภาคเท่าเทียมกันตามพระวินัย ไม่แบ่งชนชั้นวรรณะ

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

5. ด้านปัจจัย 4 ได้รับการดูแลและอุปถัมภ์โดยพระราชอา อำมาตย์ พ่อค้า คหบดี และประชาชนทั่วไป
6. เครื่องแบบการแต่งกายใช้ผ้าบังสุกุลตามพุทธบัญญัติเรียบง่าย สะอาด มีเพียง 3 ผืน
7. วัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อกำจัดตัณหาอันเป็นวัฏจักรแห่งการเวียนว่ายตายเกิดของมนุษย์ และดำเนินตามมรรคมีองค์ 8 คือ ทางสายกลางมุ่งเข้าสู่นิพพาน อันเป็นจุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา
8. หลักสูตรพระสูตรตันตปิฎก พระวินัยปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก หลักสูตรนี้ใช้หลักการท่องจำ เรียกว่า “มุขปาฐะ” โดยการแต่งเป็นร้อยแก้วร้อยกรอง เพื่อสะดวกในการท่องจำผู้เรียนจะเลือกเรียนตามความสนใจ
9. วิธีการสอนด้วยการใช้มุขปาฐะ (ปากเปล่า) สนทนา การบรรยาย การถามตอบ แบบวางกฎข้อบังคับ
10. บทบาทของครูผู้สอนมักเรียกว่า อุปัชฌาย์อาจารย์เป็นผู้มีบทบาทในการสอนให้การอบรมให้คำปรึกษา และสอบวัดผลด้วยตนเอง

1.2 ยุคการศึกษาของคณะสงฆ์หลังพระพุทธเจ้าปรินิพพาน

เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว บรรดาพระสงฆ์ก็ใช้วิธีท่องจำพระธรรมวินัยด้วยปาก เรียกว่า มุขปาฐะ ต่อ ๆ กันมา โดยการท่องจำเป็นคณะเป็นการแบ่งกันทรงจำ ผู้ที่ชำนาญทางพระวินัยก็ศึกษาพระวินัย เรียกว่า พระวินัยธร ผู้ชำนาญทางพระสูตร ก็ศึกษาพระสูตรตันตปิฎก เรียกว่า พระสูตรตันติกะ ผู้ที่ชำนาญทางพระอภิธรรม ก็ศึกษาพระอภิธรรม เรียกว่า พระอภิธัมมิกะ ทั้งหมดใช้ภาษาบาลีทั้งสิ้น ท่านเหล่านั้นต้องมีความรู้ในภาษาบาลีเป็นอย่างดี ต่อมาในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชที่อยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 3 พระองค์ได้ทรงจัดให้มีการสังคายนาพระธรรมวินัย ครั้งที่ 3 เมื่อทำเสร็จแล้ว ได้ส่งพระสงฆ์ที่เป็นพระอรหันต์ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในแว่นแคว้นต่าง ๆ รวม 9 คณะ คณะของพระโสณะและพระอุตตระ ได้มายังสุวรรณภูมิ อันได้แก่ พื้นที่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีประเทศไทยรวมอยู่ด้วยในปัจจุบัน มีศูนย์กลางอยู่ที่นครปฐมเป็นราชธานีเมื่อประมาณปี พ.ศ. 303 ต่อมาได้เกิดระบบการศึกษาออกเป็นหลายสาย ได้แก่ ระบบการศึกษาแบบเถรวาท ระบบการศึกษาแบบมหายาน และมหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนา

1. ระบบการศึกษาแบบเถรวาท (พ.ศ. 1-500) รูปแบบการศึกษามี 2 ลักษณะ คือ คันถธุระและวิปัสสนาธุระ โดยมีสำนักต่าง ๆ ที่มีการดำเนินการศึกษาอย่างอิสระต่อกัน บางสำนักเน้นพระสูตรตันตะ บางสำนักเน้นพระวินัย เป็นต้น แต่เมื่อใดแต่ละสำนักมีความเข้าใจพุทธธรรมและปฏิบัติแตกต่างกันมากคณะสงฆ์ก็จะขอพึ่งอำนาจรัฐให้เข้ามาจัดทำสังคายนาเป็นครั้งคราวไป เพื่อสร้างความเป็นเอกภาพของพระพุทธศาสนา

2. ระบบการศึกษาแบบมหายาน (พ.ศ. 600-1400) มีประเด็นศึกษา 2 ประเด็น ดังนี้

1. สำนักปรัชญาพุทธ (พ.ศ. 600-900) การเกิดขึ้นของมหายานทำให้การศึกษาในพระพุทธศาสนาเปลี่ยนไปจากรูปแบบของศาสนาสู่ระบบปรัชญา เกิดสำนักทางปรัชญาเด่น ๆ ขึ้น 2 สำนัก คือ สำนักมหายมิกะ ผู้ก่อตั้ง คือ นาคารชุน (พ.ศ. 709-739) ผลงานที่สำคัญ คือ “มหายมิกศาสตร์” หรือ “มหายมิกการิกา” ให้ตรรกศาสตร์ความคิดที่ว่องไว กล้าหาญ แนวคิดที่สำคัญเน้น “ศูนยตา” มีอิทธิพลทั่วชมพูทวีปและขยายออก

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

นอกเขตประเทศ และสำนักโยคอาจารย์ผู้ก่อตั้ง คือ ท่านอสังคะและท่านวสุพันธ์ (พุทธศตวรรษที่ 9) ผลงานที่สำคัญ คือ อภิธรรมโกศะ, มหายานสัมปรีครหะ และประภะนารายาจา แนวคำสอนเป็นจิตนิยม

2. มหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนา (พ.ศ. 1000-1700) ในช่วงนี้วัด ซึ่งเดิมเป็นศูนย์รวมของผู้ฝึกฝนอบรมตนเองอยู่แล้วได้พัฒนามาเป็นสถาบันทางการศึกษาโดยสืบทอดคุณลักษณะกลุ่มของสาวกของพระพุทธเจ้าที่ว่า “สังฆะ” คือ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ราว พ.ศ. 900 วัด หลายวัดได้ร่วมกันดำเนินการทางการศึกษาจนกลายเป็นระบบมหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนาขึ้นและขยายรูปแบบการให้การศึกษากว้างขวางขึ้น มหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียง ได้แก่ นาลันทา วไลยโธธาน ตะปุระ วิกรมศิลา โสมปุระ มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบมีผู้เข้าศึกษาหลายหมื่นคน มีหลักสูตรมีการวัดผลและประเมินผล (พระสุริโย รุ่งเรือง และ ธิติวุฒิ หนัณมี, 2561 : 101-115)

1.3 ยุคการศึกษาของคณะสงฆ์สุโขทัย

พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ได้ทรงฟื้นฟูพระพุทธศาสนาขึ้นที่กรุงสุโขทัยได้ทรงอาราธนาพระเถระผู้เชี่ยวชาญและแตกฉานในพระไตรปิฎก ฝ่ายเถรวาทลัทธิลังกาวงศ์มาสถิตที่กรุงสุโขทัยทรงส่งเสริมให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมอย่างกว้างขวางได้จัดให้มีการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมแก่พระสงฆ์ในพระราชวัง ในรัชสมัยพระมหาธรรมราชาลิไท พระองค์ได้ทรงศึกษาพระปริยัติธรรมจากผู้เชี่ยวชาญในพระไตรปิฎกหลายท่าน ทั้งที่เป็นบรรพชิตและฆราวาสจนแตกฉาน จนสามารถจำนาเตฎุมิกถาหรือที่เรียกกันว่าไตรภูมิพระร่วง ซึ่งมีชื่อเสียงตราบนถึงทุกวันนี้

1.4 ยุคการศึกษาของคณะสงฆ์สมัยอยุธยา

พระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา ได้ทรงส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมด้วยการยกย่องพระสงฆ์ที่ทรงความรู้ในพระไตรปิฎกให้มีสมณศักดิ์ ผู้ที่มีความรู้ภาษามคธดี เคยบวชเรียนมาแล้วก็โปรดเกล้าฯ ให้รับราชการในตำแหน่งราชบัณฑิต มีการบอกหนังสือพระในพระบรมมหาราชวัง ในสมัยอยุธยา อาณาจักรล้านนาซึ่งอยู่ทางภาคเหนือของไทย มีเชียงใหม่ ลำพูน และลำปาง เป็นต้น ได้มีการส่งคายนาศาสนาพระไตรปิฎก ในสมัยพระเจ้าติโลกราช แห่งเมืองเชียงใหม่ เมื่อปี พ.ศ. 2020 ตรงกับรัชสมัยของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถแห่งกรุงศรีอยุธยา นับเป็นการส่งคายนาศาสนาครั้งแรกในประเทศไทย การศึกษาพระไตรปิฎกในยุคนั้นว่าเฟื่องฟูมาก มีพระเถระหลายรูปของเชียงใหม่และลำพูน ได้รับรณาคัมภีร์พระพุทธศาสนาหลายคัมภีร์ด้วยกัน เช่น พระสิริมงคลาจารย์ ได้รับรณามังคลาทิปนี พระญาณกิตติ ได้รับรณายोजनाพระวินัย พระสูตร พระอภิธรรม และสัทททาวิเสส ได้จัดให้มีการสอบไล่พระปริยัติธรรมเป็นทางการ โดยใช้วิธีแปลพระไตรปิฎกด้วยปากเปล่า ผู้ที่สอบได้พระมหากษัตริย์ทรงยกย่องให้เป็นบาเรียนและให้มีสมณศักดิ์เป็นพระมหานาหน้าชื่อ บาเรียนดังกล่าวมีอยู่หลายชั้นด้วยกัน คือ บาเรียนตรี บาเรียนโท และบาเรียนเอก โดยผู้ที่แปลได้พระสูตรตามที่กำหนด เป็นบาเรียนตรี ผู้ที่แปลได้พระสูตรและพระวินัย เป็นบาเรียนโท ผู้ที่แปลได้ ทั้งพระสูตร พระวินัย และพระปรมัตถ์เป็นบาเรียนเอก

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

1.5 ยุคการศึกษาของคณะสงฆ์สมัยกรุงธนบุรี

หลังจากเสียกรุงศรีอยุธยา บ้านเมืองอยู่ในสภาพบ้านแตกสาแหรกขาด ผู้คนต่างหนีเอาตัวรอด เมื่อพระเจ้าตากสินมหาราช ได้รวบรวมกำลังกอบกู้เอกราชของชาติกลับคืนมาได้ จนเป็นปึกแผ่นแล้ว ในปีเดียวกันนั้นคือปี พ.ศ. 2310 ก็ได้ทรงมีพระราชดำริที่จะทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองเป็นปกติสุขเช่นที่เคยเป็นมาก่อน จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้พระศรีสุริยปริชาให้สืบเสาะหาพระเถระผู้รู้ธรรมให้มาประชุมกันที่วัดบางหว้าใหญ่ (วัดระฆังโฆสิตาราม) พระเจ้าตากสินมหาราชได้ทรงตั้งพระอาจารย์ดี วัดประดู่กรุงเก่า ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้สูงและมีอายุพรรษามากด้วยขึ้นเป็นพระสังฆราชและตั้งพระพระเถระอื่น ๆ ขึ้นเป็นพระราชาคณะฐานานุกรมน้อยใหญ่เหมือนครั้งกรุงศรีอยุธยาให้สถิตอยู่ในพระอารามต่าง ๆ ในกรุงธนบุรี ให้สั่งสอนคันถธุระและวิปัสสนาธุระแก่ภิกษุสามเณรโดยทั่วไป

1.6 ยุคการศึกษาของคณะสงฆ์สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้ทรงทำนุบำรุงฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในด้านต่าง ๆ จากสภาพที่บอบช้ำเสียหายจากภัยสงครามต่อจากพระเจ้าตากสินมหาราช พระองค์พร้อมด้วยสมเด็จพระราชวัง บวรมหาสุรสิงหนาท พระอนุชาธิราช ได้ดำเนินการในเรื่องนี้อย่างจริงจัง แม้ว่าบ้านเมืองยังอยู่ในภาวะที่ต้องทำศึกสงครามขนาดใหญ่อยู่ตลอดเวลา พระองค์มีพระราชปณิธานอันแน่วแน่ที่จะสร้างชาติไทยให้เป็นปึกแผ่นในทุกด้าน

1.7 ยุคการศึกษาแบบโรงเรียนพระปริยัติธรรม

พระปริยัติธรรม คือ การสังคายนาพระไตรปิฎกทรงเห็นว่าคัมภีร์พระไตรปิฎกที่สร้างไว้สมัยกรุงธนบุรียังมีความคลาดเคลื่อนอยู่มากจึงได้โปรดเกล้าฯ ให้มีการประชุมสงฆ์เพื่อชำระพระไตรปิฎกฉบับหลวงที่ทำไว้ให้ถูกต้อง โดยให้พระสงฆ์ 100 รูป มีสมเด็จพระสังฆราชสีเป็นประธานประชุมกันที่พระที่นั่งอมรินทราภิเษกมหาปราสาทในพระบรมมหาราชวังทำการสังคายนาพระไตรปิฎก โดยแบ่งงานกันทำดังนี้

พระสงฆ์ผู้ค้นถุระ 218 รูป กับราชบัณฑิต 32 คน จัดแบ่งออกเป็น 4 กอง

กองที่ 1 สมเด็จพระสังฆราชสี วัดระฆังฯ เป็นแม่กองชำระพระสุตตันตปิฎก

กองที่ 2 พระพนรัตน์ วัดพระศรีสรรเพชญ์ เป็นแม่กองชำระพระวินยปิฎก

กองที่ 3 พระพิมลธรรม วัดพระเชตุพนฯ เป็นแม่กองชำระพระสัททวิเสส

กองที่ 4 พระพุทธาจารย์เป่า เป็นแม่กองชำระพระปรมัตถปิฎก

การสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งนี้ นับเป็นครั้งที่สองของไทย ได้ทำการสังคายนาที่วัดมหาธาตุฯ เมื่อปี พ.ศ. 2331 การเรียนพระปริยัติธรรม คงดำเนินการเช่นเดียวกับสมัยกรุงศรีอยุธยาในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกและพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย คือ บอกหนังสือพระทั้งภิกษุและสามเณรในพระบรมมหาราชวัง ล่วงมาถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าอาจารย์บอกพระปริยัติธรรมทุกพระอารามหลวงเพิ่มเติมจากในพระบรมมหาราชวังที่ทำอยู่เดิม

การศึกษาบาลีในครั้งนั้น เริ่มจากการอ่านเขียนอักขระขอม เมื่ออ่านออกแล้วจึงให้อ่านหนังสือพระมาลัยแล้วท่องสูตรมูลกัจจายน์ เรียนสนธิ เรียนนาม อาขยาตกติก อุนณาการก จบแล้วขึ้นคัมภีร์เรียนอรรถ

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

กลา อัมมบทม้งคลทปิณี สารัตถสังคหะ ปฐมสมันตปาสาทิกา วิสุทธีมคค์ฎีกาสารัตถทีปนี เมื่อเรียนจบคัมภีร์ดังกล่าวแล้วก็มีขีดความสามารถที่จะอ่านพระไตรปิฎกให้เข้าใจได้

ล่วงมาถึงปี พ.ศ. 2433 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ตั้งมหาธาตุวิทยาลัย การบอกพระปริยัติธรรม จึงย้ายมาบอกที่มหาธาตุวิทยาลัย วัดมหาธาตุฯ การเรียนพระปริยัติธรรมแต่เดิมเรียนภาษามคธเป็นภาษามคธ วิธีการนี้ศึกษาได้จากการดูอัตถโยชนา ซึ่งเป็นหนังสือบอก คำแปลจากภาษามคธเป็นภาษามคธ

การสอบความรู้ เพื่อที่จะเป็นเครื่องวัดว่ามีความรู้อ่านพระคัมภีร์พระไตรปิฎก แปลเป็นภาษาไทยได้ถูกต้องตามศัพท์และไวยากรณ์หรือไม่ การสอบนี้เรียกกันว่าไล่หนังสือหรือแปลหนังสือหรือแปลพระปริยัติธรรม เดิมสามปีสอบครั้งหนึ่ง โดยมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นอธิบดีในการสอบ การเข้าสอบอาจารย์จะเป็นผู้ส่งเข้าสอบ ต่อมาเรียกว่า สำนักเรียน เป็นผู้รับรองนักเรียนของตนในการส่งชื่อเข้าสอบ

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้โปรดเกล้าฯ เปลี่ยนแปลงแก้ไขหลักสูตรการเรียน การสอบและการสอบใหม่ ตามคำถวายพระพรของสมเด็จพระสังฆราชมี โดยจัดชั้นบาเรียนเป็นประโยค กำหนดไว้ 9 ประโยค ดังนี้

ประโยค 1,2 และ 3 สอบคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทในการสอบต้องสอบให้ได้ทั้งสามประโยคในครั้งเดียวกัน จึงจะได้เป็นบาเรียน 3 ประโยค จัดเป็นบาเรียนจัตวาหรือบาเรียนสามัญ

ประโยค 4 สอบคัมภีร์มั่งคลัตถทีปนี ขั้นต้น เดิมเป็นบาเรียนตรี ต่อมาถือเป็นบาเรียนโทขั้นต้น

ประโยค 5 สอบคัมภีร์มุตตกวินยวินิจฉัย ต่อมาเปลี่ยนเป็นสอบคัมภีร์สารัตถสังคหะ เป็นบาเรียนโท

ประโยค 6 สอบคัมภีร์มั่งคลัตถทีปนี ขั้นปลาย ยังคงเป็นบาเรียนโท

ประโยค 7 สอบคัมภีร์ปฐมสมันตปาสาทิกา อรรถกถาพระวินัย เป็นบาเรียนเอกสามัญ

ประโยค 8 สอบคัมภีร์วิสุทธีมรรค เป็นบาเรียนเอกมัชฌิมาหรือบาเรียนเอกมัธยม

ประโยค 9 สอบคัมภีร์สารัตถทีปนี ฎีกาพระวินัย ต่อมาเปลี่ยนเป็นสอบคัมภีร์อภิธัมมัตถวินิฎฐิกา พระอภิธัมมัตถสังคหะ เมื่อสอบได้บาเรียน 3 ประโยค พระมหากษัตริย์จึงทรงตั้งเป็น "มหา"

สถานที่สอบ แต่เดิมจะสอบที่วัด อันเป็นที่สถิตของสมเด็จพระสังฆราชในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯ ให้ประชุมสอบในพระบรมมหาราชวังเป็นบางครั้ง จนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชประสงค์จะทรงฟังการแปลพระไตรปิฎก จึงโปรดเกล้าฯ ให้ประชุมสอบในพระบรมมหาราชวังทุกครั้ง จนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงเปลี่ยนแปลงแก้ไขเป็นบาเรียนแบบมหามกุฏราชวิทยาลัยขึ้น มีการสอบบาลีไวยากรณ์และภาษาไทย ต่อมาในปี พ.ศ. 2444 ได้เลิกการสอบบาเรียนแบบมหามกุฏราชวิทยาลัย โปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าน้องยาเธอกรมหมื่นวชิรญาณวโรรส เป็นแม่กองกลาง สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์เป็นแม่กองเหนือ และสมเด็จพระวันรัตเป็นแม่กองใต้ ประชุมสอบ ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม (แสงจันทร์งาม, 2556)

การรับรองสถานะการศึกษาของพระสงฆ์ไทย

การศึกษาของพระสงฆ์ คือ การศึกษาหลักวิชาการทางพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรที่คณะสงฆ์ โดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคมกำหนด แบ่งเป็น 3 แผนก คือ แผนกบาลี แผนกธรรม และแผนกสามัญศึกษา โดยการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีและแผนกธรรม เป็นการศึกษาที่อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ ถือเป็นการศึกษาดั้งเดิมของคณะสงฆ์ที่มีมาตั้งแต่โบราณกาลควบคู่กับการศึกษาของชาติไทย มีวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาเพื่อให้พระสงฆ์สามเณรได้ศึกษาเรียนรู้หลักพระธรรมวินัยตามพระไตรปิฎก สำหรับเป็นข้อวัตรปฏิบัติตนและอบรมสั่งสอนให้พุทธศาสนิกชนทั่วไปได้รู้ตามและปฏิบัติตาม เป็นการจัดการศึกษาเพื่อสร้างศาสนทายาทสืบต่อพระพุทธศาสนา ส่วนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เป็นการจัดการศึกษาแผนกหนึ่งของคณะสงฆ์ที่ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนซึ่งเป็นพระสงฆ์สามเณรได้รับการศึกษาวิชาการทางพระพุทธศาสนาควบคู่ไปกับวิชาการสามัญ กล่าวคือ เป็นการจัดการศึกษาแบบบูรณาการระหว่างการศึกษาคณะสงฆ์ (แผนกบาลีและแผนกธรรม) กับการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อสร้างโอกาสให้กับเยาวชนที่ขาดโอกาสที่จะศึกษาในระบบปกติแล้วเข้ามาบวชในบวรพุทธศาสนาได้มีโอกาสศึกษาแลกเปลี่ยนกับเยาวชนไทยทั่วไป การศึกษาของพระสงฆ์เป็นจัดการศึกษาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความเจริญมั่นคงของพระพุทธศาสนา เนื่องจากการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศาสนบุคคลให้เป็นศาสนทายาทที่มีคุณภาพ ซึ่งเมื่อพระพุทธศาสนามีความเจริญมั่นคงก็จะส่งผลโดยตรงต่อความเจริญมั่นคงของทั้งสถาบันชาติและพระมหากษัตริย์

นโยบายการจัดการศึกษาของพระสงฆ์ไทยเป็นลักษณะของกระบวนการศึกษาที่จัดให้แก่พระสงฆ์สามเณร โดยคณะกรรมการการศึกษาของคณะสงฆ์และสภามหาวิทยาลัยสงฆ์เป็นการศึกษาวิชาการพระพุทธศาสนา ได้แก่ การศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นหลักโดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ เพื่อเป็นการป้องกันมิให้มีการเปลี่ยนแปลงพระธรรมวินัยให้ผิดไปจากภาษาบาลีในพระไตรปิฎก ซึ่งปัจจุบันประกอบไปด้วยหลักสูตรการศึกษา ดังนี้

1) หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มี 3 ระดับ ได้แก่ นักธรรมชั้นตรี โท เอก โดยเทียบวิทยฐานะนักธรรมชั้นตรีให้เท่ากับชั้นประถมศึกษาตอนต้น (ป. 4)

2) หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มี 8 ระดับ ได้แก่ ประโยคธรรม 1-2 และเปรียญธรรม 3-9 ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการเทียบความรู้ให้ตามประกาศลงวันที่ 22 สิงหาคม 2526 ให้เปรียญธรรม 3 ประโยคเทียบเท่ามัธยมศึกษาตอนต้น และเปรียญธรรม 5 ประโยคเทียบเท่ามัธยมศึกษาตอนปลาย ส่วนเปรียญธรรม 9 ประโยค มีวิทยฐานะเทียบเท่าปริญญาตรี ตามมาตรา 4(1) แห่งพระราชบัญญัติกำหนดวิทยฐานะผู้สำเร็จวิชาการพระพุทธศาสนา (ฉบับที่ 1) พุทธศักราช 2527

3) หลักสูตรปริญญาตรีในมหาวิทยาลัย ได้แก่ พุทธศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและศาสนศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งกำหนดให้นักศึกษาทุกคนต้องศึกษาวิชาแกนพระพุทธศาสนาจำนวน 50 หน่วยกิต ประกอบด้วย วิชาภาษาบาลี พระไตรปิฎก พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก พระอภิธรรมปิฎก ธรรมประยุต์ ธรรมปฏิบัติ และหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

4) หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเป็นการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายของกระทรวงศึกษาธิการโดยมีวิชาการพระพุทธศาสนา ได้แก่ ศาสนปฏิบัติ ภาษาบาลี และธรรมวินัย เป็นวิชาบังคับแกน 36 หน่วยกิต ในมัธยมศึกษาตอนต้น 21 หน่วยกิต ในมัธยมศึกษาตอนปลาย

หลักสูตรทั้ง 4 ประเภท ดังกล่าวสามารถจำแนกออกเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ได้ 2 กลุ่ม คือ 1.กลุ่มหลักสูตรที่ศึกษาเฉพาะวิชาพระพุทธศาสนาอย่างเดียวยกเว้นหลักสูตรพระปริยัติธรรม 2.หลักสูตรที่ศึกษาร่วมกับหลักสูตรวิชาสามัญอื่น ๆ ของกระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่ หลักสูตรมหาวิทยาลัยและหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ จัดเป็นการศึกษาพระปริยัติธรรมประยุกต์ (สุภาพร มากแจ้ง และ สมปอง มากแจ้ง, 2542 : 196)

การจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในสมัยรัชกาลที่ 5 ทรงเห็นว่าการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญจึงได้ปฏิรูปการศึกษาจัดการเรียนการสอนให้เป็นระบบเหมือนนานาอารยประเทศ ให้ราษฎรทุกคนได้ศึกษาอย่างมีระบบและสำหรับพระสงฆ์ พระองค์ก็ทรงสนับสนุนให้คณะสงฆ์ได้ศึกษาเล่าเรียนทั้งด้านพระปริยัติธรรมและวิชาการชั้นสูงสมัยใหม่ควบคู่กันไป ได้ทรงสถาปนามหาธาตุวิทยาลัยขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2432 ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2439 ได้พระราชทานนามใหม่ว่า “มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” และในปี พ.ศ. 2436 ก็โปรดให้เปิดขึ้นที่วัดบวรนิเวศวิหารและได้ทรงพระราชทานนามว่า “มหามกุฏราชวิทยาลัย” อย่างไรก็ตามมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่งนี้ได้ดำเนินการมาโดยลำดับแต่ก็ยังไม่ก้าวหน้าถึงขั้นเป็นมหาวิทยาลัยเพียงจะมายกระดับการศึกษาขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยในรัชกาลที่ 9 นี้เอง โดยเฉพาะเมื่อ พ.ศ. 2512 มหาเถรสมาคมได้ออกคำสั่งมหาเถรสมาคมเรื่องการศึกษามหาวิทยาลัยสงฆ์อันเป็นการรับรองว่าการศึกษามหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่งนั้นเป็นการศึกษาของสงฆ์อย่างเป็นทางการ

ต่อมารัฐบาลโดยการยินยอมของรัฐสภาก็ได้ตราพระราชบัญญัติกำหนดวิทยฐานะผู้สำเร็จวิชาการพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2527 ลงวันที่ 8 ตุลาคม 2527 และได้ตราพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2540 ลงวันที่ 21 กันยายน 2540 โดยให้มีสถานะเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐและเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลไทยจัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับปริญญาตรีถึงปริญญาเอก เปิดสอนทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์และจัดหลักสูตรทั้งภาคภาษาไทยและภาคภาษาอังกฤษ เพื่อผลิตบัณฑิตเป็นสะพานเชื่อมเครือข่ายทั่วโลก แนวโน้มการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ในอนาคต

ปัจจุบันนี้การศึกษาของคณะสงฆ์ได้พลิกโฉมหน้าไปอย่างมาก โดยได้มีการจัดการศึกษาสมัยใหม่เพิ่มขึ้นอีกไม่เหมือนสมัยดั้งเดิมที่เน้นอยู่เฉพาะการศึกษาแผนกนักธรรมและภาษาบาลีเท่านั้น แต่ได้เปลี่ยนมาเป็นระบบการศึกษาในรูปแบบของการศึกษาปริยัติธรรมสายสามัญและมหาวิทยาลัยระดับอุดมศึกษาขึ้นไป เพื่อเน้นให้พระสงฆ์มีความสมบูรณ์ทางความรู้ในหลาย ๆ ด้าน โดยเน้นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชาวต่างประเทศด้วย ยิ่งขณะนี้พระสังฆาธิการระดับต่าง ๆ ได้ตื่นตัวในการศึกษาเพื่อให้ความรู้ด้านต่าง ๆ ให้กับเหตุการณ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงได้เปิดหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ปบ.ส.) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา พระสังฆาธิการทั่วประเทศได้ศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ 1 ปี และสามารถเข้าเรียนต่อระดับปริญญาตรีและขณะนี้พระสังฆาธิการได้เรียน

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

จบปริญญาตรีและกำลังศึกษาต่อระดับปริญญาโท นับว่าเป็นหลักสูตรที่พระสังฆาธิการสนใจและศึกษาเป็นจำนวนมาก (สมศักดิ์ บุญปู, 2545)

การศึกษาของพระสงฆ์สมัยใหม่

สังคมไทยกำลังสนใจเรื่องโครงสร้างการบริหารองค์กรต่าง ๆ และสังคมการศึกษาที่มีการเปลี่ยนแปลงมาใช้เทคโนโลยีมากขึ้น กำหนดให้ครูอาจารย์เป็นผู้บริหารมีอาชีพในการกำหนดวิธีการและเครื่องมือในการวัดจริยธรรมคุณธรรม และวัดคุณภาพทั้งภายในและภายนอก ในการประกันคุณภาพทางการศึกษา ส่วนในการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ให้ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน เมื่อการศึกษาทางโลกมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และมีความตระหนักที่จะนำศีลธรรมเข้าไปแก้ปัญหาของสังคม เช่น รัฐบาลได้สนับสนุนให้พระเป็นครูสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วประเทศ เป็นต้น ดังนั้น กระบวนการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์โดยเฉพาะพระปริยัติธรรมทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรม จึงควรที่จะมีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงให้เข้าเป็นระบบ เพื่อจะได้รองรับเด็กที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สามารถเข้ามาศึกษาในคณะสงฆ์และสามารถเทียบโอนกันได้ก็จะทำให้เด็กที่มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว ได้ศึกษาทั้งฝ่ายธรรมและฝ่ายโลกควบคู่กันไป และเป็นการสร้างศาสนทายาทและเปิดโอกาสให้เป็นทางเลือกใหม่ในการศึกษาของชาติ เพราะเหตุว่าการเรียนในโรงเรียนทั่วไปนั้นจะมีปัญหาเรื่องยาเสพติดเรื่องคุณธรรมจริยธรรม ถ้าเข้ามาบวชเรียนในวัด พระอาจารย์ก็จะจัดการดูแลให้ คือ จัดศาสนศึกษาซึ่งเป็นการจัดการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรที่เข้ามาบวชเรียนเพื่อเป็นทางเลือกหนึ่งของผู้ต้องการให้ลูกของตนเองมีคุณธรรมและจริยธรรม เข้ามาบวชเรียนเพื่อที่จะเป็นพลเมืองดีของชาติ และรัฐจะต้องให้การสนับสนุนด้านงบประมาณเหมือนโรงเรียนทั่วไป สิ่งสำคัญ ผู้บริหารคณะสงฆ์จะต้องเร่งพัฒนาหลักสูตรการศึกษาของคณะสงฆ์โดยเฉพาะหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ที่สามารถรักษาสาระหลักสูตรเดิมไว้และสามารถเทียบโอนผลการเรียนกับการจัดการศึกษาสามัญทั่วไปของรัฐ มิฉะนั้นในทศวรรษหน้าคณะสงฆ์จะเกิดวิกฤติขาดแคลนผู้เข้ามาบวชเรียนและสืบต่อพระพุทธศาสนาอย่างรุนแรง (สมศักดิ์ บุญปู, 2558)

ดังนั้น การศึกษาในวงการคณะสงฆ์ได้พลิกโฉมหน้าไปอย่างมาก โดยได้มีการจัดการศึกษาสมัยใหม่เพิ่มขึ้นอีก ไม่เหมือนสมัยดั้งเดิมที่เน้นอยู่เฉพาะการศึกษาแผนกนักธรรมและภาษาบาลีเท่านั้น แต่ได้เปลี่ยนมาเป็นระบบการศึกษาในรูปแบบของการศึกษาปริยัติธรรมสายสามัญและมหาวิทยาลัยระดับอุดมศึกษาขึ้นไป เพื่อเน้นให้พระสงฆ์มีความสมบูรณ์ทางความรู้ในหลาย ๆ ด้าน โดยเน้นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชาวต่างประเทศด้วย ยิ่งขณะนี้พระสังฆาธิการระดับต่าง ๆ ได้ตื่นตัวในการศึกษาเพื่อให้ความรู้ด้านต่าง ๆ ให้ทันกับเหตุการณ์อีกด้วย

การศึกษาของพระสงฆ์ในรัฐธรรมนูญไทย 2560

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ไม่ได้กล่าวถึงสิทธิและเสรีภาพในด้านการศึกษาของพระสงฆ์ไว้เป็นการเฉพาะ แต่ได้กล่าวไว้โดยรวมว่า “มาตรา 27 บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน และมาตรา 27 วรรคสอง การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือเหตุอื่นใด จะกระทำได้ ดังนั้น เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติให้พระสงฆ์มีสภาพเป็นบุคคล จึงหมายความว่า “พระสงฆ์ย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาและพระสงฆ์ย่อมมีเสรีภาพในทางวิชาการ การศึกษาอบรม การเรียนการสอน ทั้งนี้เท่าที่ไม่ขัดต่อหน้าที่ของพลเมืองหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน เพื่อเป็นการสนับสนุนความเห็นในการวิเคราะห์ว่า พระสงฆ์ย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาและพระสงฆ์ย่อมมีเสรีภาพในทางวิชาการ การศึกษาอบรม การเรียนการสอน ทั้งนี้เท่าที่ไม่ขัดต่อหน้าที่ของพลเมืองหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน จึงจะกล่าวถึงบทบัญญัติมาตราอื่นของรัฐธรรมนูญมาวิเคราะห์ร่วมเพื่อสนับสนุนความเห็นในการวิเคราะห์ว่าพระสงฆ์มีสิทธิและเสรีภาพในด้านการศึกษาให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น

มาตรา 4 “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง”

มาตรา 25 “สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำเช่นนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นนั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น”

มาตรา 26 “การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุและจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย”

มาตรา 27 “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน”

มาตรา 27 วรรคแรก “ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน”

มาตรา 27 วรรคสอง “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือเหตุอื่นใด จะกระทำได้”

จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญข้างต้นที่มุ่งเน้นในเรื่องความเสมอภาคของประชาชนต้องได้รับความคุ้มครองโดยไม่มีการแบ่งแยกนี้สามารถที่จะกล่าวอ้างอิงเพื่อยืนยันว่าพระสงฆ์มีสิทธิและเสรีภาพในด้านการศึกษา ถึงแม้จะไม่ได้บัญญัติรับรองสถานภาพของพระสงฆ์ไว้ชัดเจนก็ตามพระสงฆ์ก็ย่อมมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง เพราะพระสงฆ์เป็นประชาชนชาวไทยได้รับการยอมรับโดยในประเทศไทยว่าเป็น “บุคคลในทางกฎหมาย” ด้วยการที่ประเทศไทยซึ่งเป็นเจ้าของดินแดนที่พระสงฆ์ถือกำเนิดขึ้นหรืออาศัยอยู่รับรองการเกิด การมีตัวตนในประเทศไทย ได้ออกเอกสารแสดงการเป็นบุคคลให้แก่พระสงฆ์ตามพระราชบัญญัติการทะเบียน

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ราษฎร พุทธศักราช 2534 และหนังสือของกรมการปกครองที่ มท 0309.2ว/7552 ลงวันที่ 26 มิถุนายน พุทธศักราช 2550 เรื่องแนวทางปฏิบัติกรณีพระสงฆ์ขอมีบัตรประจำตัวประชาชน และเมื่อพระสงฆ์เป็นประชาชนชาวไทยย่อมมีสิทธิได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้ ได้แก่ สิทธิความเสมอภาค สิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย เสรีภาพในเคหสถาน เสรีภาพในการเดินทางและมีเสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่ภายในราชอาณาจักร สิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง เสรีภาพในการสื่อสาร เสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนา สิทธิในกระบวนการยุติธรรม สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิและเสรีภาพในการประกอบอาชีพ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลและสื่อมวลชน สิทธิในการได้รับบริการสาธารณสุขและสวัสดิการจากรัฐ สิทธิในข้อมูลข่าวสารและการร้องเรียน เสรีภาพในการชุมนุมและการสมาคม สิทธิชุมชน สิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญ และโดยเฉพาะสิทธิและเสรีภาพในการศึกษาที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้เป็นสิทธิและเสรีภาพของบุคคล นอกจากนี้มาตรา 27 ยังบัญญัติรับรองไว้อีกว่า “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน” ดังนั้น สิทธิและเสรีภาพในด้านการศึกษาของพระสงฆ์จึงอยู่ในข่ายแห่งการได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ และจะถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพไม่ได้ เพราะสิทธิและเสรีภาพในด้านการศึกษาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตในสังคมที่รัฐธรรมนูญมีเงื่อนไขของการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลไว้ 5 ประการ ได้แก่

- 1) ต้องอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติของกฎหมายและระบอบบทบัญญัติกฎหมายที่ให้อำนาจ
- 2) จำกัดสิทธิและเสรีภาพได้เฉพาะเพื่อการที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ
- 3) จำกัดสิทธิและเสรีภาพได้เท่าที่จำเป็น
- 4) จะกระทบสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพไม่ได้
- 5) มีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป

ซึ่งสิทธิและเสรีภาพในด้านการศึกษาของพระสงฆ์ไม่ถูกจำกัดโดยกฎหมายและไม่อยู่ในข่ายแห่งเงื่อนไขแห่งการจำกัดสิทธิและเสรีภาพได้ จึงเป็นสิทธิอันชอบธรรมที่พระสงฆ์จะมีสิทธิและเสรีภาพในด้านการศึกษาและในมาตรา 27 วรรคสอง ยังได้บัญญัติว่า “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้” บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ซึ่งหลักการนี้ได้รับการยอมรับและบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญของนานาอารยประเทศประชาธิปไตยที่ถือเป็นหลักพื้นฐานประการหนึ่งในการรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นมนุษย์ โดยมีต้องคำนึงถึงคุณสมบัติอื่น เช่น เชื้อชาติ ศาสนา ฐานะ ถิ่นกำเนิด เป็นต้น เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการแบ่งแยกอย่างไม่เป็นธรรม และในการนี้พระสงฆ์ก็เป็นบุคคลกลุ่มหนึ่งที่มีความแตกต่างจากบุคคลกลุ่มอื่นทางกายภาพ มีสถานภาพการเกิดตามพระธรรมวินัยประกอบกับต้องเป็นไปตามกฎหมาย มีการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะและไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ มีความเชื่อทางศาสนาที่มีหลักปฏิบัติเป็นการเฉพาะ เป็นต้น แต่ความแตกต่างนั้นก็ไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จึงไม่ควรถูกแบ่งแยกออกจากสังคมมนุษย์และควรได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในด้านการศึกษาเหมือนกับในต่างประเทศ ดังคำปรารภของรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐ

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ฝรั่งเศสที่กำหนดไว้ว่า ข้อ 13 “ประเทศชาติย่อมให้หลักประกันแก่เด็กและผู้ใหญ่ที่จะได้รับโอกาสในการศึกษาอบรม การฝึกอาชีพ และวัฒนธรรม การจัดให้การศึกษาเป็นบริการสาธารณะที่จัดให้โดยไม่คิดค่าใช้จ่ายและปราศจากเรื่องทางศาสนาในทุกระดับการศึกษาเป็นหน้าที่ของรัฐ” (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2560)

บทสรุป

สิทธิทางการศึกษาของพระสงฆ์ไทยภายใต้รัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2560 ซึ่งไม่ได้ระบุโดยตรงเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพในด้านการศึกษาของพระสงฆ์ แต่กล่าวโดยรวมว่า บุคคลทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพในการศึกษาเท่าเทียมกันตามมาตรา 27 ของรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ยังระบุว่าการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลด้วยเหตุความแตกต่างใด ๆ นั้นจะกระทำมิได้ ฉะนั้น พระสงฆ์จึงมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาและมีเสรีภาพในด้านวิชาการเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป ทั้งนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และกฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสถาบันพระพุทธศาสนา พุทธศักราช 2548 ยังให้สิทธิและเสรีภาพแก่พระสงฆ์ในการจัดการศึกษาเอง โดยมีมหาเถรสมาคมและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นผู้ดำเนินการและกำกับดูแล แม้ว่ารัฐธรรมนูญและกฎหมายจะให้สิทธิและเสรีภาพในด้านการศึกษาแก่พระสงฆ์ แต่ก็มีกรแยกการศึกษาของพระสงฆ์ออกจากการศึกษาของรัฐที่จัดเพื่อบุคคลทั่วไป อย่างไรก็ตาม วัตถุประสงค์ก็เพื่อความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาและเพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในส่วนของคณะสงฆ์เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาสืบไป

ข้อค้นพบจากการศึกษา

ภาพที่ 1 สิทธิทางการศึกษาของพระสงฆ์ไทยภายใต้รัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2560

โมเดล : พระณัฐวุฒิ อภิบุณโย (พันทะลี)

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

บรรณานุกรม

- กีรวิทย์ กิตติยาศิษย์. (2556). **สิทธิเสรีภาพของพระภิกษุสงฆ์หลักสูตรหลักนิตินิธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 1 วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ**. สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, หน้า 4.
- บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. (2553). **กฎหมายรัฐธรรมนูญ**. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า 509.
- พระสุริโย รุ่งเรือง และ อติวุตม์ หมั่นมี. (2561). **บริหารจัดการคณะสงฆ์ไทยอย่างไรให้มีประสิทธิภาพ**. วารสารสมาคมศิษย์เก่า มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม – ธันวาคม, 2561 หน้า 101-115.
- ระพีพรรณ ฉลองสุข. (2556). **สิทธิในสุขภาวะ**. วารสารไทยไภษัชยนิพนธ์, ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม – เมษายน, 2556 หน้า 28-40.
- สมศักดิ์ บุญปู. (2545). **พระสงฆ์กับการศึกษาไทย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมศักดิ์ บุญปู. (2558). **การพัฒนาการศึกษาคณะสงฆ์ไทย**. สืบค้นจาก https://www.mcu.ac.th/article/sankha/prasong_education.php, สืบค้นเมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2567.
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2560). **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560**. สืบค้นจาก <https://www.senate.go.th/assets/portals/13/files/>, สืบค้นเมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2567.
- สุภาพร มากแจ้ง และ สมปอง มากแจ้ง. (2542). **การศึกษาสภาพการจัดการคณะสงฆ์**. รายงานการวิจัย. กรมการศาสนา. กระทรวงศึกษาธิการ, หน้า 196.
- แสง จันทร์งาม. (2556). **พระพุทธรูปจากพระโอษฐ์**. สืบค้นจาก <https://www.thammapedia.com/detail/14295>, สืบค้นเมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2567.

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

บทบาทและคุณลักษณะที่ดีของพลเมืองจากมุมมองของเยาวชนไทย

The Role and Characteristics of Good Citizens from

The Perspective of Thai Youth

ศิวาวัฒน์ ชัยวงศ์

Silawat chaiwong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Lampang Buddhist College

Author for Correspondence:Email: silawatchaiwong30@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับบทบาทและคุณลักษณะที่ดีของพลเมืองจากมุมมองของเยาวชนไทย ทุกคนทราบกันดีอยู่แล้วว่าเยาวชนเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และทุกภาคส่วนต้องช่วยกันขัดเกลาหล่อหลอมเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่ดีในสังคมผ่านระบบการศึกษา ผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองตามคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่ดี โดยความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมเคารพความแตกต่าง เคารพหลักความเสมอภาค เคารพกติกา และรับผิดชอบต่อตนเองและพึ่งตนเองได้ ดังนั้น การพัฒนาเยาวชนในสังคมหนึ่ง ๆ ให้มีคุณภาพจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องยกระดับ ความรู้ ความสามารถ (knowledge) ทักษะ (skill) และเจตคติ (disposition) ของเยาวชนในสังคมจาก “ราษฎร” ไปสู่ “ประชาชน” ให้กลายเป็น “พลเมือง” ที่มีความรู้ ความสามารถ ตระหนักในศักยภาพของตน มีความกระตือรือร้นที่จะใช้สิทธิเสรีภาพตามกฎหมายอย่างเหมาะสมตามลำดับและตามช่วงวัยของเยาวชนเห็นประโยชน์ของส่วนรวมเป็นใหญ่ และทำให้อำเภอเมืองมีความเจริญก้าวหน้ามีความเป็นอยู่ที่ดีและมีความสุขกันทั่วหน้า

คำสำคัญ: บทบาท; คุณลักษณะที่ดีของพลเมือง; มุมมองของเยาวชนไทย

Received:16/07/2567, Revised:28/09/2567, Accepted:01/10/2567

Abstract

This article aims to present content about the role and good characteristics of citizens from the perspective of Thai youth. Everyone knows that youth are an important force in developing the country. Government agencies, private sectors, and all sectors must help refine and mold youth to be good citizens in society through the education system, through the political learning process according to the characteristics of good citizens by being responsible for society as a whole, respecting differences, respecting the principle of equality, respecting the rules, and being responsible for oneself and being self-reliant. Therefore, developing youth in a society to be of quality is very important to raise the knowledge, skills, and attitudes of youth in society from “citizens” to “people” to become “citizens” who

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

have knowledge, skills, ability to realize their potential, be enthusiastic to exercise their legal freedoms appropriately and in accordance with their age and stage, see the benefits of the community as the greatest, and work to make the country prosperous, live well, and be happy for all.

Keywords: Role; Good Characteristics of Citizens; Perspectives of Thai Youth

บทนำ

การสร้างความเป็นพลเมืองให้เยาวชนของประเทศไทยนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐและสังคมไม่สามารถละเลยหรือเพิกเฉยได้ไม่ว่าจะเป็นระบอบการปกครองจะมีความเหมือนหรือแตกต่างกัน รัฐต้องพยายามอบรมกล่อมเกลายาวชนและประชาชนในชาติให้เห็นพ้องหรือยอมรับในระบอบการปกครองของตนผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองตามคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองของสังคมการเมืองนั้น ๆ (วัชรินทร์ ชาญศิลป์, 2561: 187-209) และการเป็นพลเมืองที่ดี (สำนักงานส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า, 2564) ประกอบด้วย

การเป็นพลเมืองที่ดีในวิถีประชาธิปไตย พลเมืองถือว่าเป็นกำลังของบ้านเมืองต้องทำตนให้เป็นประโยชน์ ไม่กระทำความผิดกฎหมาย ประพฤติปฏิบัติตามกติกา และให้ความเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่นรวมถึงการให้เกียรติกันและการแสดงตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่สังคม

รับผิดชอบต่อตนเองและพึงตนเองได้ คือ การแสดงพฤติกรรมที่ต้องการทำสิ่งใด ๆ ออกมาให้ดีด้วยความเอาใจใส่ในสิ่งที่ทำมีลักษณะยอมรับของการกระทำของตนโดยยอมรับความผิดก่อนจะรับความชอบ ส่วนการพึงตนเองคือการลงมือกระทำเองไม่รอคอยความช่วยเหลือหรือการไม่มุ่งหวังผลหรือสิ่งตอบแทนจากผู้อื่น

เคารพความแตกต่าง ทุกคนต่างมีความคิดและอุดมคติที่เป็นของตนจึงเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่จะมีความคิดที่ไม่เหมือนกัน เราจึงสามารถนำเอาความคิดเห็นในส่วนที่ดีของแต่ละคนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ หากเรายอมรับความแตกต่างและเคารพในความคิดเห็นผู้อื่น

เคารพหลักความเสมอภาค ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน จะยกเหตุเพราะความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความเชื่อทางศาสนา การศึกษามาเป็นเหตุที่จะเลือกปฏิบัติอันจะทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันไม่ได้

เคารพกติกา คือ หลักการปฏิบัติการอยู่ร่วมกันในสังคมโดยเมื่อมีปัญหาหรือความขัดแย้งเกิดขึ้นต้องใช้กติกาในการแก้ไขปัญหาไม่ใช่กำลังแก้ไขปัญหา

ความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม คือ การตระหนักว่าตนเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคมและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา โดยเริ่มต้นจากตนเอง คือ ร่วมแก้ไขปัญหาด้วยการไม่ก่อปัญหาและลงมือทำด้วยตนเอง ไม่ใช่เอาแต่เรียกร้อง โดยให้ความสำคัญต่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ดังนั้น ในบทความเรื่องนี้จึงขอนำเสนอบทบาทและคุณลักษณะที่ดีของพลเมืองจากมุมมองของเยาวชนไทย โดยบางเนื้อหาจะขอยกตัวอย่างในพื้นที่จังหวัดลำปาง ที่เยาวชนได้มีบทบาทในการและการตระหนักรู้ของความเป็นพลเมืองของประเทศไทยที่ได้ทำกิจกรรมการแสดงออกรับผิดชอบต่อตนเองและพึ่งตนเองได้ เคารพความแตกต่าง เคารพหลักความเสมอภาค เคารพกติกา และความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม

ความเป็นพลเมือง

พลเมืองคือคนที่มีความสามารถในการแสดงความสามารถรับผิดชอบต่อตัวเองและส่วนรวม มีความรู้และช่วยตัดสินใจในปัญหาสำคัญ ๆ ของสังคม และประเทศมีส่วนร่วมในความคิดอย่างอิสระ (ทิพย์พาพร ดันดีสุนทร, 2557) ซึ่งการที่จะเป็นพลเมืองได้นั้นจะต้องมีองค์ประกอบ Abowitz & Harnish (2006) ดังต่อไปนี้

- 1) มีเอกลักษณ์ที่มาจากความเป็นสมาชิกของชุมชนทางการเมือง
- 2) ยึดถือค่านิยมเฉพาะและอุดมคติ
- 3) มีสิทธิและหน้าที่
- 4) มีส่วนร่วมทางการเมือง
- 5) มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง

แนวคิดด้วยพลเมืองของกลุ่มสาธารณนิยม (Civic Republicanism) เน้นบทบาทของพลเมืองที่นำเรื่องส่วนตัวและส่วนรวมมาประสานกันไว้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ยากที่จะสร้างจิตสำนึก เพื่อส่วนรวมเปลี่ยนความเห็นแก่ตัวเป็นเพื่อส่วนรวมโดยเชื่อว่าสมาชิกของรัฐในระบอบประชาธิปไตยจะต้องภูมิใจในความเป็นสมาชิกของรัฐเป็นผู้มีศักดิ์ศรีเท่าเทียม ไม่ครอบงำผู้ใด และไม่ต้องการให้ผู้ใดครอบงำหรืออุปถัมภ์ค้ำจุน ซึ่งพลเมืองต้องเข้าใจความแตกต่างของคำว่า ไพร่-ราษฎร-ประชาชน ซึ่งความมีอิสระและมีเสรีภาพ (อเนก เหล่าธรรมทัศน์, 2556: 124-151) และสามารถอธิบายความหมาย (สำนักส่งเสริมการเมืองภาคพลเมืองสถาบันพระปกเกล้า, 2558) ไว้ดังนี้

ราษฎร (subject) หมายถึง ผู้ที่เป็นภาระให้แก่สังคมไม่สามารถพึ่งพาตัวเองได้ รอการช่วยเหลือจากคนอื่นอย่างเดียวย อย่งไรก็ตาม สังคมจะต้องเปิดโอกาสให้พวกเขามีการพัฒนาเพื่อพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น ผู้ที่อยู่ภายใต้การดูแลและมีบทบาทเพียงการรับคำสั่งและทำตามคำสั่ง

ประชาชน (people) หมายถึงคนที่อยู่ใต้อำนาจเป็นผู้รับคำสั่งและทำตามคำสั่ง เป็นผู้ดูแลไม่ใช่ผู้เล่นอีกนัยยะคือ ในสังคมมีผู้ปกครองและผู้อยู่ภายใต้การปกครอง ประชาชนในที่นี้ถูกผู้ปกครองบอกให้ไปเลือกตั้งหรือเสียภาษีก็จะทำตาม แต่ถ้ามีโอกาสก็จะหนีภาษีหรือไม่ไปเลือกตั้ง เป็นต้น เพราะจะมองที่ผลประโยชน์ของตนเองอย่างเดียว โดยถ้าตัวเองไม่ได้ผลประโยชน์ก็จะคิดหยิบบวย แต่ถ้าต้องเสียผลประโยชน์ก็จะไม่ยอมเสียสละหรือมีส่วนในการช่วยกันแก้ปัญหาซึ่งถือว่ามีจำนวนมากในสังคมบ้านเรา คือ เป็นเพียงคนยินดียุติ ๑ มีนัยความหมายสะท้อนให้เห็นอำนาจที่มากขึ้น มีการสื่อถึงความเป็นเจ้าของประเทศ และเจ้าของอำนาจอธิปไตยมากกว่าว่าราษฎร

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

ส่วนคำว่า “พลเมือง” (citizen) มีรากศัพท์มาจาก 2 คำ คือ “พละ” + “เมือง” โดย “พละ” หมายถึง พละกำลัง “เมือง” หมายถึง บ้านเมือง เมื่อนำ 2 คำนี้มารวมกันจึงทำให้คำว่า “พลเมือง” มีความหมายที่มากกว่าผู้ที่มีบทบาทหน้าที่เพียงแค่รับคำสั่งจากรัฐและทำตามกฎหมายเท่านั้น แต่ยังหมายถึง ผู้ที่เป็นกำลัง/พลังของบ้านเมือง รวมตัวกันทำเรื่องดี ๆ รวมถึงมีจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อตัวเองและสังคม ซื่อสัตย์ เสียสละมีเหตุผล เห็นกับประโยชน์ส่วนรวมและเป็นส่วนช่วยให้สังคมและประเทศชาติมีความเจริญ โดยสรุป พลเมืองจึงหมายถึงคนที่เป็น “พละกำลังของบ้านเมือง” ไม่เป็นภาระให้กับคนอื่นแต่สามารถพึ่งตนเองและช่วยเหลือสังคมได้

ดังนั้น การพัฒนาสังคมหนึ่ง ๆ ให้มีคุณภาพจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องยกระดับ ความรู้ความสามารถ (knowledge) ทักษะ (skill) และเจตคติ (disposition) ของผู้คนในสังคมจาก “ราษฎร” ที่ยังเป็นภาระให้กับคนอื่นและสังคมไปสู่ “ประชาชน” ที่เป็นเพียงผู้เฝ้าดูยืนมองเฉย ๆ ให้กลายเป็น “พลเมือง” ที่มีความรู้ความสามารถ ตระหนักในศักยภาพของตน มีความกระตือรือร้นที่จะใช้สิทธิเสรีภาพตามกฎหมายนั้นอย่างเหมาะสมตามลำดับเห็นกับประโยชน์ของส่วนรวมเป็นใหญ่และทำเพื่อให้บ้านเมืองมีความเจริญก้าวหน้ามีความเป็นอยู่ที่ดีและมีความสุขกันทั่วหน้า

Bachmann & Staerkle (2003) คำว่า “พลเมือง” หรือ “Citizen” เป็นคำที่มาจากภาษาละตินว่า “Civis” หรือ “Cvitas” หมายถึง การเป็นสมาชิกของนครรัฐ (City-state) อาณาจักรโรมัน ทั้งนี้ รากฐานของคำว่า Civitas ในภาษาละตินมาจากคำว่า “Polites” ในภาษากรีก นิยามโดย อลิสโตเติล พลเมืองใน ยุคกรีกโบราณ ตามนิยามของ อลิสโตเติล หมายถึง สมาชิกของชุมชนทางการเมืองกรีก (Greek polis) โดยเป็นผู้ที่อาศัยหรือใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนการเมืองและมีส่วนร่วมในกระบวนการอบรมขัดเกลาทางสังคมเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง ในสมัยนครรัฐกรีกยังไม่มี การอธิบายความแตกต่างระหว่างศีลธรรม (Morality) และกฎหมาย (Legality) ความเป็นพลเมืองซึ่งเป็นเสมือนพลังทางการเมืองจึงเกี่ยวข้องทั้งในส่วนของศีลธรรมและกฎหมาย พลเมืองทุกคนจะได้รับสิทธิที่เท่าเทียมกันจากการเป็นสมาชิกของสังคมการเมือง สิทธิดังกล่าวหมายถึงรวมถึงสิทธิในการเลือกตั้ง การรับเลือกตั้ง การได้รับการแต่งตั้งให้เป็นรัฐบาล การเป็นคณะลูกขุนหรือตุลาการ รวมถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่าง ๆ เช่น การวิพากษ์วิจารณ์ การอภิปรายทางการเมือง อย่างไรก็ตาม ในสมัยกรีก ความเป็นพลเมืองเป็นเอกสิทธิ์ของผู้ชายที่เป็นชนชั้นสูงเท่านั้น ส่วนผู้หญิง เด็ก และทาสทั้งหญิงและชายไม่ถือว่าเป็นพลเมือง และพลเมืองของระบอบประชาธิปไตยจะเป็นเจ้าของประเทศ จึงมีอิสรภาพในการเลือกวิถีชีวิตและมีสิทธิเสรีภาพอย่างเสมอภาคกัน ซึ่งเป็นอิสรภาพที่ควบคู่กับความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม ความเป็นพลเมือง (Citizenship) หมายถึง การเป็นสมาชิกของสังคมที่มีอิสรภาพควบคู่กับความรับผิดชอบต่อและมีสิทธิเสรีภาพควบคู่กับหน้าที่ โดยมีความสามารถในการยอมรับความแตกต่างและเคารพกติกาในการอยู่ร่วมกัน พร้อมทั้งมีส่วนร่วมต่อความเป็นไปและการแก้ปัญหาในสังคมของตนเอง ซึ่งพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยประกอบไปด้วยลักษณะ 3 ประการ (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2559) ดังต่อไปนี้

1) รับผิดชอบต่อตนเองและพึ่งตนเองได้ ระบอบประชาธิปไตย ทำให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพมีอิสรภาพเป็นเจ้าของชีวิตตนเอง เป็น “ไท” เป็นอิสระคนที่รับผิดชอบต่อตนเองและพึ่งตนเองได้ไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพล

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

อำนาจ หรือภายใต้ระบบอุปถัมภ์ของผู้ใด เด็กจะเป็นผู้ใหญ่และเป็นสมาชิกของสังคมได้แท้จริง เมื่อสามารถพึ่งตนเองได้

2) เคารพสิทธิผู้อื่น ประชาชนทุกคนมีสิทธิเสรีภาพ การใช้สิทธิเสรีภาพในระบบประชาธิปไตยต้องมีขอบเขต คือ ใช้สิทธิเท่าที่ไม่ไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น

3) เคารพความแตกต่าง ระบบประชาธิปไตย การยอมรับความหลากหลายของประชาชนที่แตกต่างกันให้ ไม่ว่าเรื่องชีวิต ความเชื่อทางศาสนา หรือการเมือง เพื่อไม่ให้ความแตกต่างนำมาซึ่งความแตกแยกของพลเมืองจึงต้องยอมรับและเคารพความแตกต่างของกันและกัน เพื่อให้อยู่ร่วมกันได้ ไม่ใช่ความรุนแรงต่อผู้เห็นต่าง หลักความเสมอภาค ประชาชนทุกคนเป็นเจ้าของประเทศ มีส่วนในประเทศเท่า ๆ กัน จึงต้องเคารพหลักความเสมอภาค เห็นคนอื่นเท่าเทียมกันเป็นแนวระนาบ

และความสำคัญของสิทธิในทรัพย์สินได้รับการตอกย้ำว่า แม้คนที่ไม่ได้ลงมือทำงานด้วยตนเองก็สามารถมีสิทธิในทรัพย์สินได้ เช่น การได้รับของขวัญจากคนอื่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งการได้รับมรดก ดังนั้น รัฐจึงไม่มีความชอบธรรมในการใช้มาตรการทางกฎหมายเพื่อบีบบังคับเอาทรัพย์สินสมบัติส่วนบุคคลไปจัดสรรหรือกระจายเพื่อให้เกิดความยุติธรรมเพราะความยุติธรรมจะต้องมีพื้นฐานมาจากสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคล แนวคิดเสรีนิยมใหม่ไม่ได้แตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากแนวคิดเสรีนิยมคลาสสิก เพราะทั้งสองแนวคิดต่างก็ให้ความสำคัญกับสิทธิและเสรีภาพของบุคคล เพียงแต่เสรีนิยมใหม่นับสิทธิเสรีภาพในทรัพย์สินของปัจเจกบุคคลที่มีความเชื่อมโยงกับเสรีภาพของตลาดมากขึ้น รวมทั้งให้ความสำคัญกับการจำกัดบทบาทของรัฐที่มีต่อปัจเจกบุคคลให้เหลือน้อยที่สุด ทั้งนี้ สามารถสรุปหัวใจสำคัญของแนวคิดเสรีนิยมได้ 4 ประการ (วินัย ผลเจริญ , 2555) ดังนี้

ประการที่ 1 Individualism หรือปัจเจกชนนิยม หมายถึง การยกย่องนับถือสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล ซึ่งคนอื่น ๆ รวมถึงรัฐไม่มีสิทธิเข้าไปแทรกแซง

ประการที่ 2 Rights to life, Liberty, Property หมายถึง การมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและทรัพย์สินของปัจเจกบุคคล

ประการที่ 3 Free Market Economy หรือระบบเศรษฐกิจแบบตลาดเสรีมีกลไกราคา (Price Mechanism) เป็นเครื่องมือ เชื่อมั่นว่าเสรีภาพทางเศรษฐกิจ คือ หนทางที่ดีที่สุดที่จะนำไปสู่ความมั่งคั่งของทุกคน

ประการที่ 4 Minimal State หมายถึง รัฐควรมีขอบเขตอำนาจที่จำกัดรัฐบาลที่ดี คือ รัฐบาลที่ปกครองน้อยที่สุด

การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมในกระแสโลกาภิวัตน์ รวมทั้งการเผชิญหน้ากับภัยคุกคามรูปแบบใหม่ ทำให้ภาคส่วนต่าง ๆ ของสังคมมีแนวโน้มที่จะแสวงหาความร่วมมือเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาและสร้างผลประโยชน์ร่วมกันมากขึ้น ในการรวมตัวกันทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคีของประเทศต่าง ๆ ตลอดจนการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนภาคประชาสังคม ชุมชนและพลเมือง ทั้งในระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับโลก

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

จะเห็นได้ว่า ความเข้าใจข้างต้นนี้ยังจำกัดอยู่ในแวดวงวิชาการและกลุ่มชนชั้นนำของไทยเท่านั้น ความเข้าใจความแตกต่างระหว่างคำว่า “พลเมือง” “ราษฎร” และ “ประชาชน” ยังเป็นปัญหาที่จัดได้ว่ายากแก่ความเข้าใจของคนทั่วไป ซึ่งจากรายงานการสำรวจความคิดเห็นว่าด้วยความเข้าใจต่อคำว่า “พลเมือง” โดยสถาบันพระปกเกล้า พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่เข้าใจว่าคำว่า พลเมืองในความหมายไม่ต่างไปจากประชาชน และคนส่วนใหญ่มองเห็นความหมายของพลเมืองในแง่ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสถานะของบุคคลหรือตัวตนที่เป็นประชาชน โดยมองข้ามมิติทางกฎหมายของพลเมืองในแง่สิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบในฐานะประชาชน จากการศึกษาความเป็นพลเมืองผ่านบริบททางประวัติศาสตร์และโครงสร้างทางสังคม พบว่า พัฒนาการและการสร้างความหมายของความเป็นพลเมืองในสังคมไทยแบ่งออกได้เป็น 2 เส้นทางที่มีความเชื่อมโยงกัน ได้แก่ (กิตติศักดิ์ ปรกติ, 2551)

1) กระบวนการสร้างความเป็นพลเมืองโดยรัฐจากบริบททางประวัติศาสตร์และโครงสร้างสังคมไทย ตลอดห้วงเวลาที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่า รัฐไทยเป็นภาคส่วนหลักที่ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการประเทศ ดังนั้น นโยบายและแนวทางในการพัฒนาประเทศจึงเกิดขึ้นจากการกำหนดโดยภาครัฐเป็นหลัก การพัฒนาโดยภาครัฐ จึงถือเป็นการพัฒนากระแสหลักของประเทศ ในส่วนของการพัฒนาความเป็นพลเมืองก็เช่นกัน ตลอดห้วงเวลาที่ผ่านมา พบว่า รัฐไทยต้องการสร้างความเป็นพลเมืองให้มีคุณลักษณะหรือคุณสมบัติตามความต้องการของรัฐ โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างและรักษาความมั่นคงของรัฐเป็นหลักกระบวนการอบรมขัดเกลาและสร้างความเป็นพลเมืองของรัฐจะกระทำผ่านสถาบันทางสังคมที่รัฐสามารถควบคุมหรือจัดการได้ เช่น สถาบันการศึกษา และสถาบันศาสนา การสร้างความเป็นพลเมืองโดยรัฐไทยตลอดห้วงเวลาที่ผ่านมา ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการสร้างคุณลักษณะความเป็นพลเมืองบางประการ เช่น การเคารพสิทธิและเสรีภาพของพลเมือง การตระหนักถึงความเสมอภาค ความเท่าเทียม และความเป็นธรรมทางสังคมการมีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคมของประชาชน เป็นต้น แม้ว่าภาครัฐจะพยายามปรับบทบาทและส่งเสริมให้เกิดการกระจายอำนาจไปสู่ชุมชนและท้องถิ่นมากขึ้น แต่การดำเนินงานยังไม่มีประสิทธิภาพ ระบบราชการแบบรวมศูนย์ทั้งระบบราชการส่วนกลางและระบบภูมิภาค ยังคงทำหน้าที่ในการบริหารจัดการมากกว่าที่จะปล่อยให้ชุมชนหรือท้องถิ่นบริหารจัดการตนเอง ในส่วนของกระบวนการอบรมขัดเกลาความเป็นพลเมืองโดยรัฐพบว่า เน้นการท่องจำมากกว่าการสนับสนุนให้เกิดการคิดวิเคราะห์ ทำความเข้าใจ ประเมินค่า ตัดสินใจ และการลงมือปฏิบัติจริง

2) กระบวนการสร้างความเป็นพลเมืองโดยภาคส่วนที่ไม่ใช่รัฐภาคส่วนที่ไม่ใช่รัฐประกอบด้วยภาคส่วนต่าง ๆ ที่หลากหลาย เช่น ภาคเอกชน องค์กร สมาคม องค์กรพัฒนาเอกชน ชุมชน เป็นต้น ในกรณีที่ภาคส่วนที่ไม่ใช่รัฐแสดงบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคมอย่างกระตือรือร้น หรือมีบทบาทในการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมของตน ภาคส่วนเหล่านี้จะได้รับการนิยามในภาพรวมว่าหมายถึง ภาคประชาสังคมหรือภาคพลเมืองที่แข็งขัน แม้ว่าความซับซ้อนและมิติที่หลากหลายทำให้ยากที่จะนิยามอย่างตายตัวว่าภาคส่วนที่ไม่ใช่รัฐ ประชาสังคม หรือภาคพลเมืองในสังคมไทยหมายถึงอะไร แต่ลักษณะสำคัญประการหนึ่งของภาคส่วนที่ไม่ใช่รัฐ คือ การรวมตัวของปัจเจกบุคคลในลักษณะของกลุ่ม องค์กร สมาคม หรือชุมชนต่าง ๆ เนื่องจากความต้องการสร้างเปลี่ยนแปลง การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนหรือสังคมของตน โดยผู้ที่มารวมตัว

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

กันนี้มักเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะของความเป็นพลเมือง เช่น มีความรับผิดชอบ มีความเสียสละ มีจิตสำนึกสาธารณะ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม บทบาทของภาคส่วนที่ไม่ใช่รัฐในการสร้างความเป็นพลเมืองเป็นกระบวนการที่ไม่เป็นทางการ เริ่มต้นจากการเผชิญกับปัญหาวิกฤตด้านต่าง ๆ ส่งผลให้คนบางกลุ่มรวมตัวกันและแสวงหาแนวทางใหม่ ๆ ในการแก้ไขปัญหา รวมทั้งมีความตื่นตัวที่จะบริหารจัดการตนเอง เนื่องจากมีความรู้สึกว่าจะไม่สามารถรอคอยความช่วยเหลือจากรัฐได้ รัฐไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ทุกเรื่อง หรือการแก้ปัญหาของรัฐไม่ตรงกับความต้องการของบุคคลหรือชุมชนต่าง ๆ

นอกจากนี้ อิทธิพลจากองค์ความรู้และประสบการณ์การพัฒนาแนวคิดความเป็นพลเมืองจากสังคมตะวันตกกระแสการพัฒนาทางเลือก ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการสื่อสาร ตลอดจนความขัดแย้งระหว่างรัฐและภาคส่วนอื่น เช่น ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชนเกี่ยวกับการสร้างเขื่อน เขื่อนโรงไฟฟ้าทำให้ภาคส่วนที่ไม่ใช่รัฐมีบทบาทในการบริหารจัดการสังคมมากขึ้น โดยการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสังคมสนับสนุนให้ภาคส่วนที่ไม่ใช่รัฐมีบทบาทในการสร้างความเป็นพลเมืองของสังคม ถึงแม้ว่า สังคมในศตวรรษที่ 21 ก็ยังมีผู้นำในรัฐต่าง ๆ เอา “ความเป็นพลเมือง” เป็นเครื่องมือพัฒนาการอยู่ร่วมกัน และส่งเสริมให้ระบบการเมืองการปกครองจนก้าวไปสู่ความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยมากเท่าใด ก็ย่อมได้รับการยอมรับและช่วยเหลือเกื้อกูลให้สังคมนั้นก้าวไปสู่การพัฒนาประเทศภายใต้ระเบียบโลกใหม่โดยง่าย ทำนองเดียวกันประเทศนั้น ๆ ต้องปลูกฝังรากฐานความรู้ความเป็นพลเมืองให้สืบทอดได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน สังคมไทยยุคใหม่ต้องทบทวนความเป็นพลเมืองที่สามารถสร้างความร่มเย็นเป็นสุขระหว่างกัน จึงควรส่งเสริมความรู้ความเข้าใจสาระสำคัญของความเป็นพลเมือง โดยใช้หลัก “เข้าใจ เข้าถึง และเข้าพัฒนา” เพราะความรู้และความเข้าใจพลเมือง จะเกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมและเสมอภาคได้ จะต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมตามพื้นฐานของพลเมืองที่ควรจะเป็นอย่างเหมาะสม และต้องมีหลักคุณธรรมเป็นพื้นฐานแก่คนเป็นสำคัญ

คุณลักษณะที่ดีของความเป็นพลเมือง (Civic Virtue)

เมื่อพิจารณาความหมายของคำว่า พลเมือง ที่นักคิดหรือนักวิชาการได้อธิบาย พบว่า “ความเป็นส่วนรวม” “เพื่อส่วนรวม” หรือ “เพื่อประโยชน์ส่วนรวม” โดยมีการกล่าวถึงจิตสำนึก ค่านิยม อุดมการณ์ คุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะหรือคุณสมบัติ ตลอดจนการกระทำหรือพฤติกรรมของความเป็นพลเมืองเพื่อสังคมส่วนรวม การนิยามคำว่า Civic Virtue ที่แตกต่างกัน จึงน่าจะเกิดจากการพิจารณาความหมายตามรากศัพท์ และมุมมองหรือมิติเกี่ยวกับ Civic Virtue ที่นักคิดหรือนักวิชาการแต่ละท่านต้องการนำเสนอสำหรับการศึกษารุ่นนี้ เลือกใช้คำว่า “คุณลักษณะที่ดีของความเป็นพลเมือง” เนื่องจากเหตุผล 3 ประการ (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2558) ได้แก่

1) จากการทบทวนวรรณกรรมที่กล่าวถึงคำว่า Civic Virtue ทั้งในภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พบนามธรรมและรูปธรรม โดยมีนัยที่แสดงให้เห็นถึง คุณค่า ค่านิยม จิตสำนึก คุณธรรม จริยธรรม และการกระทำหรือพฤติกรรมที่ดีงามของความเป็นพลเมือง รวมทั้งการกล่าวถึงคุณลักษณะ คุณสมบัติหรือองค์ประกอบของความเป็นพลเมืองที่สังคมปรารถนา นอกจากนี้จากการทบทวนวรรณกรรมในภาษาไทยพบว่า มีการนิยามคำว่า Civic Virtue ไว้อย่างหลากหลายดังที่ได้กล่าวไปข้างต้น

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

2) เมื่อพิจารณาความหมายของคำว่า Civic และ Virtue จากพจนานุกรม พบว่า Civic มีความหมายว่า เกี่ยวกับพลเมือง หมายถึง การมีหน้าที่ ความรับผิดชอบ รวมถึงการเข้าร่วม กิจกรรมต่าง ๆ ของบุคคลในฐานะพลเมืองที่มีความสัมพันธ์กับชุมชนหรือสังคมที่ตนอาศัยอยู่

3) การใช้คำว่า “คุณลักษณะที่ดีของความเป็นพลเมือง” ในการนิยาม Civic Virtue จากเหตุผลทั้ง 3 ประการข้างต้น ผู้ศึกษาจึงเลือกใช้คำว่า “คุณลักษณะที่ดีของความเป็นพลเมือง” ในการนิยาม Civic Virtue โดยมีความหมายว่าเป็นคุณลักษณะหรือคุณสมบัติที่แสดงให้เห็นถึงการมีจิตสำนึก การยึดถือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และมีการกระทำ หรือพฤติกรรมของความเป็นพลเมืองเพื่อสังคมส่วนรวม

การมีคุณลักษณะที่ดีของความเป็นพลเมืองถือเป็นเงื่อนไขสำคัญในการพัฒนาชุมชนหรือสังคม เนื่องจากช่วยให้มนุษย์มีความเข้าใจถึงพันธะ หน้าที่ และความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ต่อชุมชนและสังคมในฐานะที่เป็นสมาชิกของชุมชนหรือสังคมนั้น ๆ โดยพลเมืองทุกคนมีหน้าที่ร่วมกันในการรักษาผลประโยชน์ของสังคมส่วนรวม ทั้งผลประโยชน์ปัจจุบันและอนาคต การปฏิเสธ หรือไม่ยึดถือคุณลักษณะที่ดีของความเป็นพลเมือง ถือเป็นวิกฤตของสังคม เพราะจะทำให้ปัจเจกบุคคลหมกมุ่นอยู่กับผลประโยชน์ของตนเอง โดยเพิกเฉยและละเลยต่อการมีส่วนร่วมในการรักษาผลประโยชน์ร่วมของสังคม

อีกทั้ง Damon ยังกล่าวอีกว่า ความสำคัญของการมีคุณลักษณะที่ดีของความเป็นพลเมือง มีทั้งหมด 4 ประการ (Damon, 2011) คือ

1) เพื่อความอยู่รอดของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมที่มีอิสระหรือเสรีภาพสูง เช่น สังคมประชาธิปไตยเสรี พลเมืองต้องเป็นผู้ที่เชื่อมั่นและยึดมั่นในการมีคุณลักษณะที่ดีของความเป็นพลเมือง

2) หากคุณธรรมของสังคมเสื่อมทรามหรือสูญหายไปจากความเป็นสาธารณะ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่พลเมืองซึ่งแม้ว่าจะเป็นส่วนน้อยของสังคมจะต้องเป็นผู้ที่ยึดมั่นรักษา ตลอดจนพยายามเรียกคืนหรือสร้างคุณลักษณะที่ดีของความเป็นพลเมืองที่คำนึงถึงความเป็นส่วนรวมขึ้นมาใหม่ เพื่อที่จะสามารถรักษาเสรีภาพที่แท้จริงของสังคมไว้ได้

3) ในสังคมทุนนิยมเสรี เช่น สหรัฐอเมริกา มักประสบปัญหาในการถ่ายทอด ปลุกฝัง และอบรมขัดเกลาคุณลักษณะที่ดีของความเป็นพลเมืองให้กับเยาวชนส่วนใหญ่ของประเทศ

4) หากไม่รีบแก้ไขปัญหาล้มเหลวในการปลุกฝังคุณลักษณะที่ดีของความเป็นพลเมือง สังคมที่มีเสรีภาพสูง เช่น สังคมประชาธิปไตยเสรี อาจหลีกเลี่ยงการเปลี่ยนไปสู่การเป็นสังคมเผด็จการไม่ได้ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสามารถเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว โดยอาจเกิดขึ้นในรูปแบบของการเป็นประชาธิปไตยแบบเผด็จการที่ผู้คนสนใจเฉพาะผลประโยชน์ของตนเอง และผู้มีอำนาจจะพยายามสร้างหรือแสวงหาประโยชน์ให้กับตนเองและพวกพ้องมากที่สุด โดยอาศัยประชาชนเป็นเครื่องมือ เช่น การอ้างเสียงข้างมากในการปกครองประเทศไปในทิศทางที่ผู้มีอำนาจต้องการ

ธเนศวร์ เจริญเมือง (2558) ได้ระบุว่าคุณสมบัติความเป็นพลเมืองไว้ว่า

1) พลเมือง มีใช้คำที่อยู่อย่างโดด ๆ แต่เป็นคำที่คู่กับคำว่าชุมชนการเมืองที่กรีกเรียกว่า "Polis" คือ นครที่พลเมืองปกครองตนเอง พลเมืองก็คือสมาชิกของชุมชนเช่นนี้ ที่ใดก็ตามที่มีมนุษย์อยู่ร่วมกันมีการใช้อำนาจจัดการบริหารชุมชนร่วมกัน เมื่อจะเกิดการเมืองในความหมายดั้งเดิม และเนื่องจากโลกนี้มีคนจำนวน

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

น้อยที่อยู่อย่างโดดเดี่ยว การเป็นคนจึงเป็นเรื่องการเมือง (To be human is to be political) หรือกล่าวได้ว่าคนเป็นสัตว์การเมือง (Man is a political animal) หรือความเป็นพลเมือง คือ การเข้าร่วมส่วนในชุมชนการเมือง (Citizenship is participation in the affairs of a polis) นั่นเอง ซึ่งการเมืองในที่นี้ หมายถึง การร่วมกันทำประโยชน์หรือแก้ปัญหาให้บ้านเมืองของพลเมืองเท่านั้น มิได้หมายถึงการแย่งชิงอำนาจ ตำแหน่ง หรือทรัพยากรของบ้านเมือง

2) พลเมืองมีสิทธิ (Rights) และภาระหน้าที่หรือความรับผิดชอบ (Obligations) ที่จะเข้าร่วมประชุมร่วมกำหนดนโยบายและโครงการต่าง (เพื่อพัฒนาบ้านเมืองของตนออกกฎหมายหรือข้อบังคับให้ทุกคนปฏิบัติตาม เข้าไปทำงานด้านนิติบัญญัติและบริหารอย่างเท่าเทียมกันมีสิทธิออกความเห็นรวมทั้งเปลี่ยนแปลงแก้ไขสิ่งที่เคยตกลงกันไปแล้วก็ได้ รวมทั้งมีหน้าที่หรือความรับผิดชอบในการออกความเห็นในกิจการต่าง ๆ ของรัฐ เช่น การเสียภาษี หน้าที่ต้องเป็นทหารเพื่อป้องกันประเทศเป็นคณะลูกขุนเพื่อตัดสินคดีความ ลอดจนสงบบุตรหลานเข้าโรงเรียนเพื่อฝึกความเป็นพลเมือง

3) พลเมืองในทัศนะของกรีกโบราณจะต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรมคือ ต้องมีความปรารถนาอันแรงกล้าที่จะเป็นพลเมืองที่สมบูรณ์ (Having a keen desire to become a perfect citizen) การเป็นพลเมืองที่เอาการเอางานเช่นนี้มีใช่เกิดขึ้นได้โดยอัตโนมัติต้องได้รับการปลูกฝังหรือให้รับศึกษาเพื่อให้เกิดคุณธรรมขึ้นนั่นเอง ไม่ใช่ว่าเกิดมาเป็นคนแล้วใคร ๆ ก็อาจเป็นพลเมืองได้

4) การเป็นพลเมืองที่สมบูรณ์จะต้องรู้ทั้งวิธีเป็นผู้ปกครอง (Ruler) และเป็นผู้ถูกปกครอง (Ruled) นั้นหมายความว่า ไม่มีผู้ใดยึดครองตำแหน่งใดตลอดชีวิต แต่จะต้องมีการผลัดเปลี่ยนกันเข้ามาเป็น เนื่องจากทุกคนเข้ามีส่วนร่วมทุกคนตัดสินใจร่วมกัน ดังนั้นต้องผลัดเปลี่ยนกันขึ้นดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือกล่าวได้ว่าเมื่อเป็นผู้อยู่ใต้การปกครองก็ต้องทำหน้าที่ได้เช่นเดียวกันเมื่อเป็นผู้ปกครอง

สิทธิความเป็นพลเมือง จึงหมายถึง สิทธิส่วนรวมที่จะมีสิทธิทางการเมืองการตรวจสอบรัฐบาล เจ้าหน้าที่ของรัฐ ตลอดจนนโยบายและการกระทำของรัฐบาล สิทธินี้มาพร้อมกับและแบ่งแยกมิได้จากหน้าที่ต่าง ๆ เช่น การเคารพกฎหมายและการเสียภาษีนอกจากนี้ในสังคมประชาธิปไตยพลเมืองสามารถมีความจงรักภักดีต่อสถาบันอื่น ๆ ได้นอกจากรัฐโดยไม่ถือว่าขัดแย้งต่อความจงรักภักดีต่อประเทศชาติเช่น ความจงรักภักดีต่อครอบครัว ศาสนา องค์กร สถาบัน ท้องถิ่น หรือองค์การระหว่างประเทศ ดังนั้น การอบรมขัดเกลาและการให้การศึกษาเพื่อให้ปัจเจกบุคคลสามารถประกอบอาชีพได้ยังไม่เพียงพอต่อการพัฒนาคนและสังคม เพราะคนจะมีคุณภาพอย่างแท้จริงได้เมื่อมีคุณลักษณะเชิงคุณธรรม โดยคุณธรรมสำคัญที่สังคมควรยึดถือร่วมกัน ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความไว้วางใจกัน และการมีจิตใจที่ต้องการรวมกันอยู่เป็นชุมชน ดังนั้น การอบรมขัดเกลาหรือการให้การศึกษาเพื่อสร้างคุณลักษณะที่ดีของความเป็นพลเมืองแก่สมาชิกของสังคม จึงก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในระดับบุคคลและระดับชุมชนหรือสังคม

จากข้อความข้างต้น และการลงพื้นที่สัมภาษณ์เยาวชนในจังหวัดลำปาง เกี่ยวกับคุณลักษณะที่ดีของความเป็นพลเมือง (Civic Virtue) พบว่า คุณลักษณะที่ดีนั้นต้องเป็นผู้ที่มีความรู้มีการศึกษา สามารถมองเห็นและเข้าใจในสังคมของตนและสังคมโลกเสมือนตนเองเป็นสมาชิกของสังคม ยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก มีความรับผิดชอบ เคารพความเสมอภาค ความยุติธรรม เคารพกฎหมาย รักในเสรีภาพ คติวิเคราะห้อย่างเป็น

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

เหตุเป็นผล มีความเข้าใจเรื่องหลักสิทธิมนุษยชน และยอมรับความแตกต่างในสังคม มีความรู้ความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและทางการเมือง (Political Literacy) และเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Articulation) ในที่เหมาะสมกับช่วงวัย ตลอดจนยึดมั่นในหลักสันติวิธีไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง

สัมภาษณ์เยาวชนในพื้นที่จังหวัดลำปาง เกี่ยวกับคุณลักษณะที่ดี
ของความเป็นพลเมือง

สรุป

การสร้างความเป็นพลเมืองให้เยาวชนจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐและสังคมไม่สามารถละเลยและเยาวชนควรได้รับการอบรมกล่อมเกลาให้เห็นพ้องหรือยอมรับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองตามคุณลักษณะของความเป็นพลเมือง การเป็นพลเมืองที่ดีในวิถีประชาธิปไตย พลเมืองถือว่าเป็นกำลังของบ้านเมืองต้องทำตนให้เป็นประโยชน์ ไม่กระทำความผิดกฎหมาย ประพฤติปฏิบัติตามกติกา และให้ความเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่นรวมถึงการให้เกียรติกันและการแสดงตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่สังคม และการที่จะเป็นพลเมืองได้นั้นจะต้อง มีเอกลักษณ์ที่มาจากความเป็นสมาชิกของชุมชนทางการเมือง ยึดถือค่านิยมเฉพาะและอุดมคติ มีสิทธิและหน้าที่ มีส่วนร่วมทางการเมือง มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง และคุณลักษณะที่ดีของความเป็นพลเมืองในมุมมองของเยาวชนในจังหวัดลำปาง กล่าวว่า ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ สามารถมองเห็นและเข้าใจในสังคม ยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น เคารพความเสมอภาค เคารพกฎกติกาที่สังคมได้ปฏิบัติร่วมกัน รักในเสรีภาพ มีความเข้าใจเรื่องหลักสิทธิมนุษยชนที่เหมาะสมกับช่วงวัย ตลอดจนยึดมั่นในหลักสันติวิธีไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

องค์ความรู้ที่ได้รับ

องค์ความรู้ใหม่จากการทบทวนวรรณกรรมและลงพื้นที่ในจังหวัดลำปางเบื้องต้นสามารถสังเคราะห์ได้ว่า เยาวชนถือว่าเป็นกลุ่มคนที่มีสิทธิและหน้าที่ในฐานะประชาชนของประเทศไทยที่อยู่ภายใต้การปกครองในระบอบประชาธิปไตย ตระหนักถึงสิทธิของตนเอง และการเป็นพลเมืองได้นั้นต้องมีเอกลักษณ์ที่มาจากความเป็นสมาชิกของชุมชนทางการเมือง ยึดถือค่านิยมเฉพาะและอุดมคติ มีสิทธิและหน้าที่ มีส่วนร่วมทางการเมือง มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครองซึ่งแสดงให้เห็นถึง คุณค่า ค่านิยม จิตสำนึก คุณธรรม จริยธรรม และการกระทำ หรือพฤติกรรมที่พึงงามของความเป็นพลเมือง

บรรณานุกรม

กิตติศักดิ์ ปรกติ. (2554). ความสำคัญของพลเมืองต่อการพัฒนาประชาธิปไตยไทย. การประชุมวิชาการ

สถาบันพระปกเกล้า. ครั้งที่ 13. ประจำปี 2554, เรื่อง “ความเป็นพลเมืองกับอนาคต

ประชาธิปไตยไทย” (Citizenship and the Future of Thai Democracy) ณ ศูนย์ประชุม

สหประชาชาติ ถนนราชดำเนินนอก กรุงเทพมหานคร, หน้า 137. สืบค้นจาก chrome-

extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://kpi.ac.th/media_kpiacth/pdf/M

10_362.pdf, สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2567

ทิพย์พพร ตันติสุนทร. (2557). พลเมือง สิทธิมนุษยชน และประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: สถาบัน

นโยบายการศึกษาภายใต้มูลนิธิส่งเสริมนโยบายการศึกษา

ธเนศวร เจริญเมือง. (2558). แนวคิดว่าด้วยความเป็นพลเมือง. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.

ปริญญญา เทวานฤมิตรกุล. (2559). การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนา

เพรสจำกัด.

วัชรินทร์ ชาฤทธิศิลป์. (2561). ความเป็นพลเมืองของเยาวชนไทย. วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม-มิถุนายน 2561, หน้า 187-209.

วินัย ผลเจริญ. (2555). โลกาวัดน์เสรีนิยมใหม่กับความพ่ายแพ้ของประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท

บัณฑิต, หลักสูตรรัฐศาสตร์ดุสิตบัณฑิต, คณะรัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2558). สรุปสาระสำคัญ รายงานผลการพัฒนา

เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ปีแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11. เอกสารประกอบการประชุม

ประจำปีของ สศช. เส้นทางประเทศไทยสู่ประชาคมอาเซียน. สืบค้นจาก

https://www.nesdc.go.th/more_news.php?cid=762&filename=evaluate_develop,

สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2567

สำนักงานส่งเสริมการเมื่อภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า. (2564). การเป็นพลเมืองที่ดี. สืบค้นจาก

<https://www.kpi.ac.th/knowledge/book/data/741>, สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2567

อเนก เหล่าธรรมทัศน์ (2556:17-18). ส่วนรวมที่มีใช้รัฐ: ความหมายของประชาสังคม. วารสารธรรมศาสตร์,

ปีที่ 24 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนพฤษภาคม-สิงหาคม 2556, หน้า 124-151.

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567

Abowitz & Harnish (2006). **Contemporary Discourses of Citizenship**. in review of education research.

Bachmann, Carine & Staerkle, Christian. (2003). **The meanings of citizenship: From status to social process**. Retrieved from

<http://www.cimera.org/files/reports/rr1/chapter2.pdf>, Accessed on 2nd August 2024.

Damon William. (2011). **The Core of Civic Virtue. Failing Liberty 101: How we are leaving young American sunprepared for citizenship in a free society**. Hoover Institution Press. Retrieved from <http://www.hoover.org/publications/hoover-digest/article/84221>. Accessed on 2nd August 2024.

วารสารวิชาการแสงอีสานปีที่ 21 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2567